

OIKEUSPOLIITTISEN TUTKIMUSLAITOKSEN TUTKIMUKSIA
265

Martti Lehti & Venla Salmi & Mikko Aaltonen & Petri Danielsson & Ville Hinkkanen &
Hannu Niemi & Reino Sirén & Karoliina Suonpää

MAAHANMUUTTAJAT
RIKOSTEN UHREINA JA TEKIJÖINÄ

ENGLISH SUMMARY
IMMIGRANTS AS CRIME VICTIMS AND OFFENDERS IN FINLAND

Helsinki 2014

ISBN 978-951-704-424-0
ISSN 1797-562X
Tammerprint Oy, HELSINKI 2014

ESIPUHE

Maahanmuuttajiin kohdistuva rikollisuus, ja toisaalta heidän tekemänsä rikokset, ovat viime aikoina olleet lisääntyvän tutkimushuomion kohteena. Muissa pohjoismaissa on hiljattain tehty tämän ilmiöpiirin tutkimusperustaisia kartoituksia. Ruotsissa Brottsförebyggande rådet julkaisi raportin *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet* (2005), Norjassa Statistisk sentralbyrå toteutti vastaavana analyysin, joka julkaistiin raporttina *Kriminalitet og straff blant innvandrere og øvrig befolkning* (2011). Suomessakin on jo pitkään ollut käytössä maahanmuuttajien rikollisuustasojen määrällisesti vertailevaa tietoa, muun muassa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen *Rikollisuustilanne*-vuosikirjassa sekä niin ikään vuosittain julkaistavassa *Henkirikoskatsauksessa*. Mainittakoon tässä yhteydessä myös Inga Jasinskaja-Lahden, Karmela Liebkindin ja Tiina Vesalan uraa uurtanut, uhrinäkökulmaan perustunut tutkimus *Rasismi ja syrjintä Suomessa* (2002) sekä Juhani Iivarin merkittävä – tilastoaineistoihin nojannut – erillistutkimus *Tuomittu maahanmuuttaja* (2006).¹

Näistä tietolähteistä huolimatta on kuitenkin ollut tarve tutkimukselle, jossa huomioidaan perusteellisesti väestöryhmien sosiodemografiset koostumukset ja taloudelliset-sosiaaliset elinolot, sekä tutkimukselle, jossa huomioidaan rikosten uhriksi joutumisen näkökulma. Myös *Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa* (2012) on kiinnitetty huomiota tarpeeseen tutkia maahanmuuttajaryhmien rikoskokemuksia aiempaa syvällisemmin. Tältä pohjalta Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos käynnisti vuonna 2012 – oikeusministeriön Kriminaalipoliittisen osaston kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta – hankkeen, jonka tavoitteena oli vastata näihin tietotarpeisiin.

Kansainvälisen tutkimuksen luoma kuva maahanmuuttajien ja kantaväestön rikollisuuden ja rikosuhrikokemusten tasoeroista on monisyinen. Usein maahanmuuttajien rikollisuuden taso näyttäytyy kantaväestön rikollisuutta korkeampana, mutta löytyy myös toiseen suuntaan osoittavia havaintoja. Esimerkiksi Yhdysvalloissa tilanne on useiden tutkimusten mukaan toinen, mikä heijastanee sekä sikäläisen maahanmuuton että kantaväestön Euroopan tilanteesta poikkeavaa luonnetta. Myös nyt käsillä olevassa tutkimuksessa on havaittu eräitä matalan rikosriskin ryhmiä. Tutkimuksessa onkin viime aikoina tuotu esiin maahanmuuton rakenteen sekä historiallisen ja kulttuurisen kontekstin merkitystä, esimerkiksi lähtömaan ja kohdemaan sosiaalisia ja kulttuurisia rakenne-eroja. Vielä 1950- ja 1960-luvun maahanmuutto oli läntisessä Euroopassa pääosin työperäistä ja suunnitelmallista. Sitä vastoin

¹ Huomattakoon, että tässä on viitattu rikostaseroja ja -riskiä analysoivaan määrälliseen tutkimukseen; lisäksi on tehty kvalitatiivista tutkimusta.

2000-luvun kansainvälinen liikkuvuus liittyy useammin kriiseihin sekä erilaisiin lähtömaiden työntekijöihin. Uudempi maahanmuutto on vertailevassa katsannossa aiempaa useammin pakon sanelemaa, tilapäisluontoisempaa ja kohdemaan valintaa määräävät useammin satunnaisemmat tekijät. Näillä kaikilla piirteillä on merkitystä myös rikoskäyttäytymisen ymmärtämisen kannalta.

Nuorten maahanmuuttajamiesten keskimääräistä korkeampi rikosalttius on melkeinpä kaikkien kriminologisten rikollisuusselitysten ennustama asiointila. Maahanmuuttajien aineelliset olot ovat usein kantaväestöä huomnommat, mikä johtaa turhautumiseen ja sitä kautta aggressioon; myös itse muuttaminen merkinnee kriminologisen paineteorian korostamaa rasitelähdeettä kaikkine pulmineen. Maahanmuutto irrottaa nuoria miehiä lähtömaan sosiaalisista verkostoista ja yhteisöistä – prosessi, joka sosiaalisen kontrollin teorian mukaan kohottaa rikosalttiutta. Tulomaassa ennakkoluulot vaikeuttavat maahanmuuttajien pääsyä sellaisten instituutioiden piiriin, joista hohkaa sosiaalista kontrollia yksilöihin. Oppimisteorian näkökulmasta erilaiset kulttuuriset käsitykset ja asenteet voivat selittää ryhmien välisiä keskimääräisiä tasoeroja rikosalttiudessa. Leimaamisprosessit lienevät erityisen voimakkaita maahanmuuttajien kohdalla muun muassa rasismien vuoksi. Kaikki nämä tekijät vaikuttavat kriminologian teoriakorpuksen perusteella rikosalttiutta kohottavasti.

Se, millaisia eroja rikosalttiudessa on väestöryhmien välillä, ei kuitenkaan ratkea yksinomaan teoreettisten hypoteesien avulla. Niiden testaamiseksi tarvitaan empiiristä tutkimusta. Tutkimushankkeessa, jonka tuloksia tässä tutkimuksessa raportoidaan, on ollut kyse juuri tästä. Hanke muodostettiin empiirisen perustansa osalta kaksiosaiseksi. Ensimmäinen osa nojautuu rekisterilähteisiin, toinen osa kyselylähteisiin. Molemmilla aineistolähteillä on omat vahvuutensa ja pulmansa.

Rekisteriaineiston etuna on määrällinen edustavuus ja kattavuus. Lisäksi kyselyaineistoihin verrattuna olennainen ero on, että rekisteritiedot eivät riipu yksilön omasta valmiudesta ilmoittaa tutkijoille tekemistään tai kokemistaan rikoksista. Tämä etu on sitä suurempi mitä vakavampaa rikollisuutta tutkitaan. Lisäksi kansainvälisesti vertaillen maamme rekisterilähteet ovat varsin hyviä. Eräin osin käytetyt rekisterilähteet ovat myös luonteeltaan pitkittäisaineistoja: esimerkiksi tämän julkaisun rekisteritutkimusosassa tulotasoa koskeva tieto edeltää ajallisesti rikostason mittauskohtaa. Toisaalta rekisteriaineistojen pulmana ovat saatavilla oleviin tietoihin liittyvät rajoitteet. Käytettävissä olevat tiedot eivät välttämättä kokonaan kata niitä vastaavien teorioiden tarkoittamia ilmiöitä, esimerkiksi sosiaalisen huono-osaisuuden roolia. Toiseksi eräiden relevanttien tekijöiden kuten epävirallisen sosiaalisen kontrollin ja rutiinitoimintojen mittaaminen on rekisteriai-

neistoilla jokseenkin mahdotonta. Leimautumisvaikutusten selvittely olisi tätäkin hankalampaa, samoin kriminologisen oppimisteorian mukaisten kulttuuristen käsitysten huomiointi. Myös maahanmuuttajaväestön rakenteeseen liittyvät mahdolliset valikoitumismekanismit jäävät rekisterianalyysin tavoittamattomiin – muuttajat eivät välttämättä ole ”satunnaisotos” lähtömaansa ihmisistä, vaan taustalla voi olla kompleksisia valikoitumisprosesseja. Ideaalisessa tilanteessa olisi mahdollista vakioida analyysissa kaikki tekijät sekä myös nyt mukana olleet tekijät paremmin.

Rekisterilähteiden antamaa kuvaa täydentää tässä hankekokonaisuudessa mukana oleva kyselyosio. Kyselyaineistojen erityinen vahvuus on se, että ne eivät riipu rikosten tulemisesta viranomaisten tietoon ja sitä kautta rekisteriin. Vaikka kyselyihin perustuvat analyysit antavat tässä hankkeessa samansuuntaisia tuloksia, havaintoihin sisältyy myös eräitä painotuseroja, jotka tulkinnoissa ja päätelmissä on syytä panna merkille. Lisäksi rekisteri- ja kyselyanalyysin vertailussa on huomioitava molempien soveltuvuusalue, kohderyhmä ja rajoitukset. Rekisteritutkimus on vahva siellä missä kyselytutkimus kohtaa rajansa: vakavan ja määrällisesti harvinaisemman aikuisrikollisuuden kohdalla. Kyselytutkimus taas on vahva siellä, missä rekisteritutkimus on sokea valtaosalle tapahtumista: nuorten lievemmässä massarikollisuudessa. Toisaalta kyselytutkimus todennäköisesti jossain määrin aliarvioi vähemmistöryhmien ja kantaväestön rikostaseroja, mahdollisesti siksi, että vähemmistöt eivät samassa mitassa luota nimettömän kyselyvastaamisen luottamuksellisuuteen kuin enemmistöryhmän edustajat. Kaiken kaikkiaan rekisteri- ja kyselyaineistot siis täydentävät, eivät kumoa tai korvaa, toistensa näkökulmia rikollisuusilmiöön ja sen osiin.

Tämä tutkimushanke onkin tuottanut paitsi suuren määrän sisällöllisiä tuloksia, myös useita tutkimusmenetelmiin liittyviä havaintoja, jotka muodostavat haasteita jatkotutkimukselle, ja jotka on syytä huomioida kokonaiskuvaa arvioitaessa. Yksi näistä on jo edellä mainittu taustatekijöiden vakioinnin entistäkin suurempi kattavuus, mikä koskee havaittujen tasoerojen selittämistä: laajempi sosiaalisten ja yksilötasoisten tekijöiden vakiointi voisi antaa vielä tarkempaa tietoa siitä, mistä ryhmien väliset tasoerot johduvat. Syytieto voisi tuoda vielä lisää osviittaa sellaisille käytännön toimille, joilla ryhmien välisiä tasoeroja rikosalttiudessa voitaisiin vähentää. Tullevaisuudessa paitsi rekisteri- myös kyselyperustainen tutkimus hyötyisikin pitkittäisasetelmasta, koska se tarjoaisi vahvemman perustan syysuhteiden tutkimukselle.

Käsillä oleva tutkimus kertoo, että eräiden maahanmuuttajaryhmien rikostasot ovat korkeampia kuin kantaväestön ja muiden maahanmuuttajaryhmien vastaavat tasot; ja toisaalta on ryhmiä, joissa rikosriskit ovat alhaisia. Tutkimuksen mukaan väestöryhmien erot rikosriskissä liittyvät osin

taloudellis-sosiaalisiin taustoihin. Rekisterilähteeseen perustuvassa analyysissä sosiaalinen huono-osaisuus nousi taustatekijänä esiin. Kyselylähteeseen perustuvassa analyysissä – joka siis koski rikosten tekemisen osalta nuoria – ryhmien rikostasotat näyttävät liittyvän sosiaalisten taustojen ohella olennaisesti vapaa-ajan vieton tapoihin sekä vanhempien harjoittaman valvonnan määrään. Kuten tämän raportin kolmannessa, rikollisuuden ehkäisyn näkökulmaa pohtivassa osassa todetaan, valtion kotouttamisohjelmassa esiin tuodut sosiaalista integraatiota edistävät toimet näyttävät tulosten valossa varsin perustelluilta ja oikean suuntaisilta. Kaikkinensa tulokset suuntaavatkin vahvasti huomion sosiaalipoliittisiin toimiin, nuorten osalta myös ja eritoten nuorisotyön ja perhepolitiikan keinoihin. Ja koska maahanmuuttajiin myös kohdistuu rikoksia suhteellisesti enemmän kuin kantaväestöön, voidaan myös rikosten torjuntaa pitää yhtenä kotouttamisen keinona.

Hyvin tärkeää on myös korostaa, että *kaikissa tarkastelluissa väestöryhmissä suuri enemmistö ei ole osallistunut rikoksiin*. Tämän tutkimusraportin perusteella ei siis voi väittää, että jokin ryhmä olisi kaikinensa tai olemuksellisesti ”rikollinen”. Kuten tutkimuksen tekijät toteavat, rikosrikin ryhmätasoiset erot kiinnittävät huomiota sosiaalipoliittisen tuen tarpeeseen yleisen kotouttamisen puitteissa.

Nyt yksissä kansissa ilmestynyt julkaisu sisältää kaksi itsenäistä tutkimusraporttia sekä pohdiskelua sisältävän yhteenveto-osan:

(I) Ensimmäisen, *rekisteriaineistoihin* perustuvan osan on laatinut erikoistutkija, OTT Martti Lehti yhdessä tutkija, VTT Mikko Aaltonen, tutkija, OTK Ville Hinkkasen ja erikoissuunnittelija, OTK Hannu Niemen kanssa.

(II) Toisen, *kyselylähteisiin* perustuvan osan on kirjoittanut dosentti, KT Venla Salmi yhdessä erikoistutkija, VTL Reino Sirénin, tutkija, VTM Petri Danielssonin ja valt. yo. Karoliina Suonpään kanssa.

(III) Kolmannen, *tuloksia ja niiden sosiaalipoliittisia implikaatioita* kokoavasti mutta tiiviisti tarkastelevan yhteenveto-osan ovat laatineet molemmat edellä kuvatut tutkimusryhmät yhdessä.

Koska kyseessä on itsenäisten tutkimusten julkaiseminen samoissa kansissa, osat I ja II sisältävät kumpikin myös oman yhteenveto-osansa. Osa III summaa eräitä hankkeen opetuksia ja pohtii tuloksia yhteiskuntapolitiikan ja kotouttamisen kehyksessä.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos kiittää kaikkia hankkeessa myötävaikuttaneita tahoja. Tutkimusavustaja psyk. yo Virpi Jouhki osallistui aineistojen käsittelyyn, julkaisun on taittanut Eira Mykkänen. Tutkimusjulkaisu on kokonaisuudessaan vertaisarvioitu anonymisissä prosessissa ulkopuolisten asiantuntijalukijoiden toimesta. He ansaitsevatkin erityiskiitoksen syvällisestä, tarkasta ja laajasta palautteestaan.

Hanke toteutettiin oikeusministeriön rahoituksella.

Helsingissä 2. päivänä kesäkuuta 2014

Janne Kivivuori
tutkimusjohtaja

TIIVISTELMÄ

Tutkimusraportin sisältämät kaksi tutkimusta käsittelevät maahanmuuttajia rikosten tekijöinä ja uhreina rekisteriaineistojen ja kokonaisrikollisuutta mittaavien kyselyaineistojen pohjalta. Tavoitteena on ollut kuvata vertailevasti maahanmuuttajaryhmien ja kantaväestön rikostasoa ja rikosten uhriksi joutumisriskiä sekä tutkia, missä määrin havaitut erot liittyvät ryhmien sosiodemografisiin tai muihin taustapiirteisiin. Analyysit on pyritty toteuttamaan siten, että ryhmien tekemien ja niihin kohdistuvien rikosten mahdollisesti eriävä todennäköisyys tulla viranomaisten tietoon ei vaikuta saatavaan kokonaiskuvaan.

Tutkimusaineistot. Tutkimus muodostui kahdesta osasta. *Rekisteriaineistotutkimus* rajattiin väkivalta- ja omaisuusrikoksiin (pahoinpitelyt, varkaudet, ryöstöt, raiskaukset), koska ne soveltuvat parhaiten väestöryhmien rikollisuuden määrällisten ja rakenteellisten erojen sosiodemografisten taustojen selvittämiseen. Rekisteriaineisto perustui poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin ja muodosti vuosien 2010–2011 viiterikosten rikosilmoituksista 50 prosentin satunnaisotoksen. Lopullinen otos koostui 105 057 erillisestä tapauksesta, joissa oli epäiltyinä 64 529 henkilöä. Maahanmuuttajien määrittely perustui rekisteriaineistossa ensimmäisen polven maahanmuuttajien osalta syntymämaahan ja toisen polven maahanmuuttajien osalta äidinkieleen.

Kokonaisrikollisuustutkimus pohjautui Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2012 Nuorisoriikollisuuskyselyyn, jonka perusjoukkona olivat koko maan suomenkielisten yläasteiden yhdeksännen ja kuudennen luokka-asteen oppilaat (N=8 914) sekä samana vuonna toteutettuun Kansalliseen rikosuhritutkimukseen (KRT 2012), jossa perusjoukkona olivat 15–74-vuotiaat henkilöt, joilla oli vakituinen osoite Suomessa (N=7 746). Tutkimuksissa vastaajat vastaavat nimettömästi omia rikoksiaan ja rikosuhrikokemuksiaan koskeviin kysymyksiin. Kyselyaineistoissa maahanmuuttajataustan määrittely perustui vastaajien itse antamiin tietoihin omasta ja vanhempiensa syntymämaasta.

Tulokset. Tutkimus osoitti, että eräiden maahanmuuttajaryhmien rikollisuustaso ja rikosten uhriksi joutumisriski perinteisissä omaisuus- ja väkivaltarikoksissa on Suomessa tällä hetkellä selvästi kantaväestöä korkeampi. Toisaalta maahanmuuttajaryhmien väliset rikollisuustaso- ja uhriksi joutumisriskierot tutkituissa rikostyypeissä olivat suurempia kuin koko maahanmuuttajaväestön ja kantaväestön erot. Maahanmuuttajat eivät sen enempää rikollisuusriskin kuin rikollisuuden rakenteenkaan suhteen muodosta yhtenäistä ryhmää. Aikuisväestön rikosriski yhdistyi maahanmuuttajilla tavallisesti korkeaan uhriksi joutumisriskiin ja yhtenä syynä tähän oli se, että korkean rikollisuusriskin ryhmissä huomattava osa rikollisuudesta oli ryhmien sisäistä. Tulokset olivat pääosin samansuuntaisia niin rekisteri- kuin kyselylähteitä käytettäessä. Tutkimus osoitti myös, että rikollisuustasoerot maahanmuuttajataustaisessa aikuisväestössä, niin maahanmuuttajaryh-

mien väliset kuin suhteessa kantaväestöön, ovat Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa väkivalta- ja omaisuusrikoksissa tällä hetkellä käytännössä identtiset.

Keskeisten demografisten ja sosiaalisten taustatekijöiden huomiointi vähensi, muttei poistanut, kantaväestön ja korkean rikollisuusrisikin maahanmuuttajaryhmien välisiä eroja rikollisuustasossa ja uhriksi joutumisriskissä. Aikuisväestössä korkean riskin maahanmuuttajaryhmien ero kantaväestöön liittyi osin nuorten miesten suureen osuuteen ja alhaiseen tulotasoon. Näiden tekijöiden huomioiminen ei kuitenkaan selittänyt maahanmuuttajaryhmien välisiä eroja. Nuorten keskuudessa taas vapaa-ajan rutiinotoiminnot, vanhempien harjoittama sosiaalinen kontrolli sekä perheen sosioekonominen tilanne olivat yhteydessä maahanmuuttajanuorten korkeampaan rikoskäyttäytymisen ja uhriksi joutumisen riskiin.

Tutkimuksen rajoitukset. Rekisteriaineistojen keskeinen rajoite on se, että viranomaisten tietoon tulee vain osa rikoksista: tilastot sisältävät vain ilmirikollisuuden, ei piilorikollisuutta. Kyselylähteiden keskeisin rajoite on puolestaan se, että niillä ei tavoiteta sosiaalisesti syrjäytyneimpiä väestöryhmiä eikä niiden avulla voida tutkia aikuisväestön rikollisuutta tekijänäkökulmasta. Aikuisväestölle kohdistetuissa uhrikyselyissä rajoituksena on myös maahanmuuttajaryhmien alhainen vastausprosentti. Näistä rajoituksista johtuen tutkimuksessa käytettiin sekä rekisteri- että kokonaisrikollisuuslähteitä. Molempia aineistoja hyödyntämällä on mahdollista saada luotettavampi yleiskuva rikollisuudesta kuin vain jompaakumpaa lähdetyyppiä käyttämällä.

Rikosten ehkäisyn näkökulma. Suuret rikollisuuden tason tai rakenteen erot väestöryhmien välillä eivät ole merkityksettömiä, vaan kertovat todellisista ongelmista, joiden syyt on tärkeä selvittää. Rikollisuustaso on hyvä indikaattori kaiken tyyppisille sosiaalisille ongelmille, jotka hoitamattomina yleensä tapaavat aikaa myöten pahentua. Tutkimuksen merkitystä rikosten ehkäisyn kannalta on arvioitu tutkimusraportin kolmannessa osiossa. Siinä havaintoja on suhteutettu valtion kotouttamisohjelmassa esitettyihin sosiaalipoliittisiin toimiin. Toimenpiteiden näkökulmasta tulokset suuntaavat huomion aikuisväestön osalta työllistymiseen ja taloudellis-sosiaaliseen asemaan. Nuorten osalta huomio suuntautuu lisäksi sellaisiin instituutioihin ja toimintoihin, jotka voivat vaikuttaa nuorten vapaa-ajan käyttöön riskirutiineja vähentävällä tavalla, sekä perhepoliittisiin toimiin, jotka tukevat vanhemmuutta. Nykyinen kotouttamisohjelma sekä sen useat eurooppalaiset vastineet tuovatkin esiin vahvasti juuri tällaisia toimia.

SISÄLLYS

I	<i>Martti Lehti, Mikko Aaltonen, Ville Hinkkanen ja Hannu Niemi</i>	
	Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä rekisterilähteiden valossa	
1	JOHDANTO.....	3
2	AIKAISEMPI TUTKIMUS, AINEISTO JA KÄSITTEET.....	5
	2.1 Aikaisempi tutkimus	5
	2.2 Aineisto	7
	2.3 Käsitteet.....	8
3	VÄESTÖN DEMOGRAFINEN RAKENNE	13
4	VÄESTÖRYHMIEN RIKOLLISUUS	25
	4.1 Rikollisuustasoerot ja väestörakenne	26
	4.2 Nuorten rikollisuus.....	38
	4.3 Rikollisuuden ikä ja sukupuolirakenne	39
	4.3.1 Rikollisuuden ikärakenne	40
	4.3.2 Naisten ja miesten rikollisuustasot	44
	4.4 Maahanmuuttajien rikollisuus muissa Pohjoismaissa.....	46
5	VÄESTÖRYHMÄT RIKOSTEN UHREINA	51
	5.1 Uhriksi joutumisriski.....	51
	5.2 Miehet ja naiset rikosten uhreina	60
	5.3 Väestöryhmät rikosten uhreina	61
6	RIKOLLISUUDEN PIIRTEITÄ.....	65
	6.1 Uhrin ja tekijän syntyperä	65
	6.2 Alkoholi.....	72
	6.3 Rasistinen rikollisuus	80
	6.4 Väkivallan tyypit.....	83
	6.5 Omaisuusrikollisuuden tyypit	88
7	YHTEENVETO	93
	LÄHTEET	107
	LIITEET	113

II *Venla Salmi, Reino Sirén, Petri Danielsson ja Karoliina Suonpää*
Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä kyselytutkimuksen
valossa

1	JOHDANTO	129
2	AIKAISEMPI TUTKIMUS JA AINEISTOT	131
	2.1 Maahanmuuttajien rikollisuus ja sen selittäminen	131
	2.2 Aikaisempaa tutkimusta	134
	2.3 Tutkimuksen menetelmät	139
	2.4 Aineistot	140
3	NUORTEN MAAHANMUUTTAJIEN RIKOS- KÄYTTÄYTYMINEN	143
	3.1 Aineisto ja käsitteet	143
	3.2 Rikoskäyttäytymisen yleisyys	145
	3.3 Rikoskäyttäytymisen toistuvuus ja laajuus	151
	3.4 Taustatekijöiden yhteys rikoskäyttäytymiseen	155
	3.5 Poliisin tietoon tuleminen	161
4	NUORTEN MAAHANMUUTTAJIEN UHRIKOKEMUKSET	165
	4.1 Uhrikokemusten yleisyys	165
	4.2 Uhrikokemusten toistuvuus ja laajuus	170
	4.3 Taustatekijöiden yhteys uhrikokemuksiin	173
5	MAAHANMUUTTAJIEN UHRIKOKEMUKSET AIKUISVÄESTÖSSÄ	179
	5.1 Aineisto ja käsitteet	179
	5.2 Uhkailu- ja väkivaltakokemusten yleisyys	183
	5.3 Omaisuusrikosten kohteeksi joutumisen yleisyys	192
6	SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS RIKOKSENTORJUNTAOHJELMISTA	195
	6.1 Kirjallisuuskatsauksen tiedonhakumenettely	195
	6.2 Julkaisujen valintaprosessi	197
	6.3 Rajaamisperusteet	198
	6.4 Sisällytetyt tutkimukset	199
	6.5 Yhteenvedo vaikuttavuustutkimuksesta	204

7	YHTEENVETO	207
7.1	Päätulokset	207
7.2	Tulosten vertailu rekisteripohjaiseen analyysiin ja aiempaan tutkimukseen	209
7.3	Maahanmuuttajien rikollisuus ja poliisin kontrolli	211
7.4	Tutkimuksen rajoitukset	212
7.5	Lopuksi	214
	LÄHTEET	217
	LIITETAULUKOT	225
	LIITEET	238

III *Mikko Aaltonen, Petri Danielsson, Ville Hinkkanen, Martti Lehti, Hannu Niemi, Venla Salmi, Reino Sirén ja Karoliina Suonpää*²

Maahanmuuttajien kotoutuminen, sosiaalipolitiikka ja rikollisuus

1	JOHDANTO	243
2	MENETELMÄLLISIÄ HUOMIOITA	244
3	KOTOUTUMINEN YHTEISKUNNALLISENA TAVOITTEENA .	246
3.1	Kotouttamisohjelmien painotuksia Euroopassa	247
3.2	Suomen kotouttamisohjelma	248
4	KOTOUTTAMINEN RIKOLLISUUDEN VÄHENTÄMISEN KEINONA	249
4.1	Kiinnittyminen työhön	249
4.2	Kiinnittyminen asuinalueeseen	250
4.3	Sosiaalisten siteiden vahvistaminen lasten ja nuorten parissa	251
4.4	Yhteiskuntatietous	252
4.5	Toimenpiteiden kohdentaminen	252
5	UHRIN ASEMA	254
6	SEURANNAN JA TUTKIMUKSEN HAASTEITA	255
	LÄHTEET	257
	SUMMARY	259

² Tutkimusryhmä aakkosjärjestyksessä.

I

*Martti Lehti, Mikko Aaltonen, Ville Hinkkanen ja
Hannu Niemi*

Maahanmuuttajat rikosten
uhreina ja tekijöinä
rekisterilähteiden valossa

1 JOHDANTO

Katsaus tarkastelee maahanmuuttajia ja kantaväestön kansallisuusryhmiä rikosten tekijöinä ja uhreina Suomessa vuosina 2010–2011 rekisteriaineistojen (tärkeimpänä poliisin kirjaamat rikosilmoitukset) pohjalta. Se on osa kolmeosaista tutkimushanketta. Katsauksen toinen osa käsittää kansallisten kokonaisrikollisuutta koskevien kyselyaineistojen analyysin (Salmi ym. 2014). Tutkimuskokonaisuuteen sisältyy lisäksi erillinen verkkokatsaus ulkomailla asuvien henkilöiden rikollisuudesta maassamme (Lehti ym. 2014b).

Maahanmuuttajien rikollisuus on kiistanalainen aihe nykyeurooppalaisessa kriminologisessa tutkimuksessa. Aihe nähdään ongelmalliseksi muun muassa siksi, että tuloksia voidaan käyttää yksittäisten maahanmuuttajaryhmien leimaamiseen. Tutkimuksen pelätään levittävän rasistisia uhkakuvia ja yleistyksiä. Vasta-argumenttina kritiikille voidaan esittää, että toiseikkoihin pohjautuva tieto on aina parempaa kuin erilaiset enemmän tai vähemmän perusteettomat oletukset. Rasistisia yleistyksiä ja uhkakuvia leviää ilman tutkimustakin, tutkimuksen avulla niitä voidaan oikoa. Tutkimustuloksia tulkittaessa on hyvä pitää mielessä, että Suomessa kaikki väestöryhmät, onpa erotteluperusteena äidinkieli tai syntymämaa, ovat koostumukseltaan heterogeenisiä *ja kaikissa niistä rikoksiin syyllistyy vain pieni joukko jäsenistä*. Vuosina 2010–2011 rikoksesta epäiltyjen määrä *ei yhdesäkään tutkituista väestöryhmistä ylittänyt kymmentä prosenttia ryhmän jäsenistä*. Syntymämaa tai äidinkieli sinällään ei Suomessa ole rikollisuuden kannalta (sen enempää tehtyjen rikosten kuin uhriksi joutumisenkaan) olennainen tekijä. Tästä huolimatta väestöryhmien välisiä rikollisuuden taso- ja rakenne-eroja kannattaa tutkia. Suuret rikollisuuden tason tai rakenteen erot väestöryhmien välillä eivät ole nimittäin merkityksettömiä, vaan kertovat todellisista ongelmista, joiden syyt on tärkeä selvittää. Rikollisuustaso on hyvä indikaattori kaiken tyyppisille sosiaalisille ongelmille, jotka hoitamattomina yleensä tapaavat aikaa myöten pahentua.

2 AIKAISEMPI TUTKIMUS, AINEISTO JA KÄSITTEET

Tutkimus perustuu poliisin tietoon vuosina 2010 ja 2011 tulleisiin rikoksiin. Poliisin rikosilmoitustietoja on täydennetty Väestörekisterikeskuksen ja Tilastokeskuksen väestötiedoilla sekä aiempien tutkimusten tuloksilla. Luvussa käsitellään ensin lyhyesti aikaisempaa aihepiirin rekisteriaineistotutkimusta Suomessa ja Euroopassa. Tämän jälkeen kuvataan tarkemmin käytettyä lähdeaineistoa sekä käsitteistöä.

2.1 Aikaisempi tutkimus

Kotimaista tai pohjoismaista rekisteriaineistoihin perustuvaa tutkimusta maahanmuuttajien rikollisuudesta on julkaistu suhteellisen vähän.

Maahanmuuttajien rikollisuutta koskevan kriminologisen rekisteriaineistotutkimuksen voi jakaa selitysmallien pohjalta kahteen pääsuuntaukseen: valikoivan kontrollin (leimaamisteoreettiseen) koulukuntaan ja sosiodemografiseen (positivistiseen) koulukuntaan. Valikoivan kontrollin koulukunta etsii syitä väestöryhmien välisiin rikollisuustasoeroihin viranomais- ja kansalaiskontrollin erilaisesta kohdistumisesta käsin. Sen mukaan tilastolliset erot rikollisuustasoissa ovat pääasiassa näennäisiä institutionaalisen rasmin tuottamia harhoja. Positivistinen koulukunta pitää eroja tosiasiallisina ja etsii selityksiä niihin väestöryhmien sosiodemografisen todellisuuden eroista. Selitysmalleja ja niiden sovelluksia nykyeurooppalaisessa maahanmuuttajien rikollisuuden tutkimuksessa on tarkasteltu lähemmin tämän osan päätösluvussa (ks. luku 7).

Suomalainen aikaisempi rekisteriaineistotutkimus edustaa pääasiassa positivistisen koulukunnan erilaisia tulkintoja. Leimaamisteoreettista näkemystä on edustanut muun muassa Päivi Honkatukia.

Maahanmuuttajien rikollisuus on suhteellisen uusi aihe suomalaisessa kriminologisessa tutkimuksessa. Juhani Iivari (2006) on tutkinut maahanmuuttajien rikollisuutta laajan rekisterilähteistön ja haastatteluaineiston pohjalta. Tutkimuksen rekisterilähteinä olivat maahanmuuttajien päärikostuomiot vuosilta 1997, 1999 ja 2011, maahanmuuttajia koskeneet rikosilmoitukset vuodelta 2001, ulkomaalaisten vankien vankitilastot vuosilta 1996–2000 sekä maahanmuuttajien vankilukutiedot vuosilta 2004–2005. Maahanmuuttajien vankimäärät olivat väestöön suhteutettuna puolitoistakertaiset vuosina 2004–2005 verrattuna kantaväestöön. Maahanmuuttajien päärikostuomioiden osuus oli ajanjaksolla lähes kaksinkertainen heidän väestöosuutensa nähden, eikä ero juurikaan muuttunut iän, sukupuolen ja rikostyyppin

vakioinnilla. Epäillyistä maahanmuuttajista hieman suurempi osuus oli epäiltyinä väkivalta- ja omaisuusrikoksista kuin vastaava osuus syntyperäisistä suomalaisista epäillyistä. Myös maahanmuuttajien rikollisuustaso oli näissä rikoksissa kantaväestöä korkeampi. Omaisuusrikoksissa päärikostuomiot kasaantuivat Vietnamista, entisen Jugoslavian alueelta ja Afrikasta muuttaneille. Väkivaltarikoksissa korkein tuomiotaso oli Lähi-idästä muuttaneilla. Iivarin (2006) mukaan maahanmuuttajataustaisilla vangeilla oli kokemuksia työttömyydestä, pienituloisuudesta, kuten muillakin rikoksia tehneillä. Toisaalta maahanmuuttajaryhmien väliset rikollisuustasoerot näyttivät olevan sidoksissa eroihin työttömyysasteessa ja keskimääräisessä tulotasossa. Iivarin mukaan pienituloisuuden ja työelämästä syrjäytymisen liittyminen maahanmuuttajaryhmissä kulttuurisiin tekijöihin johtaa suuriin ongelmiin. Kysymys huono-osaisuudesta ja kulttuurisista tekijöistä ei ole ”joko tai” vaan ”sekä että” maahanmuuttajien rikollisuuseroja selitettäessä.

Päivi Honkatukia on tutkinut maahanmuuttajanuorten rikollisuutta. Pääosa hänen tutkimuksistaan ei perustu rekisteriaineistoihin, poikkeuksen muodostaa kuitenkin vuonna 2008 julkaistu tutkimus, jonka lähteenä olivat poliisin tietoon vuonna 2003 tulleet rikokset. Honkatukian mukaan 15–20-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten riski tulla poliisin epäilemiksi omaisuus- ja väkivaltarikoksissa oli suurempi kuin Suomen kansalaisten. Huumausainerikoksissa ja rattijuopumuksissa tilanne oli tasaisempi, osin jopa päinvastainen (Rikollisuustilanne 2008).

Maahanmuuttajia rikosten tekijöinä on sivuttu myös esimerkiksi Tapio Lappi-Seppälän vuonna 2012 julkaisemassa katsauksessa raiskausrikosten rangaistuskäytännöstä ja Lehden vuonna 2008 julkaisemassa Ryöstörikoskatsauksessa (Lappi-Seppälä 2012; Lehti 2008).

Maahanmuuttajista rikosten uhreina kotimaista tutkimusta on vieläkin niukemmin. Noora Ellonen ja Kaisa Kauppinen (2007) ovat tutkineet maahanmuuttajanaisia väkivaltarikosten uhreina. Lähteenä heillä olivat poliisin tietoon vuonna 2005 tulleet pahoinpitely- ja seksuaalirikokset sekä laitottomat uhkaukset. Maahanmuuttajuus määriteltiin Honkatukian tavoin kansalaisuuden perusteella. Ellosen ja Kauppisen mukaan maahanmuuttajanaisiin kohdistui parisuhdeväkivaltaa keskimääräistä huomattavasti enemmän, väkivalta oli suurelta osin maahanmuuttajien keskinäistä. Maahanmuuttajia ja muita vähemmistöjä rikosten uhreina tarkastelee myös Poliisiammattikorkeakoulun vuosittain julkaisema viharikoskatsaus (aiemmin rasistista rikollisuutta koskeva selvitys), joka on ilmestynyt vuodesta 1998 alkaen (Niemi & Sahramäki 2012).

Muista Pohjoismaista kattavimpia maahanmuuttajien rikollisuutta käsitteleviä väestötasoisia tutkimuksia ovat Skarðhamarin Norjassa vuonna 2011 ilmestynyt sekä Martensin tutkimukset Ruotsista vuosilta 1997 ja

2005 (Skarðhamar ym. 2011; Martens 1997; Martens & Holmberg 2005). Kardell ja Carlsson ovat tarkastelleet vuonna 2009 julkaistussa analyysissaan ensimmäisen ja toisen polven siirtolaisten rikollisuustasoja Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa. Hällstenin, Sarneckin ja Szulkinin (2011) toistaiseksi julkaisemattomassa katsauksessa aiheena on siirtolaisnuorten rikollisuus Ruotsissa. Niiden kuten muun uudemman eurooppalaisen tutkimuksen tuloksia käsitellään tarkemmin tämän osan neljännessä ja seitsemännessä luvussa (ks. erityisesti luku 4.4).

2.2 Aineisto

Hankkeen perusaineisto poimittiin Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Rikosten ja seuraamusten tutkimusrekisteristä, joka sisältää muun muassa tietoja eräistä poliisin tietoon tulleista rikoksista vuodesta 2005 eteenpäin.

Käytettävissä olleiden resurssien rajallisuudesta johtuen tutkimus rajattiin perinteisiin massarikoksiin (pahoinpitelyt, varkaudet, ryöstöt, raiskaukset). Tutkimuksen ulkopuolelle ovat jääneet siten muun muassa huumausainerikokset, liikenne rikokset, paritusrikokset ja laittomaan maahantuloon liittyvät rikokset, joissa ulkomaalaisten osuus poliisin tietoon tulleista epäillyistä on huomattava. Perinteiset massarikokset valittiin tutkimuskohteeksi siksi, että ne soveltuvat parhaiten väestöryhmien rikollisuuden määrällisten ja rakenteellisten erojen sosiodemografisten syiden selvittämiseen.

Poiminta toteutettiin siten, että ensin kaikki vuosien 2010–2011 viiterikosten¹ rikosilmoitukset järjestettiin peräkkäin siten, että kukin rikoksesta epäilty muodosti oman rivinsä. Jos rikostapauksessa oli esimerkiksi kolme henkilöä epäiltynä, esiintyi se kokonaisuaineistossa kolme kertaa. Tästä kokonaisuaineistosta poimittiin 50 prosentin satunnaisotos, joka sisältää keskimäärin puolet vuoden 2010 rikosepäilyistä sekä puolet vuoden 2011 rikosepäilyistä. Näistä tapauksista poistettiin sellaiset, joissa epäiltyä ei ollut tiedossa, tai epäillyllä ei ollut henkilötunnusta (näitä tapauksia analysoidaan myöhemmin julkaistavassa jatkoselvityksessä omana tutkimuskysymyksenään). Näin toimittiin siksi, että analyysissa tarvittavat taustatiedot oli mahdollista poimia muista rekistereistä luotettavasti ainoastaan sellaisille henkilöille, joilla on suomalainen henkilötunnus. Lopullinen otos koos-

¹ Murha, tappo, surma, lapsensurma, törkeä kuolemantuottamus, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, vammantuottamus, laitton uhkaus, törkeä pahoinpitely, pahoinpitely, lievä pahoinpitely, törkeä ryöstö, ryöstö, törkeä raiskaus, raiskaus, sukupuoliyhteyden pakottaminen, törkeä varkaus, varkaus, näpistys, törkeä vahingonteko, vahingonteko, lievä vahingonteko, virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, virkamiehen vastustaminen, järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen sekä niiden yritykset.

tuu 105 057 erillisestä tapauksesta, joissa on yhteensä 124 749 rikosepäilyä (tapausten määrä x epäiltyjen määrä/tapaus). Epäiltynä näistä rikoksista on yhteensä 64 529 eri henkilöä. Kaikille rikoksista epäillyille henkilöille hankittiin Väestörekisterikeskukselta tiedot kansalaisuudesta, syntymämaasta, äidinkielestä ja asuinkunnasta. Samalle joukolle hankittiin vuoden 2009 tulotiedot verohallinnolta.

Jotta väestöryhmien rikollisuuden määrästä suhteessa väestöryhmän kokoon saataisiin tarkempi kuva, rikosilmoitusaineiston vertailuaineistona käytetään Suomalaisen rikoskäyttäytymisen riskitekijät -projektin kansallisesti edustavaa perusaineistoa Suomen väestöstä. Koska maahanmuuttajien määrä on kasvanut voimakkaasti alkuperäisen aineiston poiminnan jälkeen, riskitekijät-aineistoa päivitettiin maahanmuuttajien ja paluumuuttajien lisäotoksilla. Näin syntynyt vertailuaineisto painotettiin lopuksi vastaamaan todellista väestöä. Vertailuaineisto on siten satunnaisotos 8–93-vuotiaasta väestöstä Suomessa vuoden 2011 lopussa. Kun nämä kaksi aineistoa yhdistetään, mahdollistaa se ns. *case-control*-asetelman käytön (Woodward 2005), jossa rikosilmoitusaineiston rikoksiin syyllistyneiden määrää (case-ryhmä) verrataan rikoksia tekemättömään joukkoon vertailuaineistossa (control-ryhmä). Vaikka aineisto muodostuukin kahdesta erillisestä satunnaisotoksesta, joka sisältää huomattavan rikoksista epäiltyjen yliotannon, saadaan *case-control*-asetelman avulla logistista regressioanalyysia käyttäen (Woodward 2005) luotettava kuva *suhteellisista* eroista eri väestöryhmien rikollisuuden tasossa. Aineisto mahdollistaa lisäksi sen selvittämisen, missä määrin rikollisuustasojen eroja väestöryhmien välillä voidaan selittää erilaisilla taustatekijöillä. Vertailuaineistolle hankittiin rikosilmoitusaineistoa vastaavat henkilöiden taustatiedot Väestörekisterikeskukselta ja verohallinnolta.

2.3 Käsitteet

Tutkimuksessa rikoksen uhrin ja tekijän on jaettu asuinpaikkansa ja syntymämaansa perusteella kolmeen pääryhmään: kantaväestöön, maahanmuuttajiin ja maassa tilapäisesti oleskeleviin ulkomaalaisiin. Katsauksessa tarkastellaan ryhmistä kahta ensimmäistä, jotka muodostavat Suomessa vakituisesti asuvan väestön.

Kantaväestöön on luettu Suomessa syntyneet henkilöt. Se on jaettu äidinkielen pohjalta muodostettuihin neljään alaryhmään: suomalaiset, suomenruotsalaiset, saamelaiset ja toisen polven maahanmuuttajat. Maahanmuuttajiksi on puolestaan luokiteltu henkilöt, jotka ovat syntyneet ulko-

mailla ja asuvat vakituisesti Suomessa. Myös maahanmuuttajaväestö on jaettu alaryhmiin, joihin palataan jäljempänä.²

Eurooppalaisessa kriminologisessa tutkimuksessa maahanmuuttajuuden määrittelyssä käytetään hyvin monenlaisia perusteita ilman, että mitään niistä voisi pitää vakiintuneena (ks. esim. Killias 1989; Junger-Tas 1997; Tonry 1997; Smith 1997; Barbagli 1998; Rebmann 1998; Martens & Holmberg 2005; Kardell & Carlsson 2009; Skarðhamar ym. 2011). Suomessa on käytettävissä lähinnä neljä väestörekisteriin kirjattua määrittelyperustetta yhdistelmiseen: kansalaisuus, syntymämaa, äidinkieli ja vakituinen asuinpaikka.

Kansalaisuuden merkintä väestörekisteriin perustuu virallisiin asiakirjoihin tai muuhun kontrolloitavissa olevaan dokumentaatioon. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden automaattisesti, jos: i) äiti on Suomen kansalainen, ii) isä on Suomen kansalainen ja avioliitossa äidin kanssa, iii) lapsi syntyy Suomessa avioliiton ulkopuolella ja isäksi vahvistetaan Suomen kansalainen, iv) adoption vahvistamisen yhteydessä, kun lapsi on alle 12-vuotias ja jompikumpi adoptiovanhemmista on Suomen kansalainen tai v) lapsi syntyy Suomessa eikä hänellä ole mahdollisuutta saada minkään muun valtion kansalaisuutta. Ulkomailta adoptoitu 12–17-vuotias lapsi saa kansalaisuuden ilmoituksesta adoption vahvistamisen jälkeen, kun jompikumpi adoptiovanhemmista on Suomen kansalainen. Hakemuksesta Suomen kansalaisuuden saa täysi-ikäinen henkilö, joka: i) on asunut maassa yhtäjaksoisesti viisi vuotta tai useassa jaksossa seitsemän vuotta, ii) hallitsee todistettavasti jonkun kansalliskielistä, iii) ei ole Suomessa rikoksesta tuomittu, iv) jolla ei ole Suomessa maksurästejä veroista tai muista julkisista maksuista ja v) joka kykenee selvittämään luotettavasti, mistä on saanut toimeentulonsa koko maassa oleskelunsa ajan mukaan lukien hakemuksen jättöhetki (toimeentuloksi hyväksytään julkiset avustukset, työtulot, pääomatulot ja yritystulot) (Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359; Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 21.8.2009/661; Valtioneuvoston asetus väestötietojärjestelmästä 25.2.2010/128).

² Kantaväestön ja maahanmuuttajien määrittely perustui väestörekisteritietoihin asuinpaikasta, syntymämaasta ja äidinkielestä. Ulkomaalaiset määriteltiin ensisijaisesti rikosilmoitusaineiston ja toissijaisesti väestörekisteritietojen pohjalta. Ulkomaalaiseksi luokiteltiin ensisijaisesti henkilöt, joilla ei ollut suomalaista henkilötunnusta. Henkilötunnuksen omanneista tarkistettiin asuinpaikkatiedot ja poistettiin tutkimusaineistosta ne, joilla ei ollut vakituista asuinpaikkaa Suomessa. Käytännössä tällaisia henkilötunnuksen omanneita mutta asuinpaikan omaamattomia oli aineiston epäillyistä 162 (0,2 %), maahanmuuttajaepäillyistä osuus oli vajaat kaksi prosenttia. Ryhmästä 60 prosenttia oli virokielisiä, 14 prosenttia suomenkielisiä ja 15 prosenttia äidinkieleltään tuntemattomia. Valtaosa näyttäisi siten olleen virolaisia, joilla syystä tai toisesta oli suomalainen henkilötunnus, mutta kirjat Virossa. Virolaisten jälkeen suurimman ryhmän muodostivat suomalaiset, joilta jostain syystä puuttui kotipaikka Suomesta. Yksinkertaisuuden vuoksi koko ryhmä poistettiin vakituisen väestön rikollisuutta koskeneesta tarkastelusta.

Syntymämaatieto perustuu maahan muuttavien osalta omaan ilmoitukseen. Tieto kuvaa periaatteessa maata, jossa henkilö on syntynyt, ei välttämättä maata tai kulttuurialuetta, jossa henkilö on kasvanut ja viettänyt pääosan elämästään tai jossa hänen viimeinen vakituinen asuinpaikkansa on ollut (Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 21.8.2009/661; Valtioneuvoston asetus väestötietojärjestelmästä 25.2.2010/128).

Äidinkieli perustuu maahan muuttavien kohdalla omaan ilmoitukseen. Suomessa syntyvän lapsen äidinkieli määräytyy yleensä äidin äidinkielen mukaan, mutta on muutettavissa ilmoitusasiana (Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 21.8.2009/661; Valtioneuvoston asetus väestötietojärjestelmästä 25.2.2010/128).

Vastasyntyneen *vakituiseksi asuinpaikaksi* merkitään pääsääntöisesti äidin asuinpaikka. Kun Suomessa asuinpaikan omaava henkilö muuttaa ulkomaille asumaan vuotta pidemmäksi ajaksi, häntä ei enää lueta vakituisesti maassa asuvaan väestöön, ellei hänellä elinolosuhteidensa johdosta ole edelleenkin kiinteämpi yhteys Suomeen kuin uuteen asuinmaahansa. Suomeen muuttava ulkomaalainen luetaan maassa vakituisesti asuvaan väestöön, kun hän on rekisteröinyt asuinpaikkansa maistraatissa. Rekisteröimisen edellytyksenä on vähintään vuoden voimassa oleva oleskelulupa tai Pohjoismaiden kansalaisuus tai EU-kansalaisuus ja oleskeluoikeuden rekisteröintitodistus paikalliselta poliisilta. Asuinpaikan rekisteröinti on henkilötunnuksen saantiedellytys. Myös lyhytaikaisesti Suomessa asuva ulkomaalainen voi kuitenkin saada henkilötunnuksen, jos hän tarvitsee sitä työnteon takia. Hänelle ei rekisteröidä kotikuntaa Suomessa eikä hänellä ole samoja oikeuksia kuin Suomessa vakinaisesti asuvalla henkilöllä. Rekisteröitymistä varten EU-kansalaiset tarvitsevat voimassaolevan passin tai virallisen kuvallisen henkilötodistuksen, sekä tilapäisen oleskelun jatkuessa yli kolme kuukautta, oleskeluoikeuden rekisteröintitodistuksen. Muiden maiden kansalaisten tulee esittää voimassaoleva passi sekä oleskelulupa (Kotikuntalaki 11.3.1994/201; Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 21.8.2009/661; Valtioneuvoston asetus väestötietojärjestelmästä 25.2.2010/128).

Uusimmassa pohjoismaisessa kriminologisessa tutkimuksessa maahanmuuttajuus on määritelty ensisijaisesti syntymämaan ja vakituisen asuinpaikan perusteella (Martens & Holmberg 2005; Kardell & Carlsson 2009; Skarðhamar ym. 2011). Sama periaate on omaksuttu myös tässä tutkimuksessa.

Kuten edellä todettiin, tutkimuksessamme maahanmuuttajiksi (ensimmäisen polven siirtolaisiksi) on määritelty henkilöt, jotka asuvat vakituisesti Suomessa ja ovat syntyneet ulkomailta. Maahanmuuttajaryhmät on mää-

ritelty pääsääntöisesti syntymämaan pohjalta. Tulosten esittelyssä maahanmuuttajat on jaettu kymmeneen maantieteelliseen ryhmään syntymäalueensa perusteella: EU/Schengen (Länsi-Eurooppa),³ Muu Eurooppa (Itä-Eurooppa),⁴ Afrikka,⁵ Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka,⁶ Keski- ja Etelä-Aasia,⁷ Kaakkois-Aasia,⁸ Itä-Aasia,⁹ Oseania,¹⁰ Pohjois-Amerikka¹¹ ja latinalainen Amerikka¹²).¹³ Lisäksi useimmissa jaksoissa on esitetty erikseen myös suurimpien yksittäisten siirtolaisryhmien tulokset.¹⁴ Syntymämaapohjaisesta määrittelystä on kolme poikkeusta. Entisen Neuvostoliiton alueella ja sen eurooppalaisissa seuraajavaltioissa¹⁵ sekä Baltian maissa syntyneitä on käsitelty yhtenä ryhmänä, joka on jaettu seitsemäksi alaryhmäksi äidinkielen pohjalta: venäläiset, virolaiset, inkerinsuomalaiset, latvialaiset, liettualaiset, ukrainalaiset sekä muut entisen Neuvostoliiton alueella syntyneet.¹⁶ Samalla tavoin myös entisessä Jugoslaviassa ja sen seuraajavaltioissa¹⁷ syntyneitä on käsitelty yhtenä ryhmänä, joka on äidinkielen mukaan jaettu kahdeksi alaryhmäksi: kosovolaiset ja muut entisen Jugoslavian alueella syntyneet. Ryhmistä ensin mainittu käsittää albaniaa äidinkielenään puhuvat, jälkimmäinen eteläslaavilaisten kielten puhujat. Kolmannen erityisryhmän muo-

³ Euroopan talousalueeseen ja Schengen-alueeseen kuuluvat valtiot, suurimpina yksittäisinä ryhminä Ruotsissa ja Virossa syntyneet (ei sisällä Kroatiaa).

⁴ Muut Euroopan valtiot, mukaan lukien Kroatia, Turkki, Georgia, Armenia ja Azerbaidzan. Suurimpana yksittäisenä ryhmänä Venäjällä syntyneet.

⁵ Ilman Marokkoa, Algeriaa, Tunisiaa, Libyaa ja Egyptiä.

⁶ Tekstissä synonyyminä käytetään myös pelkkää Lähi-itää. Arabialaisen kulttuuripiirin valtiot (mukaan lukien Marokko, Algeria, Tunisia, Libya, Egypti) sekä Israel ja Iran.

⁷ Keski-Aasian entiset neuvostotasavallat, Afganistan ja Intian niemimaan valtiot.

⁸ Brunei, Filippiinit, Indonesia, Itä-Timor, Kambodza, Laos, Malesia, Myanmar, Singapore, Thaimaa ja Vietnam.

⁹ Hongkong, Kiina, Macao, Taiwan, Koreat, Japani ja Mongolia.

¹⁰ Australia, Uusi-Seelanti, Papua-Uusi-Guinea ja Tyynenmeren saarivaltiot.

¹¹ Bermuda, Grönlanti, Kanada, Saint-Pierre ja Miquelon sekä Yhdysvallat.

¹² Muut Amerikan valtiot.

¹³ Jaottelu perustuu muokattuun Tilastokeskuksen maanosajaotteluun.

¹⁴ Suuralueita koskevien tulosten osalta on huomioitava, että Somaliassa syntyneet muodostivat Afrikassa syntyneistä 43 prosenttia ja Irakissa syntyneet Lähi-idässä tai Pohjois-Afrikassa syntyneistä 41 prosenttia. Kummankin ryhmän vaikutus oman suuralueensa kokonaistuloksiin oli siten huomattava. Kaiken kaikkiaan syntymämaakohtaisten rikollisuustasojen hajonta oli Afrikassa, Lähi-idässä ja latinalaisessa Amerikassa syntyneiden ryhmissä huomattavasti suurempi kuin muilla suuralueilla. Tämän osan liitekuvioissa 3–8 on esitetty syntymämaakohtaiset pahoinpitely- ja varkausrikollisuuden tasot kaikilta suuralueilta. Liitekuvioissa 1–2 on puolestaan esitetty kieliryhmäkohtaiset rikollisuustasot niin ikään pahoinpitely- ja varkausrikoksissa.

¹⁵ Valko-Venäjä, Ukraina, Moldova ja Venäjä.

¹⁶ Tässä katsauksessa näistä ryhmistä tarkastellaan lähemmin vain virolaisia ja venäläisiä.

¹⁷ Bosnia-Herzegovina, Kosovo, Kroatia, Makedonia, Montenegro, Serbia, Serbia ja Montenegro, Slovenia.

dostavat ruotsinsuomalaiset, joihin on luettu Ruotsissa syntyneet suomea äidinkielenään puhuvat henkilöt.

Kantaväestön kansallisuusryhmät on muodostettu äidinkielen pohjalta: suomalaiset (suomi) ja suomenruotsalaiset (ruotsi)¹⁸ sekä toisen tai useamman polven maahanmuuttajat (muu kuin joku kansalliskielistä).¹⁹ Kantaväestön historiallisista kansallisuusryhmistä tutkimuksessa ei ole erikseen käsitelty romaneja, vaan romanit on luettu äidinkielen perusteella suomalaisiin tai suomenruotsalaisiin.

¹⁸ Saamelaiset on määritelty niin ikään äidinkielen pohjalta ja huomioitu rikostasojä laskettaessa omana ryhmänään. Saamenkielisten rikostasojä ei kuitenkaan raportoida erikseen 4. luvussa ryhmän pienuudesta ja tutkimusajanjakson lyhydestä johtuen. Saamelaisten rikostasot olivat kaikissa tutkituissa rikoksissa selvästi kantaväestön keskitasoa matalammat.

¹⁹ Toisen ja useamman polven siirtolaiset on tutkimuksessa luettu siten kantaväestöön toisin kuin eräissä ulkomaalaisissa tutkimuksissa. Määrittelyperusteena on heidän osaltaan käytetty väestörekisteriin merkittyä äidinkieltä, mikä sopii hyvin suomalaiseen etnisyyden määrittelyn perinteeseen ja on ollut yksinkertaisempi ja yksiselitteisempi kuin vanhempien syntymämaahan perustuvat määritelmät (ks. esim. Killias 1989; Kardell & Carlsson 2009). Rikosilmoitusaineiston pohjalta tehdyn vertailun nojalla äidinkieleen perustunut määritelmä antoi hyvin tarkan kuvan Suomessa syntyneestä väestöstä, jonka molemmat vanhemmat olivat ulkomailla syntyneitä ja äidinkieleltään vieraskielisiä.

3 VÄESTÖN DEMOGRAFINEN RAKENNE

Suomessa asui vuoden 2010 lopussa 5 375 276 henkilöä, joista 5 127 141 oli syntyperäisiä, ulkomailla syntyneitä oli 248 135 (4,6 %).²⁰

Suomessa syntyneestä väestöstä 4,8 miljoonaa (90 % koko väestöstä) oli suomenkielisiä, 280 600 ruotsinkielisiä (5 %), 1 800 saamenkielisiä (0,03 %) ja 33 200 vieraskielisiä (0,6 %). Suomessa syntynyt vieraskielinen väestö jakaantui yli sataan kieliryhmään, joista suurimmat olivat venäjänkieliset (17 %) ja somalinkieliset (13 %). Venäjänkielisiä oli 5 600 ja somalinkielisiä 4 400, lisäksi yli 2 000 henkilön ryhmiä olivat arabiankieliset (2 400), vironkieliset (2 200) ja albaniankieliset (2 000).

Maahanmuuttajia väestöstä oli kaikkiaan vajaat viisi prosenttia, hieman vähemmän kuin suomenruotsalaisia. Maamme toisen maailmansodan jälkeisen maahanmuuton historia on nuori. Suomi kuuluu Euroopassa tässä suhteessa samaan ryhmään kuin esimerkiksi Välimeren maat tai Norja. Sodan jälkeisinä vuosina aina 1980-luvun alkuun saakka maamme vuotuinen nettosiertolaisuus oli negatiivinen, Suomesta muutettiin ulkomaille enemmän kuin ulkomailta Suomeen. Lisäksi maahanmuutto ei juurikaan vaikuttanut väestön kansalliseen tai kielelliseen rakenteeseen, sillä Suomeen muuttajista valtaosa oli suomalaistaustaisia paluumuuttajia tai heidän jälkeläisiään.

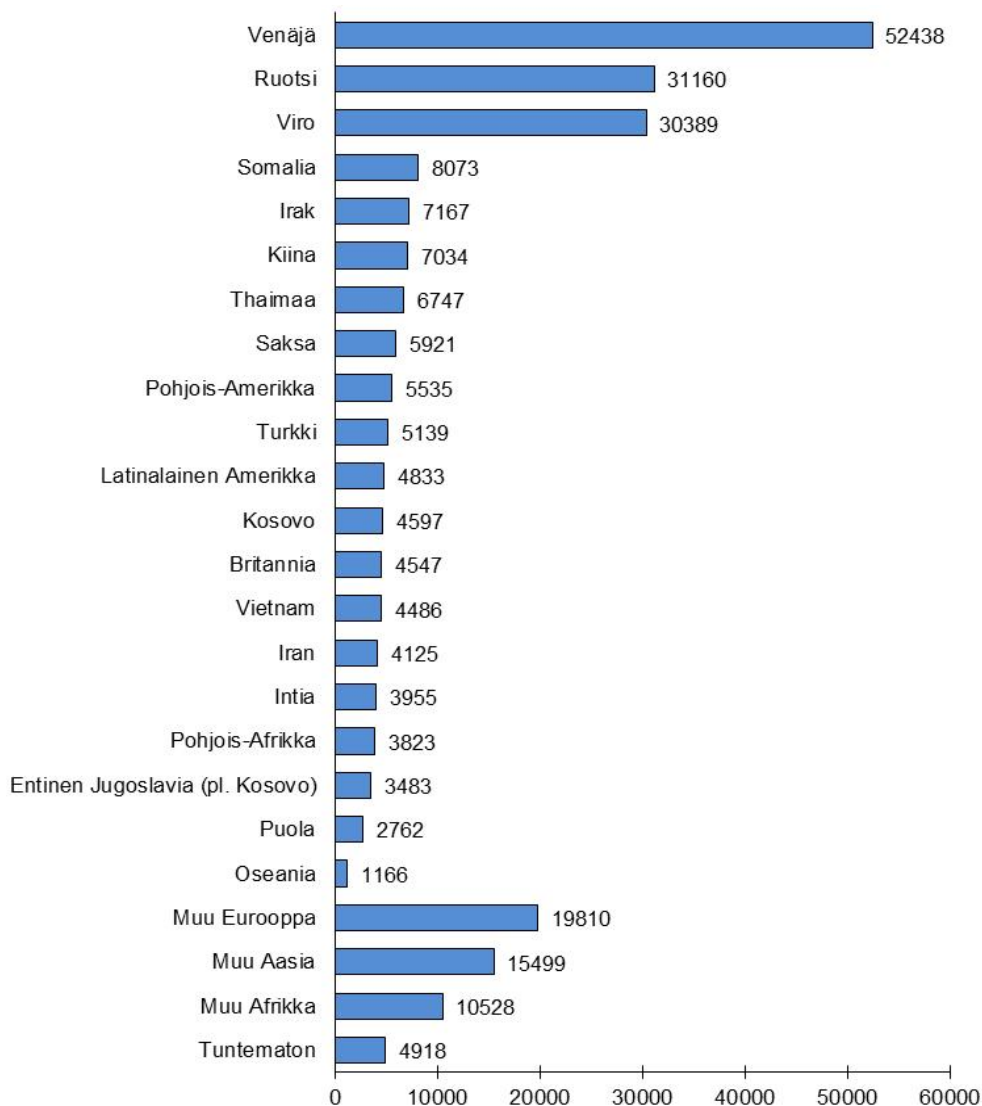
Muutos aiempaan tapahtui 1990-luvun alussa. Ajanjaksoa vuodesta 1990 vuoteen 1994 voi kutsua sotien jälkeisten vuosikymmenten ensimmäiseksi maahanmuuttoaalloksi, joka ei koostunut pääasiassa suomalaisista paluumuuttajista.²¹ Vuosittain maahan saapui tuolloin keskimäärin 15 000 siirtolaista. Tosin huomattava osa ei jäänyt kovinkaan pitkäksi aikaa, ulkomailla syntyneen väestön määrä kasvoi viidessä vuodessa vain 35 500 henkilöllä, 55 prosenttia. Suurempi vaikutus kuin väestön kokonaismäärään 1990-luvun alun siirtolaisaallolla oli väestörakenteeseen – äidinkieltään muita kuin kansalliskieliä puhuneen väestön määrä kasvoi 140 prosenttia, 34 700 henkilöllä. Muuttajista runsaat 70 prosenttia tuli Euroopasta. Hieman yli puolet oli lähtöisin entisen Neuvostoliiton alueelta, lähinnä Virosta (20 %) ja Venäjältä (30 %), entisen Jugoslavian seuraajavaltioista oli kotoisin vajaat 10 prosenttia. Suurin Euroopan ulkopuolinen siirtolaisryhmä olivat somalialaiset muodostaen 10 prosenttia ajanjakson maahanmuutosta. 1990-luvun alkuvuosien siirtolaisuus oli siten leimallisesti eu-

²⁰ Luvussa esitetyt tiedot perustuvat Tilastokeskuksen julkaistuun väestötilastoon vuoden 2010 lopussa maassa asuneesta väestöstä, ellei toisin mainita. Kaikissa tutkimuksissa esitetyissä väestösuhdeluvuissa on pohjana käytetty vuoden 2010 lopussa maassa asunutta väestöä.

²¹ Vuotuinen nettosiirtolaisuuden taso 1 000 asukasta kohti oli vuosina 1990–94 keskimäärin 1,6.

rooppalaista ja tapahtui pääasiassa Suomen lähialueilta. Myös vuosikymmenen jälkipuoliskolla siirtolaistase oli positiivinen, mutta nettosiirtolaisuuden määrä ja taso laskivat huomattavasti.

Varsinainen murros maahanmuutossa Suomeen tapahtui 2000-luvun alussa. Vuodesta 2001 alkaen nettosiirtolaisuuden määrä ja taso ovat olleet nopeasti kasvavia. Samalla maahanmuutto on alkanut muokata entistä selvemmin väestön rakennetta. Ulkomailla syntyneen väestön määrä kasvoi vuodesta 2000 vuoteen 2011 yhteensä 130 000 henkilöllä, 95 prosenttia. Vieraskielisen väestön määrä kasvoi samaan aikaan 145 600 henkilöllä. Viime vuosien maahanmuuton rakenne on poikennut selvästi 1990-luvun alun ensimmäisestä aallosta. Vuosien 2000–2011 uusista siirtolaisista enää 57 prosenttia oli kotoisin Euroopasta. Erityisen nopeasti kasvoi aasialaisten osuus ollen 27 prosenttia. Afrikkalaisten osuus sen sijaan hieman laski runsaaseen 10 prosenttiin. Suurimpia siirtolaisryhmiä olivat edelleenkin venäläiset (20 %) ja virolaiset (17 %), seuraavina tulivat kiinalaiset (4 %), thaimaalaiset (4 %), irakilaiset (4 %) ja somalialaiset (4 %).

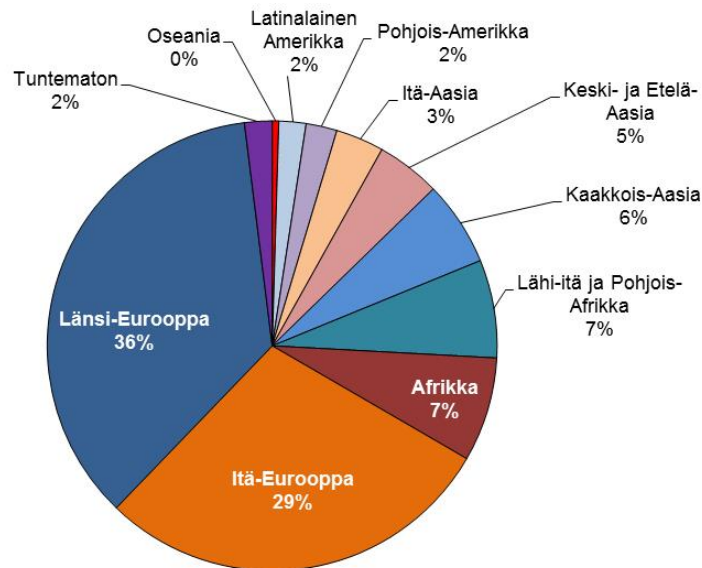

Kuvio 1 Maassa vakituisesti asuva ulkomailla syntynyt väestö vuonna 2010 syntymämaahan mukaan (Tilastokeskus)²²

Vuoden 2010 lopussa Suomessa asuneista ulkomailla syntyneistä henkilöistä joka viides oli kotoisin Venäjältä – Ruotsista ja Virossa oli kummastakin peräisin joka kahdeksas (kuvio 1). Kaiken kaikkiaan kolmessa naapurimaassa syntyneet muodostivat maahanmuuttajaväestöstä 46 prosenttia. Eurooppalaisesta kulttuuripiiristä, Euroopasta, Pohjois-Amerikasta, Australiasta ja Uudesta Seelannista maahanmuuttajaväestöstä oli kotoisin 67 prosenttia.

²² Entisen Neuvostoliiton alueella ja entisen Jugoslavian alueella syntyneiden kotimaa on määritelty äidinkielen mukaan. Suomessa tällä hetkellä tosiasiallisesti asuvien virolaisten määrää on mahdoton tarkasti arvioida. Taulukon tiedot kuvaavat väestötilaston mukaan Suomessa kotipaikan omaavien Virossa syntyneiden henkilöiden määrää. Viron vuoden 2011 väestönlaskentatietojen mukaan Suomessa työskentelee vakituisesti lisäksi ainakin 15 000 virolaista, joilla asuinmaaksi on edelleen kirjattu Viro (”Välismaal käib töö! Läänemaa jagu inimesi”, Postimees (269) 20.12.2012).

Valtaosa Suomessa asuvista maahanmuuttajista on siten peräisin alueilta, joita voi kulttuurisesti pitää varsin läheisinä. Eurooppalaisen kulttuuripiirin ulkopuolisista maahanmuuttajaryhmistä määrällisesti suurimmat olivat somalialaiset, irakilaiset, kiinalaiset ja thaimaalaiset. Yhdessä nämä neljä ryhmää muodostivat 12 prosenttia maahanmuuttajaväestöstä, runsaan kolmasosan eurooppalaisen kulttuuripiirin ulkopuolelta kotoisin olleista (kuvio 2).

Kuvio 2 Maassa vakituisesti asuva ulkomailla syntynyt väestö vuonna 2010 syntymäalueen mukaan (Tilastokeskus)

Maahanmuuton tyyppirakenteella on kansainvälisten tutkimusten mukaan merkitystä rikollisuuden kannalta. Työpaikan, opiskeluoikeuden tai perhesuhteiden johdosta asuinmaata vaihtavat henkilöt integroituvat uuteen kotimaahansa yleensä nopeammin ja helpommin kuin henkilöt, joilla saapuessaan ei ole tietoa työstä eikä valmista henkilökohtaista suhdeverkostoa. Jos maahanmuutto kaiken lisäksi tapahtuu laittomin keinoin, maahanmuuttaja päätyy uudessa kotimaassaan alun alkaen yhteiskunnan suojausmekanismien ulkopuolelle ja muuttuu helpoksi uhriksi ja hedelmälliseksi rekrytointikohteeksi kaiken tyyppiselle rikollisuudelle (Barbagli 1998; Ethnicity, Crime, and Immigration 1997; Geissler 2001). Eräiden tutkimusten mukaan järjestäytymättömän maahanmuutto²³ ylipäättään valikoi maahanmuuttajiksi keskimääräistä enemmän henkilöitä, joilla on korostunut tarve riskinottoon ja tavanomaista suurempi riski syyllistyä rikokseen tai joutua rikosten uhriksi (Barbagli 1998, 10; de Boom, Snel & Engbersen 2008).

²³ Järjestäytymättömällä maahanmuutolla tarkoitetaan tässä ja jäljempänä muuta kuin virallisia kanavia ja muotoja noudattavaa työstä, opiskelusta tai perhesuhteista johtuvaa maahanmuuttoa.

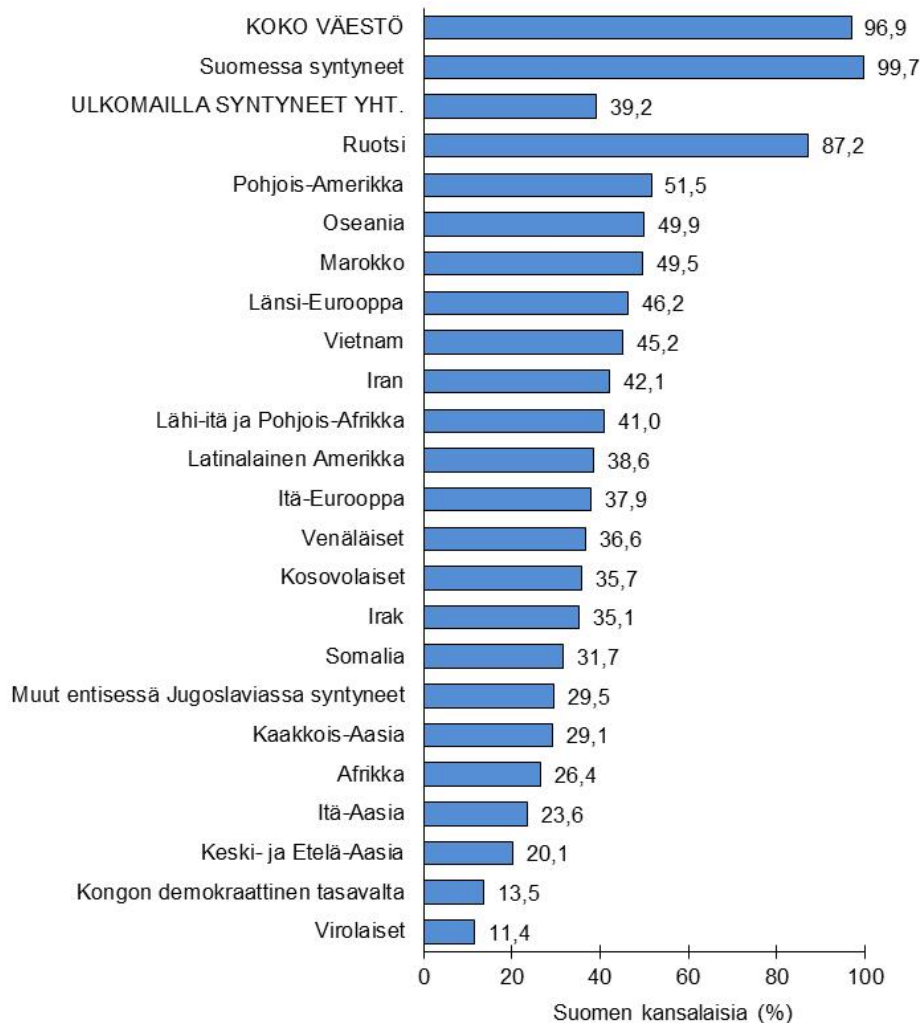
Suomesta ei ole tehty kattavaa selvitystä maahanmuuton nykyisestä tyyppirakenteesta. Varsinainen laiton, täysin tilastojen ulkopuolelle jäävä maahanmuutto maahamme lienee kuitenkin suhteellisen vähäistä. Esitetyt arviot maassa oleskelevien laittomien siirtolaisten määrästä liikkuvat korkeimmillaan muutamissa tuhansissa (yle.fi/uutiset/paperittomia_suomessa_oletettua_enemman/5419744). Jonkinlaisena mittarina järjestäytymättömän maahanmuuton volyyymista ja osuudesta kokonaisuudessaan voi maassamme käyttää turvapaikanhakijoiden määrää ja osuutta. Turvapaikanhakijoille myönnettyjen oleskelulupien osuus vuosien 2000–2011 kokonaisuudessaan oli kuusi prosenttia²⁴ – kaiken kaikkiaan siis vähäinen. Erot osuudessa maahanmuuttajien lähtöalueiden välillä olivat kuitenkin suuria. Länsi-Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Tyynenmeren alueelta tulleista siirtolaisista turvapaikanhakijoita oli alle puoli prosenttia, Itä-Euroopasta tulleista viisi prosenttia, Aasiasta tulleista 11 prosenttia ja Afrikasta tulleista 21 prosenttia. Muutamista suurista maahanmuuttajaryhmistä turvapaikanhakijat muodostivat pääosan: irakilaisista 94 prosenttia, somalialaisista 86 prosenttia ja entisen Jugoslavian alueelta tulleista 69 prosenttia.²⁵

Maahanmuuttajien rikollisuuteen vaikuttaa myös se, *kuinka pitkään* he ovat uudessa kotimaassaan *asuneet* ja *kuinka hyvin* sen oloihin *sopeutuneet* (Tonry 1997; Skarðhamar ym. 2011). Koska asumisaika ja tietyt uuteen asuinmaahan sopeutumiselle olennaiset perusasiat, kuten auttava kielitaito ja toimeentulo, ovat kansalaisuuden saamisen edellytyksiä, Suomen kansalaisten osuuden voi arvioida mittaavan jossain määrin maahanmuuttajaryhmissä sekä keskimääräistä asumisaikaa että sopeutumista. Vuonna 2010 Suomessa vakituisesti asuneista ulkomailla syntyneistä henkilöistä oli Suomen kansalaisia vain 39 prosenttia. Osuutta voi pitää pienenä, koska kansalaisuuden saaminen on maassamme kohtuullisen helppoa. Suomen kansalaisten pieni osuus kuvastaa toisaalta sitä, että maahanmuuttajaväestöstä pääosa on asunut maassa vasta lyhyen aikaa, ja toisaalta sitä, että huomattava osa ulkomailla syntyneistä on kotoisin Euroopan unionin jäsenmaista, jolloin kansalaisuuden hakemisella ei ole juurikaan käytännön merkitystä. Alhainen kansalaisten osuus voi kertoa myös siitä, että maassa on tarkoitus olla vain väliaikaisesti työssä tai opiskelemassa. Esimerkiksi suurista siirtolaisryhmistä pienimmän kansalaisten osuuden omaavilla virolaisilla keskeinen syy siihen, että kansalaisuutta ei ole juurikaan haettu (käytännön tarpeen puuttumisen ohella) lienee juuri oleskelun väliaikaisek-

²⁴ Osuus on laskettu Suomeen muuttaneiden ulkomaan kansalaisten kokonaismäärästä. Mukaan ei ole otettu kiintiöpakolaisia.

²⁵ Tämän tutkimuksen aineistoissa ei ollut mahdollista eritellä maahanmuuttajia heidän maahanmuutonstatuksensa perusteella.

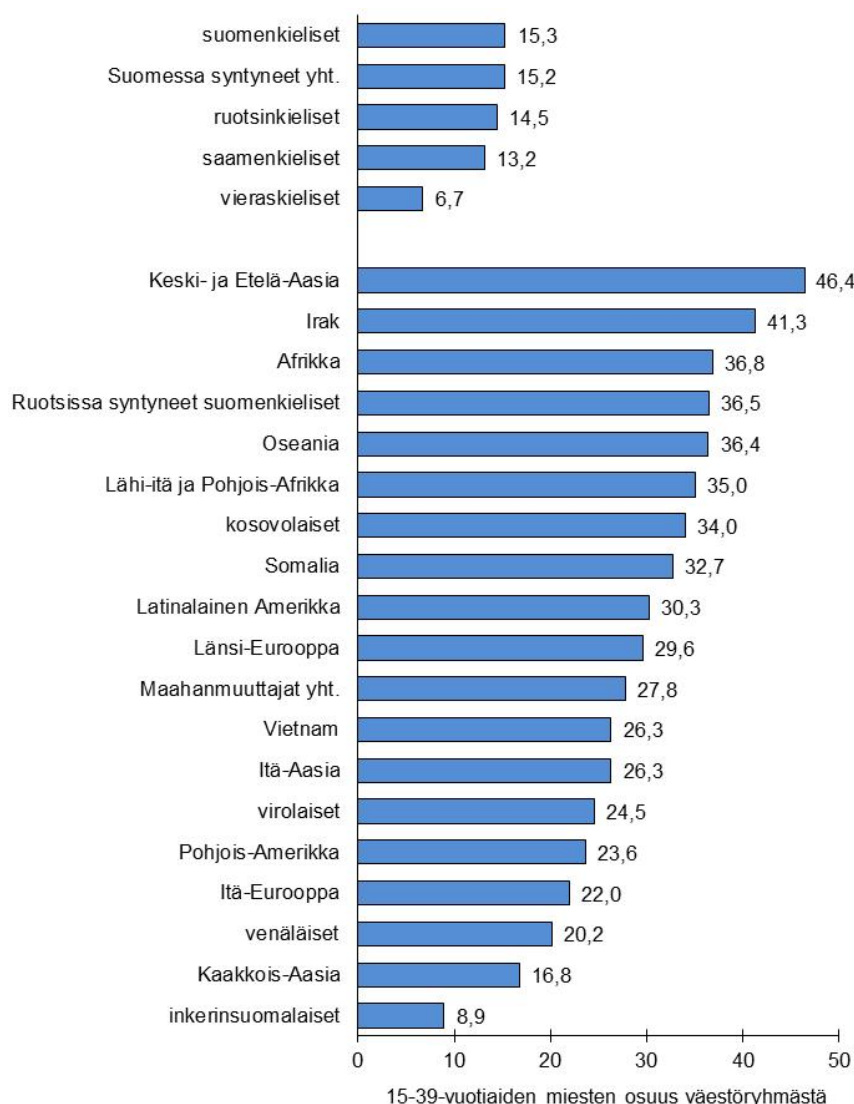
si tarkoitettu luonne. Sama syy selittänee osin alhaiset osuudet myös eräillä Aasiasta kotoisin olevilla maahanmuuttajaryhmillä (kuvio 3).

Kuvio 3 Suomen kansalaisten osuus kantaväestössä ja päämaahanmuuttajaryhmissä vuonna 2010 (Tilastokeskus)

Väestöryhmät eroavat huomattavasti ikä- ja sukupuolirakenteensa osalta. Kriminologisesti kiinnostavin *demografinen rakenne-ero* koskee nuorten miesten suhteellista osuutta. Väestöryhmästä ja rikostyyppistä riippumatta Suomessa pääosan rikoksista vuosina 2010–2011 tekivät nimittäin 15–39-vuotiaat miehet (ks. jakso 4.3.1). Ikäryhmän miesten suhteellinen osuus vaihtelee nyky-Suomessa huomattavasti väestöryhmittäin (kuvio 4). Vuonna 2010 ikäryhmän miehet muodostivat 46 prosenttia maassa asuneesta Keski- ja Etelä-Aasiassa syntyneestä väestöstä, mutta vain 17 prosenttia Kaakkois-Aasiassa syntyneestä. Inkerinsuomalaisista maahanmuuttajista osuus oli vaivaiset yhdeksän prosenttia ja Suomessa syntyneestä vieraskielisestä väestöstä seitsemän prosenttia. Myös ero kantaväestön ja maahan-

muuttajaväestön välillä oli selvä. Kantaväestöstä ikäryhmän miehiä oli 15 prosenttia, maahanmuuttajista keskimäärin 28 prosenttia (kuvio 4).

Kuvio 4 15–39-vuotiaitten miesten osuus pääväestöryhmissä vuonna 2010, % (Tilastokeskus)

Paitsi demografiselta rakenteeltaan, väestöryhmät eroavat toisistaan myös sosioekonomisilta piirteiltään. Rikollisuuden kannalta merkityksellisiä sosioekonomisia piirteitä ovat muun muassa toimeentuloon työkäisen osuus, yleinen koulutus- ja ammattirakenne sekä keskimääräinen ansiotaso. Rikollisuuden riskitekijät ovat pääosin samankaltaiset uhriksi joutumisen ja rikosten tekemisen suhteen. Väestöryhmien sosiodemografiset erityispiirteet vaikuttavat siten periaatteessa samalla tavoin sekä uhriksi joutumisriskiin että rikollisuustasoon (Aaltonen 2010).

Suomea äidinkielenään puhuneista nuorista aikuisista²⁶ oli vuonna 2010 *toimettomia* (ei opiskellut eikä ollut töissä) vajaat neljä prosenttia ja ruotsia puhuneista kaksi ja puoli prosenttia. Suurimmissa maahanmuuttajaryhmissä osuus oli kaikissa korkeampi, mutta ryhmien väliset erot olivat huomattavia.²⁷ Persiaa, kiinaa, venäjää, vietnamia tai viroa puhuneista nuorista *toimettomia* oli 10–15 prosenttia, turkinkielisistä 22 prosenttia, thainkielisistä 27 prosenttia, kurdinkielisistä 35 prosenttia ja somalinkielisistä 41 prosenttia (Myrskylä 2011; Myrskylä 2012; Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013). Toimettomuus on yksi yksilön rikollisuusriskiä lisäävä tekijä, vaikkakaan yhteys syrjäytymisen ja rikosriskin välillä ei ole yksiselitteinen. Valtaosa varkaus- ja väkivaltarikoksista tuomituista henkilöistä on *toimettomia*, mutta *toimettomista* ihmisistä suurin osa ei ole rikollisia. Myöskään väestöryhmätasolla yhteys syrjäytyneiden määrän ja perinteisten massarikollisuuden muotojen yleisyyden välillä ei ole yksiselitteisen selvä, käytännössä korkea syrjäytyneiden osuus väestöryhmässä on kuitenkin usein yhteydessä kohonneeseen massarikollisuuden tasoon (Aaltonen, Kivivuori & Martikainen 2011).

Myös *koulutusrakenteessa* on suuria eroja väestöryhmien välillä. Kantaväestössä suomenruotsalaisilla on parempi koulutus rakenne kuin suomalaisilla tai saamelaisilla. Vuonna 2010 suomenkielisestä aikuisväestöstä²⁸ 32 prosentilla oli korkeintaan perusasteen koulutus ja 28 prosentilla korkean asteen koulutus, suomenruotsalaisista vastaavat osuudet olivat 34 prosenttia ja 32 prosenttia (http://data.opencities.net/dataset/aluesarjat_hginseutu_tt_tm03_koulutustaso). Ero maahanmuuttajaväestöön oli huomattava, sillä esimerkiksi Helsingissä maahanmuuttajataustaisista aikuisista 58 prosentilla oli korkeintaan perusasteen tutkinto.²⁹ Eroon vaikutti toisen polven maahanmuuttajien kohdalla heidän nuori ikärakenteensa, huomattava osa ei ikänsä johdosta ollut vielä ehtinyt hankkimaan muuta kuin korkeintaan perusasteen tutkinnon. Ikätekijä huomioidenkin ero oli kuitenkin suuri maahanmuuttajataustaisen väestön vahingoksi (http://data.opencities.net/dataset/aluesarjat_hginseutu_tt_tm03_koulutustaso). Toisaalta maahanmuuttajataustainen väestö ei ole koulutusrakenteen suhteen yhtenäinen. Tilastokeskuksen tietojen mukaan somalin-, albanian-, thain- ja turkinkielisen väestön nuorista lukion suorittaa tällä hetkellä merkittävästi pienempi osa (alle 20 %) kuin muiden pääväestöryhmien (yli 30 %). Somalinkielisistä nuorista myös ammattikou-

²⁶ 15–29-vuotiaista.

²⁷ Tilastokeskuksen tekemä tarkastelu pohjautui äidinkieleen eikä erotellut ulkomailla syntyneitä Suomessa syntyneistä. Koska tarkastelun kohteena olivat 15–29-vuotiaat nuoret, pääosa heistä oli kaikissa vieraskielisten ryhmässä ulkomailla syntyneitä.

²⁸ 15 vuotta täyttäneet.

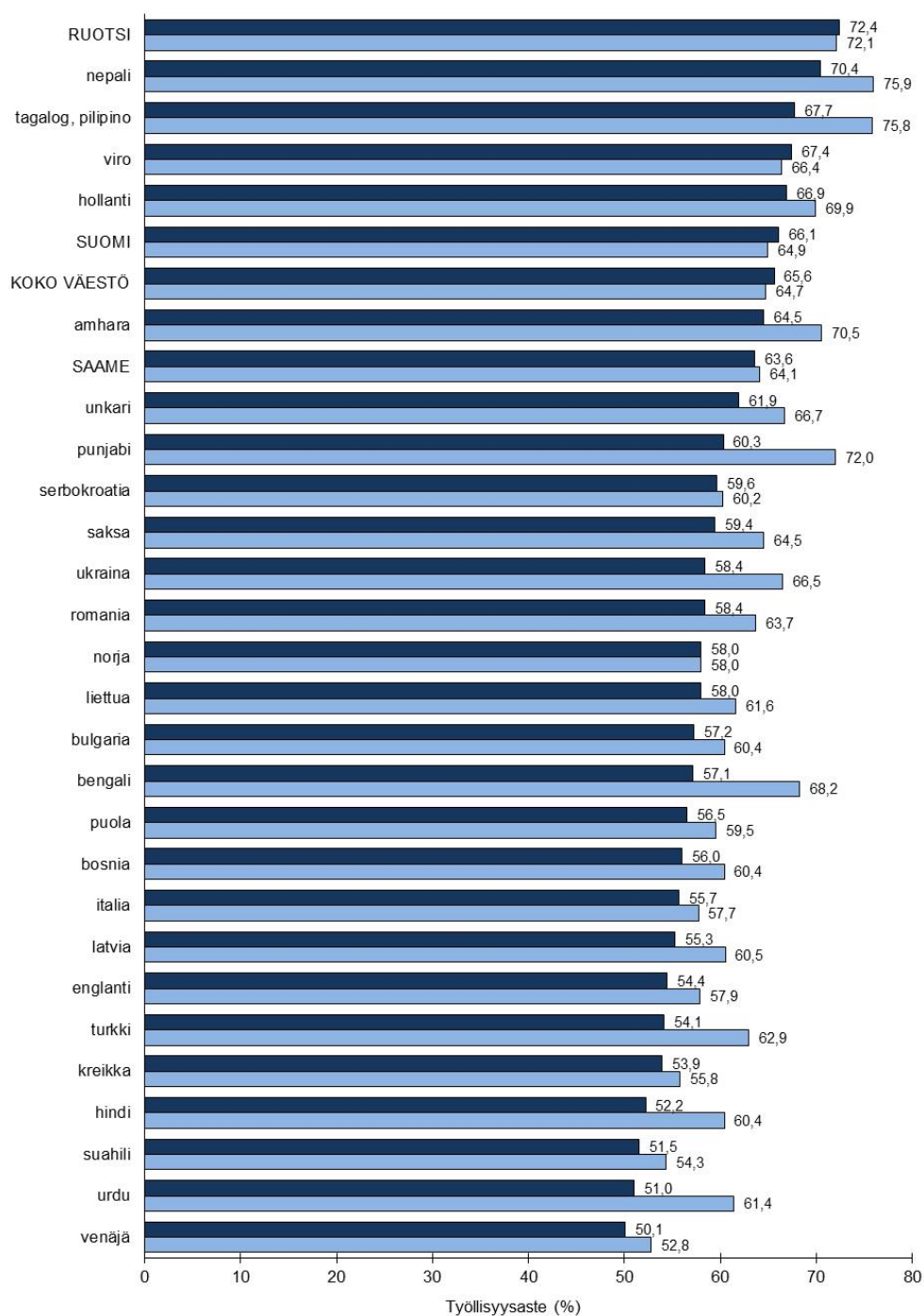
²⁹ Helsingissä vuonna 2010 suomenkielisistä 21 %:lla ja ruotsinkielisistä 19 %:lla oli ainoastaan perusasteen tutkinto (http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/12_12_20_tilasto_39_Saari.pdf).

lutukseen osallistuu selvästi pienempi osa kuin muista pääväestöryhmistä (Myrskylä 2011; Myrskylä 2012; Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013).

Työttömyysaste vaihtelee niin ikään väestöryhmittäin. Syntyperäisten suomalaisten (10 %) ja saamelaisten (12 %) työttömyysasteet olivat vuonna 2010 kaksinkertaiset suomenruotsalaisiin (5 %) verrattuna. Maahanmuuttajataustaisen väestön työttömyysaste (22 %) oli vuonna 2010 keskimäärin kaksinkertainen kantaväestöön nähden. Maahanmuuttajaryhmien välillä oli kuitenkin myös tässä suhteessa suuria eroja. Euroopan unionin jäsenmaista kotoisin olleiden työttömyys oli samaa tasoa kuin kantaväestön tai hieman korkeampi. Suurimmista siirtolaisryhmistä venäläisten työttömyysaste oli kaksi ja puoli -kertainen ja Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olleiden yli nelinkertainen kantaväestöön nähden. Huomionarvoista oli Itä-Aasiasta muuttaneiden suhteellisen alhainen työttömyys, joka oli samaa tasoa kuin kantaväestöllä. Korkein työttömyysaste oli pääväestöryhmistä somalinkielisillä, 54 prosenttia (Tilastokeskus).

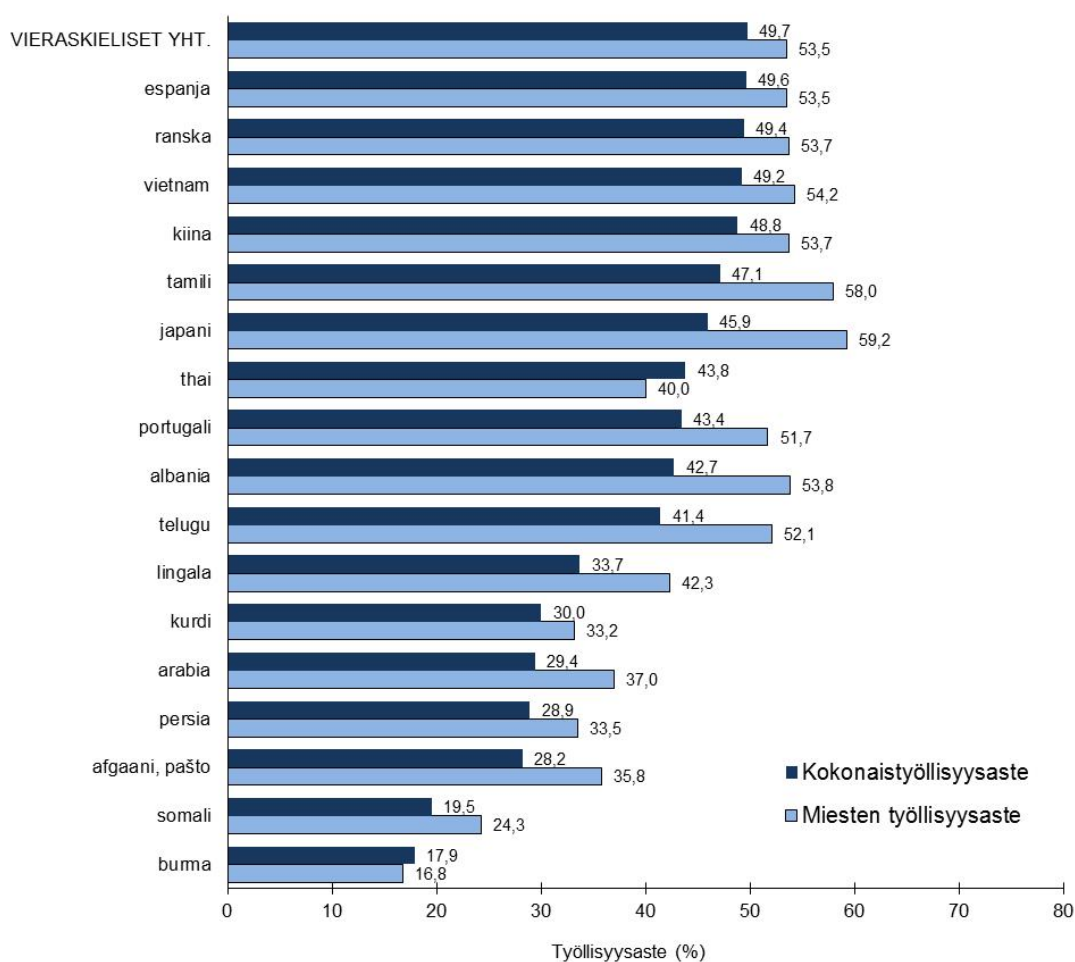
Työllisyysaste kuvaa työllisten osuutta työikäisestä väestöstä. Se ei ole työttömyysasteen peilikuva, vaan huomioi työttömien ohella myös muut työikäiset työvoiman ulkopuoliset väestöryhmät (esimerkiksi varhaiseläkeläiset, opiskelijat, perhevapaalla olevat). Suomessa syntyneistä työikäisistä kaksi kolmasosaa oli vuonna 2010 työelämässä, suomenruotsalaisten työllisyysaste oli selvästi korkeampi kuin suomalaisten tai saamelaisten. Maahanmuuttajista oli työssä keskimäärin joka toinen. Maahanmuuttajaryhmien väliset erot olivat samansuuntaisia kuin työttömyydessäkin: vironkielisestä väestöstä oli työllistynyt 67 prosenttia, somalinkielisestä vain 20 prosenttia (Tilastokeskus). Yleiskuvana oli, että Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olevien maahanmuuttajien työllistyminen oli merkittävästi heikompaa kuin muiden väestöryhmien – työikäisistä arabiankielisistä miehistä ansiotyössä oli 37 prosenttia, persiankielisistä 34 prosenttia, kurdinkielisistä 33 prosenttia ja somalinkielisistä 24 prosenttia. Työikäisten naisten työllistymisaste oli arabiankielisillä 14 prosenttia, persiankielisillä 23 prosenttia, kurdinkielisillä 24 prosenttia ja somalinkielisillä 14 prosenttia. Vastaavasti esimerkiksi Etelä-Aasiasta (Bangladeshista, Intiasta, Nepalista ja Pakistanista) muuttaneista työikäisistä miehistä oli ansiotyössä 60–80 prosenttia, Filippiineiltä muuttaneista miehistä 76 prosenttia ja naisista 65 prosenttia, vironkielisistä miehistä 66 prosenttia ja naisista 68 prosenttia, kiinankielisistä miehistä 54 prosenttia ja naisista 44 prosenttia ja venäjänkielisistä miehistä 53 prosenttia ja naisista 48 prosenttia. Tosin myös afrikkalaisten maahanmuuttajien parista löytyi ryhmiä, jossa työllistymisaste oli kantaväestöä korkeampi, esimerkiksi Etiopiasta muuttaneista miehistä ansiotyössä oli yli 70 prosenttia. Toisen keskimääräistä paremmin työllistyneen afrikkalais-

siirtolaisten ryhmän muodostivat Itä-Afrikasta kotoisin olleet suahilinkieliset miehet (ks. kuvio 5).³⁰

Kuvio jatkuu seuraavalla sivulla.

³⁰ Afrikkalaisten ja ylipäätään maahanmuuttajien välillä on lähtöalueesta riippuen huomattavia eroja maahanmuuton rakenteessa. Väestöryhmissä, joissa työperäinen maahanmuutto muodostaa pääosan kokonaismaahanmuutosta, myös työllistymisaste on lähtökohtaisesti korkea.

Kuvio 5 Koko väestön ja miesten työllisyysaste pääkieliryhmittäin vuonna 2010 (Tilastokeskus)

Maahanmuuttajataustaisen väestön *ammattirakenne* poikkeaa Suomessa syntyneen väestön ammattirakenteesta. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2009 vieraskielisen väestön viisi yleisintä ammattia olivat siivooja (9 % ryhmän työllisistä), myyjä (5 %), tarjoilija (4 %), moottoriajoneuvon kuljettaja (4 %) ja rakennustyöläinen (3 %). Mainituissa viidessä ammatissa toimi joka neljäs työssä ollut maahanmuuttajataustainen henkilö. Vieraskielisten osuus suhteellisesti heikoimmin palkatuista ammateista olikin suhteettoman suuri. Heidän osuutensa koko työvoimasta oli runsaat kolme prosenttia, mutta esimerkiksi siivoojista he muodostivat 15 prosenttia ja mainosten jakajista 12 prosenttia. Paitsi, että Euroopan unionin ulkopuolelta kotoisin olevista maahanmuuttajista suhteettoman suuri osa on kokonaan työelämän ulkopuolella, työssä olevista merkittävä osa toimii siten heikoimmin palkatuissa ammateissa. (Työssäkäynti 2009. Ammatti ja sosioekonominen asema. Suomen virallinen tilasto: Väestö 2011. Helsinki: Tilastokeskus).

Kaiken kaikkiaan läntisten teollisuusmaiden ulkopuolelta kotoisin oleva maahanmuuttajataustainen väestö on tällä hetkellä kantaväestöä heikomminkin koulutettu ja työmarkkinoilla Suomessa syntynyttä väestöä heikommassa asemassa. Toisaalta väestöryhmän ikä- ja sukupuolirakenne on kantaväestöä nuorempi ja miesvaltaisempi.

4 VÄESTÖRYHMIEN RIKOLLISUUS

Luvussa tarkastellaan väestöryhmien rikollisuuden tasoeroja viidessä rikostyyppissä sekä väestörakenteellisia tekijöitä tasoerojen selittäjinä. Tutkitut rikostyypit ovat pahoinpitelyt, henkirikokset, raiskaukset, ryöstöt ja varkauudet. Selittävinä tekijöinä on käytetty väestöryhmien sukupuoli- ja ikärakennetta, vuoden 2009 verotettavia tuloja ja asuinkunnan tyyppiä. Aikaisemman tutkimuksen perusteella (Aaltonen, Kivivuori & Martikainen 2011) tiedetään, että kantaväestössä 19–30-vuotiaiden nuorten aikuisten tulotasolla on voimakas yhteys väkivaltarikollisuuteen, omaisuusrikollisuuteen ja ratti-juopumukseen syylistymiseen, ja tämä yhteys voimistuu entisestään tarkasteltaessa 31–50-vuotiaista väestöstä (Aaltonen 2011). Vaihtoehtoisista sosioekonomisen aseman mittareista koulutustaso on lähtökohtaisesti tulotasoa huonompi mittari ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille. He ovat usein kouluttautuneet jo lähtömaassaan, jolloin tutkintojen vertailukelpoisuudesta suomalaisiin tutkintoihin ei ole tarkkaa tietoa. Lisäksi on epäselvää, kuinka johdonmukaisesti ulkomaiset tutkinnot rekisteröidään suomalaisiin tietokantoihin. Muista vaihtoehtoisista mittareista ammattiin perustuva sosiaaliluokka tuottaa kantaväestössä tulotasoa vastaavia tuloksia (Aaltonen, Kivivuori & Martikainen 2011), eikä siten ole yksiselitteisesti tulotasoa parempi mittari sosioekonomiselle asemalle. On selvää, että väestöryhmien mahdollisiin riskitasoeroihin vaikuttavat myös muut tekijät kuin ikä-, sukupuoli-, kuntatyyppi- ja tulo rakenne, esimerkiksi ryhmien mahdollisesti eroavat arkirutiinitoiminnot, epävirallinen sosiaalinen kontrolli, kielteiset elämäkokemukset, kulttuurisiin oppimisprosesseihin liittyvät tekijät ja muu kuin tuloihin liittyvä syrjäytyneisyys.³¹ Tehtyjen analyysien rajoitteita ja vakioimatta jääneitä tekijöitä on pohdittu jäljempänä tämän tutkimusosan jaksossa 7 sekä raportin kolmannessa, kokoavassa osassa.

Ylipäätään on myös tärkeää pitää mielessä, ettei mikään nyt käytetyistä mittareista ratkaise käänteisen kausaliteetin ongelmaa: rikosalttius voi olla matalan sosioekonomisen aseman syy, ei seuraus. Lisäksi on vakioitu henkilön kotikunnan kuntatyyppi käyttäen kolmiluokkaista muuttujaa, joka jakaa Suomen pääkaupunkiseutuun, kaupunkeihin ja muihin kuntiin (sisältää Tilastokeskuksen käyttämästä kuntatyyppiluokituksesta taajamat ja maaseutumaiset kunnat). Nuorten ja naisten rikollisuutta käsitellään erikseen. Luvun päättää Suomen tulosten vertailu muiden Pohjoismaiden nykytilanteeseen.

³¹ Osa näistä tekijöistä on voitu huomioida tämän hankkeen kyselypohjaisessa tutkimuksessa, jonka tulokset on julkaistu tässä koonnosraportissa (ks. Salmi ym. 2014).

4.1 Rikollisuustasoerot ja väestörakenne

Tässä jaksossa käsitellään 18–64-vuotiaan väestön rikollisuutta, nuorten rikollisuutta tarkastellaan jaksossa 4.2. Väestöryhmien rikollisuustasot on laskettu käyttäen väkilukuna vuoden 2010 lopussa maassa vakituisesti asunutta väestöä ja epäiltyjen määränä vuosina 2010–2011 vuoden aikana rikoksesta epäiltyjen keskimäärää, josta on poistettu useampikertaiset rikosepäilyt. Toisin sanoen kukin epäilty esiintyy luvuissa vain kerran riippumatta siitä kuinka monta kertaa hän on ollut vuoden aikana samasta rikostyyppistä epäiltynä. Tällä on poistettu sarjamaisten rikosten vääristävä vaikutus pienten väestöryhmien suhdelukuihin. Maahanmuuttajaryhmiä tarkastellaan pääasiassa vain maantieteellisten suuralueiden tasolla (ks. luku 3). Kolmea suurinta siirtolaisryhmää, venäläisiä, virolaisia ja Ruotsissa syntyneitä suomenkielisiä tarkastellaan erikseen, ryhmät eivät sisälly suuralueidensa lukuihin. Saamelaiset ovat olleet mukana omana väestöryhmänään rikollisuustasoa laskettaessa. Kaikissa tässä tutkituissa rikostyypeissä saamelaisten rikollisuustaso oli kantaväestön keskimääräistä matalampi. Ryhmän pienuuden ja mittausjakson lyhyiden johdosta saamelaisten rikollisuustasoa ei kuitenkaan jäljempänä raportoida erikseen.

Todellisen rikollisuustason lisäksi kustakin väestöryhmästä esitetään tässä luvussa sukupuolivakioitu, ikä- ja sukupuolivakioitu, ikä-, sukupuoli- ja tulotasovakioitu sekä ikä-, sukupuoli-, tulotaso- ja kotikuntatyypivakioitu rikollisuustaso. Analyysi on tehty käyttäen logistista regressiomallia, jossa kaksiluokkainen selitettävä muuttuja saa joko arvon 0 (henkilöllä ei kyseistä rikosta seurannan aikana) tai arvon 1 (henkilö epäiltynä kyseisestä rikoslajista seurannan aikana). Mallin tuottamat estimaatit raportoidaan ristitulosuhteina eli *odds ratioina (OR)*.³² Kaikkien mallien vertailuryhmänä on suomenkielinen Suomessa syntynyt väestö, jonka ristitulosuhde on 1. Jos väestöryhmän ristitulosuhde on alle yhden, tarkoittaa se kyseisen ryhmän rikostason olevan matalampi kuin suomenkielisellä väestöllä. Jos ristitulosuhde on puolestaan suurempi kuin 1, osoittaa se kyseisen väestöryhmän rikostason olevan vertailuryhmää korkeampi. Esimerkiksi kuvioista 6 nähdään, että etelä- ja keskiaasialaisilla maahanmuuttajilla on kantaväestöön verrattuna kolminkertainen riski (ristitulosuhde) syyllistyä pahoinpitelyyn, kun mitään muita tekijöitä ei ole vakioitu. Sukupuolen vakiointi alentaa ristitulosuhdetta selvästi, sillä sukupuolirakenteen huomioiva ristitulosuhde on

³² Ristitulosuhde tai vetosuhde on vetojen (*odds*) välinen suhde. Jos ryhmään 1 kuuluvista 10 % tekee rikoksen ja 90 % ei, ja vastaavasti ryhmään 2 kuuluvista 20 % tekee rikoksen ja 80 % ei, lasketaan ryhmän 2 vetosuhde suhteessa ryhmään 1 kaavalla $(0,2/0,8)/(0,1/0,9)$. Ristitulosuhde on tässä tapauksessa 2,25, kun vastaava todennäköisyyksien suhde on $0,2/0,1=2$ (ks. esim. Rita, Töttö & Alastalo 2007).

2,5-kertainen. Väestöryhmien erilaisen ikärakenteen huomiointi muuttaa tilannetta lisää: ikävakioidussa tarkastelussa riski on enää 2,1-kertainen. Kun lopulta vakioidaan vielä tulotaso, riski on enää 1,5-kertainen. Sukupuoli-, ikä- ja tulorakenteen vakiointi siis puolittaa eteläaasialaisten maahanmuuttajien ja kantaväestön riskieron, muttei kuitenkaan poista sitä. Tämä kuviotyyppi toistuu tässä raportissa useissa tarkasteluissa.

Suhteelliset muutokset mallien välillä, eli se, kuinka paljon eri taustatekijöiden vakiointi muuttaa³³ alkuperäistä rikollisuustason eroa kantaväestön ja tietyn väestöryhmän välillä, on laskettu käyttämällä seuraavaa kaavaa: $((\text{edeltävän mallin OR} - \text{nykyisen mallin OR}) / \text{edeltävän mallin OR} - 1) * 100 \%$. Estimaateille on lisäksi laskettu tilastollinen merkitsevyys (poikkeaako väestöryhmän rikollisuustaso tilastollisesti merkitsevästi kantaväestön rikollisuustasosta), tämän osan liitetaulukoissa 1–6 raportoidaan myös täyden mallin 95 prosentin luottamusvälit. Tilastollisissa malleissa ovat mukana ainoastaan sellaiset henkilöt, jotka muuttivat maahan ennen vuoden 2009 alkua. Tällä pyrimme varmistamaan sen, että analyysissä mukana olevilla henkilöllä on ollut ainakin teoriassa mahdollisuus ansaita verotettavaa tuloa Suomessa vuonna 2009.³⁴

a) Väkivaltarikokset

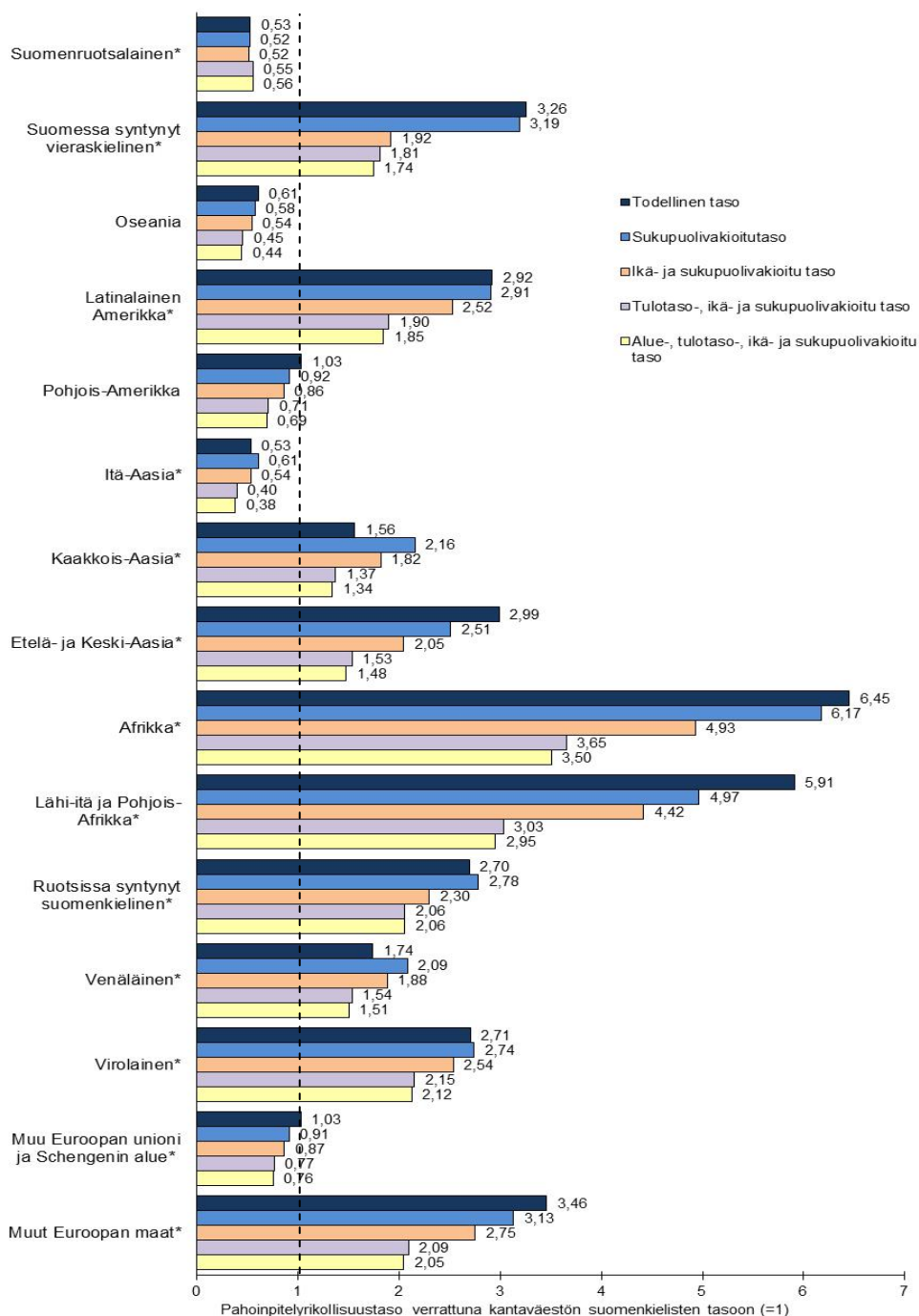
Vakituisesti maassa asuvaan väestöön kuului vuosina 2010–2011 henkirikoksista epäillyistä 98 prosenttia, henkirikoksen yrityksistä epäillyistä 97 prosenttia ja pahoinpitelyrikoksista epäillyistä 96 prosenttia. Kaikista väkivaltarikoksista epäillyistä osuus oli 96 prosenttia. Ensimmäisen polven maahanmuuttajat muodostivat Suomessa asuneista epäillyistä 12 prosenttia ja toisen polven maahanmuuttajat vajaan prosentin.

Tässä käytetyn jaotuksen mukaisista pääväestöryhmistä erottuivat *pahoinpitelyrikollisuuden* tason poikkeuksellisella korkeudella Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olleet maahanmuuttajat. Kullakin niistä väestöön suhteutettu rikollisuustaso oli syntyperäisiin suomalaisiin nähden viisin-kuusinkertainen ristitulosuhteilla mitattuna. Syntyperäisiä suomalaisia matalampi pahoinpitelyrikollisuuden taso oli suomenruotsalaisilla ja maahanmuuttajaryhmistä Itä-

³³ Parametriestimaattien muutoksen arviointi sisäkkäisten mallien avulla logistisessa regressioanalyysissä on pulmallista ns. skaalaongelman (scale identification issue, ks. Mood 2010) vuoksi. Tästä seuraa se, ettei regressiokertoimien prosentuaalisella muutoksella mallien välillä ole samalla tavalla eksaktia tulkintaa kuin esimerkiksi lineaarisessa regressiomallissa. Tästä ongelmasta huolimatta täyden mallin tuottamat estimaatit ovat oikeita ja kuvastavat väestöryhmien yli- tai aliedustusta rikoksia tehneiden joukossa silloin kun ikä, sukupuoli ja tulotaso on vakioitu.

³⁴ Tämän rajauksen vaikutus tuloksiin oli varsin pieni

Aasiassa, Länsi-Euroopassa (muualla kuin Ruotsissa ja Virossa), Oseaniassa ja Pohjois-Amerikassa syntyneillä. Muilla maahanmuuttajaryhmillä rikollisuustaso oli syntyperäisiin suomalaisiin nähden puolitoista-kolminkertainen, Suomessa syntyneillä vieraskielisillä noin kolminkertainen (kuvio 6).

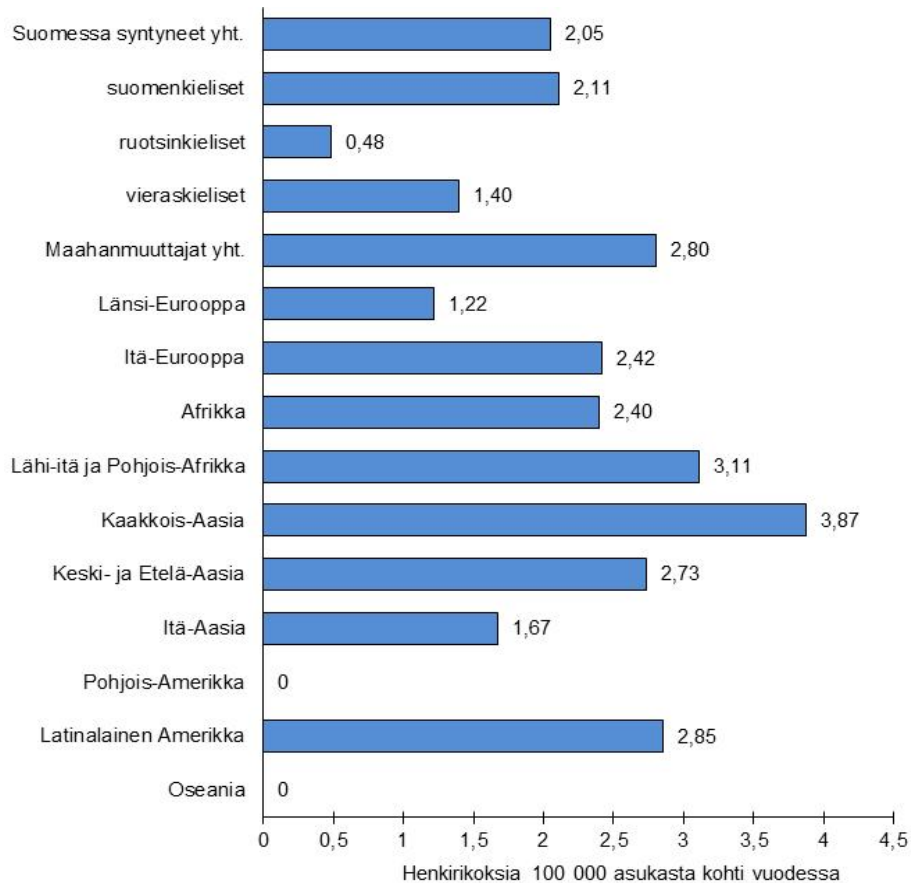

Kuvio 6 Pahoinpitelyrikollisuuden taso pääväestöryhmissä vuosina 2010–2011 verrattuna syntyperäisten suomenkielisten rikollisuustasoon (syntyperäisten suomenkielisten rikollisuustaso = 1). (OPTL). Ristitulosuhteet ja tilastollinen merkitsevyys (*= $p < 0,05$), logistinen regressioanalyysi.

Nuori ja miesvaltainen ikärakenne selitti afrikkalaisten ja Lähi-idästä kotoisin olleiden maahanmuuttajien rikollisuustasoerosta syntyperäisiin suomalaisiin nähden noin 30 prosenttia, Lähi-idästä kotoisin olleiden kohdalla hieman enemmän kuin afrikkalaisilla. Muita ryhmiä, joiden rikollisuustaso laski huomattavasti iän ja sukupuolen vakioinnin jälkeen, olivat Etelä- ja Keski-Aasiasta (−31 %), Itä-Euroopasta (ilman Venäjää) (−21 %) ja latinlaisesta Amerikasta (−14 %) muuttaneet samoin kuin Ruotsissa syntyneet suomenkieliset (−15 %) ja Suomessa syntyneet vieraskieliset (−41 %). Tulojen vakiointi laski rikollisuustasoa kaikissa maahanmuuttajaryhmissä. Ainoa väestöryhmä, jossa tulojen vakiointi kohotti rikollisuustasoa, olivat suomenruotsalaiset (+6 %), Suomessa syntyneiden vieraskielisten rikollisuustasoon tulot eivät juurikaan vaikuttaneet. Kotikuntatyypin vakiointi ei muuttanut merkittävästi yhdenkään väestöryhmän rikollisuustasoa. Kaiken kaikkiaan tutkittujen sosiodemografisten tekijöiden huomioiminen alensi pahoinpitelyrikollisuuden tasoa pääväestöryhmissä (suomenruotsalaisia lukuun ottamatta) syntyperäisiin suomalaisiin nähden selvästi (ks. liitetaulukko 1). Tutkitut sosiodemografiset tekijät eivät sen sijaan selittäneet maahanmuuttajaryhmien välisiä pahoinpitelyrikollisuuden tasoeroja juuri lainkaan, vaan iän, sukupuolen ja tulojen vakioiminen alensi rikollisuustasoa suhteellisesti yhtä paljon sekä korkean rikollisuustason että matalan rikollisuustason maahanmuuttajaryhmissä (kuvio 6).

Henkirikokset

Henkirikoksiin vuosina 2003–2011 syyllistyneistä 98 prosenttia asui Suomessa vakituisesti. Heistä maahanmuuttajia oli viisi prosenttia, joka kolmas maahanmuuttajaepäilty oli taustaltaan ulkosuomalainen paluumuuttaja (OPTL).

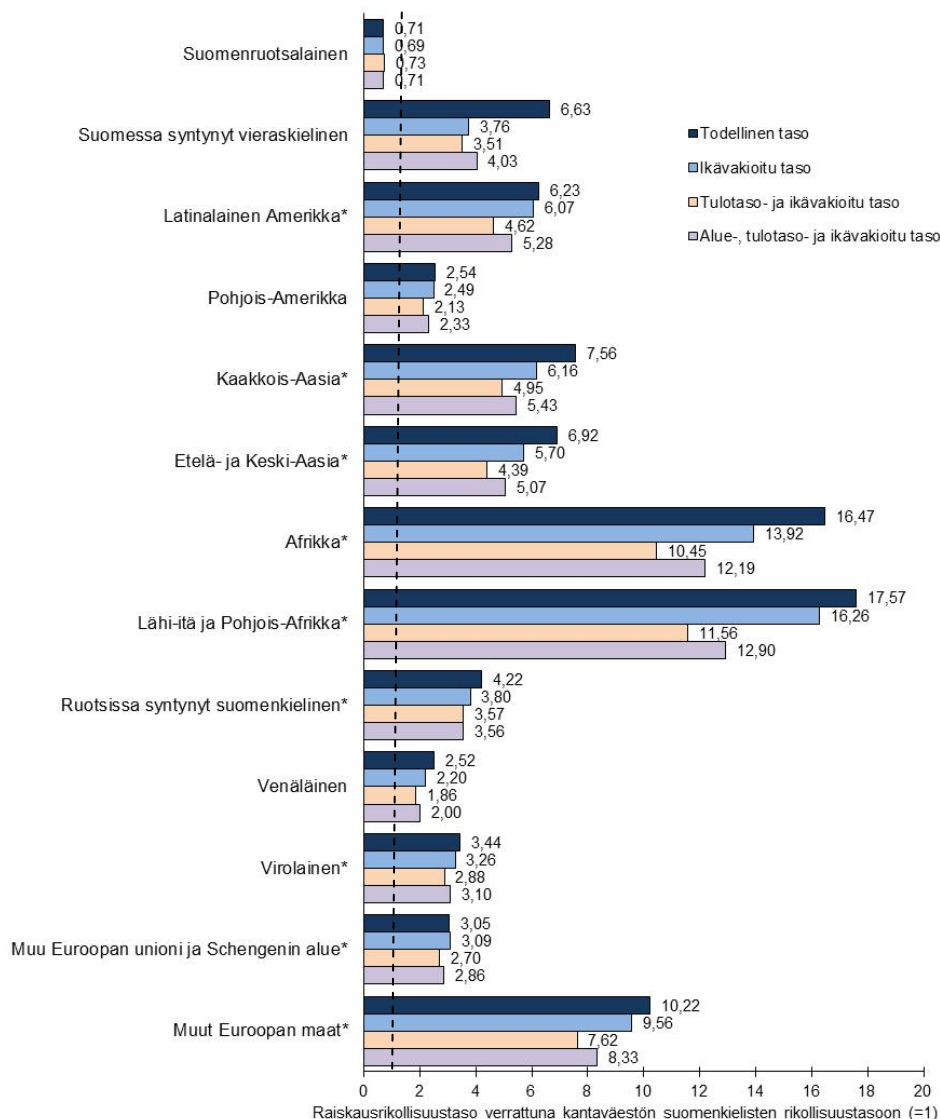

Väestöryhmien rikollisuustasot (100 000 asukasta kohti vuodessa) henkirikoksissa 2003–2011 syntymämaan ja kieliryhmän mukaan (OPTL)

Syntyperäisten suomalaisten rikollisuustaso oli neljä ja puoli -kertainen suomenruotsalaisiin nähden, mutta myös puolitoistakertainen toisen polven maahanmuuttajiin nähden. Maahanmuuttajien kokonaishenkirikollisuustaso oli reilun kolmanneksen kantaväestön rikollisuustasoa korkeampi. Erot maahanmuuttajaryhmien välillä olivat kuitenkin suuria. Länsi-Euroopasta, Pohjois-Amerikasta, Itä-Aasiasta ja Tyynenmeren alueelta muuttaneiden rikollisuustaso oli keskimäärin matalampi kuin kantaväestön, Venäjältä, Virossa, entisen Jugoslavian alueelta ja Afrikasta kotoisin olleiden rikollisuustaso vastasi kantaväestön tasoa. Kaakkois-Aasiasta ja Lähi-idästä kotoisin olleilla rikollisuustaso oli sen sijaan selvästi kantaväestöä korkeampi. Huomion arvoinen oli myös ulkosuomaisten paluumuuttajien, niin inkerinsuomalaisten kuin toisen polven ruotsinsuomalaistenkin korkea rikollisuustaso, joka ylitti selvästi kantaväestön suomalaisten rikollisuustason. Suomessa ei ole toistaiseksi havaittavissa maahanmuuttajien huomattavaa yliedusteisuutta henkirikoksiin syyllistyvien joukossa toisin kuin useissa muissa Euroopan maissa (Granath ym. 2011).

b) Raiskausrikokset

Vakituisesti maassa asuvaan väestöön kuului vuosina 2010–2011 raiskausrikoksista epäillyistä 91 prosenttia. Ensimmäisen polven maahanmuuttajat muodostivat Suomessa asuneista epäillyistä 28 prosenttia ja toisen polven maahanmuuttajat vajaan prosentin. Maahanmuuttajien väestöön suhteutettu rikollisuustaso oli raiskausrikoksissa lähes kahdeksankertainen kantaväestön kokonaisrikollisuustasoon verrattuna (kuvio 7).

Kuvio 7 Miesten raiskausrikollisuuden taso pääväestöryhmissä vuosina 2010–2011 verrattuna syntyperäisten suomenkielisten miesten rikollisuustasoon (syntyperäisten suomenkielisten rikollisuustaso = 1) (OPTL). Ristitulosuhteet (odds ratio) ja tilastollinen merkitsevyys (*= $p < 0,05$), logistinen regressioanalyysi. Oseaniasta kotoisin olleet maahanmuuttajat eivät syllistyneet tutkittuina vuosina yhteenkään poliisin kirjaamaan raiskausrikokseen. Itäaasialaistaustaisia epäiltyjä oli yksi, mutta koska epäilty oli muuttanut maahan vasta vuoden 2009 jälkeen, häntä ei ole otettu mukaan analyysiin.

Korkein rikollisuustaso oli Afrikassa ja Lähi-idässä syntyneillä miehillä, 17-kertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden. Itä-Euroopassa (ilman Venäjää) syntyneiden miesten rikollisuustaso oli noin kymmenkertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden. Myös kaikissa muissa maahanmuuttajaryhmissä rikollisuustaso oli syntyperäisiä suomalaisia korkeampi, ainoa poikkeus olivat Oseaniassa syntyneet, joilla ei aineistossa ollut ainoatakaan raiskausrikosta. Suomessa syntyneiden maahanmuuttajataustaisten miesten rikollisuustaso oli yli kuusinkertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden (kuvio 7).

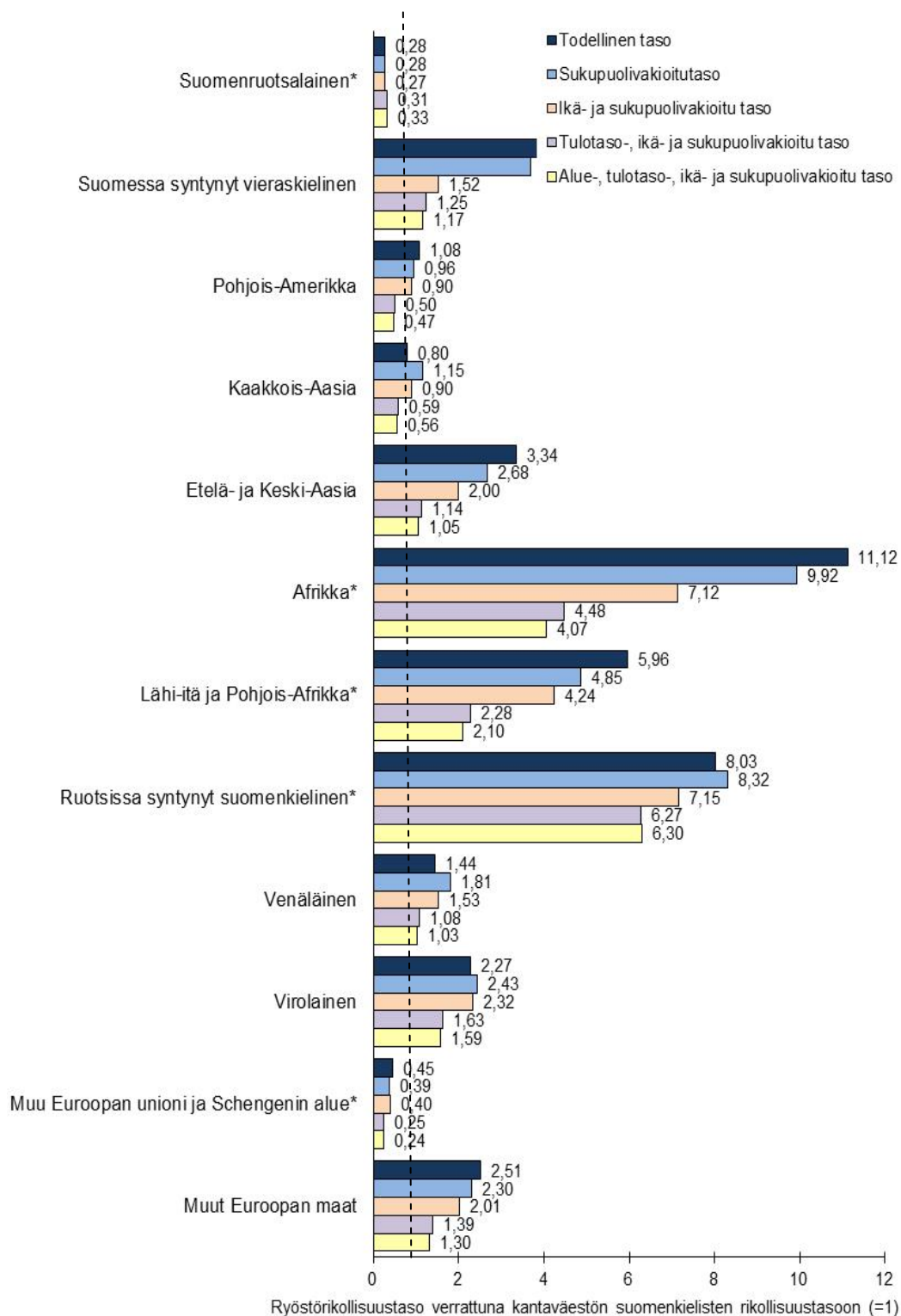
Iän ja tulojen vakiointi alensi Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneiden rikollisuustasoa 35 prosenttia, Itä-Euroopasta ja latinalaisesta Amerikasta kotoisin olleiden 25 prosenttia. Kotikuntatyypin vakiointi ei vaikuttanut merkittävästi yhdenkään väestöryhmän rikollisuustasoon.

Sosiodemografisten tekijöiden vakioinnin jälkeen Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleiden miesten raiskausrikollisuuden taso oli edelleen kymmenkertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden, lisäksi myös seitsemän muun maahanmuuttajaryhmän rikollisuustaso jäi tilastollisesti merkittävästi syntyperäisiä suomalaisia korkeammaksi. Yhdenkään väestöryhmän rikollisuustaso ei ollut tilastollisesti merkittävästi syntyperäisten suomalaisten rikollisuustasoa matalampi.

c) Ryöstörikokset

Vakituisesti maassa asuvaan väestöön kuului vuosina 2010–2011 ryöstörikoksista epäillyistä 95 prosenttia. Suomessa asuneista epäillyistä ensimmäisen polven maahanmuuttajat muodostivat 15 prosenttia ja toisen polven maahanmuuttajat 1,5 prosenttia. Maahanmuuttajien keskimääräinen ryöstörikollisuuden taso oli kolme ja puoli -kertainen ja Suomessa syntyneiden vieraskielisten nelinkertainen kantaväestön kokonaisrikollisuustasoon verrattuna (kuvio 8).

Afrikkalaisten maahanmuuttajien rikollisuustaso oli syntyperäisiin suomalaisiin nähden kymmenkertainen, Ruotsissa syntyneiden suomenkielisten kahdeksankertainen. Yli nelinkertaisen rikollisuustason omasivat lisäksi Lähi-idästä kotoisin olleet maahanmuuttajat ja Suomessa syntyneet vieraskieliset. Syntyperäisiä suomalaisia matalampi rikollisuustaso oli suomenruotsalaisilla ja Oseaniasta, latinalaisesta Amerikasta, Itä-Aasiasta, Kaakkois-Aasiasta sekä Länsi-Euroopasta (muualta kuin Ruotsista tai Viirasta) muuttaneilla (kuvio 8).

Kuvio 8 Ryöstöririkollisuuden taso pääväestöryhmissä vuosina 2010–2011 verrattuna syntyperäisten suomenkielisten rikollisuustasoon (syntyperäisten suomenkielisten rikollisuustaso = 1). Itä-Aasiasta, latinalaisesta Amerikasta ja Oseaniasta muuttaneet eivät olleet syyllistyneet ajanjaksolla ryöstöririkoksiin. Ristitulosuhteet (odds ratio) ja tilastollinen merkitsevyys (*= $p < 0,05$), logistinen regressioanalyysi.

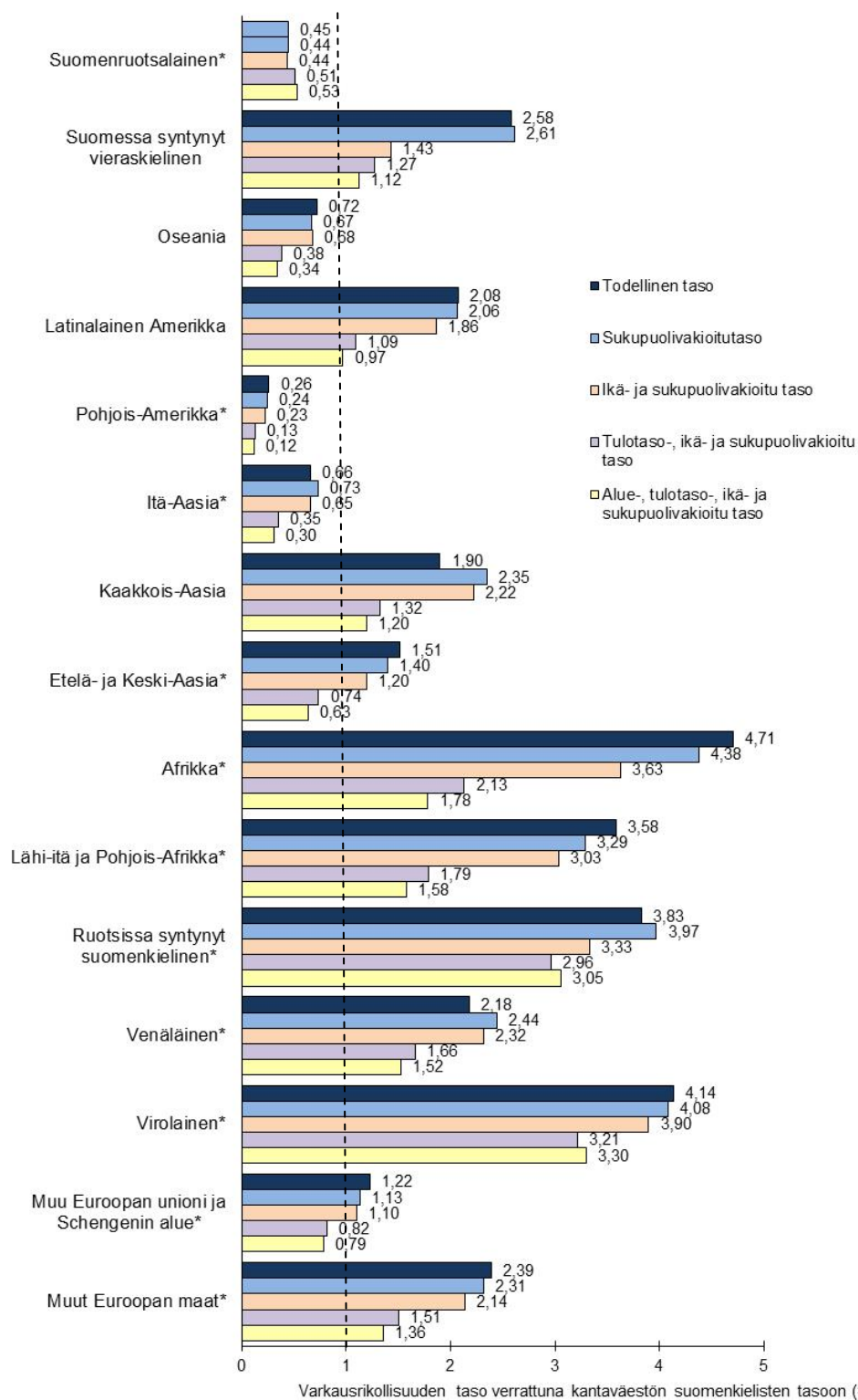
län, sukupuolen ja tulojen vakioinnin jälkeen viiden tässä käytetyn jaotuksen mukaisen väestöryhmän rikollisuustaso erosi tilastollisesti merkitsevästi syntyperäisistä suomalaisista: Ruotsissa syntyneiden suomenkielisten, suomenruotsalaisten sekä Lähi-idästä, Afrikasta ja Länsi-Euroopasta (muualta kuin Virossa tai Ruotsista) kotoisin olleiden maahanmuuttajien. Suomenruotsalaisten ja länsieurooppalaisten maahanmuuttajien rikollisuustaso oli syntyperäisiä suomalaisia matalampi, muiden mainituista ryhmistä puolestaan korkeampi.

län, sukupuolen ja tulojen vakiointi alensi afrikkalaisten maahanmuuttajien rikollisuustasoa 60 prosenttia. Vakiointien jälkeenkin ryhmän rikollisuustaso oli kuitenkin nelinkertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden, Lähi-idästä muuttaneiden kaksinkertainen. Kolmas ryhmä, jonka rikollisuustason korkeutta syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna ei voinut selittää yksin sosiodemografisilla eroilla, olivat Ruotsissa syntyneet suomenkieliset. Ryhmän epäillyistä puolet oli romaneja. Kotikuntatyypin vakioinnilla ei ollut merkittävää vaikutusta yhdenkään väestöryhmän rikollisuustasoon (kuvio 8).

d) Varkausrikokset

Vakituisesti maassa asuvaan väestöön kuului vuosina 2010–2011 varkausrikoksista epäillyistä 89 prosenttia. Suomessa syntyneistä epäillyistä ensimmäisen polven maahanmuuttajat muodostivat 10 prosenttia ja toisen polven maahanmuuttajat yhden prosentin. Maahanmuuttajien ja Suomessa syntyneiden vieraskielisten keskimääräiset rikollisuustasot olivat kaksi ja puoli -kertaiset kantaväestön kokonaisrikollisuustasoon verrattuna (kuvio 9).

Tässä käytetyn jaotuksen mukaisista väestöryhmistä korkein rikollisuustaso oli afrikkalaisilla maahanmuuttajilla, vajaa viisinkertainen syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna. Kolmin-nelinkertainen rikollisuustaso oli Ruotsissa syntyneillä suomenkielisillä, sekä Lähi-idässä ja Virossa syntyneillä maahanmuuttajilla. Ainoastaan kolmella päämaahanmuuttajaryhmistä (Oseaniassa, Pohjois-Amerikassa ja Itä-Aasiassa syntyneet) rikollisuustaso oli matalampi kuin syntyperäisillä suomalaisilla. Suomenruotsalaisten rikollisuustaso oli selvästi suomalaisia matalampi (kuvio 9).

Kuvio 9 Varkausrikollisuuden taso pääväestöryhmissä vuosina 2010–2011 verrattuna syntyperäisten suomenkielisten rikollisuustasoon (syntyperäisten suomenkielisten rikollisuustaso = 1). Ristitulosuhteet (odds ratio) ja tilastollinen merkitsevyys (*= $p < 0,05$), logistinen regressioanalyysi.

Kaikissa väestöryhmissä suomenruotsalaisia lukuun ottamatta iän, sukupuolen ja tulojen vakiointi alensi varkausrikollisuuden tasoa. Kuten pahoinpitelyrikollisuudessaakin, sosiodemografiset tekijät selittivät siten korkean rikollisuuden ryhmien rikollisuustason eroa syntyperäisiin suomalaisiin nähden myös varkausrikollisuudessa ja jopa enemmän kuin pahoinpitelyrikoksissa. Sosiodemografiset tekijät eivät kuitenkaan juurikaan selittäneet maahanmuuttajaryhmien välisiä rikollisuustasoeroja, sillä iän, sukupuolen ja tulojen vakiointi alensi rikollisuustasoja suurin piirtein yhtä paljon sekä korkean että matalan rikollisuustason maahanmuuttajaryhmissä. Maahanmuuttajaryhmien väliset rikollisuustasoerot eivät siten myöskään varkausrikoksissa johtuneet merkittävästi väestörakenteellisista tekijöistä. Kotikuntatyypillä ei varkausrikollisuudessa ollut vaikutusta yhdenkään väestöryhmän rikollisuustasoon (kuvio 9). Sosiodemografisten erojen huomioimisen jälkeen korkein varkausrikollisuuden taso tässä käytetyn jaotuksen mukaisista väestöryhmistä oli virolaisilla maahanmuuttajilla ja toiseksi korkein Ruotsissa syntyneillä suomenkielisillä.³⁵

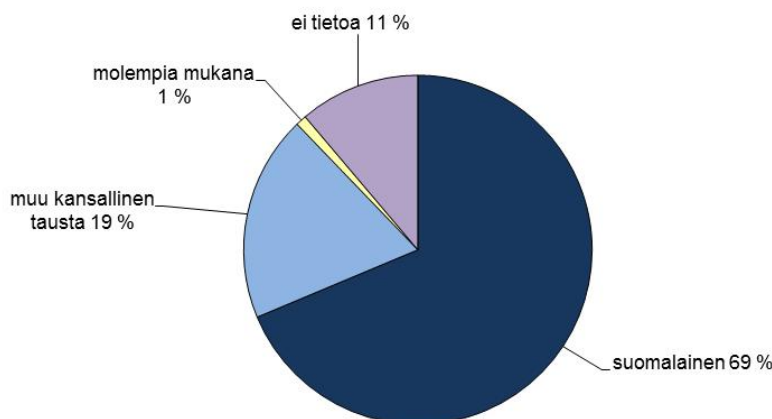
³⁵ Ryöstörikosten tavoin varkausrikoksista epäillyistä ruotsinsuomalaisista maahanmuuttajista yli 40 prosenttia oli romaneja.

Myymälävarkaiden kansallinen tausta kokonaisrikollisuustutkimuksen mukaan

(Venla Salmi)

Tässä katsauksessa esitettävät tiedot kuvaavat poliisin tietoon tullutta rikollisuutta. Merkittävä osa rikoksista jää kuitenkin piilorikollisuudeksi, joka ei näy viranomaistilastoissa. Näin on myös myymälävarkauksien kohdalla. Vuonna 2010 tehdyn yritysuhritutkimuksen mukaan vähittäiskauppiat ilmoittivat 58 prosenttia havaitsemistaan asiakkaiden tekemistä varkauksista poliisille (Salmi ym. 2011, 53). Yritysuhritutkimuksen kaltaisilla kyselytutkimuksilla voidaan tutkia myös niitä rikoksia, joita ei ole ilmoitettu poliisille ja näin arvioida kokonaisrikollisuuden tasoa ja siinä tapahtuvia muutoksia. Kokonaisrikollisuustutkimusten tuloksiin ei vaikuta poliisikontrollin kohdistuminen tai kansalaisten ilmoitusalttius.

Yritysuhritutkimuksessa 51 prosenttia vähittäiskaupan toimipaikoista ilmoitti, että toimipaikkaan oli vähintään kerran kuluneen vuoden aikana kohdistunut asiakkaan tekemä varkaus (Salmi ym. 2011). Tuoreimmasta myymälävarkauksista kysyttiin lisäkysymyksiä, joissa selvitettiin varkauden tehneen henkilön piirteitä, myös kansallista taustaa. Oheisessa kuviossa on esitetty myymälävarkaiden osuudet tuoreimmista varkaustapauksissa kansallisen taustan mukaan. Myymälävarkaista 69 prosenttia oli toimipaikkojen mukaan suomalaisia. Muu kansallinen tausta oli 19 prosentilla varkaista. Prosentissa tapauksista oli tekijöinä sekä suomalaisia että muuta kansallista taustaa olevia henkilöitä. Joka kymmenennessä (11 %) tapauksessa vastaaja ei osannut kertoa tekijän kansallista taustaa.

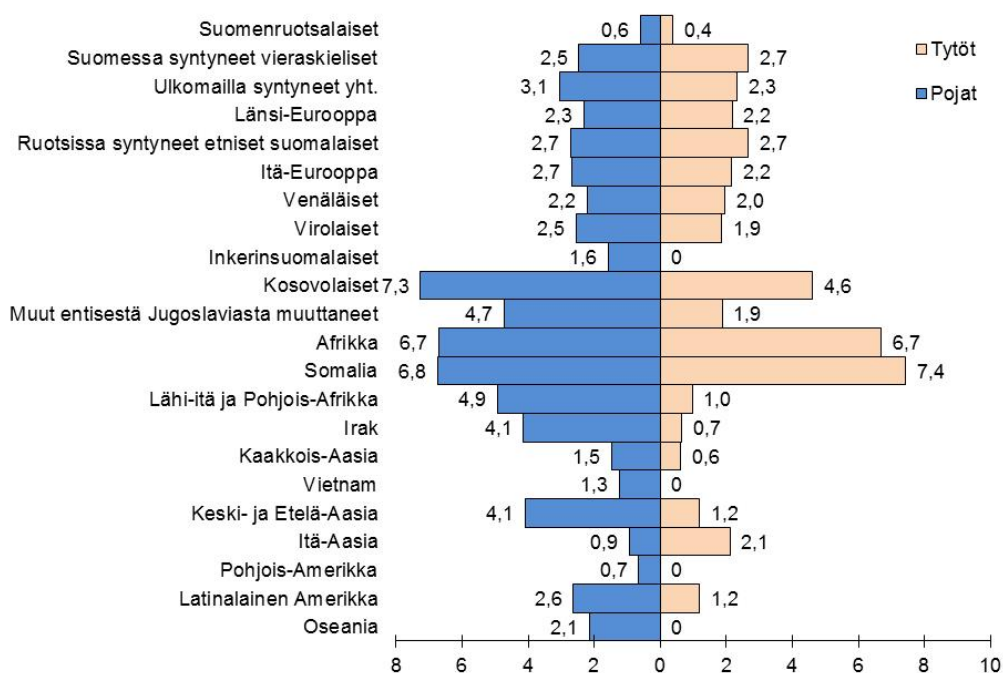
Myymälävarkaiden osuudet (%) tuoreimmista varkaustapauksissa kansallisen taustan mukaan (Yritysuhritutkimus 2010)

Kyselyssä pyydettiin täsmentämään, mikä oli myymälävarkaan kansallinen tausta tapauksissa, joissa se oli ilmoitettu joksikin muuksi kuin suomalaiseksi (19 % tapauksista). Toimipaikkojen ilmoituksen mukaan muuhun kuin kantaväestöön kuuluvista myymälävarkauksien tekijöistä 28 prosenttia oli itäeurooppalaista tai balttialaista alkuperää. Useissa vastauksissa (44 %) viitattiin romaneihin. Kuten tuloksista käy ilmi, monet kyselyyn vastanneet olivat siis tulkinneet, että suomalaiset romanit eivät kuuluneet kantaväestöön. Kyselyn tuloksia tulkittaessa on myös syytä muistaa, että muuta kansallista taustaa olevat myymälävarkaat sisälsivät henkilöitä, jotka eivät asuneet Suomessa. Ryhmä sisälsi myös ulkomaalaisten Suomessa tekemät myymälävarkaudet (ks. myös jakso 6.5).

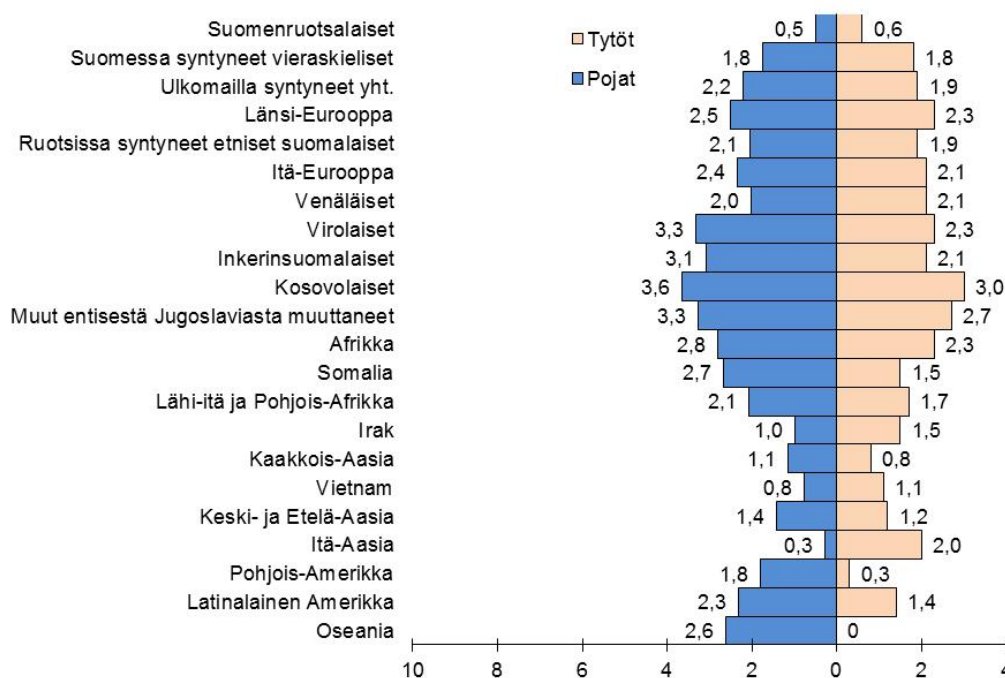
4.2 Nuorten rikollisuus

Edellinen jakso käsitteli työikäisen väestön rikollisuutta, seuraavassa tarkastellaan nuorten (10–19-vuotiaiden) rikollisuuden väestöryhmäkohtaisia tasoeroja. Tarkastelu on rajoitettu pahoinpitely- ja varkausrikollisuuteen. Nuorista ei ole ollut saatavilla tietoja heidän perheidensä sosioekonomisesta asemasta tai vanhempien tulotasosta, niinpä nuorten rikollisuutta koskeva tarkastelu on jouduttu tekemään huomioimatta väestöryhmien sosioekonomisia rakenne-eroja. Aiemman tutkimuksen pohjalta on ilmeistä, että sosioekonomisen aseman huomioiminen kaventaisi rikollisuuden tasoeroja merkittävästi myös nuorten ryhmässä (Aaltonen, Kivivuori & Martikainen 2011).

Ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien rikollisuustasot olivat pojilla ja tytöillä sekä pahoinpitely- että varkausrikollisuudessa kaksinkolminkertaiset syntyperäisiin suomalaisiin nähden. Pojilla toisen polven maahanmuuttajien rikollisuustaso oli kummassakin rikostyypissä noin viidenneksen alempi kuin ulkomailta muuttaneiden. Tytöillä vastaavaa eroa ei ollut (kuviot 10–11).

Kuvio 10 10–19-vuotiaiden nuorten pahoinpitelyrikollisuuden tasot vuosina 2010–11 verrattuna syntyperäisten suomalaisten rikollisuustasoihin (OPTL)

Kuvio 11 10–19-vuotiaiden nuorten varkausrikollisuuden tasot vuosina 2010–11 verrattuna syntyperäisten suomalaisten rikollisuustasoihin (OPTL)

Tässä käsitellyistä väestöryhmistä syntyperäisiin suomalaisiin nähden yli nelinkertaisen rikollisuustason omasivat Afrikassa, entisen Jugoslavian alueella, Lähi-idässä sekä Keski- ja Etelä-Aasiassa syntyneet pojat samoin kuin Afrikassa ja Kosovossa syntyneet tytöt (kuvio 10). Varkausrikoksissa yhdenkään tässä käsitellyn väestöryhmän rikollisuustaso ei ollut yli nelinkertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden (kuvio 11).

Maahanmuuttajataustaisten poikien ja tyttöjen, sekä ulkomailla että Suomessa syntyneiden, ilmi tuleva rikollisuus on selvästi yleisempää kuin kantaväestön suomalaisten tai suomenruotsalaisten nuorten (ks. Salmi ym. 2014, luku 3). Toisaalta toisen polven maahanmuuttajanuorten rikollisuus on pojilla selvästi vähäisempää kuin ensimmäisen polven (kuviot 10–11).

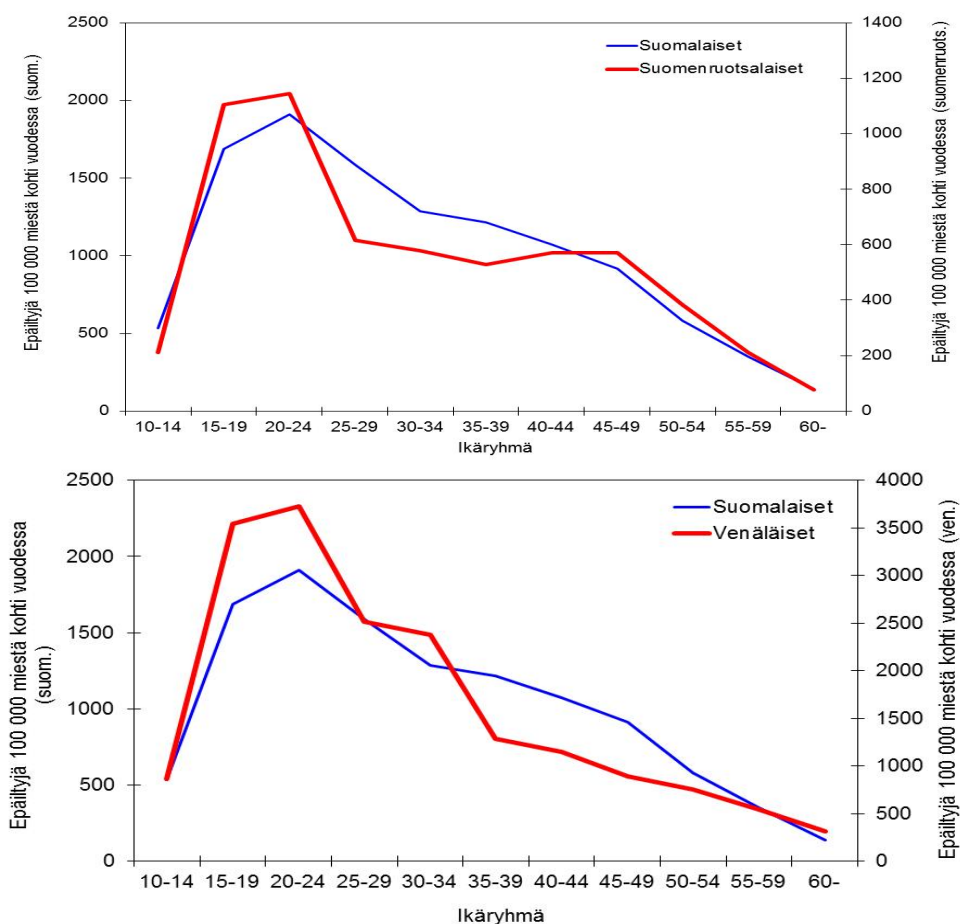
4.3 Rikollisuuden ikä ja sukupuolirakenne

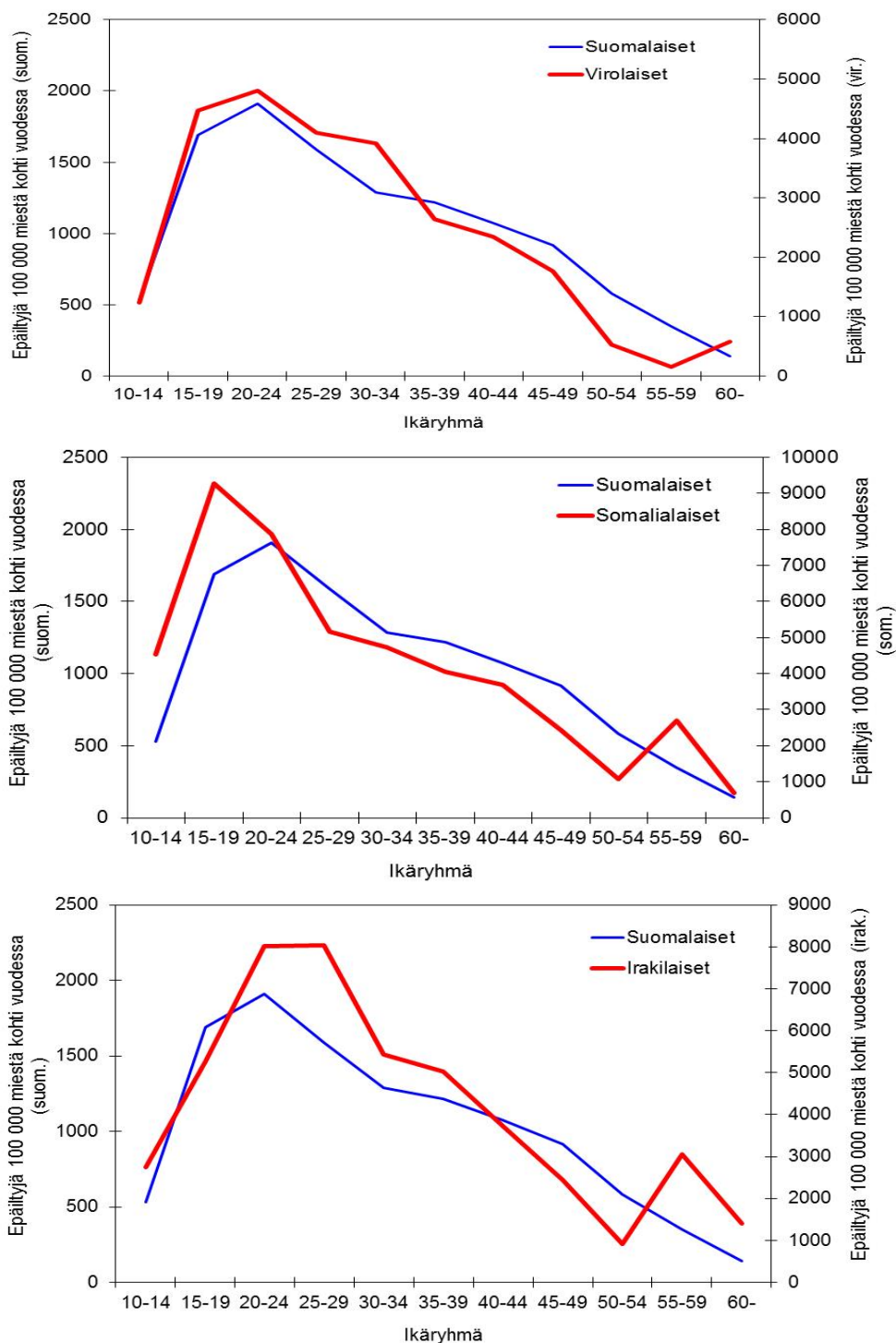
Seuraavassa tarkastellaan pahoinpitely- ja varkausrikollisuuden ikä- ja sukupuolirakennetta suurimmissa väestöryhmissä. Tarkastelu perustuu todellisiin väestöön suhteutettuihin rikollisuustasoihin. Rikollisuustasoja laskettaessa kukin vuoden aikana rikoksesta epäilty on huomioitu vain kerran.³⁶

³⁶ Toisin sanoen esimerkiksi kymmenestä varkausrikoksesta vuoden aikana epäilty henkilö esiintyy rikollisuustasolaskelmassa yhtenä epäiltynä, ei kymmenenä.

4.3.1 Rikollisuuden ikärakenne

Pahoinpitelyrikollisuuden ikärakenne oli tutkituissa väestöryhmissä hyvin samankaltainen. Kaikissa niistä väkivaltaisimpia olivat 15–29-vuotiaat miehet. Kantaväestön suomalaisilla ja suomenruotsalaisilla sekä venäläisillä ja virolaisilla maahanmuuttajilla rikollisuuden huippu osui 20–24-vuotiaiden miesten ikäryhmään. Somalialaisilla maahanmuuttajilla korkein rikollisuustaso oli 15–19-vuotiailla miehillä, irakilaisilla maahanmuuttajilla puolestaan 25–29-vuotiailla. Virolaisilla maahanmuuttajilla ikäjakauma oli lähes identtinen verrattuna syntyperäisiin suomalaisiin. Muissa tutkituissa väestöryhmissä ikäjakauma oli jonkin verran syntyperäisten suomalaisten jakaumaa nuorempi painottuen enemmän 15–29-vuotiaiden miesten ikäryhmään (kuvio 12).

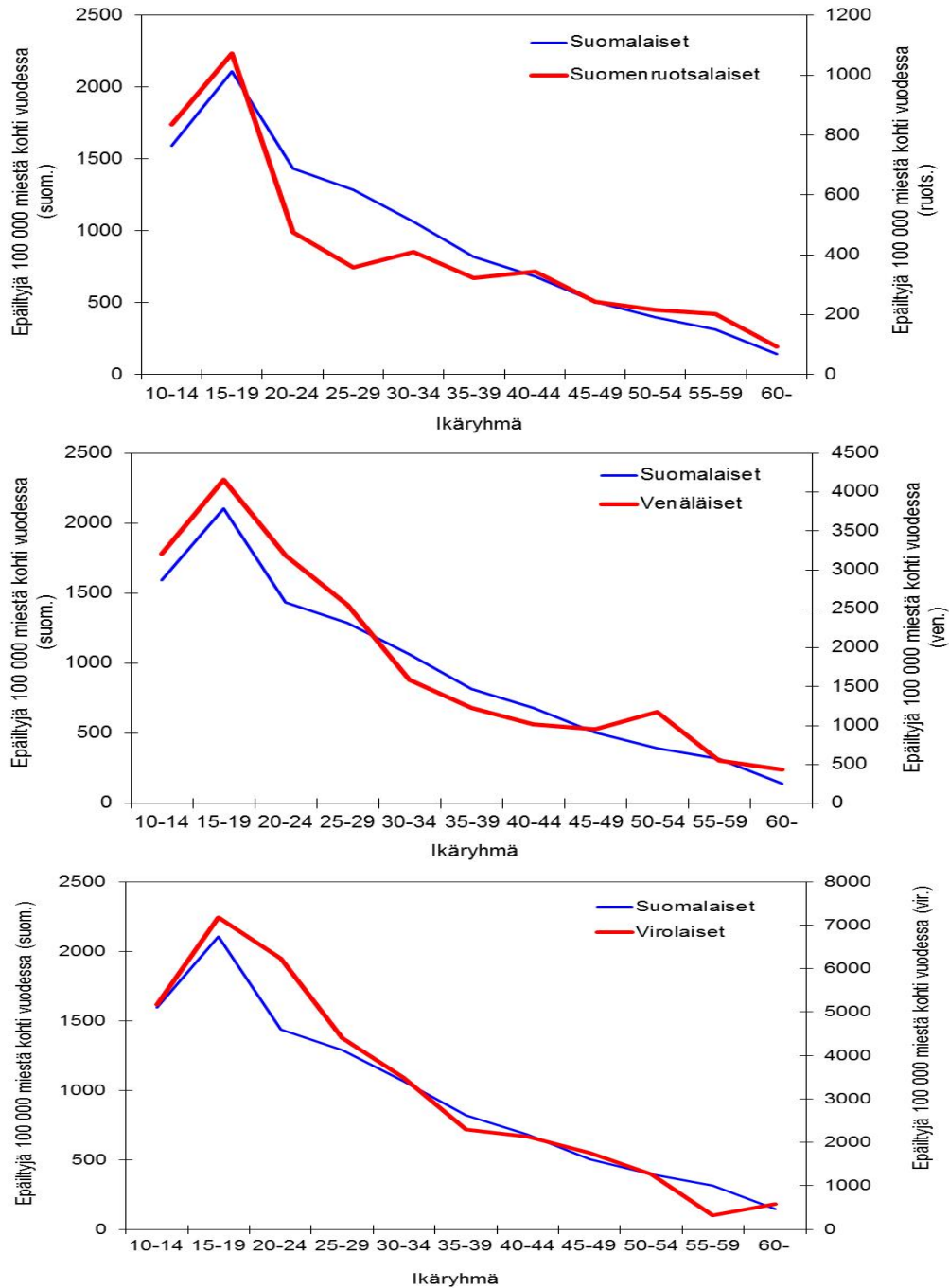

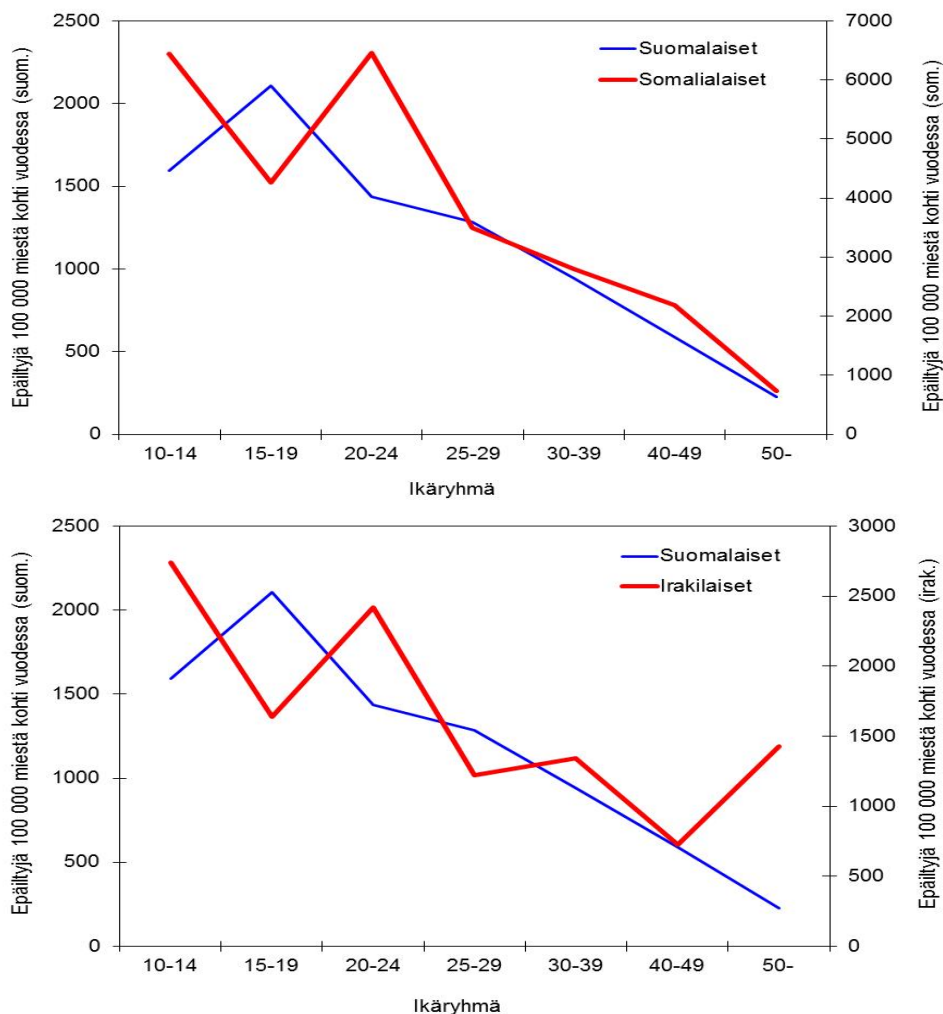

Kuvio 12 Suomenruotsalaisten sekä neljän suurimman maahanmuuttajaryhmän miesten pahoinpitelyrikollisuuden taso vuosina 2010–2011 verrattuna kantaväestön suomalaismiesten rikollisuustasoon. **Huom. kuvioissa verrattavilla väestöryhmillä on eri asteikot.** (OPTL)

Varkausrikollisuuden ikärakenne oli kaikissa tässä käsitellyissä väestöryhmissä pahoinpitelyrikollisuutta nuorempi. Syntyperäisillä suomalaisilla, suomenruotsalaisilla sekä venäläisillä ja virolaisilla maahanmuuttajamie-

hillä rikollisuuden huippu oli 15–19-vuotiailla. Somalialaisilla ja irakilaisilla maahanmuuttajamiehillä ikäjakauma oli kaksihuippuinen, korkeimmat rikollisuustasot löytyivät ikäryhmistä 10–14-vuotiaat ja 20–24-vuotiaat (kuvio 13).

Kuvio 13 Suomenruotsalaisten sekä neljän suurimman maahanmuuttajaryhmän miesten varkausrikollisuuden taso vuosina 2010–2011 verrattuna kantaväestön suomalaismiesten rikollisuustasoon. **Huom. kuvioissa verrattavilla väestöryhmillä on eri asteikot.** (OPTL)

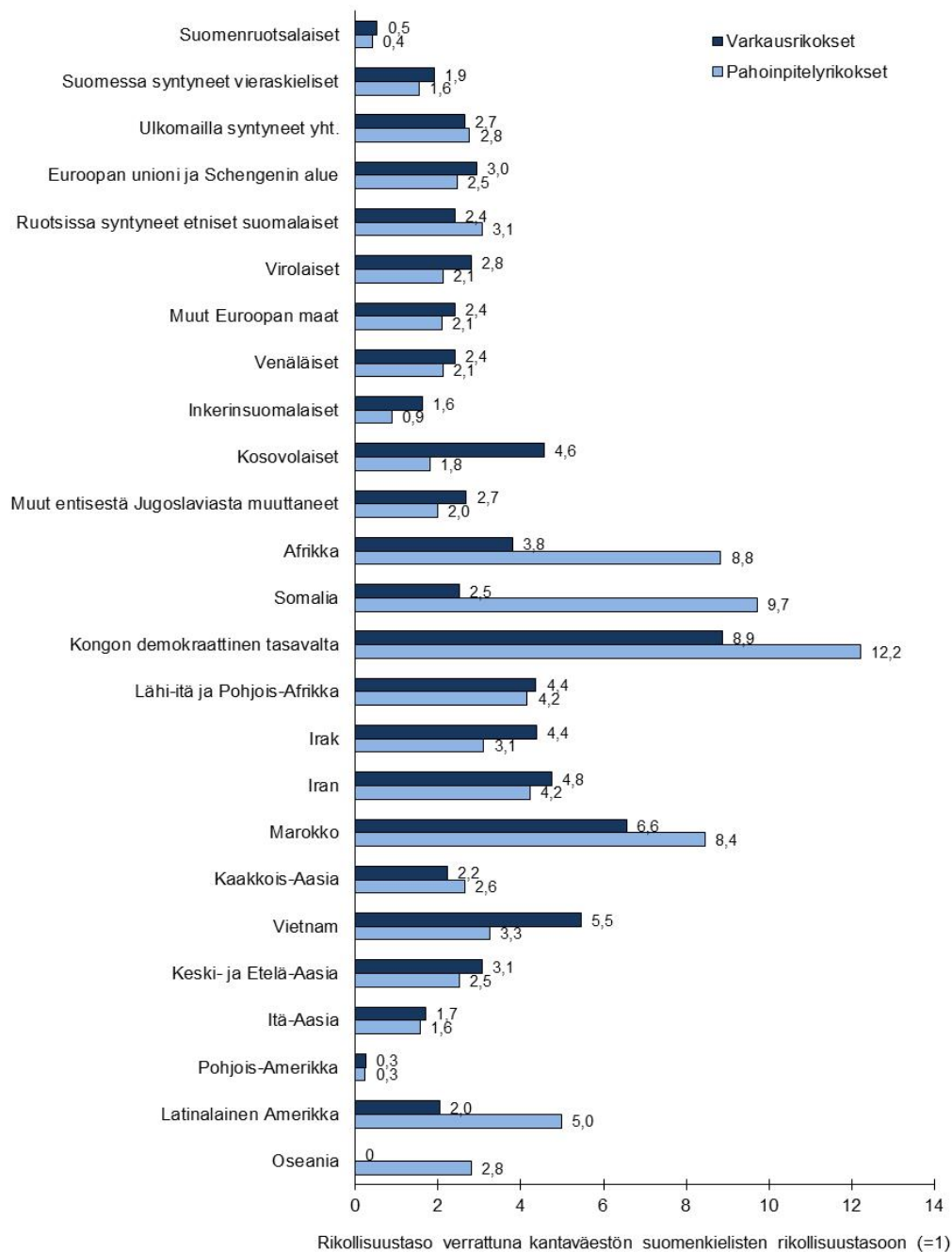
Kaiken kaikkiaan sekä pahoinpitelyrikollisuus että varkausrikollisuus oli yleisintä väestöryhmästä riippumatta 15–29-vuotiailla miehillä. Tutkituille väestöryhmille oli niin ikään ominaista, että varkausrikollisuuden ikärakenne oli pahoinpitelyrikollisuutta nuorempi. Syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna rikollisuustason ero oli kummassakin rikostyyppissä yleensä suurimmillaan alle 25-vuotiaiden ryhmässä ja pienimmillään työikäisessä väestössä. (Kantaväestön suomenruotsalaisten ja suomalaisten rikollisuustasojen ero oli vastaavasti pienimmillään nuorilla ja suurimmillaan työikäisessä väestössä.) (Kuviot 12–13.)

4.3.2 Naisten ja miesten rikollisuustasot

Lähes poikkeuksetta riski syyllistyä rikoksiin oli naisilla selvästi harvinaisempaa kuin miehillä rikostyyppistä riippumatta. Toisaalta Suomessa syntyneen ja maahanmuuttajaväestön välillä ei tässä suhteessa ollut eroja. Niin kantaväestössä kuin maahanmuuttajillakin riski syyllistyä pahoinpitelyyn oli naisilla viidesosa ja riski syyllistyä varkauteen puolet miesten riskistä.

Yksittäisissä maahanmuuttajaryhmissä tilanne poikkesi jonkin verran keskimääräisestä – Itä-Aasiasta sekä Keski- ja Etelä-Aasiasta kotoisin olleilla naisilla riski syyllistyä varkauteen oli korkeampi kuin miehillä, tämä päti myös Vietnamista muuttaneisiin naisiin. Somaliasta muuttaneiden naisten varkausrikollisuuden taso oli puolestaan poikkeuksellisen matala verrattuna miesten rikostasoon, Irakista muuttaneiden naisten kohdalla sama päti pahoinpitelyrikollisuuteen.

Kaiken kaikkiaan rikollisuustasoerojen pohjalta syntynyt yleiskuva naisten rikollisuudesta oli varsin samanlainen kuin koko työikäisestä väestöstä saatu. Pahoinpitelyrikollisuuden taso oli korkein Afrikasta kotoisin olleilla maahanmuuttajilla, matalin puolestaan Pohjois-Amerikasta kotoisin olleilla. Maahanmuuttajanaisten pahoinpitelyrikollisuuden keskitaso oli kolminkertainen ja Suomessa syntyneiden vieraskielisten puolitoistakertainen syntyperäisten suomalaisten rikollisuustasoon nähden. Varkausrikollisuuden taso oli korkein tässä käsitellyistä väestöryhmistä Kongon demokraattisesta tasavallasta kotoisin olleilla naisilla ja matalin Oseaniasta kotoisin olleilla maahanmuuttajilla. Maahanmuuttajanaisten varkausrikollisuuden keskitaso oli kolminkertainen ja kantaväestön vieraskielisten rikollisuustaso kaksinkertainen syntyperäisten suomalaisten rikollisuustasoon nähden (kuvio 14).

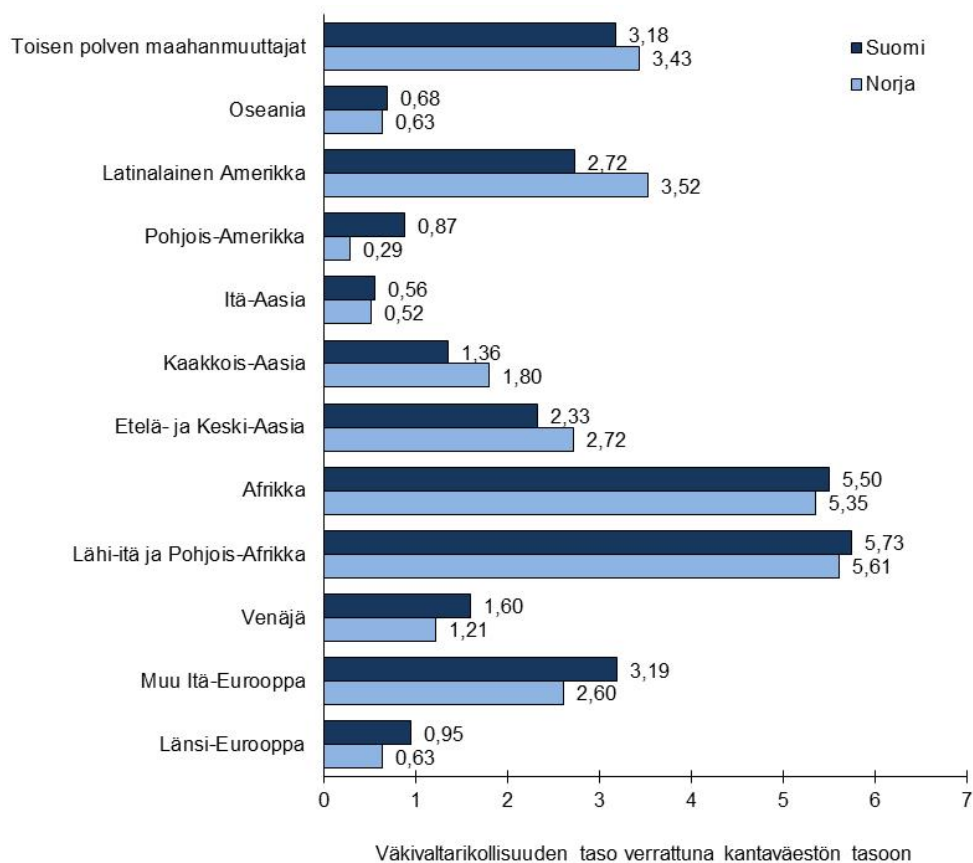
Kuvio 14 Naisten pahoinpitely- ja varkausrikollisuuden taso verrattuna syntyperäisten suomalaisten rikollisuustasoon vuosina 2010–11 syntymämaan ja kieliryhmän mukaan (syntyperäisten suomalaisten rikollisuustaso = 1) (OPTL)

Sukupuoli vaikutti siten merkittävästi rikollisuustasoihin kaikissa väestöryhmissä, miehet tekivät pääsääntöisesti enemmän sekä väkivalta- että omaisuusrikoksia kuin naiset. Sukupuoli ei sitä vastoin näyttäisi juurikaan vaikuttaneen rikollisuustasoeroihin väestöryhmien välillä. Korkean rikollisuustason ryhmissä sekä miesten että naisten rikollisuus oli korkeaa, matalan rikollisuustason väestöryhmissä puolestaan matalaa. Sekä maahanmuuttajamiesten että -naisten pahoinpitely- ja varkausrikollisuuden tasot

olivat Suomessa lähes kolminkertaiset syntyperäisiin suomalaisiin nähden. Toisen polven maahanmuuttajien rikollisuustaso oli pahoinpitelyrikollisuudessa miehillä ja naisilla puolitoistakertainen ja varkausrikollisuudessa naisilla kaksinkertainen ja miehillä kaksi ja puoli -kertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden. Maahanmuuttajaväestön sisällä kummassakin rikostyypissä korkeimmat rikollisuustasot löytyivät sukupuolesta riippumatta Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olleilta. Tulokset viittasivat siihen, etteivät sukupuolispesifit kulttuuripiirteet vaikuttaneet merkittävästi väestöryhmien rikollisuustasoeroihin (kuvio 14).

4.4 Maahanmuuttajien rikollisuus muissa Pohjoismaissa

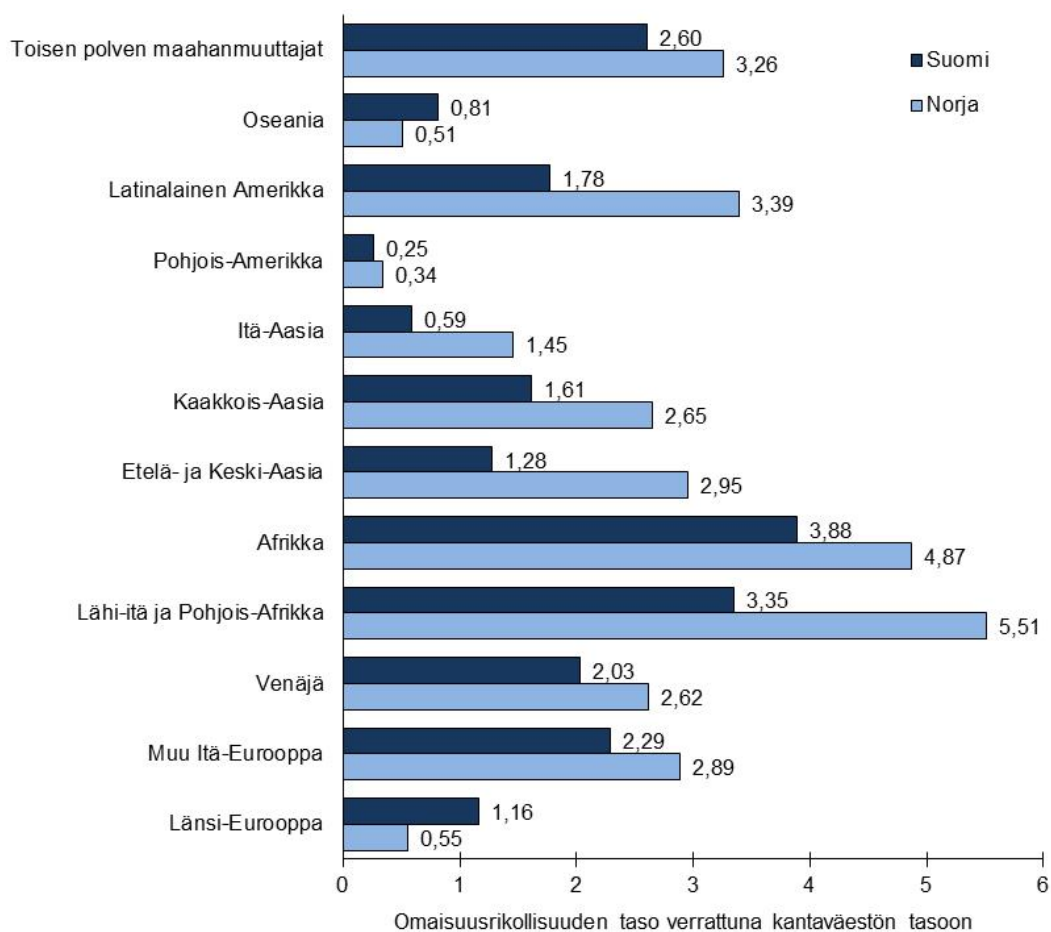
Maahanmuuttajien rikollisuutta käsittelevien kansainvälisten tutkimustulosten vertailtavuutta vaikeuttaa suuresti käytettyjen käsitteiden ja luokitusten moninaisuus ja sekavuus (Ethnicity, Crime, and Immigration 1997). Pohjoismaisista tutkimuksista parhaiten Suomen tutkimuksen kanssa vertailukelpoinen on Norjassa vuonna 2011 toteutettu. Se tarkastelee vuosina 2001–2008 viranomaisten tietoon tullutta rikollisuutta väestöryhmittäin (Skarðhamar ym. 2011). Muita suhteellisen tuoreita, mutta vertailtavuudeltaan ongelmallisempia, tutkimuksia ovat Ruotsissa vuonna 2005 julkaistu, joka pohjautuu poliisille vuosina 1997–2001 ilmoitettuun rikollisuuteen, sekä Kardellin ja Carlssonin vuonna 2009 tekemä vertailu kolmen Skandinavian maan kesken. Siinä lähteenä ovat olleet oikeustilastotiedot Norjasta, Ruotsista ja Tanskasta (Martens & Holmberg 2005; Kardell & Carlsson 2009). Vanhemmasta pohjoismaisesta tutkimuksesta maininnan arvoinen on Ruotsissa 1990-luvulla toteutettu (Martens 1997).

Kuvio 15 Väkivaltarikollisuuden taso väestöryhmittäin Suomessa 2010–2011 ja Norjassa 2001–2004 (OPTL; Skarðhamar ym. 2011, 28)³⁷

Väestöryhmien väliset rikollisuustasoerot ovat väkivaltarikosten osalta Norjassa ja Suomessa tällä hetkellä lähes identtisiä. Matalan rikollisuustason ja korkean rikollisuustason ryhmät ovat kummassakin maassa maahanmuuttajaväestössä samat. Kuvioissa 15 ja 16 on käytetty todellisia rikollisuustasoja, joissa ei ole huomioitu väestöryhmien välisiä sosiodemografisia rakenne-eroja, niillä ei kuitenkaan ole suurempaa vaikutusta vertailun tuloksiin, sillä myös väestöryhmien väliset demografiset ja sosioekonomiset rakenne-erot ovat kummassakin maassa tällä hetkellä hyvin samankaltaiset (Skarðhamar ym. 2011, 14–21).

³⁷ Suomessa pahoinpitelyrikokset, Norjassa voldslovbrudd. Norjan osalta Kaakkois-Aasian luku perustuu Thaimaasta, Filippiineiltä ja Vietnamista muuttaneiden rikollisuustasoon, Itä-Aasian rikollisuustaso Kiinasta muuttaneiden tasoon, Keski- ja Etelä-Aasian rikollisuustaso Intiasta, Sri Lankalta, Afganistanista ja Pakistanista muuttaneiden tasoon ja Lähi-idän rikollisuustaso Irakista, Iranista ja Marokosta muuttaneiden tasoon. Muilta osin käytettyjen maantieteellisten ryhmien kokoonpano on kummankin maan osalta verrannollinen.

Kuvio 16 Omaisuusrikollisuuden taso väestöryhmittäin Suomessa 2010–2011 ja Norjassa 2001–2004 (OPTL; Skarðhamar ym. 2011, 28)³⁸

Omaisuusrikollisuudessa maahanmuuttajaryhmien rikollisuustasojen ero kantaväestöön on Norjassa tällä hetkellä ryhmästä riippumatta suurempi kuin Suomessa. Maahanmuuttajaryhmien väliset rikollisuustasoerot ovat sen sijaan myös omaisuusrikollisuudessa kummassakin maassa lähes identtiset – matalan ja korkean rikollisuustason maahanmuuttajaryhmät ovat samat (kuvio 16).

Osin tilanteen samankaltaisuus johtuu suoraan maahanmuuttajaväestön ja kantaväestön erilaisesta ikä- ja sukupuolirakenteesta. Sekä Suomessa että Norjassa maahanmuuttajaväestö on keskimäärin nuorempaa ja miesvaltaisempaa kuin kantaväestö, mikä vaikuttaa suoraan rikollisuustasoon

³⁸ Suomessa varkausrikokset, Norjassa vinningslovbrudd. Norjan osalta Kaakkois-Aasian luku perustuu Thaimaasta, Filippiineiltä ja Vietnamista muuttaneiden rikollisuustasoon, Itä-Aasian rikollisuustaso Kiinasta muuttaneiden tasoon, Keski- ja Etelä-Aasian rikollisuustaso Intiasta, Sri Lankalta, Afganistanista ja Pakistanista muuttaneiden tasoon ja Lähi-idän rikollisuustaso Irakista, Iranista ja Marokosta muuttaneiden tasoon. Muilta osin käytettyjen maantieteellisten ryhmien kokoonpano on kummankin maan osalta verrannollinen.

niin väkivalta- kuin omaisuusrikollisuudessakin. Sen sijaan sen enempää Suomessa kuin Norjassakaan väestöryhmien sosiodemografisilla rakenneeroilla ei näyttäisi olevan merkittävämpää vaikutusta maahanmuuttajaryhmien välisille rikollisuustasoeroille (Skaröhamar ym. 2011, 52–67).

Ruotsissa maahanmuuttajien keskimääräinen riski syyllistyä minkään tyyppiseen rikokseen on tällä hetkellä kaksi ja puoli -kertainen syntyperäisiin ruotsalaisiin nähden. Sosiodemografiset tekijät vakioimalla riski laskee kaksinkertaiseksi. Ruotsissa syntyneiden henkilöiden, joiden kumpikin vanhempi on syntynyt ulkomailla, riski syyllistyä rikokseen on syntyperäisiin ruotsalaisiin nähden kaksinkertainen. Rikollisuustasoero kantaväestöön on kummassakin ryhmässä pysynyt suhteellisen vakaana viimeiset kaksikymmentä vuotta (Martens & Holmberg 2005, 10 ja 34). Vertailukelpoisella tavalla laskien ilman sosiodemografisten tekijöiden vakioimista maahanmuuttajaväestön varkausrikollisuuden taso oli Suomessa vuosina 2010–2011 2,6-kertainen ja pahoinpitelyrikollisuuden taso 2,9-kertainen kantaväestöön nähden. Suomessa syntyneiden vieraskielisten rikollisuustaso oli varkausrikoksissa 2,2-kertainen ja pahoinpitelyrikoksissa 1,4-kertainen kantaväestön kokonaisrikollisuustasoon nähden. Yleiskuva on siten varsin samanlainen kuin Ruotsissa.

Hyvin samanlaisen kuvan tilanteesta antaa myös Kardellin ja Carlssonin vuoden 2005 oikeustilastotietoihin perustunut tutkimus. Sen mukaan kyseisenä vuonna oleskeluluvan omanneiden ensimmäisen polven siirto- laisten rikollisuustaso oli Tanskassa kaksinkertainen, Norjassa 1,6-kertainen ja Ruotsissa 1,8-kertainen kantaväestöön nähden. Ikävakiointi laskee rikollisuustason Tanskassa 1,5-kertaiseksi ja Norjassa 1,4-kertaiseksi, mutta nosti sen Ruotsissa kaksinkertaiseksi. Toisen polven maahanmuuttajien (joiden kumpikin vanhemmista oli syntynyt ulkomailla) rikollisuustaso oli Tanskassa lähes nelinkertainen (ikävakioituna 2,5-kertainen), Norjassa kolminkertainen (ikävakioituna 1,5-kertainen) ja Ruotsissa kolminkertainen (ikävakioituna 2,4-kertainen) kantaväestöön nähden (2009, 248). Erot olivat kaikissa kolmessa maassa samaa luokkaa sekä väkivalta- että omaisuusrikoksissa (Kardell & Carlsson 2009, 249).

Ruotsin vuoden 2005 tutkimus sisältää myös maahanmuuttajaryhmäkohtaisia tietoja, mutta ainoastaan kokonaisrikollisuustasosta. Tilanne vaikuttaisi niiden perusteella olevan identtinen Norjassa ja Suomessa vallitsevan kanssa. Korkein kokonaisrikollisuustaso on Ruotsissa Afrikassa ja Lähi-idässä syntyneillä maahanmuuttajilla, kolmin-nelinkertainen kantaväestöön nähden. Vastaavasti Itä-Aasiassa, Pohjois-Amerikassa ja Oseaniassa syntyneiden kokonaisrikollisuustaso on kantaväestöä selvästi matalampi ja Länsi-Euroopassa sekä Kaakkois-Aasiassa syntyneiden kantaväestöön verrannollinen. Latinalaisessa Amerikassa, Etelä-Aasiassa ja Itä-Euroopassa

syntyneiden kokonaisrikollisuustaso on kantaväestöä korkeampi (noin kaksinkertainen), mutta selvästi matalampi kuin Afrikassa ja Lähi-idässä syntyneillä (Martens & Holmberg 2005, 36–37).

On huomionarvoista, nimenomaan eurooppalaisen kulttuuripiirin ulkopuolelta tulevien väestöryhmien kohdalla, että maahanmuuttajaryhmien väliset rikollisuustasoerot näyttäisivät olevan lähes identtiset Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa.³⁹ Tämä viittaa siihen, että erojen taustalla ei ole juurikaan tekijöitä, jotka liittyvät maiden maahanmuuttopolitiikan kansallisiin erityispiirteisiin. Erot näyttäisivät olevan pääasiassa sidoksissa maahanmuuttajaryhmiin liittyviin tekijöihin ja sellaisiin maahanmuuttopolitiikan piirteisiin, jotka ovat yhteisiä kaikille kolmelle maalle (ja käytännössä koko läntiselle Euroopalle).⁴⁰

³⁹ Myös useat muut tilastolliset sosiaali-indikaattorit antavat varsin samankaltaisen kuvan maahanmuuttajaryhmien välisistä eroista sekä työmarkkinoilla että koulutuksessa kaikissa kolmessa Pohjoismaassa (”Immigrants. The ins and the outs”, Special Report The Nordic Countries, *The Economist*, February 2nd 2013).

⁴⁰ Pohjoismaissa havaitut erot maahanmuuttajaryhmien rikollisuustasoissa eivät rajoitu vain Pohjoismaihin, vaan tilanne on tällä hetkellä samankaltainen myös esimerkiksi Saksassa, Italiassa ja Alankomaissa, osin myös Isossa Britanniassa (Junger-Tas 1997; Barbagli 1998; Rebmann 1998; ”Britain’s Somalis – The road is long”).

5 VÄESTÖRYHMÄT RIKOSTEN UHREINA

Edellisessä luvussa käsiteltiin väestöryhmien rikollisuuden tasoeroja, tässä luvussa tarkastelun kohteena ovat erot väestöryhmien rikoksen uhriksi joutumisriskeissä. Tarkastelun kohteena ovat samat viisi rikostyyppiä: pahoinpitelyrikokset, henkirikokset, raiskausrikokset, ryöstörikokset ja varkausrikokset. Aluksi tarkastellaan uhriksi joutumisriskieroja koko väestössä,⁴¹ sen jälkeen miehiin ja naisiin kohdistuvaa rikollisuutta.

5.1 Uhriksi joutumisriski

Tässä jaksossa tarkastellaan pahoinpitely-, henki-, raiskaus-, ryöstö- ja varkausrikosten uhriksi joutumisen riskiä suurimmissa väestöryhmissä vuosina 2010–11. Uhrien syntymämaata koskevat tiedot ovat rikosilmoitusaineistosta ja perustuvat rikosilmoituksiin liitetyistä väestörekisteristä saatuihin uhriritietoihin.

Toisin kuin edellisen luvun rikollisuutta koskenut tarkastelu, tämän luvun kuvioissa esitetyt uhriksi joutumisriskitasovertailut eivät perustu regressiomallianalyysiin, vaan rikosilmoitusaineistosta laskettuihin tosiasiallisiin riskitasoihin. Suhdeluvut on laskettu kunkin rikoksen ensimmäisen kirjatun uhrin mukaan, moniuhrisista rikoksista on siten kirjattu vain yksi uhri kustakin. Toisaalta monitekijäisistä rikoksista on kirjattu ainoastaan yksi uhritekijä-pari. Tästä johtuen kaikkien väestöryhmien riskitasot ovat jonkin verran todellista alhaisemmat. Koska tarkoituksena on ollut tutkia nimenomaan väestöryhmäkohtaisia eroja uhriksi joutumisriskissä, seikalla ei ole merkitystä saatujen tulosten kannalta. Ikä- ja sukupuolivakiointi on tehty laskemalla kustakin väestöryhmästä 10-vuotisikäryhmäkohtaiset rikollisuustasot miehille ja naisille ja painottamalla ne kantaväestön suomalaisten ikä-sukupuolijakaumaa vastaaviksi. Tulovakiointia ei kuvioissa esitettäviin riskitasovertailuihin liity.

Myös uhriksi joutumisriskitasoista tehtiin regressioanalyysi pahoinpitelyrikosten ja varkausrikosten osalta. Niissä aineistoon sisältyneiden uhrien määrä mahdollisti analyysin, raiskaus- ja ryöstörikoksissa määrä oli liian pieni. Pienimmissä väestöryhmissä myös pahoinpitely- ja varkausrikoksissa uhrien määrä jäi sen verran vähäiseksi, että tuloksiin liittyi huomattava sattunaistekijöiden vaikutus. Regressionmallianalyysi mahdollisti kuitenkin kantaväestön väestöryhmien välisten uhriksi joutumisriskitasojen vertailun,

⁴¹ Toisin kuin jaksossa 4.1 tarkastelu koskee koko väestöä, ei ainoastaan työikäistä väestöä.

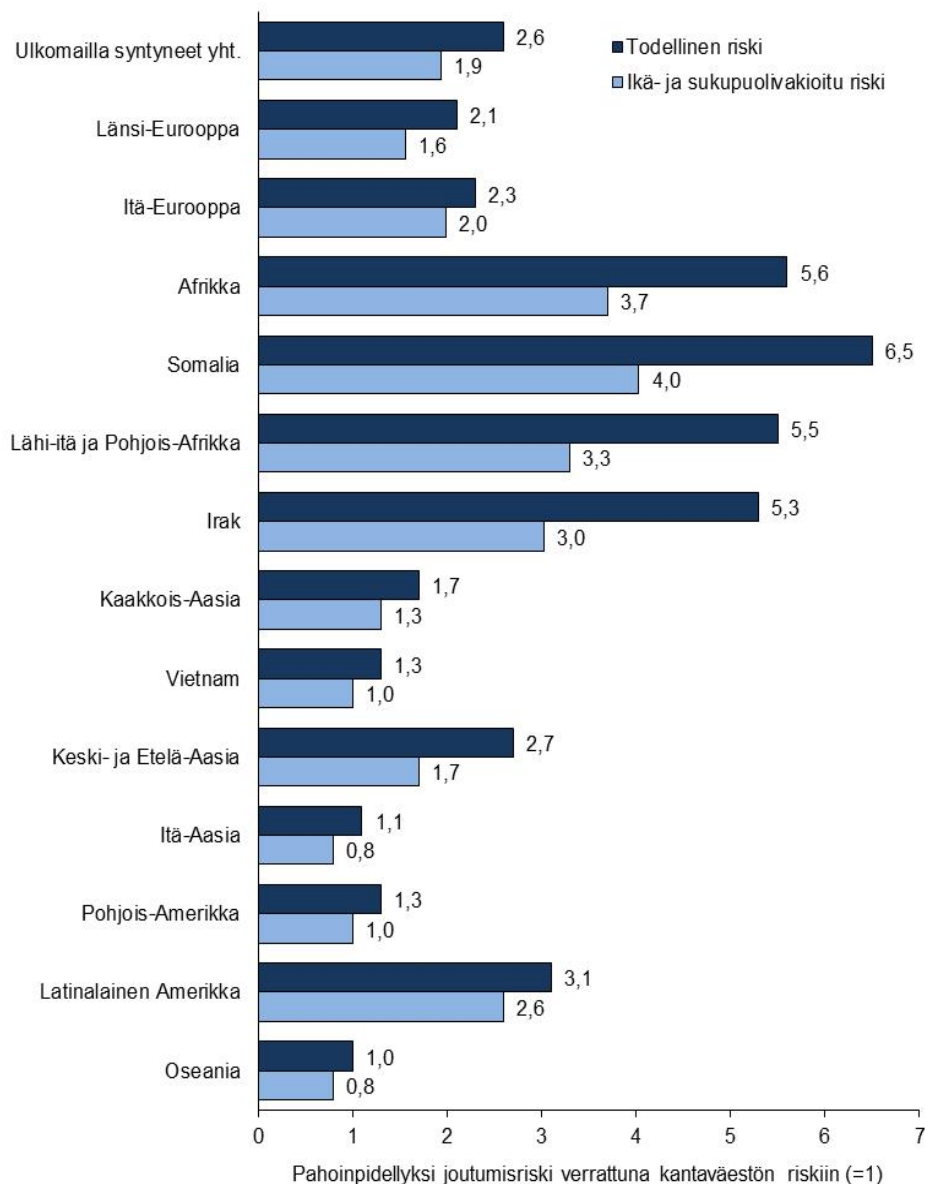
mikä varsinaisesta rikosilmoitusaineistosta ei onnistunut. Analyysin tuloksia on tältä osin selostettu tässä luvussa. Analyysin tulokset kokonaisuudessaan löytyvät liitetaulukoista 5 ja 6.

a) Väkivaltarikokset

Vakituisen väestöön vuosina 2010–2011 kohdistuneiden pahoinpitelyrikkosten uhreista Suomessa syntyneet muodostivat 89 prosenttia, kuusi prosenttia oli Euroopasta, kaksi prosenttia Afrikasta ja kaksi prosenttia Lähi-idästä kotoisin olleita maahanmuuttajia. Muualta tulleita siirtolaisia uhreista oli puolitoista prosenttia.

Maahanmuuttajien riski joutua pahoinpitelyrikkoksen uhriksi oli kaksi ja puoli -kertainen kantaväestön riskiin nähden.⁴² Tutkittuina vuosina yhdenkään päämaahanmuuttajaryhmän pahoinpitelyrikkoksen uhriksi joutumisriski ei ollut kantaväestöä matalampi, Oseaniasta ja Itä-Aasiasta kotoisin olleiden siirtolaisten riski vastasi kantaväestön riskiä.

⁴² Kantaväestön uhriksi joutumisriski on laskelmissa jonkin verran todellista pienempi, koska valtaosa uhreista, joiden syntymämaata ei ollut merkitty rikosilmoitukseen, kuului ilmeisesti kantaväestöön (tähän viittaa heidän pahoinpitelijöidensä etnistä taustaa koskenut jakauma). Kun myös heidät huomioidaan, kantaväestön uhriksi joutumisriskiksi tuli 562 uhria 100 000 asukasta kohti vuodessa, ilman heitä riski oli 548 uhria 100 000 asukasta kohti vuodessa. Käytännössä erolla ei ollut merkitystä tulosten kannalta.

Kuvio 17 Pahoinpitelyrikkosen uhriksi joutumisen todellinen riski ja kantaväestön ikä- ja sukupuolirakenteen mukaiseksi vakioitu riski vuosina 2010–2011 maassa vakituisesti asuvalla väestöllä syntymämaaan mukaisissa pääväestöryhmissä verrattuna kantaväestöön (kantaväestön riski = 1) (OPTL)

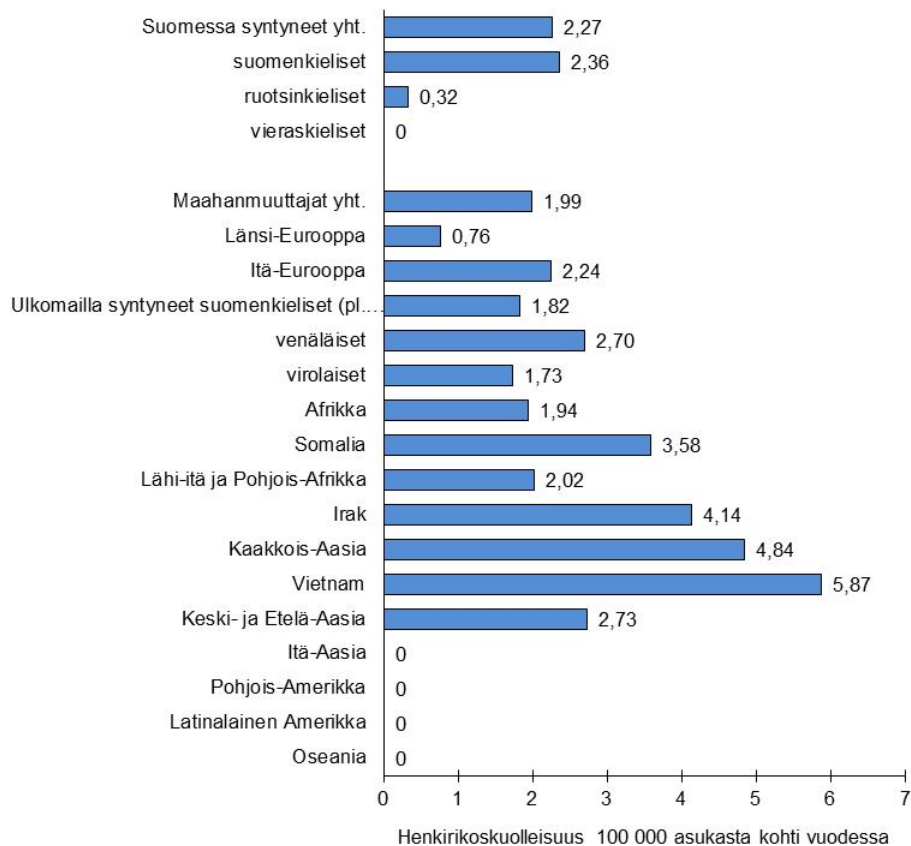
Maahanmuuttajaryhmien välillä oli suuria eroja uhriksi joutumisen yleisyydessä. Riski oli korkein Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olleilla (yli viisi ja puoli -kertainen kantaväestön nähden), matalin Itä-Aasiasta, Pohjois-Amerikasta, Oseaniasta ja Kaakkois-Aasiasta muuttaneilla. Maahanmuuttajaväestön kantaväestöä nuorempi ja miesvaltaisempi väestörakenne selitti osin riskieroja. Ikä- ja sukupuolirakenteen vakiointi alensi Oseaniasta ja Itä-Aasiasta muuttaneiden riskitason kantaväestöä matalammaksi pohjoisamerikkalaisten ja vietnamilaisten maahanmuuttajien riskitason laskiessa kantaväestöä vastaavaksi. Kaikissa muissa maahanmuuttajaryhmissä

riskitasot pysyivät vakioinnin jälkeenkin kantaväestöä korkeampina, mutta laskivat selvästi. Korkein pahoinpidellyksi joutumisriski oli iän ja sukupuolen vakioinnin jälkeen Somaliasta muuttaneilla, nelinkertainen kanta-
väestöön verrattuna. Yli kolminkertaisena riski säilyi muualta Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleilla siirtolaisilla (kuvio 17).

Kantaväestössä (logistisen regressioanalyysin tulosten perusteella) suomenruotsalaisten riski joutua pahoinpidellyksi oli 40 prosenttia suomenkielisten riskiä pienempi. Iän ja sukupuolen vakiointi ei vaikuttanut riskitasoeroihin yhdessäkään kantaväestön väestöryhmistä. Regressioanalyysi mahdollisti myös kahden suurimman siirtolaisryhmän, venäläisten ja virolaisten, riskitasojen tarkastelun erikseen. Sekä virolaisten että venäläisten maahanmuuttajien riski joutua pahoinpitelyrikoksen uhriksi oli puolitoistakertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden. Iän ja sukupuolen vakioinnin jälkeen riskitaso oli kummassakin maahanmuuttajaryhmässä edelleenkin 1,4-kertainen suomalaisiin verrattuna. Ainoastaan venäläisten maahanmuuttajien osalta ero oli tilastollisesti merkitsevä (liitetaulukko 5).

Henkirikokset

Henkirikoksissa vuosina 2003–11 surmatuista asui Suomessa vakinaisesti 91 prosenttia. Heistä ensimmäisen polven maahanmuuttajia oli runsaat kolme prosenttia, toisen polven maahanmuuttajia ei uhrien joukossa ollut.

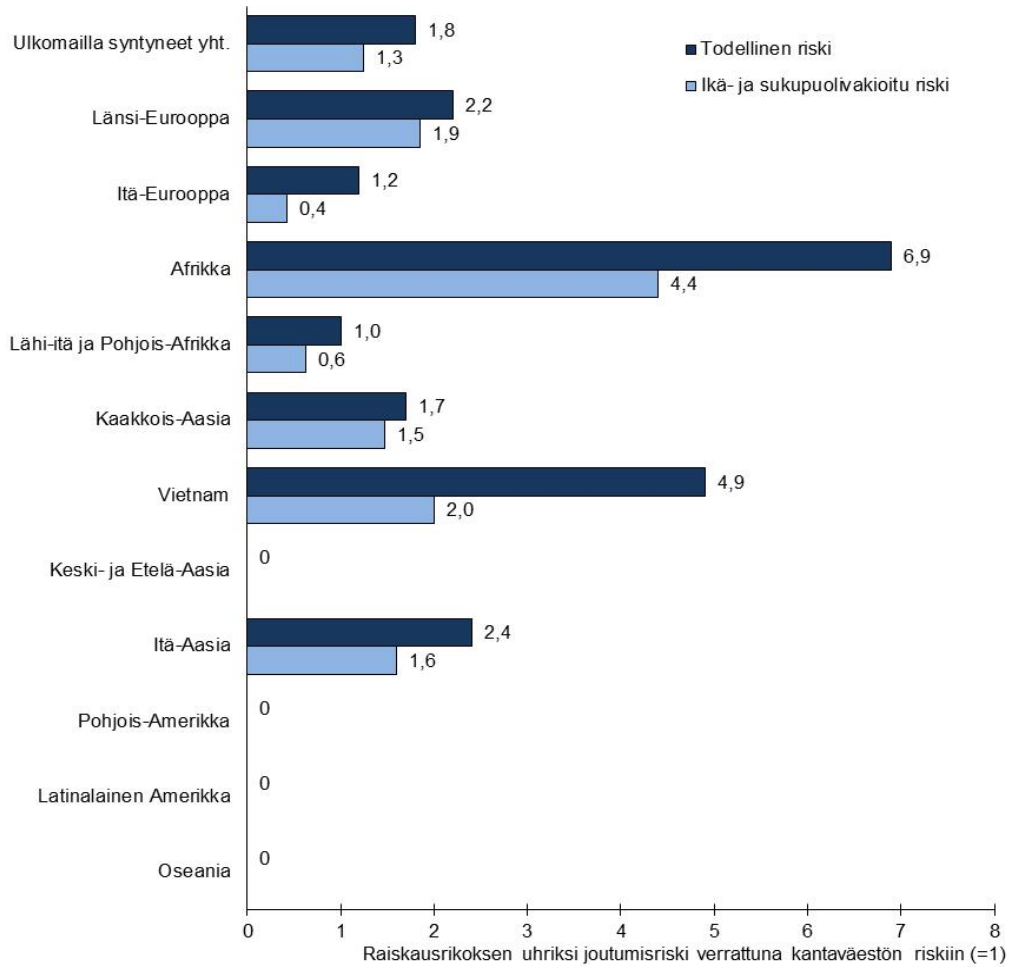
Henkirikoskuolleisuus väestöryhmittäin vuosina 2003–11, syntymämaa ja äidinkieli, uhreja 100 000 asukasta kohti vuodessa (OPTL).

Maahanmuuttajien keskimääräinen henkirikoskuolleisuus oli kantaväestöä matalampi. Tämä päti erityisesti läntisistä teollisuusmaista muuttaneisiin. Suurimmista siirtolaisryhmistä korkeimmat kuolleisuustasot olivat ajanjaksolla vietnamilaisilla, irakilaisilla ja somalialaisilla.

b) Raiskausrikokset

Raiskausrikosten Suomessa asuneista uhreista 92 prosenttia oli maassa syntyneitä. Euroopasta kotoisin olleet maahanmuuttajat muodostivat uhreista viisi prosenttia, Afrikasta muuttaneet kaksi prosenttia ja muut maahanmuuttajat yhden prosentin.

Maahanmuuttajanaisten⁴³ riski joutua raiskausrikoksen uhriksi oli lähes kaksinkertainen kantaväestöön nähden. Korkeimmat riskit tutkituista maahanmuuttajaryhmistä olivat afrikkalaisilla (seitsemänkertainen kantaväestöön nähden) ja vietnamilaisilla naisilla (viisinkertainen). Määrällisesti eniten maahanmuuttajataustaisten uhrien joukossa oli Länsi-Euroopassa (viisitoista) ja Afrikassa (yhdeksän) syntyneitä. Länsieurooppalaisista uhreista kuusi oli Ruotsissa ja neljä Virossa syntyneitä (kuvio 18).

Kuvio 18 Raiskausrikoksen uhriksi joutumisen todellinen riski ja kantaväestön ikärakenteen mukaiseksi vakioitu riski vuosina 2010–2011 maassa vakituisesti asuvalla naisväestöllä syntymämaaan mukaisissa pääväestöryhmissä (kantaväestön naisten riski = 1) (OPTL)

Myös raiskausrikoksissa väestöryhmien ikärakenteen erot selittivät osin maahanmuuttajien korkeaa riskiä. Kun ikärakenne vakioitiin, maahanmuuttajanaisten riskitaso laski runsaan neljänneksen ollen kuitenkin edelleenkin 30 prosenttia kantaväestöä korkeampi. Afrikkalaistaustaisten naisten riski

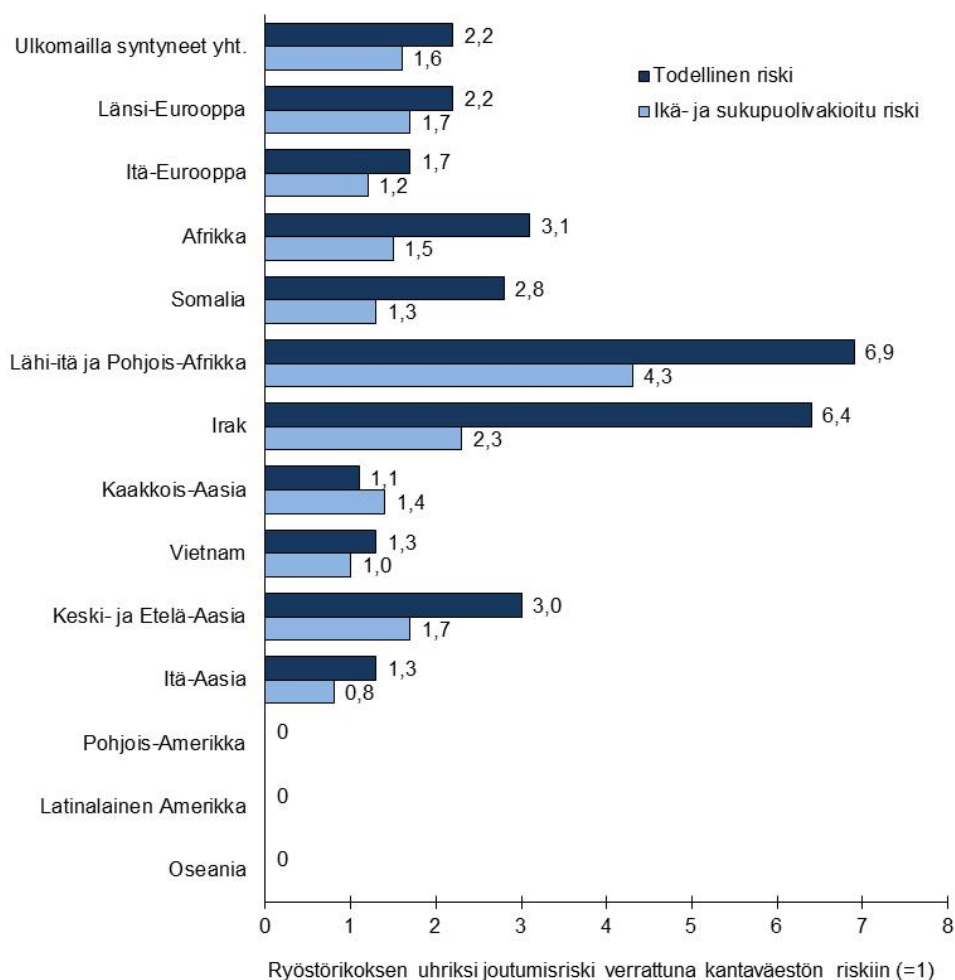
⁴³ Jaksossa on tarkasteltu naisiin kohdistunutta raiskausrikollisuutta. Tämä johtuu siitä, että ajanjakson raiskausrikosten uhreista vain kaksi prosenttia oli miehiä.

joutua raiskausrikoksen uhriksi oli vakioinnin jälkeenkin yli nelinkertainen kantaväestöön nähden (kuvio 18).

c) Ryöstörikokset

Ryöstörikosten Suomessa asuneista henkilöuhreista 90 prosenttia oli maassa syntyneitä. Euroopasta kotoisin olleet maahanmuuttajat muodostivat uhreista viisi prosenttia, Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneet kolme prosenttia ja muut maahanmuuttajat kaksi prosenttia.

Maahanmuuttajien riski joutua ryöstörikoksen uhriksi oli tutkittuina vuosina yli kaksinkertainen kantaväestöön nähden, ikä- ja sukupuolirakenteen vakioinnin jälkeen riski oli edelleen puolitoistakertainen (kuvio 19).

Kuvio 19 Ryöstörikoksen uhriksi joutumisen todellinen riski ja kantaväestön ikä- ja sukupuolirakenteen mukaiseksi vakioitu riski vuosina 2010–2011 maassa vakituisesti asuvalla väestöllä syntymämaan mukaisissa pääväestöryhmissä verrattuna kantaväestön riskiin (kantaväestön riski = 1) (OPTL)

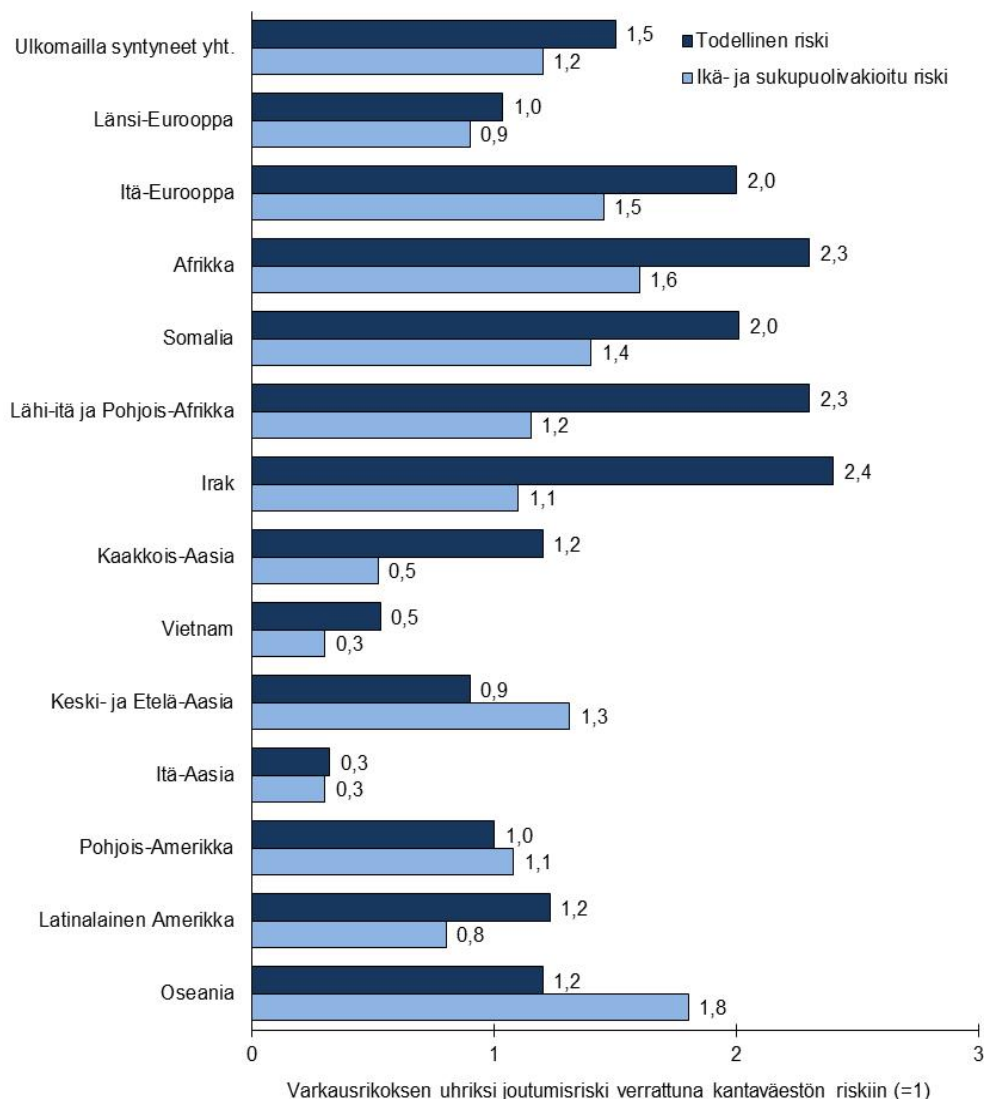
Väestön korkeimmat riskitasot löytyivät Lähi-idästä, Afrikasta ja Keski- ja Etelä-Aasiasta kotoisin olleilta maahanmuuttajilta. Irakissa syntyneiden todellinen riski joutua ryöstetyksi oli kuusinkertainen kantaväestöön nähden. Ikä- ja sukupuolirakenteen vakiointi pienensi riskiä huomattavasti, mutta vakioinnin jälkeenkin se oli yli kaksinkertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden. Keski- ja Etelä-Aasiasta samoin kuin Afrikasta kotoisin olleiden siirtolaisten riski oli vakioinnin jälkeen enää samaa tasoa kuin maahanmuuttajilla keskimäärin, noin puolitoistakertainen kantaväestöön nähden (kuvio 19).

d) Varkausrikokset

Varkausrikosten Suomessa asuneista henkilöuhreista kuului kantaväestöön 93 prosenttia.⁴⁴ Euroopasta kotoisin olleet maahanmuuttajat muodostivat uhreista neljä prosenttia, Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneet vajaan prosentin kumpikin ja muut maahanmuuttajat niin ikään vajaan prosentin.

Maahanmuuttajien riski joutua varkausrikoksen uhriksi oli puolitoistakertainen kantaväestöön nähden. Toisaalta tutkituista maahanmuuttajaryhmistä vain kolmella riski oli selvästi kantaväestöä korkeampi: Itä-Euroopasta, Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneilla.

⁴⁴ Tutkittuina vuosina poliisin tietoon tulleista varkausrikoksista 48 prosenttia oli kohdistunut yrityksiin ja yhteisöihin (ks. luku 6.5).

Kuvio 20 Varkausrikoksen uhriksi joutumisen todellinen riski ja kantaväestön ikä- ja sukupuolirakenteen mukaiseksi vakioitu riski vuosina 2010–2011 maassa vakituisesti asuvalla väestöllä syntymämaahan mukaisissa pääväestöryhmissä verrattuna kantaväestön riskiin (OPTL; ei sisällä oikeushenkilöihin kohdistuneita varkauksia)

Varkausrikollisuudessa maahanmuuttajaväestön ja kantaväestön ikä- ja sukupuolirakenteen erot selittivät tutkituista rikostyypeistä eniten (70–80 %) eroja uhriksi joutumisen riskissä. Kun ikä- ja sukupuolirakenne vakioitiin, maahanmuuttajien keskimääräinen riski joutua varkausrikoksen uhriksi oli enää viidenneksen kantaväestön riskiä korkeampi. Korkein ikävakioitu riski oli oseanialaisilla ja afrikkalaisilla maahanmuuttajilla, hieman yli puolitoistakertainen kantaväestöön nähden.

Kantaväestössä (logistisen regressioanalyysin tulosten perusteella) suomenkielisten ja suomenruotsalaisten riski joutua varkauden uhriksi oli käytännössä sama. Iän ja sukupuolen vakiointi ei vaikuttanut riskitasoeroi-

hin yhdessäkään kantaväestön väestöryhmistä, eikä yhdenkään riskitasoero suomalaisiin verrattuna ollut tilastollisesti merkitsevä. Suurimmista maahanmuuttajaryhmistä virolaisten riski joutua varkauden uhriksi oli hieman syntyperäisiä suomalaisia pienempi, venäläisten riski sama kuin suomalaisilla. Iän ja sukupuolen vakiointi ei vaikuttanut myöskään näissä ryhmissä riskitasoon. Virolaisten maahanmuuttajien riskitasoero syntyperäisiin suomalaisiin nähden ei ollut tilastollisesti merkitsevä (liitetaulukko 6).

5.2 Miehet ja naiset rikosten uhreina

Miesten riski joutua pahoinpidellyksi oli kantaväestössä 1,6-kertainen ja maahanmuuttajilla 1,8-kertainen naisiin verrattuna. Suurimmillaan riskiero oli Lähi-idästä, Keski- ja Etelä-Aasiasta sekä Pohjois-Amerikasta muuttaneilla, kahdessa ensiksi mainitussa ryhmässä miesten riski oli noin kaksinkertainen, viimeksi mainitussa neljä ja puoli -kertainen naisiin nähden. Pienimmillään riskiero oli Vietnamista kotoisin olleilla siirtolaisilla, vain kuusi prosenttia. Yhdessäkään väestöryhmässä naisten riski ei ollut miesten riskiä suurempi. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajamiesten riski joutua pahoinpitelyrikoksen uhriksi oli keskimäärin 2,7-kertainen ja maahanmuuttajanaisten 2,4-kertainen kantaväestöön verrattuna. Kyse oli väestörakenneroja huomioimattomista todellisista uhriksi joutumisriskeistä. Sekä miehillä että naisilla korkein riskitaso oli Somaliassa syntyneillä. Matalin riskitaso oli miehillä itäaasialaisilla ja naisilla Oseaniasta kotoisin olleilla siirtolaisilla. Kantaväestöä matalampi riskitaso oli näiden kahden ryhmän lisäksi Pohjois-Amerikasta kotoisin olleilla naisilla.

Ryöstörikoksissa miesten riski joutua uhriksi oli kantaväestössä 2,9-kertainen, maahanmuuttajilla 2,5-kertainen naisiin nähden. Maahanmuuttajanaisten suhteellinen riski joutua ryöstetyksi oli siten kantaväestöön verrattuna korkeampi (2,7-kertainen) kuin maahanmuuttajamiesten (2,3-kertainen). Sekä miehillä että naisilla korkein riskitaso oli Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta kotoisin olleilla, miehillä 7,6-kertainen ja naisilla kahdeksankertainen kantaväestöön nähden. Kantaväestöä matalampi riski oli Itä-Aasiasta, Pohjois- ja latinalaisesta Amerikasta sekä Oseaniasta kotoisin olleilla miehillä ja Afrikasta, Kaakkois-Aasiasta, Pohjois- ja latinalaisesta Amerikasta sekä Oseaniasta kotoisin olleilla naisilla.

Kantaväestön miesten riski joutua varkausrikoksen uhriksi oli 1,9-kertainen, maahanmuuttajamiesten 2,7-kertainen väestöryhmän naisiin nähden. Maahanmuuttajamiesten suhteellinen uhriksi joutumisriskiero kantaväestöön nähden (kaksinkertainen) oli huomattavasti suurempi kuin maa-

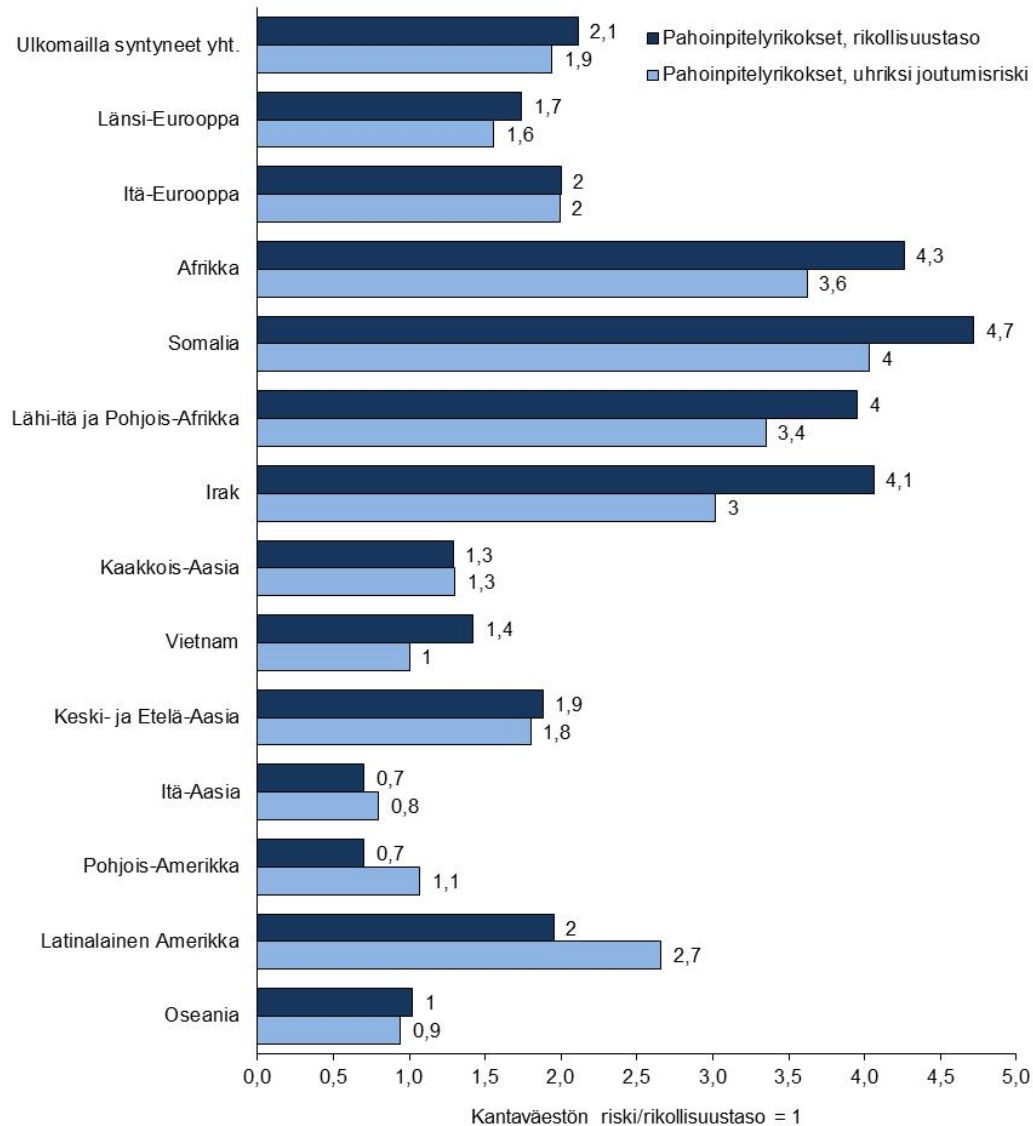
hanmuuttajanaisten (1,4-kertainen). Korkein riskitaso miehillä oli Itä-Euroopasta kotoisin olleilla (3,8-kertainen kantaväestöön nähden), naisilla Somaliassa syntyneillä (yli kolminkertainen kantaväestöön nähden). Kantaväestöä matalampi riskitaso oli miehillä Kaakkois- ja Itä-Aasiasta sekä Pohjois-Amerikasta kotoisin olleilla, naisilla Länsi-Euroopasta, Kaakkois-Aasiasta, Itä-Aasiasta, Pohjois-Afrikasta ja Lähi-idästä, latinalaisesta Amerikasta sekä Oseaniasta muuttaneilla.

Väestöryhmästä riippumatta miesten riski joutua rikoksen uhriksi oli tutkituissa rikostyypeissä selvästi naisten riskiä korkeampi. Ainoan poikkeuksen sääntöön muodostivat raiskausrikokset, joiden uhreista 98 prosenttia oli naisia. Pahoinpitely- ja ryöstörikoksissa ero maahanmuuttajamiesten ja naisten uhriksi joutumisriskissä oli kantaväestöön nähden varsin samankaltainen, varkausrikoksissa miesten riskiero oli suurempi kuin naisten. Yleiskuvana kuitenkin oli, että uhrin sukupuolella ei juurikaan ollut vaikutusta maahanmuuttajien ja kantaväestön väliseen riskieroon. Korkean uhriksi joutumisriskin väestöryhmissä sekä miesten että naisten riski oli kantaväestöä korkeampi, matalan riskin väestöryhmissä vastaavasti matalampi. Väestöryhmien välisten erojen taustalla ei uhriksi joutumisriskin osalta vaikuttanut siten olevan merkittäviä sukupuoleen liittyviä tekijöitä. Tulos oli sama kuin rikollisuustasoerojenkin kohdalla (ks. jakso 4.3.2).

5.3 Väestöryhmät rikosten uhreina

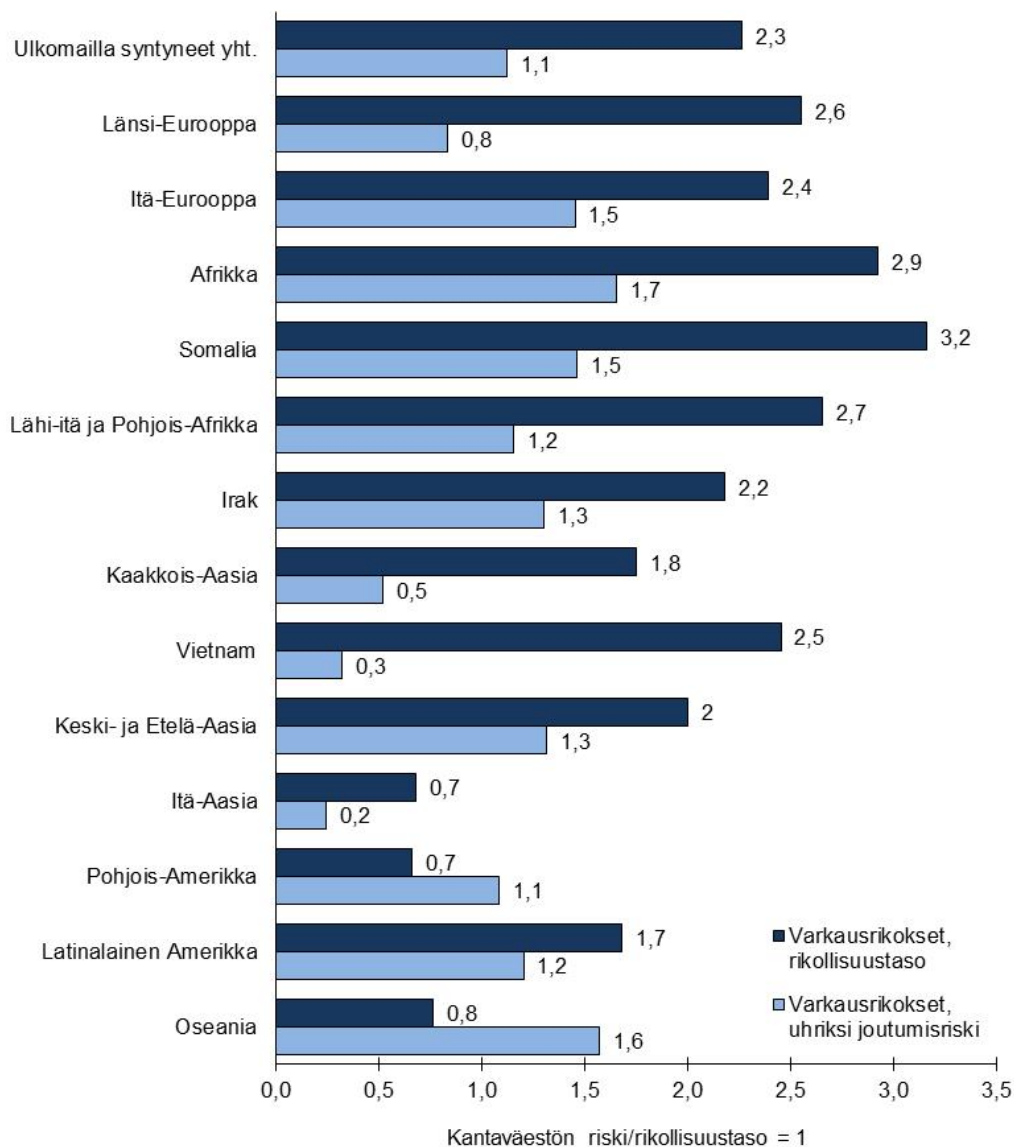
Tutkimusaineisto pakotti rajaamaan uhreja koskevan tarkastelun pääasiassa maahanmuuttajaryhmiin, sillä aineiston koko ei mahdollistanut samankaltaisen regressiomallianalyysin tekemistä rikosuhreista kuin rikoksesta epäillyistä. Luotettavia tietoja syntyperäisen väestön kieliryhmien välisistä uhriksi joutumisriskieroista saatiin ainoastaan pahoinpitely- ja varkausrikoksista.

Maahanmuuttajaryhmien osalta tulokset olivat hyvin samansuuntaiset kuin rikollisuutta koskeneet. Väestöryhmät, joilla oli korkea rikollisuustaso, oli myös korkea uhriksi joutumisriski ja päinvastoin. Näin oli erityisesti väkivaltarikoksissa ja väkivaltaa käsittäneissä rikoksissa (ryöstöt, raiskaukset) (kuvio 21; ks. myös Salmi ym. 2014).

Kuvio 21 Uhriksi joutumisriski ja rikollisuustaso pääväestöryhmissä pahoinpitelyrikoksissa verrattuna syntyperäiseen väestöön vuosina 2010–2011 (syntyperäisen väestön taso = 1) (OPTL)

Varkausrikoksissa yhteys rikollisuustason ja uhriksi joutumisriskin välillä ei ollut yhtä selvä, esimerkiksi Pohjois-Amerikasta ja Oseaniasta kotoisin olleilla siirtolaisilla oli poikkeuksellisen korkea varkausrikosten uhriksi joutumisriski verrattuna heidän rikollisuustasoonsa (kuvio 22). Tosin pohjoisamerikkalaisten ja latinalaisessa Amerikassa syntyneiden maahanmuuttajien riski joutua pahoinpitelyrikosten uhriksi oli myös selvästi korkeampi kuin ryhmien pahoinpitelyrikollisuuden taso.

Kuvio 22 Uhriksi joutumisriski ja rikollisuustaso pääväestöryhmissä varkausrikoksissa verrattuna kantaväestöön vuosina 2010–2011 (kantaväestön taso = 1) (OPTL)

Poikkeukset eivät kuitenkaan suuremmin vaikuttaneet yleiskuvaan: korkea rikosten tekemisfrekvenssi ja uhriksi joutumisfrekvenssi yhdistyivät väestöryhmissä (ks. jakso 6.1 ja Salmi ym. 2014). Sitä, mikä aiheutti korkean rikosentekoasteen ja uhriksi joutumisriskin yhdistymisen väestöryhmissä, pyritään avaamaan seuraavassa luvussa, joka käsittelee rikollisuuden rakenne-eroja väestöryhmien välillä.

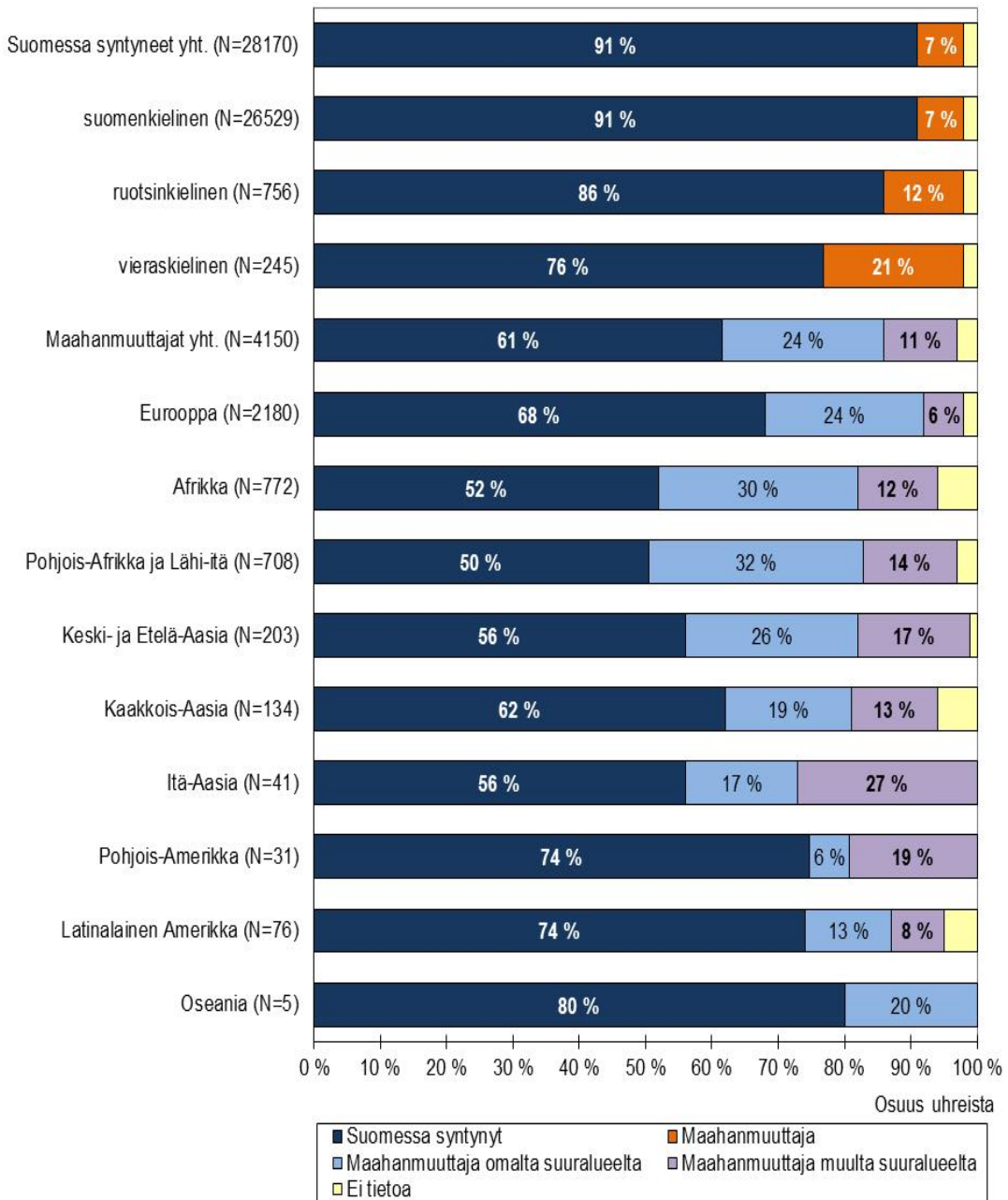
6 RIKOLLISUUDEN PIIRTEITÄ

Luvussa tarkastellaan muutamia rakenteellisia piirteitä tutkituista rikostyypeistä. Pyrkimyksenä on tarkentaa lukujen neljä ja viisi sosiodemografisen tarkastelun antamaa kuvaa ja etsiä rikollisuuden rakenteellisista eroista selityksiä rikollisuuden taso- ja uhriksi joutumisriskieroille, jotka eivät selityneet sosiodemografisilla tekijöillä. Ensin tutkitaan rikollisuuden kohdentumista väestöryhmäkohtaisesti, sen jälkeen tarkastellaan alkoholisidonnaisen rikollisuuden merkitystä rikostyypeittäin. Luvussa käsitellään myös rasistisen rikollisuuden osuutta väkivallasta sekä väkivaltarikollisuuden ja omaisuusrikollisuuden tyyppirakennetta eri väestöryhmissä.

6.1 Uhrin ja tekijän syntyperä

Keskeinen piirre rikollisuudessa on sen kohdistuminen. Seuraavassa tarkastellaan uhrin ja tekijän väestöryhmää tutkituissa rikoksissa. Väkivalta kohdistuu yleensä henkilöihin, joiden kanssa ollaan kanssakäymisessä, omaisuusrikollisuus puolestaan niihin, joilla on jotain anastettavaa. Tosin myös omaisuusrikokset kohdistuvat huomattavassa määrin tekijän lähiympäristöön, perusvargaat ja -ryöstäjät harvemmin matkustavat kovinkaan kauas rikoksiaan tekemään (Rikollisuustilanne 2011).

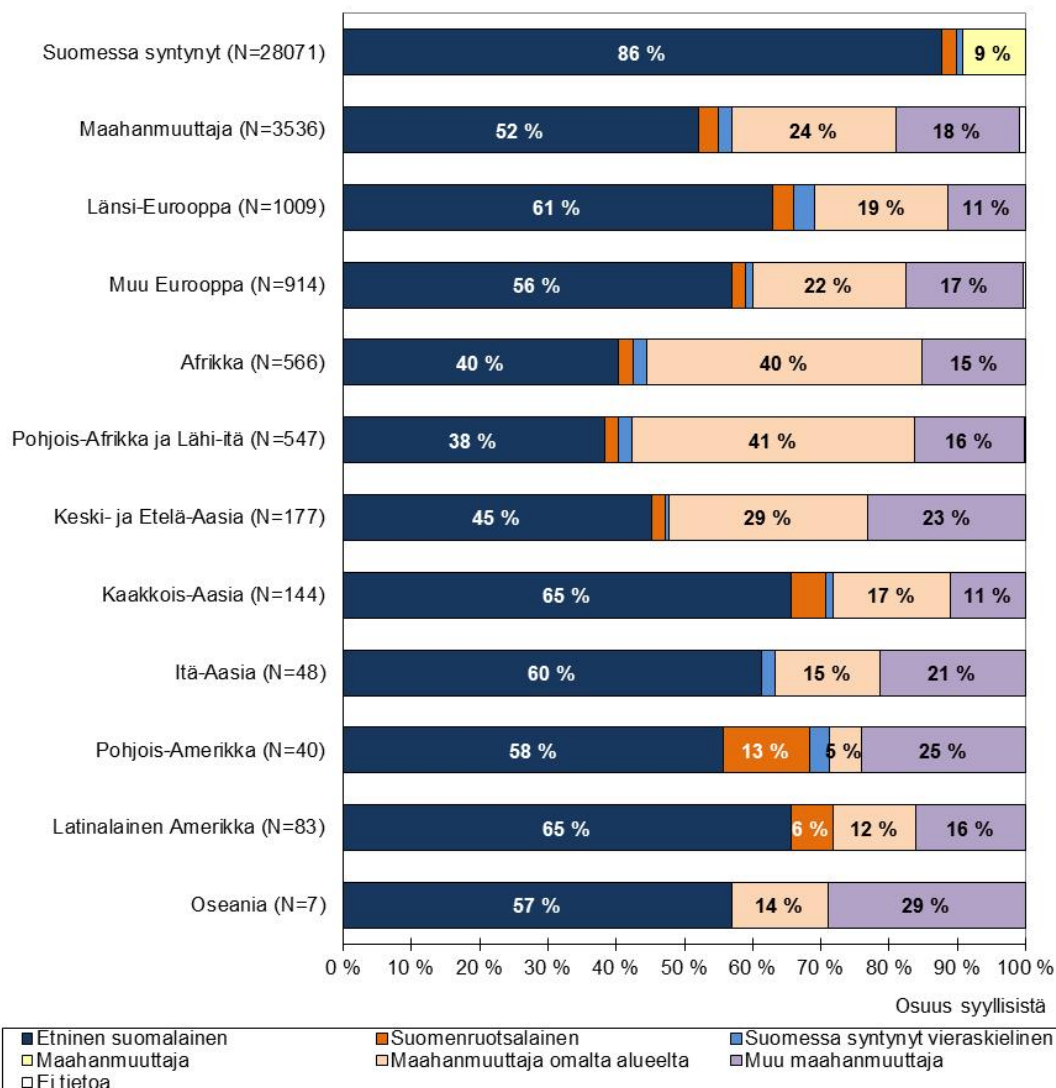
Tutkitulla ajanjaksolla kantaväestön pahoinpitelyrikoksista 91 prosenttia oli kohdistunut kantaväestöön ja seitsemän prosenttia maahanmuuttajiin. Huomioitaessa uhrien ikä- ja sukupuolijakaumat, maahanmuuttajien osuus kantaväestön uhreista vastasi väestöosuutta. Kantaväestön tekemät pahoinpitelyt eivät siten olleet kohdistuneet maahanmuuttajiin useammin kuin väestöosuuden pohjalta voitiin ennustaa. Maahanmuuttajien rikoksista 36 prosenttia oli kohdistunut toisiin maahanmuuttajiin, 61 prosenttia kantaväestöön. Maahanmuuttajien pahoinpitelyrikollisuus oli kohdistunut huomattavasti useammin toisiin maahanmuuttajiin kuin väestöosuus olisi edellyttänyt (kuvio 23).

Kuvio 23 Uhrin väestöryhmä pahoinpitelyrikoksissa vuosina 2010–2011 tekijän syntymämaan ja kieliryhmän mukaan (OPTL)

Korkeimman rikollisuustason maahanmuuttajaryhmissä – Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneilla – oman suuralueen uhrien osuus oli korkein. Vastavasti matalimman pahoinpitelyrikollisuustason ryhmissä, Pohjois-Amerikasta ja Oseaniasta muuttaneilla, rikokset kohdistuivat valtaosin kantaväestöön. Säännönmukaisuudesta oli erojakin, latinalaisesta Amerikasta kotoisin olleiden siirtolaisten pahoinpitelyrikoksista kohdistui kantaväestöön suhteellisesti yhtä suuri osuus kuin pohjoisamerikkalaisilla tai oseanialaisilla, vaikka rikollisuustaso oli selvästi korkeampi. Vastavasti

itäaasialaisten rikoksista kantaväestöön kohdistui suhteellisen pieni osuus, vaikka rikollisuustaso oli erittäin matala. Kaiken kaikkiaan väestöryhmien tekemien pahoinpitelyrikosten kohdentumista näyttäisi määränneen todellakin suurelta osin sosiaalisen kanssakäymisen piiri. Ilmiö näkyi myös kantaväestössä: Suomessa syntyneiden vieraskielisten pahoinpitelyuhreista joka neljäs oli maahanmuuttaja, kantaväestön suomalaisilla vain seitsemän prosenttia (kuvio 23).

Kuvio 24 Tekijän väestöryhmä pahoinpitelyrikoksissa vuosina 2010–2011 uhrin syntymämaan mukaan (OPTL)

Tarkasteltaessa rikosten kohdentumista uhreista käsin kuva oli hyvin samankaltainen (kuvio 24). Korkeimman uhriksi joutumisriskin siirtolaisryhmissä, Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneilla, omaan siirtolaisryhmään kuuluneiden rikosentekijöiden osuus oli korkein. Afrikkalaisten uhrien pahoinpitelijöistä 40 prosenttia oli itsekään afrikkalaisia ja 57 prosenttia oli maahanmuuttaja-

taustaisia.⁴⁵ Lähi-idästä kotoisin olleiden uhrien pahoinpitelijöistä niin ikään 57 prosenttia oli maahanmuuttajataustaisia, 41 prosenttia oli kotoisin samalta maantieteelliseltä alueelta kuin uhri. Kummankin ryhmän korkea väkivallan uhriksi joutumisriski ja korkea pahoinpitelyrikollisuuden taso aiheutuivat siten osin ryhmien sisäisestä rikollisuudesta (kuvio 24). Tämä ei tarkoittanut sitä, että korkean uhriksi joutumisriskin väestöryhmissä riski joutua kantaväestön rikosten uhriksi olisi ollut sama tai pienempi kuin kantaväestössä. Kun väestöryhmien ikä- ja sukupuolirakenne vakioitiin, esimerkiksi Somaliassa syntyneiden riski joutua kantaväestön suomalaisten pahoinpitelemiksi oli lähes kaksinkertainen suomalaisiin nähden. Toisaalta pelkästään ryhmän sisäiset ja muiden maahanmuuttajien tekemät pahoinpitelyt kohottivat Somaliassa syntyneiden pahoinpidellyksi joutumisriskin kaksi ja puoli -kertaiseksi kantaväestön suomalaisten riskiin nähden. Pääsyy afrikkalaisten ja Lähi-idästä kotoisin olleiden siirtolaisten poikkeuksellisen korkealle pahoinpidellyksi joutumisriskille oli väestöryhmien sisäinen rikollisuus, mutta ryhmällä oli myös selvästi kohonnut riski joutua kantaväestön tekemien rikosten uhriksi. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajiin kohdistuneiden pahoinpitelyiden tekijöistä 42 prosenttia oli itsekin maahanmuuttajia, kantaväestöön kohdistuneiden rikosten tekijöistä 91 prosenttia kuului kantaväestöön.

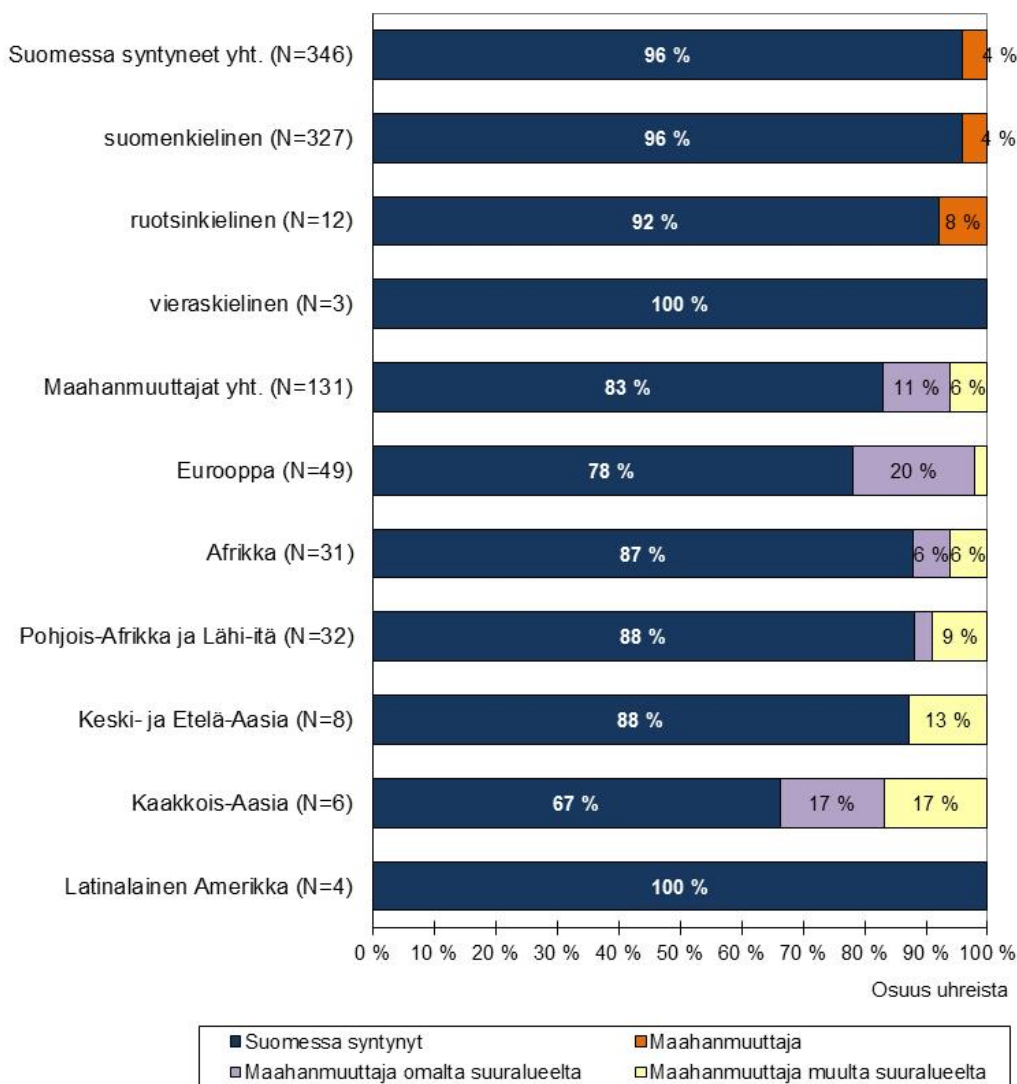
Tekijän väestöryhmästä riippumatta raiskausrikosten uhrit olivat valtaosin kantaväestöstä. Maahanmuuttajauhrien osuus oli suurin kaakkoisaasiolaisten ja eurooppalaisten siirtolaisten tekemissä raiskausrikoksissa, 20–35 prosenttia. Kaikkien muiden väestöryhmien rikoksissa osuus jäi alle 20 prosentin. Korkeimman rikollisuustason omanneissa afrikkalaisten ja Lähi-idästä kotoisin olleiden miesten ryhmissä maahanmuuttajataustaisia uhreja oli vain runsaat 10 prosenttia. Maahanmuuttajaryhmien sisäinen rikollisuus ei siten juurikaan selittänyt maahanmuuttajien korkeita rikollisuustasoja tässä rikostyyppissä, sillä oli sen sijaan vaikutusta muutamien maahanmuuttajaryhmien korkeaan uhriksi joutumisriskiin (kuvio 25).

Kantaväestöön kohdistuneiden raiskausrikosten tekijöistä 75 prosenttia kuului kantaväestöön, maahanmuuttajauhrihin kohdistuneiden rikosten tekijöistä 60 prosenttia oli itsekin maahanmuuttajia. Ainoastaan Kaakkois-Aasiasta kotoisin olleiden siirtolaisten raiskaajista pääosa kuului kantaväestöön.⁴⁶ Syy tekijöiden kansallisuusjakauman jyrkkään eroavuuteen kantaväestöön ja maahanmuuttajiin kohdistuneissa raiskausrikoksissa oli osin sama kuin pahoinpitelyrikoksissa – raiskaukset kohdistuivat henkilöihin, joiden kanssa tekijällä oli sosiaalista kanssakäymistä. Näin nimenomaan maahanmuuttajainaisiin kohdistuneissa rikoksissa. Maahanmuuttajamiesten tekemissä rikoksis-

⁴⁵ Suhdeluku sisältää myös toisen polven maahanmuuttajat.

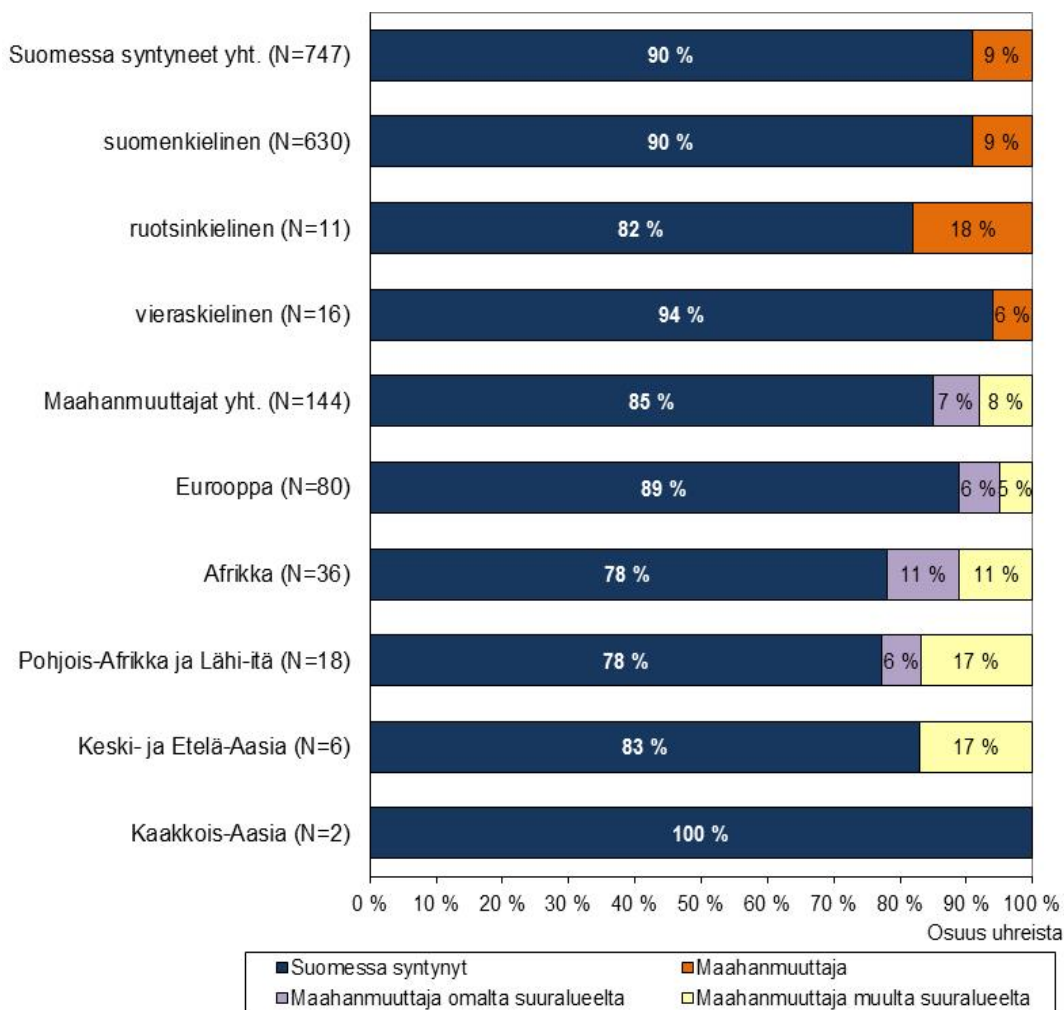
⁴⁶ Kyse saattoi olla lähinnä sattumasta, sillä uhrien määrä ryhmässä oli ajanjaksolla vain kolme.

sa tilanne oli toinen: Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleiden naisten raiskaajista alueelta kotoisin olleet miehet muodostivat 40 prosenttia, Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleiden miesten raiskausrikosten uhreista oman siirtolaisryhmän naisia oli sitä vastoin vain viitisen prosenttia (kuvio 25).

Kuvio 25 Uhrin väestöryhmä raiskausrikoksissa vuosina 2010–2011 tekijän syntymämaan ja kieliryhmän mukaan (OPTL)

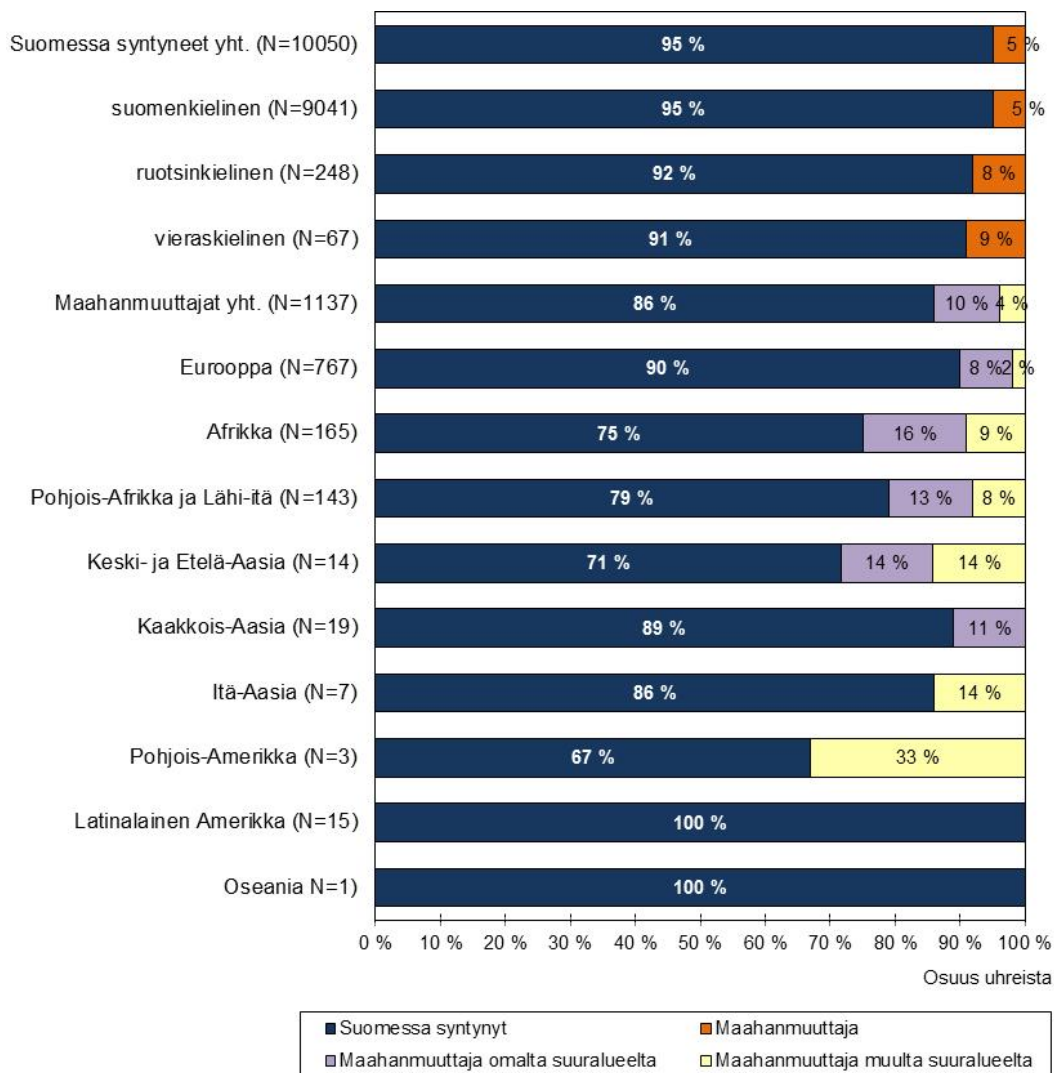
Ryöstöririkollisuudessa yleiskuva oli samanlainen kuin raiskausrikoksissa. Kantäväestö muodosti uhrien pääosan, yli 70 prosenttia, tekijän väestöryhmästä riippumatta. Maahanmuuttajauhrien osuus oli korkein Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleiden siirtolaisten rikoksissa, runsas viidennes. Maahanmuuttajaryhmien sisäinen ja keskinäinen rikollisuus ei siten myöskään ryöstöririkollisuudessa selittänyt muutamien maahanmuuttajaryhmien korkeita rikollisuustasoja (kuvio 26).

Kuvio 26 Uhrin väestöryhmä ryöstörikoksissa vuosina 2010–2011 tekijän syntymämaan ja kieliryhmän mukaan (OPTL)

Kantaväestön *kohdistuneiden* ryöstörikosten pääosa (84 %) oli kantaväestön tekemiä ja tilanne oli sama myös maahanmuuttajiin kohdistuneissa rikoksissa (76 %).⁴⁷ Suhteellisesti pienin kantaväestön osuus tekijöistä oli afrikkalaistaustaisiin maahanmuuttajiin kohdistuneista rikoksista, vain noin puolet.

⁴⁷ Kantaväestön tekemistä ryöstörikoksista 90 prosenttia kohdistui kantaväestöön, maahanmuuttajien tekemistä kantaväestöön kohdistui 85 prosenttia (kuvio 26).

Kuvio 27 Uhrin väestöryhmä varkausrikoksissa vuosina 2010–2011 tekijän syntymämaan ja kieliryhmän mukaan (OPTL; käsittää vain rikokset, joissa ainoastaan henkilöuhreja)⁴⁸

Yksityishenkilöihin kohdistuneiden varkausrikosten uhreista kuului kanta-
väestöön 94 prosenttia. Kantäväestön tekemissä rikoksissa osuus oli 95
prosenttia, maahanmuuttajien tekemissä keskimäärin 86 prosenttia. Suh-
teellisesti eniten maahanmuuttajauhreja (20–30 %) oli korkeimman rikolli-
suustason siirtolaisryhmillä: Afrikasta, Lähi-idästä ja Etelä-Aasiasta kotoi-
sin olleilla.⁴⁹ Rikollisuustason korkeutta ryhmissä selitti siten osin ryhmien
sisäinen rikollisuus, varsinkin kun ryhmien varkausrikollisuudesta selvästi
keskimääräistä suurempi osuus kohdistui yksityishenkilöihin. Sisäisen ja
keskinäisen rikollisuuden merkitys oli kuitenkin näissäkin väestöryhmissä

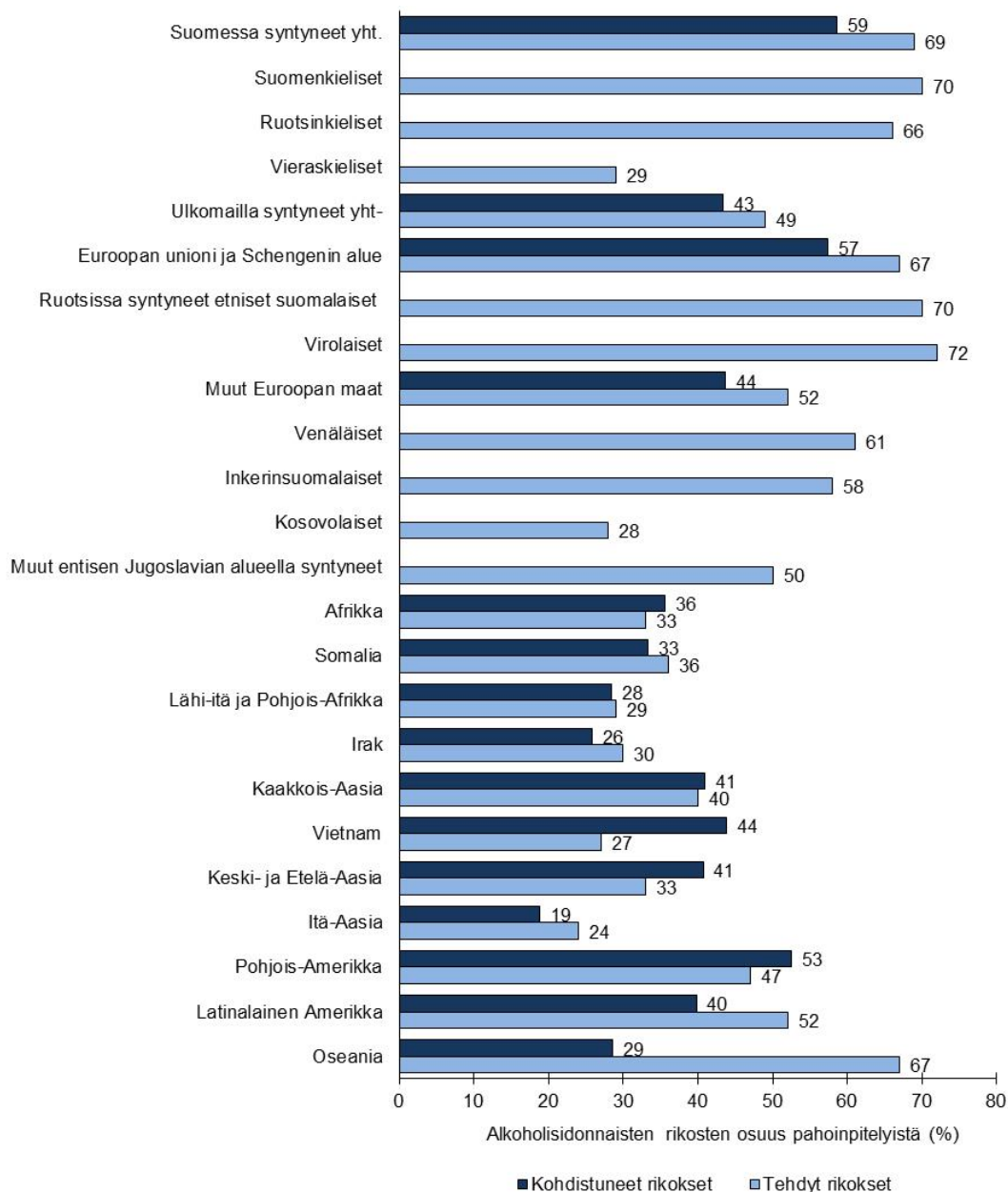
⁴⁸ Ei sisällä uhreja, joiden syntymämaatiieto puuttui.

⁴⁹ Eniten maahanmuuttajauhreja oli pohjoisamerikkalaisilla siirtolaisilla, mutta epäiltyjä
oli ryhmässä niin vähän, että tulos johtui lähinnä satunnaistekijöistä.

varkausrikollisuudessa selvästi vähäisempi kuin pahoinpitelyrikollisuudessa (kuvio 27).

6.2 Alkoholi

Tiedot osapuolten päihtyneisyydestä rikoksen tekohetkellä perustuvat rikosilmoitusaineiston päihdetietoihin. Ne ovat aiempien tutkimustulosten mukaan puutteellisia kuvaten päihtyneenä rikoksen tehneiden osuuden tosiasiallista pienempänä. Ei ole kuitenkaan syytä epäillä, että tietojen puutteet olisivat riippuvaisia epäilyn syntyperästä. Päihdetiedot ovat siten todennäköisesti varsin neutraaleja tässä suhteessa ja antavat luotettavan yleiskuvan alkoholin käytön yhteyksistä väestöryhmien rikolliseen käyttäytymiseen. Muiden päihteen osalta tiedot ovat epäluotettavampia (Rikollisuustilanne 2011, 82–87). Seuraavassa on keskitytty tarkastelemaan alkoholin käytön ja rikollisuuden välisiä yhteyksiä.

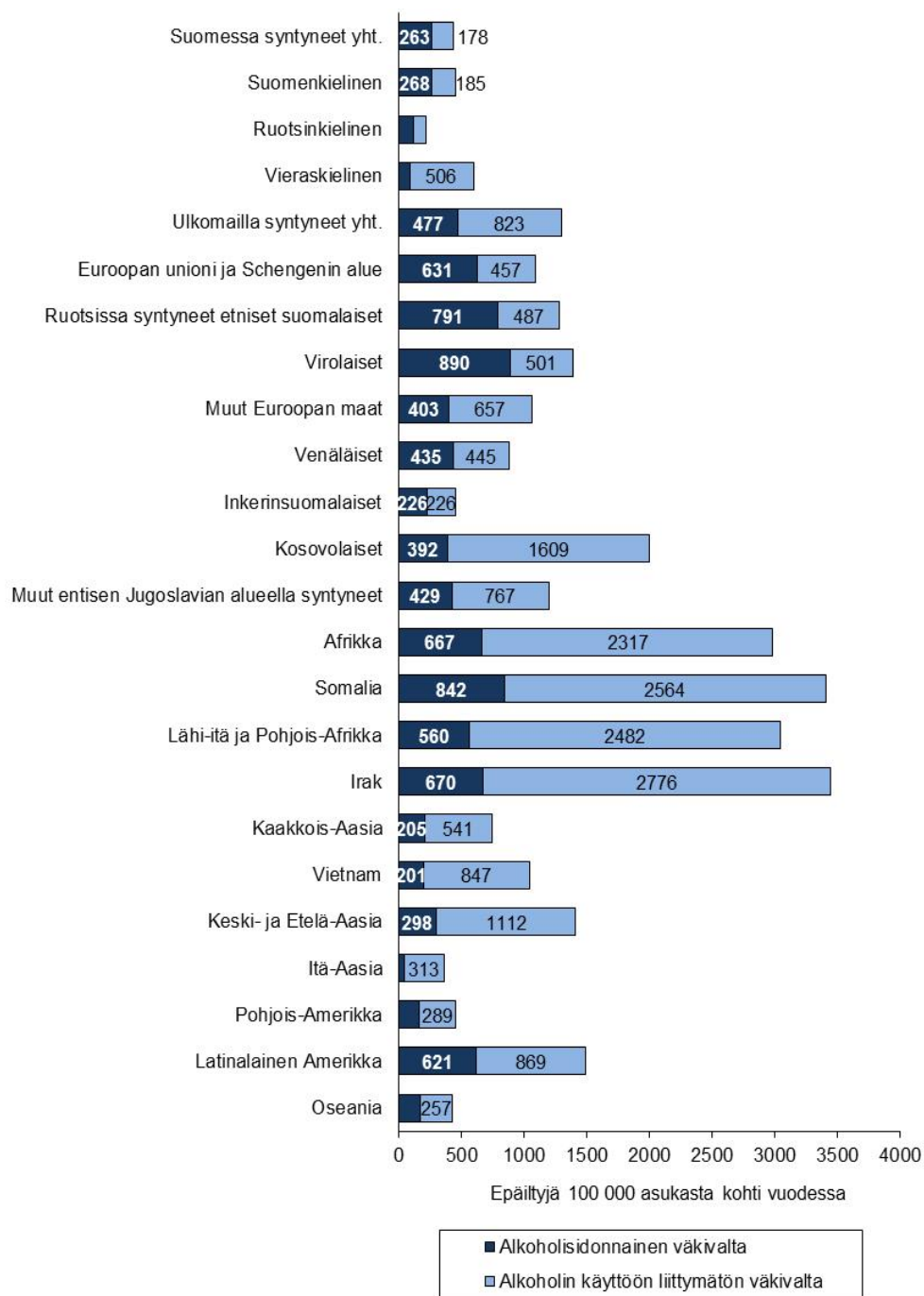
Kuvio 28 Alkoholisidonnaisen väkivallan (tekijä päihtynyt) osuus pahoinpitelyrikoksista tekijän ja uhrin väestöryhmän mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁵⁰

Pahoinpitelyrikollisuudessa väestöryhmät saattoi jakaa kolmeen ryhmään alkoholisidonnaisen väkivallan yleisyyden pohjalta. Syntyperäisten suomalaisten ja suomenruotsalaisten sekä maahanmuuttajaryhmistä ruotsinsuomalaisten, virolaisten ja venäläisten pahoinpitelyrikollisuus oli erittäin vahvasti alkoholisidonnaista (humalassa tehtyjen rikosten osuus oli yli 60 prosenttia kaikista pahoinpitelyistä). Rikosilmoitusten selosteosat viittasi-

⁵⁰ Sisältää vain epäillyt, joilta päihdetieto oli saatavilla. Äidinkielen pohjalta muodostettujen maahanmuuttajaryhmien ja kantaväestön kieliryhmien kohdalla uhrin päihdetietoa ei ollut saatavissa aineistosta.

vat siihen, että myös näihin ryhmiin kohdistunut väkivalta oli vahvasti alkoholisidonnaista, vaikka yksityiskohtaista analyysia ei aineiston pohjalta voitukaan tehdä. Vastaavasti Aasiasta ja Afrikasta kotoisin olleilla siirtolaisryhmillä väkivallan kytkös alkoholinkäyttöön ja käyttötilanteisiin oli heikko, alkoholisidonnaisten rikosten osuus oli sekä ryhmien tekemistä että niihin kohdistuneista pahoinpitelyistä alle 40 prosenttia. Eurooppalaisista maahanmuuttajista tähän ryhmään kuuluivat kosovolaiset ja Suomessa syntyneistä toisen polven siirtolaiset. Taustalla saattoi osassa ryhmiä olla islamilaisen kulttuurin vaikutus,⁵¹ toisaalta myös itäaasialaisilla siirtolaisilla alkoholisidonnaisten rikosten osuus oli erittäin alhainen (kuvio 28).

⁵¹ Toisaalta alkoholisidonnaisen väkivallan 30–35 prosentin osuutta kokonaisväkivallasta voi pitää islamilaiselta kulttuurialueelta muuttaneissa ryhmissä myös korkeana huomioiden kulttuurin kielteisen suhtautumisen alkoholin käyttöön.

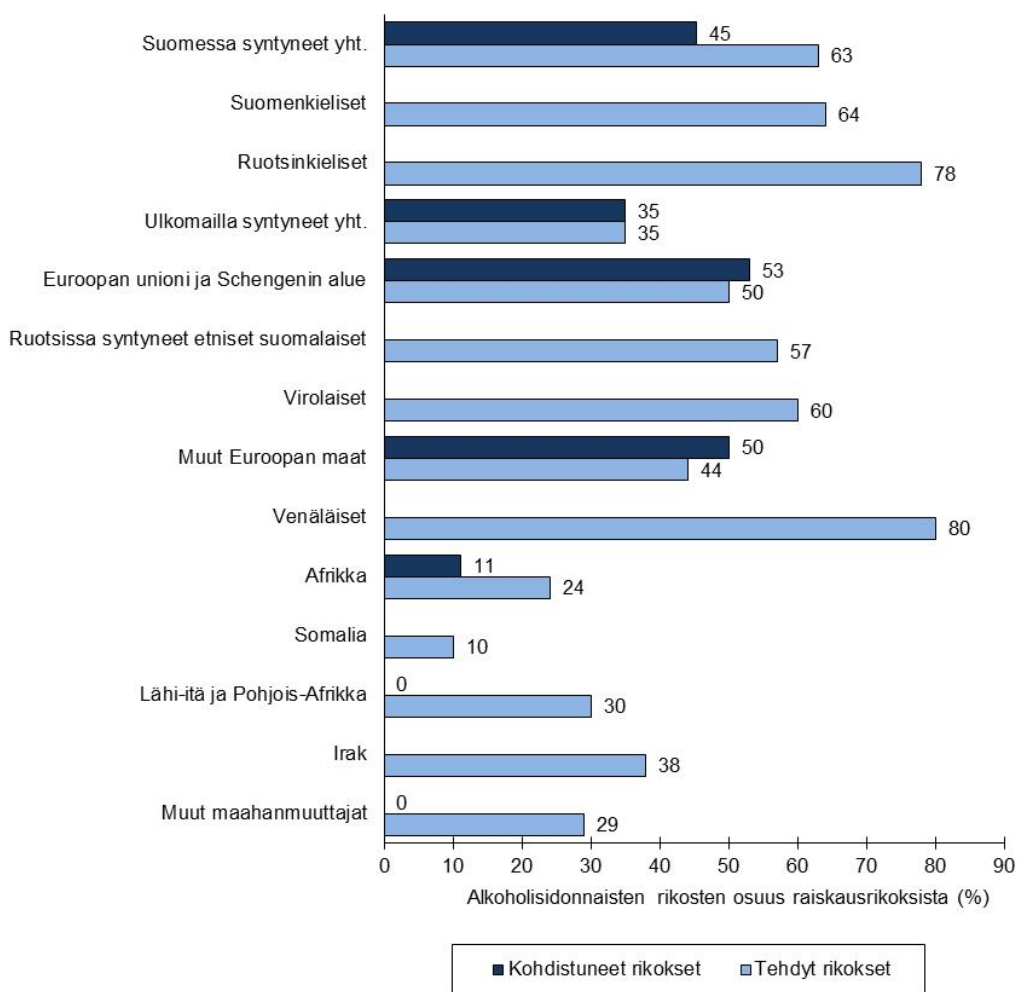

Kuvio 29 Alkoholisidonnaisen ja alkoholinkäyttöön liittymättömän⁵² pahoinpitelyrikollisuuden taso pääväestöryhmittäin vuosina 2010–2011 (OPTL)

Toisaalta, vaikka alkoholisidonnaisen väkivallan suhteellinen osuus oli aasialaisten ja afrikkalaisten maahanmuuttajien parissa pieni, alkoholisidonnaisen väkivallan asukaslukuun suhteutettu taso oli osassa ryhmiä selvästi kantaväestöä korkeampi. Näin oli nimenomaan muutoinkin korkean pahoinpite-

⁵² Sisältää myös epäillyt, joilta päihdetieto puuttuu kokonaan.

lyrikollisuustason omanneissa Saharan eteläpuolisesta Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleissa siirtolaisryhmissä. Somalialaiset maahanmuuttajat tekivät tutkittuina vuosina humalassa asukasluvuun suhteutettuna kolminkertaisen ja irakilaiset kaksi ja puoli -kertaisen määrän pahoinpitelyjä syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna. Tästä huolimatta rikosten määrällä mitaten kantaväestön suomalaiset tekivät lähes 89 prosenttia kaikista ajanjakson alkoholisidonnaisista pahoinpitelyrikoksista (kuvio 29).

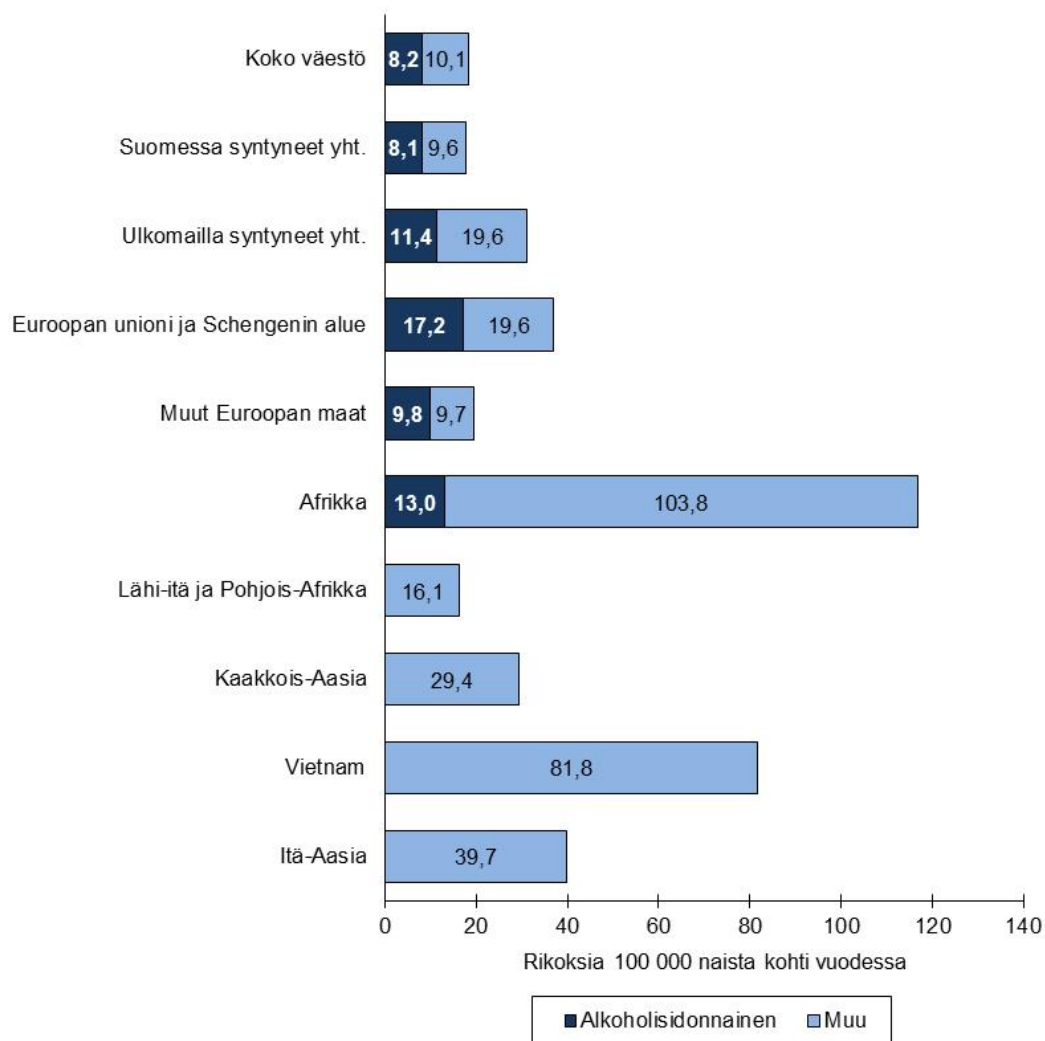

Kuvio 30 Alkoholisidonnaisten rikosten (tekijä päihtynyt) osuus raiskausrikoksista tekijän ja uhrin väestöryhmän mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁵³

Raiskausrikoksissa yhteydet alkoholin käyttöön muistuttivat pahoinpitelyrikollisuutta. Kantaväestön ja suurimmista maahanmuuttajaryhmistä virolaisten ja venäläisten (kuten myös pohjoisamerikkalaisten) tekemillä raiskauksilla oli läheinen yhteys alkoholin käyttöön – poliisin tietoon tulleiden rikosten epäillyistä 65–95 prosenttia oli ollut tekohetkellä alkoholihuma-

⁵³ Sisältää vain epäillyt, joilta päihdetieto oli saatavilla.

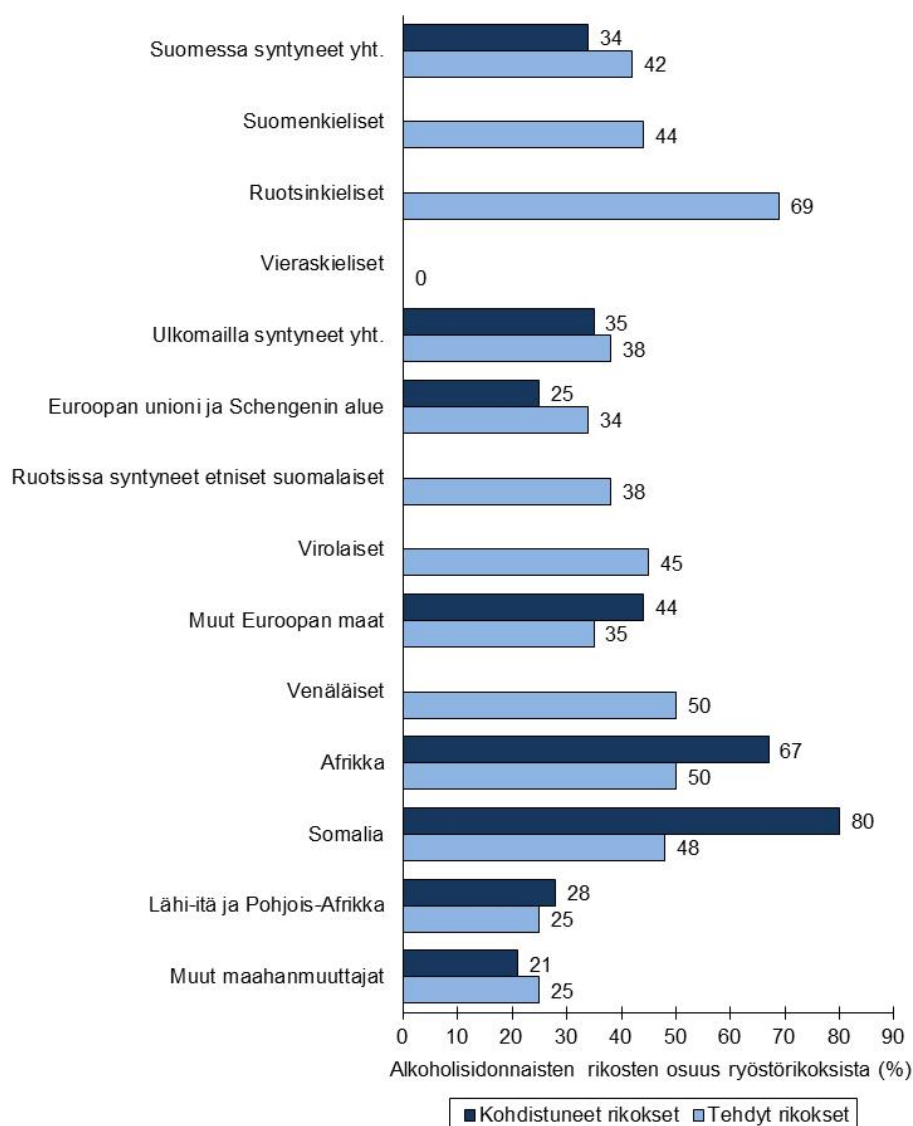
lassa. Muiden maahanmuuttajaryhmien tekemien raiskausten epäillyistä sen sijaan 60–90 prosenttia oli tehnyt rikoksensa selvin päin (kuviot 30 ja 31).

Kuvio 31 Alkoholisidonnaisen (tekijä alkoholihumalassa) ja alkoholin käyttöön liittymättömän raiskauksen uhriksi joutumisriski naisilla uhrin syntymämaan mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)

Sama ero oli havaittavissa uhrien kohdalla. Suomessa syntyneisiin naisiin kohdistuneista raiskausrikoksista alkoholisidonnaisia oli 46 prosenttia, muualla Euroopassa syntyneisiin 48 prosenttia. Euroopan ulkopuolelta koitoisin olleisiin maahanmuuttajanaisiin kohdistuneista rikoksista alkoholisidonnaisia oli sen sijaan vain seitsemän prosenttia (kuviot 30). Tutkimusaineisto ei mahdollistanut uhrien päihtymyksen tarkastelua. Tuoreen raiskausrikoksia koskevan katsauksen mukaan vuosien 2006–2009 raiskausrikosten uhreista 44 prosenttia oli tekohekellä päihtyneitä. Katsauksessa ei ole eritelty uhreja syntymämaan tai kieliryhmän mukaan, mutta voinee

olettaa, että jakauma oli samantyyppinen kuin nyt tekijöiden kohdalla todettu (Lappi-Seppälä 2012, 64).

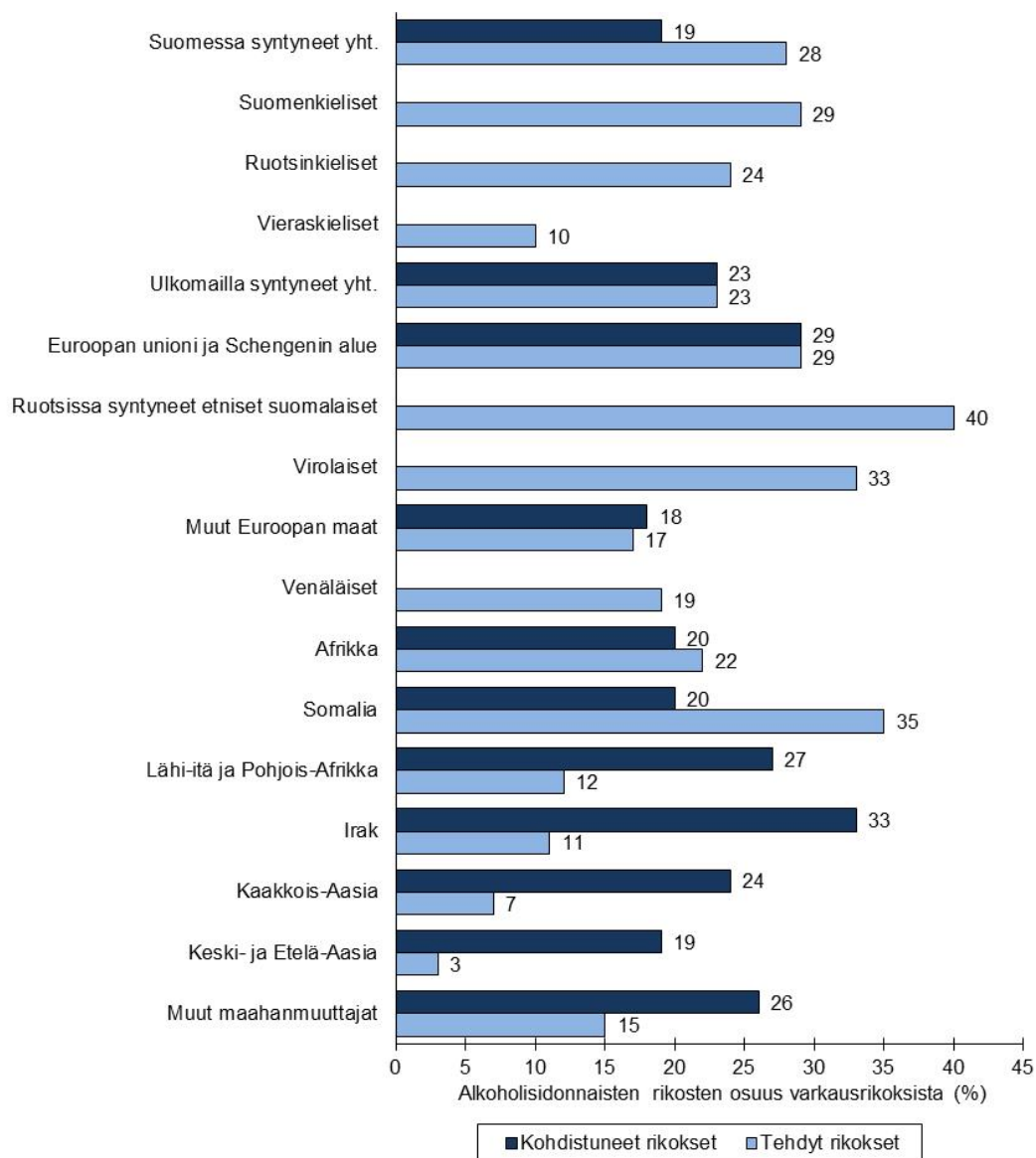

Kuvio 32 Alkoholisidonnaisten rikosten (tekijä päihtynyt) osuus ryöstörikoksista tekijän ja uhrin väestöryhmän mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁵⁴

Sama perusjako kuin pahoinpitely- ja raiskausrikollisuudessa oli heikompana havaittavissa ryöstörikollisuudessa. Kantaväestön ja eurooppalaisten maahanmuuttajien (virolaisten, venäläisten ja ruotsinsuomalaisten) rikoksista selvästi suurempi osuus oli alkoholisidonnaisia kuin Euroopan ulkopuolisten maahanmuuttajaryhmien. Poikkeuksen muodostivat afrikkalais-taustaiset siirtolaiset, joiden rikoksista alkoholisidonnaisia oli suunnilleen sama osuus kuin kantaväestönkin. Merkillepantavampaa oli kuitenkin se,

⁵⁴ Sisältää vain epäillyt, joilta päihdetieto oli saatavilla.

että afrikkalaisiin kohdistui poikkeuksellisen paljon alkoholisdonnaista rikollisuutta, osuus oli huomattavasti korkeampi kuin kantaväestöllä tai muilla maahanmuuttajaryhmillä. Rasistisiksi afrikkalaisiin kohdistuneista humalassa tehdyistä ryöstöistä oli merkitty 10 prosenttia (kuvio 32).

Kuvio 33 Alkoholisdonnaisten rikosten (tekijä päihtynyt) osuus varkausrikoksista tekijän ja uhrin väestöryhmän mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL; uhritiedot vain yksityishenkilöihin kohdistuneista rikoksista)⁵⁵

Varkausrikollisuudessa yleiskuva oli sama kuin ryöstörikoksissa (kuvio 33). Kantaväestöstä sekä eurooppalaisista ja afrikkalaisista maahanmuuttajista oli rikoksensa tehnyt selvästi suurempi osuus päihtyneenä kuin muista maa-

⁵⁵ Sisältää vain epäillyt, joilta päihdetieto oli saatavilla.

hanmuuttajista. Sinänsä kaikissa väestöryhmissä varkausrikollisuuden yhteys alkoholin käyttöön oli heikompi kuin ryöstörikollisuuden. Kantaväestön ryhmistä toisen polven maahanmuuttajien varkausrikollisuuden kytkös päihteiden käyttöön oli heikko, ilmiötä selitti osin rikoksentekijöiden erittäin alhainen keski-ikä (ks. jakso 6.5).

6.3 Rasistinen rikollisuus

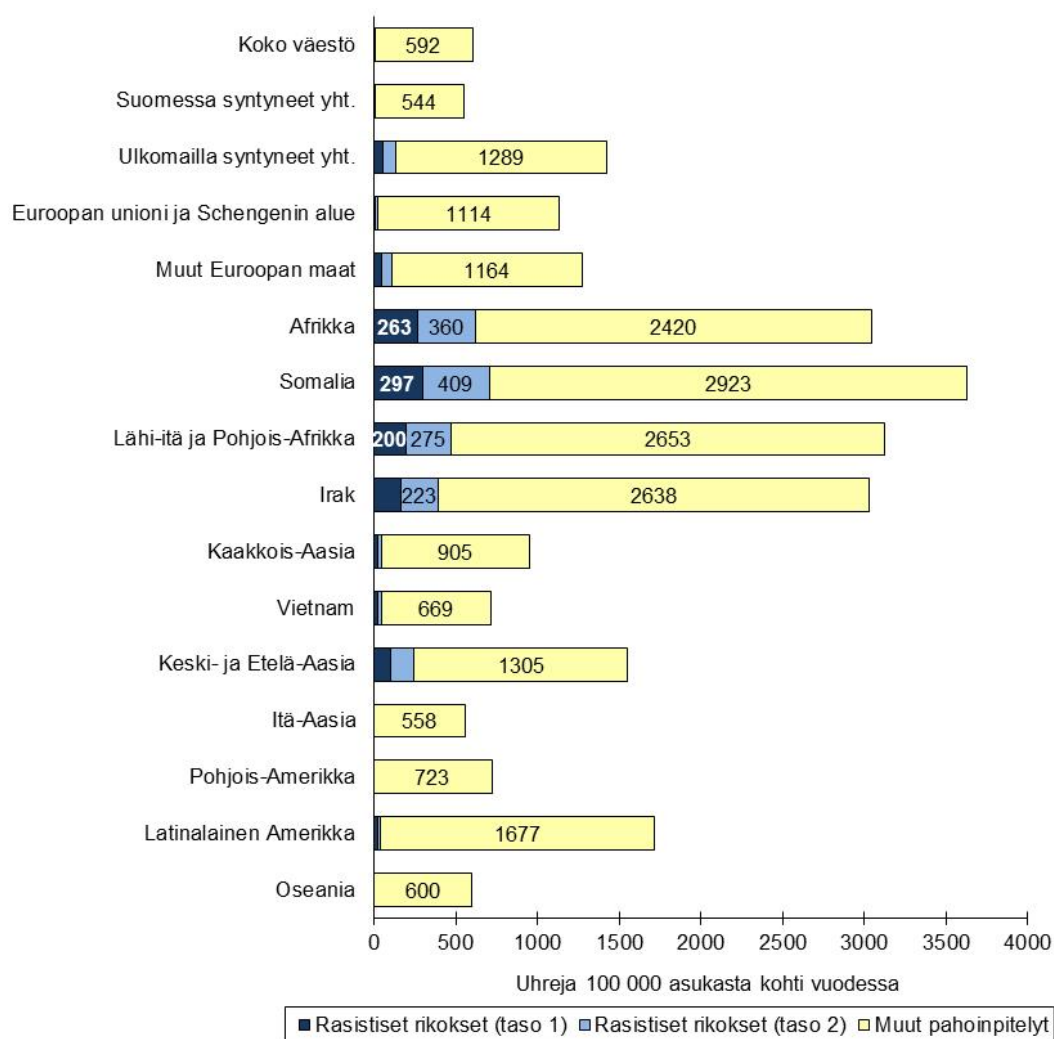
Rasistisella rikollisuudella tarkoitetaan rikoksia, joita motivoivat ennakkoluulot uhrin etnistä tai kansallista taustaa kohtaan (Niemi 2011, 7). Kattavan yleiskuvan rasististen rikosten vuotuisesta määrästä ja keskeisistä piirteistä saa Poliisiammattikorkeakoulun julkaisemasta viharikollisuuskatsauksesta, joka perustuu rikosilmoitusten selosteosien yksityiskohtaiseen analyysiin (Peutere 2010; Niemi 2011). Tässä tutkimuksessa ei ole ollut mahdollisuutta tehdä vastaavaa analyysyä, vaan rasistisen rikollisuuden tarkastelu perustuu rikosilmoitusjärjestelmään rasismijutuiksi merkittyihin tekoihin. Rikosilmoitusjärjestelmään voi nimittäin tehdä erillisen merkinnän, jos rikos on tehty rasistisesta motiivista. Merkinnän tekeminen riippuu tiedot kirjaavan rikostutkijan aktiivisuudesta ja viharikollisuuskatsauksen mukaan huomattava osa rasistisista motiiveista tehdyistä rikoksista jää merkittämättä rasismijutuiksi. Puutteellisuuksista huolimatta rasismijutuiksi merkityt rikokset näyttäisivät kuitenkin antavan varsin luotettavan yleiskuvan rasistisen rikollisuuden keskeisistä piirteistä. Seuraavassa on tarkasteltu lähinnä sellaisia piirteitä, joita ei käsitellä viharikollisuuskatsauksessa.

Tutkimusaineiston jutuista 342 oli merkitty rasismijutuiksi. Viharikollisuuskatsauksen mukaan tutkimusaineiston sisältämällä rikosnimikkeillä kirjattuja rasistisia rikoksia oli vuonna 2010 yhteensä 872. Aineiston rasismijutuiksi merkityt teot käsittivät siten noin 40 prosenttia poliisin tietoon tulleista rasistisista väkivalta- ja omaisuusrikoksista (Niemi 2011, 111).⁵⁶ Rasistinen rikollisuus oli aineistossa pääosin väkivaltarikollisuutta, pahoinpitelyjä ja uhkailuja sekä omaisuuden vahingoittamista. Rikosten uhreista kaksi kolmesta oli ulkomailla syntyneitä, kolmannes Suomessa syntyneitä. Kantaväestöön kohdistuneista rikoksista 44 prosentissa myös tekijä oli syntynyt Suomessa, on todennäköistä, että pääosassa näitä tapauksia osapuolilla oli erilainen etninen tai kulttuuritausta. Maahanmuuttajien kantaväestöön kohdistamat rikokset muodostivat kuudesosan kaikista aineiston rasismijutuis-

⁵⁶ Viharikokskatsauksen tiedot koskivat vuonna 2010 kirjattuja rikoksia, tämän tutkimuksen aineisto oli muodostettu vuosina 2010 ja 2011 kirjatuista rikoksista satunnaisotksella sisältäen puolet kummankin vuoden tapauksista.

ta, maahanmuuttajien väliset kahdeksan prosenttia. Jälkimmäisestä ryhmästä pääosan muodostivat Lähi-idän kansallisuuksien keskinäiset pahoinpitelyt. Yleisin tapaustyyppi oli Suomessa syntyneen tekijän Afrikassa syntyneeseen uhuriin kohdistama rikos, niitä oli viidesosa kaikista rasismijutuista.

Kuinka suuri on rasistisen rikoksen uhriksi joutumisen riski maassamme? Kuvio 34 näyttää yleisen pahoinpidellyksi joutumisriskin ja rasistisen pahoinpitelyrikoksen uhriksi joutumisen riskin väestöryhmittäin (suoraan aineistosta laskettuna (taso 1) ja viharikollisuuskatsauksen pohjalta oikaistuna (taso 2)).

Kuvio 34 Rasistisen ja muun pahoinpitelyrikollisuuden uhriksi joutumisen riski vuosina 2010–2011 väestöryhmittäin (OPTL; Niemi 2011)⁵⁷

⁵⁷ Taso 1 = laskettu suoraan aineistosta; Taso 2 = aineistosta saatu taso on korjattu rasististen rikosten osalta Viharikokskatsauksen mukaiseksi (Niemi 2011).

Riski joutua rasistisen pahoinpitelyrikoksen uhriksi oli vuosina 2010–2011 Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleilla maahanmuuttajilla huomattavasti korkeampi kuin muissa väestöryhmissä. Suuret erot kantaväestön ja maahanmuuttajaryhmien riskitasoissa johtuvat osin suoraan asutuksen rakenteesta. Rasistinen rikollisuus on teoriassa mahdollista vain paikkakunnilla, joilla asuu useampaan väestöryhmään kuuluvia ihmisiä. Huomattava osa kantaväestöstä asuu Suomessa paikkakunnilla, joilta vähemmistöryhmät puuttuvat ja mahdollisuus joutua rasistisen rikoksen uhriksi on teoreettisesti hyvin pieni. Maahanmuuttajaväestö asuu sen sijaan kokonaisuudessaan paikkakunnilla, joilla asuu myös kantaväestöä ja usein muidenkin maahanmuuttajaryhmien edustajia. Maahanmuuttajaväestö on siten periaatteessa kokonaisuudessaan rasistiselle rikollisuudelle altistunutta. Tämän johdosta on mielekästä verrata riskitasoja lähinnä maahanmuuttajayhteisön sisällä, jolloin asuinpaikan väestörakenne ei juurikaan vaikuta tuloksiin. Myös näissä vertailuissa afrikkalaisten ja Lähi-idästä kotoisin olleiden maahanmuuttajien poikkeuksellisen korkea riski näkyi selvästi. Afrikkalaisten riski joutua rasistisen pahoinpitelyrikoksen uhriksi oli yli neljä ja puoli -kertainen ja Lähi-idässä syntyneiden kolme ja puoli -kertainen maahanmuuttajien keskimääräiseen riskiin nähden. Myös keski- ja eteläaasialaisten siirtolaisten riski oli keskimääräistä korkeampi (lähes kaksinkertainen), sen sijaan kaakkoisaasialaisten, latinalaisesta Amerikasta kotoisin olleiden ja itäeurooppalaisten maahanmuuttajien riski oli keskimääräistä pienempi. Itäaasialaisiin, pohjoisamerikkalaisiin ja Tyynenmeren alueelta muuttaneisiin siirtolaisiin kohdistuneita rasistisia rikoksia ei ollut tutkittuilla vuosilta kirjattu poliisin rikosilmoitusjärjestelmään yhtäkään (kuvio 34).

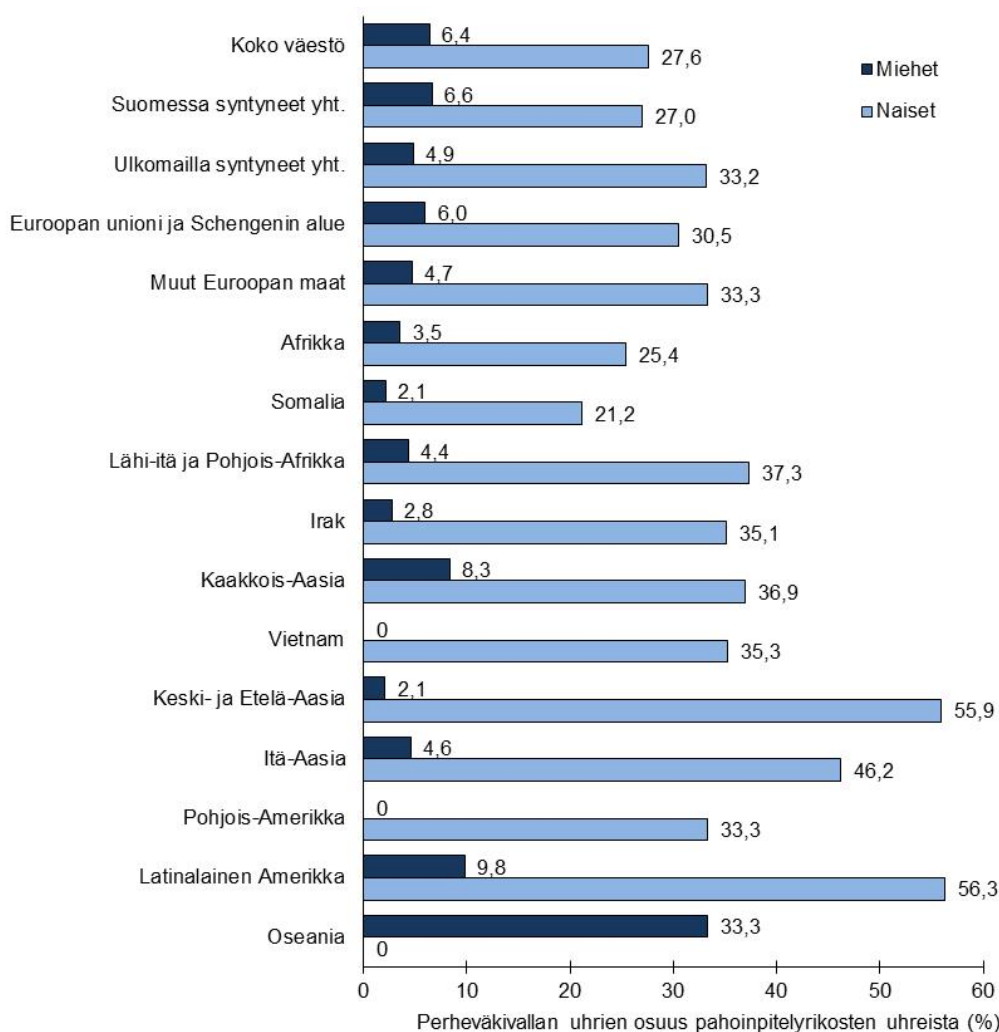
Kiistattomasti rasistinen rikollisuus, nimenomaan väkivaltarikollisuus, kohdistui erityisesti Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleisiin maahanmuuttajiin. Rikollisuus ei ollut näissä kahdessa ryhmässä myöskään määrällisesti merkityksetöntä: afrikkalaisiin kohdistuneista pahoinpitelyistä 10–20 prosenttia oli motiiviltaan rasistisia, Lähi-idässä syntyneisiin kohdistuneista 5–15 prosenttia.⁵⁸ Kahteen riskiryhmään kohdistuneet rasistiset väkivaltarikokset erosivat kuitenkin huomattavasti tekijöiltään. Afrikkalaisten siirtolaisten pahoinpitelijät olivat pääosin (92 %) syntyperäisiä suomalaisia, sen sijaan Lähi-idästä kotoisin olleisiin maahanmuuttajiin kohdistuneiden rasististen pahoinpitelyrikosten enemmistö (51 %) oli alueelta kotoisin olleiden kansallisuus- ja kulttuuriryhmien välisiä. Kahden korkean riskin ryhmän riskitasojen korkeus johtui siten erilaisista rasismien muodoista. Afrikkalaisiin kohdistunut rasistinen väkivalta kumpusi kantaväestön ja maahanmuuttajien

⁵⁸ Prosenttiluvuista pienempi on laskettu aineistosta, suurempi on laskettu kertomalla aineistosta saatu rikosten määrä oikaisukertoimella (= Viharikoskatsauksen rasististen pahoinpitelyrikosten kokonaismäärä/aineiston rasististen rikosten kokonaismäärä).

välisistä konflikteista, Lähi-idästä kotoisin oleviin kohdistunut puolestaan siirtolaisten kotialueeltaan mukanaan tuomista konflikteista.

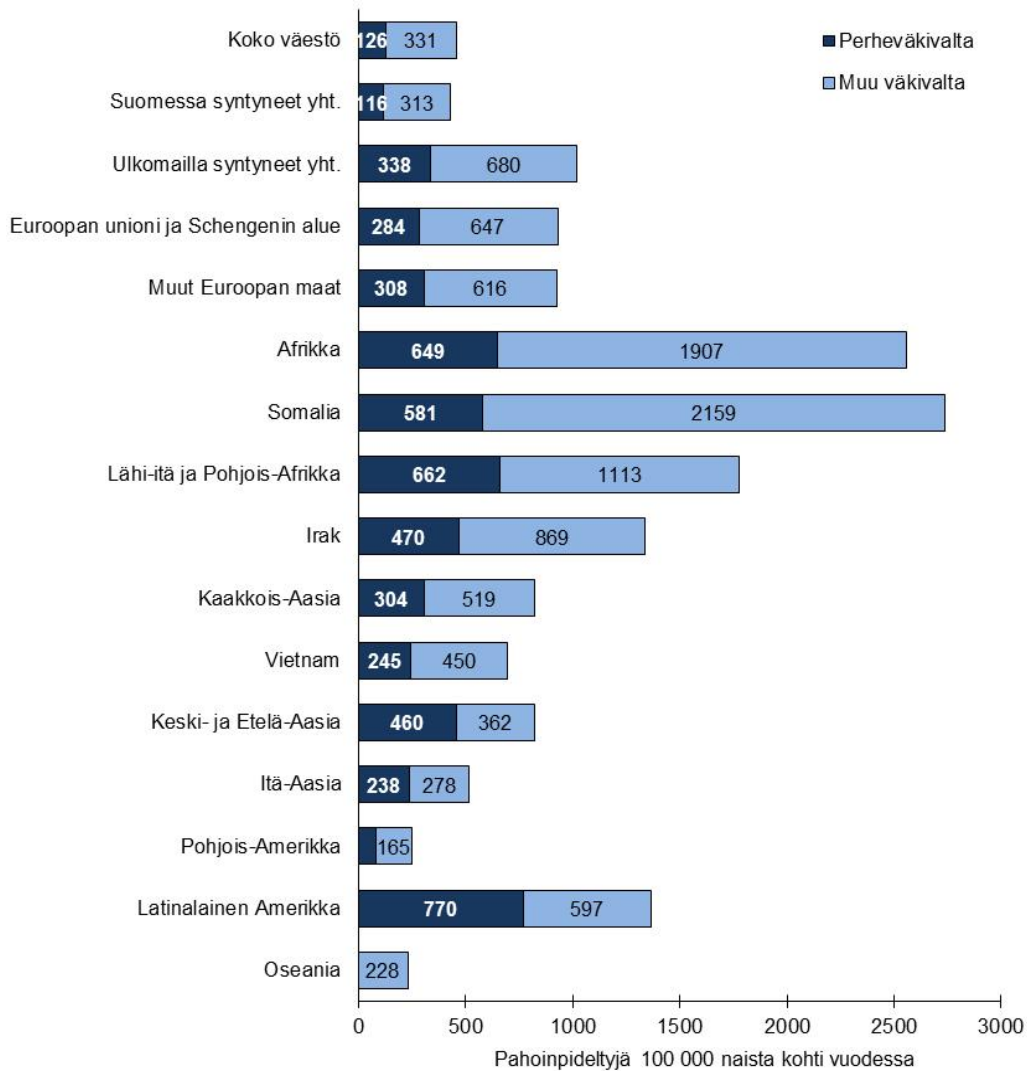
6.4 Väkivallan tyypit

Väkivaltarikollisuuden tyyppianalyysi perustuu rikosilmoitusjärjestelmän sisäisiin luokituksiin. Niiden pohjalta pahoinpitelyrikokset jaettiin kahteen tyyppiryhmään: perheväkivaltaan ja muuhun väkivaltaan. Tässäkin tapauksessa luokittelun perustana olivat viime kädessä rikosilmoitustiedot täyttäneiden rikostutkijain tekemät tulkinnat. Väkivallan rakenteeseen vaikutti huomattavasti sukupuoli, miehiin kohdistuneista pahoinpitelyrikoksista vain kuusi prosenttia oli merkitty perheväkivallaksi, naisiin kohdistuneista 28 prosenttia. Ero oli havaittavissa kaikissa väestöryhmissä (kuvio 35).

Kuvio 35 Perheväkivallaksi luokiteltujen rikosten osuus naisiin ja miehiin kohdistuneista pahoinpitelyrikoksista vuosina 2010–2011 pääväestöryhmissä (OPTL)

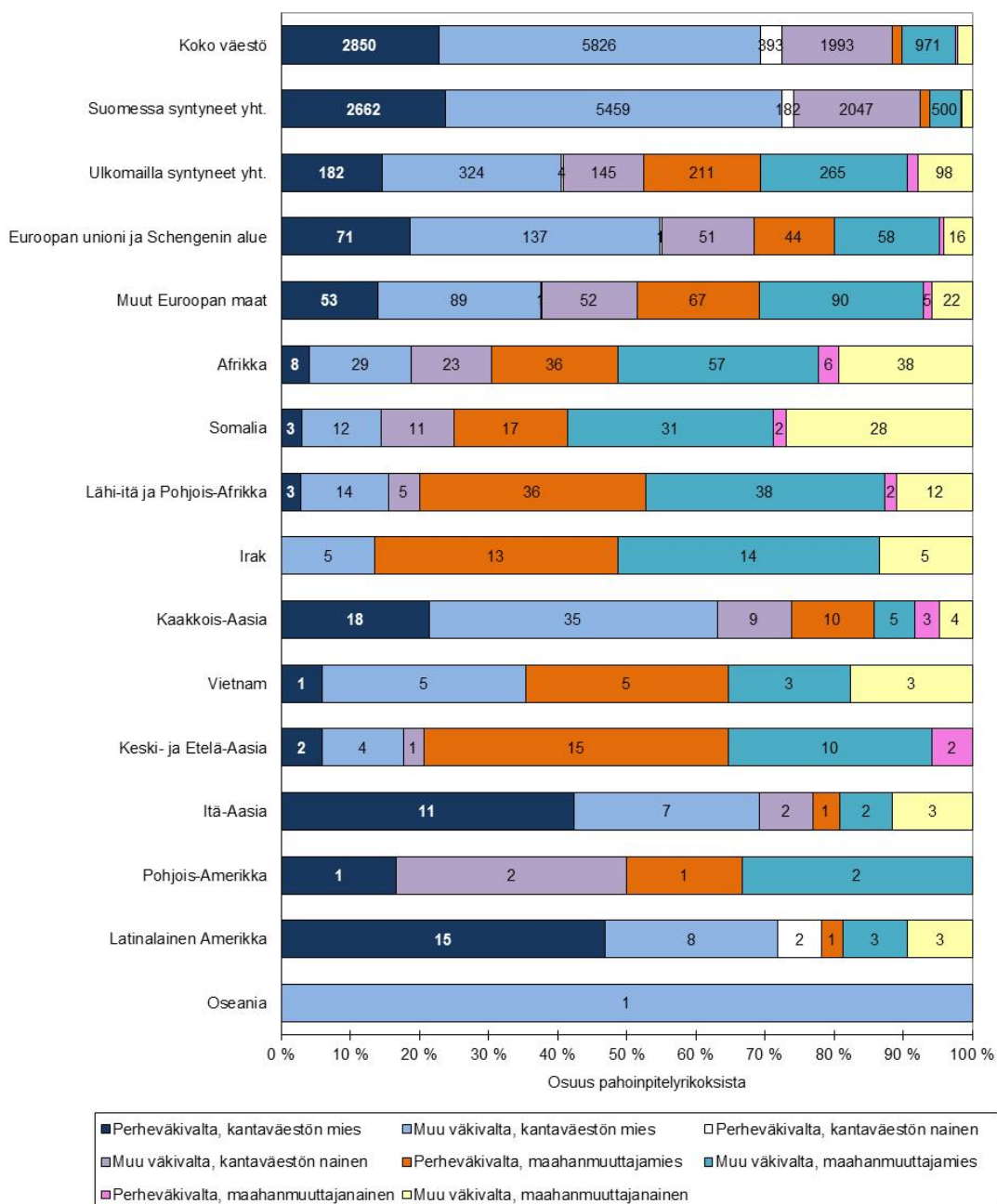
Toisaalta myös väestöryhmien välillä oli havaittavissa eroja väkivallan rakenteessa. Perheväkivallaksi merkityt rikokset muodostivat maahanmuuttajanaisiin kohdistuneista pahoinpitelyrikoksista selvästi suuremman osuuden kuin kantaväestön naisilla, miesten kohdalla tilanne oli päinvastainen (kuvio 35).

Kuvio 36 Perheväkivaltaan liittyneiden ja muiden pahoinpitelyrikosten uhriksi joutumisen riski naisilla vuosina 2010–2011 pääväestöryhmittäin (OPTL)

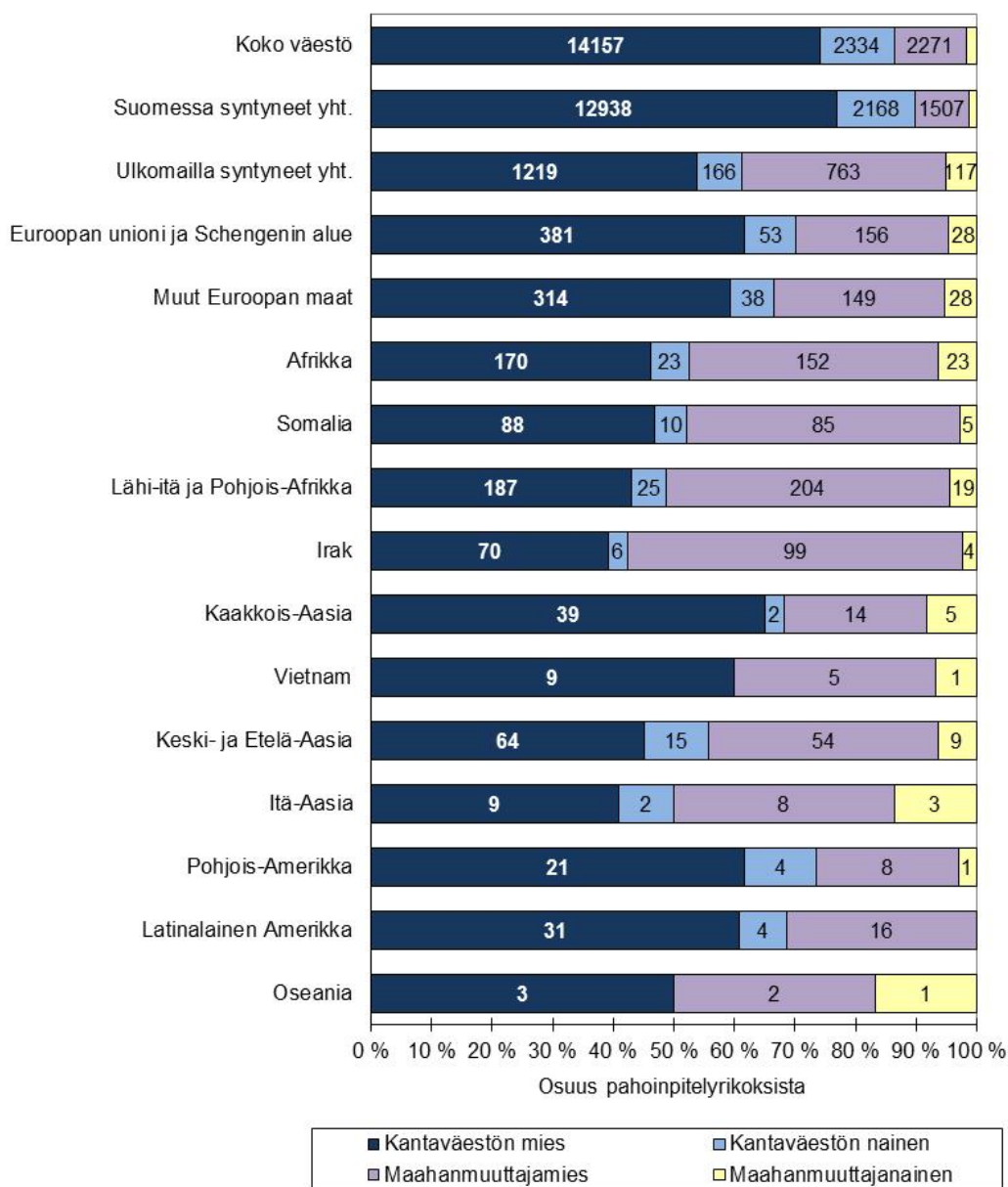
Riski joutua perheväkivallan uhriksi oli korkein latinalaisesta Amerikasta kotoisin olleilla naisilla, lähes seitsenkertainen kantaväestön naisiin nähden. Erittäin korkea riski oli myös Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleilla naisilla, lähes kuusinkertainen kantaväestöön nähden. Kantaväestöä matalampi riski oli vain Pohjois-Amerikasta ja Tyynenmeren alueelta muuttaneilla naisilla (kuvio 36). Tekijän syntyperän pohjalta maahanmuuttajanaisiin kohdistunut perheväkivalta voitiin jakaa kolmeen ryhmään: Euroopasta

ja Pohjois-Amerikasta kotoisin olleiden pahoinpitelijät olivat suunnilleen samassa suhteessa kantaväestöstä ja uhrin omasta kansallisuusryhmästä, Itä-Aasiasta, Kaakkois-Aasiasta ja latinalaisesta Amerikasta muuttaneiden pahoinpitelijät olivat valtaosin kantaväestöstä ja Afrikasta, Lähi-idästä ja Keski- ja Etelä-Aasiasta kotoisin olleiden naisten pahoinpitelijät puolestaan valtaosin uhrin omasta kansallisuusryhmästä (kuvio 37).

Kuvio 37 Tekijän etninen ryhmä, sukupuoli ja rikostyyppi naisiin kohdistuneissa pahoinpitelyrikoksissa vuosina 2010–2011 pääväestöryhmittäin (OPTL)

Kun väkivallan tyyppiä koskeviin tietoihin yhdistettiin tekijän syntyperää ja sukupuolta koskevat tiedot, voitiin havaita pahoinpitelyrikollisuuden huomattavat rakenteelliset erot väestöryhmien ja erityisesti maahanmuuttajaryhmien välillä. Esimerkiksi kaikista keski- ja eteläaasialaisiin siirtolaisnaisiin kohdistuneista pahoinpitelyistä 44 prosenttia liittyi maahanmuuttajamiesten harjoittamaan perheväkivaltaan, itäaasialaisiin siirtolaisnaisiin kohdistuneista rikoksista vastaava osuus oli ainoastaan neljä prosenttia. Irakissa syntyneisiin naisiin kohdistuneista pahoinpitelyistä 73 prosenttia oli maahanmuuttajamiesten tekemiä, Kaakkois-Aasiassa syntyneisiin naisiin kohdistuneista vain 18 prosenttia. Kuten edellä havaittiin, perheväkivallan riski oli erittäin korkea nimenomaan latinalaisesta Amerikasta, Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleilla naisilla. Rikollisuuden rakenne oli kuitenkin ryhmissä erilainen: Afrikasta ja Lähi-idästä kotoisin olleisiin naisiin kohdistunut perheväkivalta oli käytännössä kokonaisuudessaan väestöryhmien sisäistä, kun taas latinalaisesta Amerikasta peräisin oleviin naisiin kohdistuneen väkivallan tekijät olivat lähes kaikki kantaväestön miehiä, kyse oli seka-avioliitoissa esiintyvistä väkivallasta. Samantyyppinen oli myös Itä-Aasiasta ja Kaakkois-Aasiasta kotoisin olleisiin naisiin kohdistuneen perheväkivallan rakenne, perheväkivallan riskitaso oli näissä ryhmissä kuitenkin huomattavasti matalampi kuin latinalaisesta Amerikasta kotoisin olleilla (kuvio 37).

Kuvio 38 Tekijän syntyperä ja sukupuoli miehiin kohdistuneissa pahoinpitelyrikoksissa vuosina 2010–2011 pääväestöryhmittäin (OPTL)

Miehiin kohdistuneista pahoinpitelyistä perheväkivalta muodosti alle 10 prosenttia kaikissa väestöryhmissä.⁵⁹ Vastaavaa rikostyyppikohtaista tarkastelua kuin naisten kohdalla ei ollut mielekäästä tehdä. Sen sijaan tekijöiden sukupuolta ja syntyperää koskeva tarkastelu antoi myös miesten kohdalla varsin kaksijakoisen kuvan maahanmuuttajiin kohdistuvasta väkivallasta. Kantaväestön miesten osuus tekijöistä oli yli 60 prosenttia pohjoisamerikkalaisiin, latinalaisamerikkalaisiin, kaakkoisaasialaisiin ja eurooppa-

⁵⁹ Oseaniasta kotoisin olleisiin kohdistuneista rikoksista osuus oli 33 prosenttia, korkea osuus johtui yksinomaan pahoinpitelyrikosuhrien pienestä määrästä ryhmässä.

lasiin siirtolaismiehiin kohdistuneissa rikoksissa, sen sijaan itäaasialaisiin, keski- ja eteläaasialaisiin, afrikkalaisiin ja Lähi-idästä kotoisiin olleisiin siirtolaismiehiin kohdistuneiden rikosten tekijöistä osuus oli vain 40–45 prosenttia (kuvio 38).

Valitettavasti aineisto ei mahdollistanut yksityiskohtaisempaa rikollisuuden rakenneanalyysiä. Kuitenkin jo näiden samoin kuin edellisissä jaksossa alkoholisidonnaisesta ja rasistisesta pahoinpitelyrikollisuudesta esitettyjen tietojen perusteella voi nähdä, että maahanmuuttajiin kohdistuva väkivalta ei ole monoliittista. Kaakkois-Aasiasta ja latinalaisesta Amerikasta muuttaneiden naisten ongelmat ovat väkivallan suhteen hyvin toisenlaisia kuin Somaliasta muuttaneiden naisten, saati sitten Venäjältä muuttaneiden miesten. Maahanmuuttajaryhmiä ei erota väkivaltarikollisuuden suhteen ainoastaan suuret uhriksi joutumisriskin erot, vaan myös rikollisuuden rakenteelliset erot ovat ryhmien välillä huomattavia.

6.5 Omaisuusrikollisuuden tyypit

Omaisuusrikollisuutta (varkaus- ja ryöstörikoksia) oli aineiston pohjalta mahdollista tyypitellä sekä rikoksen kohteen että tekotavan mukaan. Tekotapaluokitus perustui rikosilmoitusjärjestelmän sisäisiin luokituksiin.

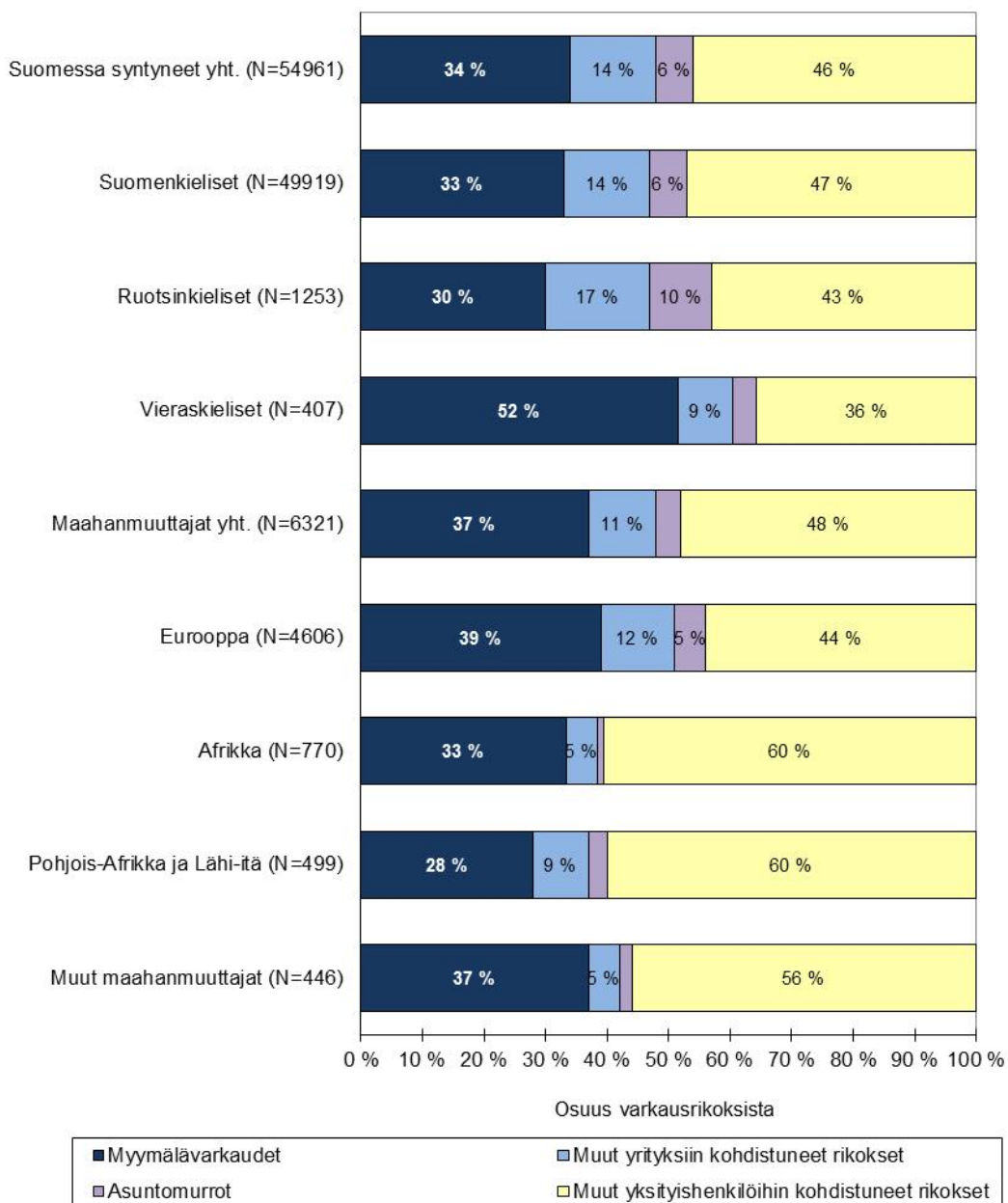
Huomattava osa vuosien 2010–2011 varkaus- ja ryöstörikoksista kohdistui ensisijaisesti yritysomaisuuteen. Yrityksiin kohdistuneissa rikoksissa saattoi olla (ja varsinkin ryöstörikoksissa säännönmukaisesti oli) myös henkilöuhreja, seuraavassa ensisijaisesti yritysomaisuuteen kohdistuneita rikoksia on kuitenkin käsitelty kokonaisuudessaan yrityksiin kohdistuneina ja yksityishenkilöihin kohdistuneiksi on luettu vain rikokset, joissa uhrina oli ainoastaan yksityishenkilöitä. Näin luokitellen kaikista ajanjakson varkausrikoksista 48 prosenttia oli kohdistunut yrityksiin, ryöstörikoksista osuus oli 23 prosenttia.

Kantaväestön ja maahanmuuttajien varkausrikoksista täsmälleen yhtä suuri osuus oli kohdistunut yrityksiin (48 %). Tässä käsitellyistä väestöryhmistä erottui kuitenkin yksi, jonka rikollisuuden rakenne oli selvästi poikkeava: toisen polven maahanmuuttajilla yrityksiin kohdistuneita rikoksia oli yli 60 prosenttia. Myymälävarkauksien suurta osuutta selitti osin ryhmän nuoruus, varkausrikoksista epäiltyjen keski-ikä oli ryhmässä vain 14 vuotta, kun se muissa väestöryhmissä oli 25–30 vuotta (kuvio 39).

Paitsi yrityksiin kohdistuneen rikollisuuden osuudessa varkausrikollisuudesta, väestöryhmien välillä oli myös selviä eroja rikollisuuden tyyppi-

rakenteessa.⁶⁰ Kaikissa pääväestöryhmissä ehdottomasti tärkein yrityksiin kohdistuneen varkausrikollisuuden tyyppi olivat myymälävarkaudet. Kaikista yrityksiin kohdistuneista varkausrikoksista ne muodostivat 72 prosenttia. Selvästi keskimääräistä suuremman osuuden myymälävarkaudet muodostivat toisen polven maahanmuuttajien (86 %) ja afrikkalaisten siirtolaisten (86 %) tekemistä varkausrikoksista. Osuus oli myös suuri aasialaisilla maahanmuuttajilla, ei kuitenkaan Lähi-idästä kotoisin olleilla. Murtojen osuus oli kantaväestön suomalaisten rikoksista 19 prosenttia ja suomenruotsalaisten rikoksista peräti 24 prosenttia, mutta maahanmuuttajien tekemistä vain 11 prosenttia. Ajoneuvoihin kohdistuneet rikokset muodostivat kaikissa väestöryhmissä suunnilleen yhtä suuren osuuden, noin kaksi prosenttia, yrityksiin kohdistuneesta varkausrikollisuudesta (kuvio 39).

⁶⁰ Tutkimuksessa käytetty varkausrikosten tyyppiluokittelu perustuu rikosilmoitusjärjestelmässä käytettyyn.

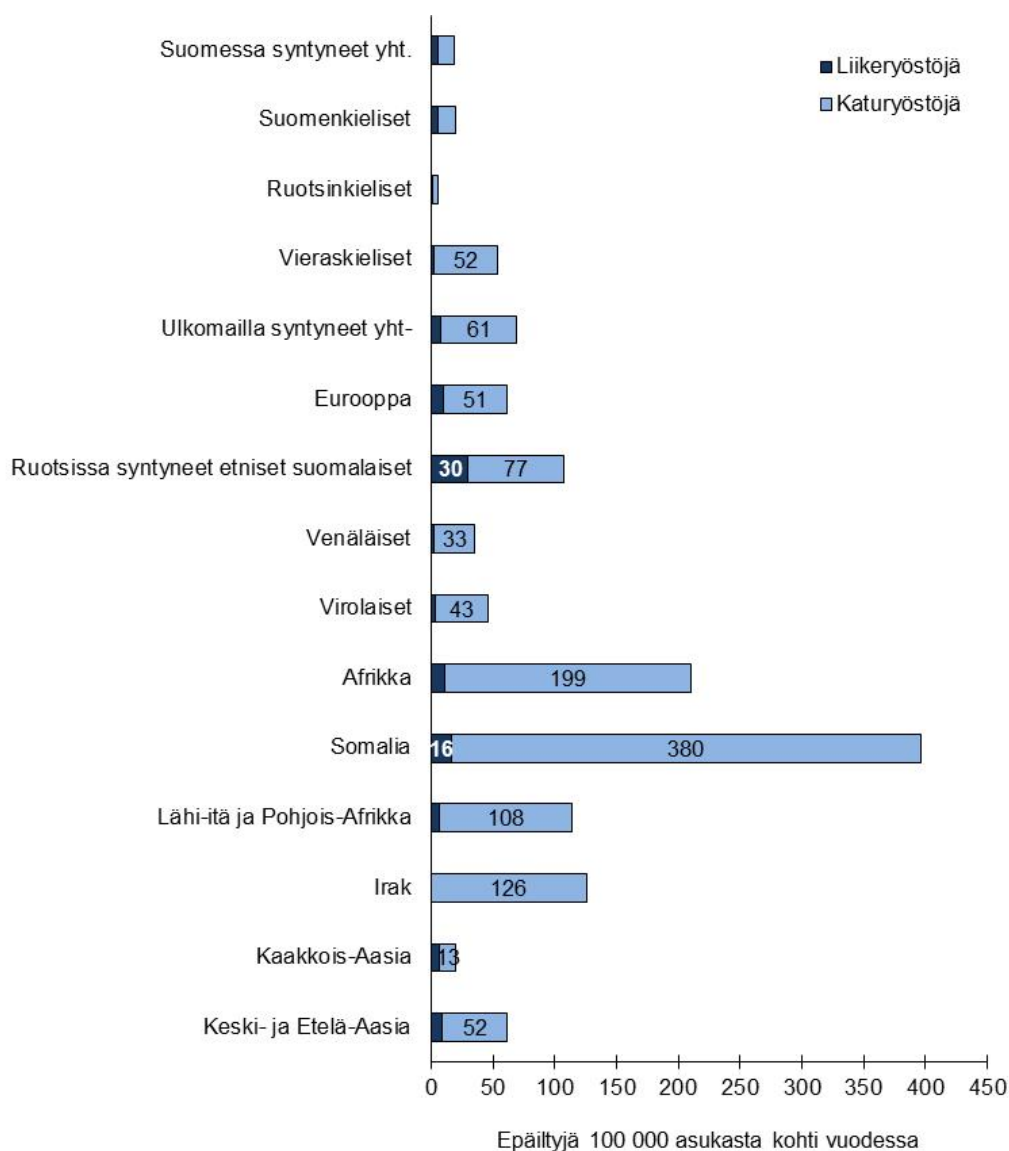

Kuvio 39 Varkausrikollisuuden päätyyppirakenne suurimmissa väestöryhmissä vuosina 2010–2011 (OPTL)

Kaiken kaikkiaan kantaväestön ja maahanmuuttajien varkausrikollisuuden rakenne oli varsin samankaltainen. Kantaväestön rikollisuus oli kuitenkin keskimäärin jonkin verran törkeämpää, liike- ja asuntomurtojen suhteellinen osuus oli hieman korkeampi kuin maahanmuuttajilla (kuvi 39).

Kantaväestön tekemistä ryöstörikoksista oli yrityksiin kohdistunut 25 prosenttia, maahanmuuttajien tekemistä 12 prosenttia. Maahanmuuttajien ryöstörikollisuus muodostui siten huomattavasti suuremmassa määrin yksityishenkilöihin kohdistuneista kataryöstöistä kuin kantaväestön rikollisuus. Tässä suhteessa myös kantaväestön sisällä oli tosin merkittäviä eroja, toi-

sen polven maahanmuuttajien tekemistä ryöstöistä yrityksiin oli kohdistunut vain neljä prosenttia, kantaväestön suomalaisten rikoksista sen sijaan 27 prosenttia. Ylipäätään myymälä- ja liikeryöstöt näyttivät olevan nimenomaan kantaväestön suomalaisten rikoksia (kuvio 40).

Kuvio 40 Liike- ja katuryöstöjen taso vuosina 2010–2011 pääväestöryhmissä (OPTL)

Pienemmästä prosenttiosuudesta huolimatta Ruotsista muuttaneiden suomenkielisten ja Afrikasta kotoisin olleiden maahanmuuttajien liikeryöstörikkollisuuden taso oli selvästi kantaväestön suomalaisia korkeampi, muilla maahanmuuttajaryhmillä rikollisuustaso oli sitä vastoin syntyperäisten suomalaisten tasolla tai matalampi (kuvio 40).

7 YHTEENVETO

Suomessa esiintyy väkivalta- ja omaisuusrikoksissa merkittäviä eroja rikollisuustasossa, rikosten uhriksi joutumisriskissä ja rikollisuuden rakenteessa suurimpien väestöryhmien välillä. Yksittäisten maahanmuuttajaryhmien väliset erot samoin kuin syntyperäisen väestön kieliryhmien väliset erot ovat tässä suhteessa suurempia kuin koko maahanmuuttajaväestön ja kantaväestön väliset. Tutkimuksen tulokset eivät ole yllättäviä, tilanne on ollut viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen edustajien tiedossa pitkään.

Maahanmuuttajien ja kantaväestön rikollisuustasoerojen selitysmalleja

Mikä sitten selittää näinkin huomattavia rikollisuustasoeroja väestöryhmien välillä? Siirtolaisuuden vaikutuksia rikollisuuteen käsittelevän kriminologisen tutkimuksen juuret ulottuvat runsaan sadan vuoden taakse. Aihetta voi lähestyä useista näkökulmista, jotka eivät ole toisiaan poissulkevia. Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti selitysmalleja, joita on sovellettu kvantitatiivisissa rekisteriaineistotutkimuksissa. Useimmissa viime vuosina aihetta käsitelleissä kotimaisissa tutkimuksissa lähestymistapa on ollut toinen. Tämän tutkimuksen rinnalla kannattaa tutustua muun muassa Päivi Honkatukian, Leena Suurpään ja Suvi Keskinen tutkimuksiin ja niiden avaamiin näkökulmiin (ks. esim. Honkatukia & Suurpää 2007; Keskinen 2009; Keskinen 2010).

Aihepiirin kvantitatiiviset tutkimukset voi pääselitysmalliltaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäinen, jota voi kutsua *valikoivan kontrollin* koulukunnaksi, selittää havainnot maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen kantaväestöä korkeammasta tilastoidusta rikollisuudesta yhteiskunnan ja sen instituutioiden rakenteellisesta rasismista ja vähemmistöihin kohdistuvasta syrjinnästä käsin. Tutkimussuuntauksen edustajien mukaan vähemmistöjen yliedusteisuus rikoksesta epäiltyjen ja tuomittujen joukossa selittyy pääosin sillä, että järjestys- ja oikeuskoneisto kohdistaa valvontansa niihin kantaväestöä tehokkaammin ja kantaväestö tekee rikosilmoituksia vähemmistöjen edustajista herkemmin kuin muista rikoksentekijöistä. Tutkimussuuntauksen mukaan maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen rikollisuuden kantaväestön rikollisuudesta (negatiiviseen suuntaan) eroavat muodot eivät ole todellinen ilmiö, vaan länsimaisen yhteiskunnan rakenteellisten vääristymien tuottama harha. Selityksiä ilmiöön tulee etsiä länsimaisen yhteiskunnan ja sen instituutioiden toiminnasta (Grönfors 1979;

Smith 1997; Rebmann 1998, 206–265; Geissler 2001; Honkatukia & Suurpää 2007, 9–13).

Toista pääsuuntausta voi kutsua *sosiodemografiseksi* tai *positivistiseksi* koulukunnaksi. Sen mukaan viranomaistilastojen ja muiden julkisten lähteiden antama kuva vähemmistöjen rikollisuudesta kuvaa ainakin joltakin osin myös todellisia rikollisuuden piirteissä ja määrässä esiintyviä eroja. Selityksiä eroihin tulee etsiä ensisijaisesti vähemmistöryhmien todellisuudesta, demografiasta ja elämänolosuhteista (Honkatukia & Suurpää 2007, 9–13). Tämän suuntauksen selitysmallit summasi Yhdysvalloissa 1930-luvun alussa maahanmuuton vaikutuksia selvittänyt Wickershamin komitea seuraavasti: 1) ikärakenne (maahanmuuttajaryhmien ikärakenne on yleensä huomattavasti nuorempi kuin kantaväestön); 2) sukupuolirakenne (maahanmuuttajaryhmissä on suhteessa enemmän miehiä kuin kantaväestössä); 3) asutusrakenne (maahanmuuttajat asuvat pääasiassa suurkaupungeissa, joissa rikollisuuden taso on itsessään keskimääräistä korkeampi); 4) sosiaalinen rakenne (sosiaalisesti heikko-osaisten korkean rikosriskin omaavien henkilöiden osuus on maahanmuuttajaryhmissä kantaväestöä suurempi); 5) tietämättömyys (maahanmuuttajat eivät tunne uuden asuinmaansa lainsäädäntöä ja tekevät laittomuuksia osin pelkästä tietämättömyydestä) ja 6) kulttuuriset ominaispiirteet (maahanmuuttajat ovat omaksuneet kotimaaisaan käyttäytymismalleja, jotka ovat heidän omassa kulttuurissaan hyväksytyjä, mutta uudessa asuinmaassa laittomia) (Ethnicity, Crime, and Immigration 1997; Barbagli 1998, 17–18; Remann 1998, 45, 60–61; Geissler 2001; Martens & Holmberg 2005; Skarðhamar ym. 2011).

Honkatukia ja Suurpää listaavat (2007, 9–13) keskeisiksi nykykriminologian selitysteorioiksi maahanmuuttajien rikollisuuden erityispiirteille paineteorian, sosiaalisen kontrollin teorian ja alakulttuuriteorian. *Paine-* tai *anomiateorioihin* (odotusten ja todellisuuden kohtaamattomuuteen ja sen aiheuttamiin jännitteisiin) perustuvat selitysmallit ovat keskeisiä nykyeurooppalaisessa kriminologisessa tutkimuksessa – myös maahanmuuttajien rikollisuutta koskevassa. Rikollisuustasoeroja selitetään malleissa sosiaalisista ja taloudellisista tekijöistä käsin (Laine 2007; ks. myös Barbagli 1998, 136–141; Killias 1989). *Sosiaalisesta kontrollista* lähtevät selitysmallit etsivät syytä rikollisuustasoeroihin puolestaan sosiaalisen kontrollin toimivuudesta. Siirtolaisten rikollisuutta koskevassa tutkimuksessa lähtökohtana niissä on tosiseikka, että maastamuutto rikkoo yleensä siirtolaisten aiemat sosiaaliset suhdeverkostot ja niiden kautta tapahtuvan käyttäytymiskontrollin, uusien syntyminen uudessa asuinmaassa vie puolestaan aikaa. Tämän johdosta siirtolaisiin kohdistuu usein vähemmän perheen, suvun tai tuttavien käyttäytymisvalvontaa kuin kantaväestöön. Ilmiötä vahvistaa se, että siirtolaisten asuinalueilla myös muunlainen ympäristön sosiaalinen

kontrolli on usein keskimääräistä heikompaa. Toisen polven maahanmuuttajien poikkeuksellisen korkeiden rikollisuustasojen taustalla nähdään puolestaan maahanmuuttajaperheiden sisäisen sosiaalisen kontrollin mureneminen. Perheen nuoret omaksuvat usein vanhempiaan nopeammin uuden asuinmaansa tavat ja kielen ja joutuvat toimimaan vanhempiensa avustajina yhteiskunnassa ja viranomaisissa. Tämä murentaan vanhempien arvovaltaa perheissä ja heikentää heidän mahdollisuuksiaan valvoa lastensa käyttäytymistä (Barbagli 1998, 133–136; Honkatukia & Suurpää 2007, 9–13). Toisaalta teoriaa on sovellettu myös eräiden siirtolaisryhmien rikollisuuden vähäisyyden selittämiseen. Esimerkiksi Barbagli (1998, 133–136) selittää itä- ja eteläaasialaisten siirtolaisryhmien vähäistä rikollisuutta yhteisöjen kiinteällä sisäisellä kontrollilla. Selitystä voi kritisoida, sillä ilmiö on havaittu myös maissa, joissa ei ole suuria aasialaisten siirtolaisyhteisöjä (muun muassa Suomessa). Toisaalta joissakin Euroopan maissa on havaittu muissa suhteellisen suurissa ja tiukan sisäisen kontrollin omaavissa siirtolaisyhteisöissä poikkeuksellisen korkeita rikollisuustasoja (Skarðhamar ym. 2011). *Kulttuuristen* selitysmallien lähtökohtana on ajatus siitä, että jokaisella yhteiskunnalla ja kulttuuriryhmällä on oma erityinen käyttäytymisnormistonsa, joka siirretään sukupolvelta toiselle. Tilanteessa, jossa vähemmistön kulttuurinen normisto eroaa merkittävästi kantaväestön normistosta, syntyy ristiriita sovellettavista normeista. Tämä ristiriita on omiaan ruokkimaan rikollisuutta ja selittää joidenkin tutkijoiden mielestä maahanmuuttajien, erityisesti muutamien maahanmuuttajaryhmien, kantaväestöä korkeamman rikollisuustason. Maahanmuuttajaryhmien keskinäisiä rikollisuustasoeroja selittävät puolestaan ryhmien erilaiset normistot. Jos ryhmän kulttuurinen normisto ei eroa merkittävästi uuden asuinmaan normistosta tai jos se on luonteeltaan uuteen normistoon sopeutumista tai sen kanssa rinnan elämistä edistävä, ristiriitoja ei synny ja myös rikollisuus jää vähäisemmäksi (Smith 1997; Barbagli 1998, 130–133). Kulttuuristen selitysmallien yksi haara ovat *alakulttuuriteoriat*. Niiden mukaan etnisissä vähemmistöissä (mutta myös kantaväestössä) voi syntyä yhteiskunnan hyväksymästä arvojärjestelmästä poikkeavia alakulttuureja, jotka kehittävät oman moraalinsa ja säännöstönsä. Honkatukia ja Suurpää toteavat, että alakulttuurien taustalta löytyy usein sosiaalisen huono-osaisuuden ja kantaväestön syrjinnän synnyttämiä turhautumia (Honkatukia & Suurpää, 9–10).

Maahanmuuttajien ilmirikollisuuden suuri murros Euroopassa

Selitysmallista riippumatta siirtolaisten rikollisuutta koskevan tutkimuksen perusongelma on muuttunut Euroopassa, erityisesti Länsi-Euroopassa, radikaalisti viime vuosikymmeninä – tämä pätee myös valikoivan kontrollin pohjalta ilmiötä lähestyvään tutkimukseen (Barbagli 1998; Killias 2011; Solivetti 2011). Syynä on siirtolaisten ilmirikollisuudessa tapahtunut muutos. Nimittäin ennen 1970-lukua siirtolaisten ilmirikollisuus oli Länsi-Euroopan maissa pääsääntöisesti kantaväestöä vähäisempää, 1970-luvulta alkaen se on ollut enenevästi kantaväestöä yleisempää. Vastaavasti kriminologisen tutkimuksen on pitänyt löytää selitys muuttuneeseen tilanteeseen. Barbagli (1998), Killias (2011) ja Solivetti (2011) näkevät pohjimmalsena syynä murrokseen taloudellisen kehityksen ja siihen liittyneet työmarkkinoiden, siirtolaispolitiikan ja siirtolaisuuden rakenteelliset muutokset. Toisen maailmansodan jälkeinen siirtolaisuus oli Euroopassa ennen öljykriisiä valtaosin työperäistä ja maanosan sisäistä (Wikström 1992; Franke 1994; von Hofer 1990; Killias 1989; Killias 1997; Killias 2011; Barbagli 1998; Rebmann 1998, 50–51; Solivetti 2011). Öljykriisi päätti läntisen Euroopan kroonisen työvoimapulan ja lopetti järjestelmällisen ulkomaalaisen työvoiman maahantuonnin. Läntisen Euroopan maiden maahanmuuttopolitiikka muuttui uusissa olosuhteissa aiempaa tiukemmaksi ja samalla maahanmuuton rakenne muuttui aiempaa suuremmassa määrin järjestäytymättömästä maahanmuutosta koostuvaksi. Nämä muutokset näkyivät selvinä rikostilastoissa (Barbagli 1998; Ethnicity, Crime, and Immigration 1997; Rebmann 1998, 8).⁶¹ Kahden viime vuosikymmenen kehitys on entisestään vahvistanut öljykriisistä alkanutta muutosta. Sosialistiblokin romahdus kasvatti suuresti Euroopan sisäisiä siirtolaisvirtoja. Erityisesti tähän vaikuttivat entisen Jugoslavian alueella käydyt sodat. Itä-Euroopan rajojen aukeaminen ei ole ollut kuitenkaan ainoa eikä edes pääsyy järjestäytymättömän siirtolaisuuden kasvuun: siirtolaisvirrat Afrikasta ja Aasiasta ovat paisuneet nopeasti 1990-luvulta alkaen. Samanaikaisesti eurooppalaisten yhteiskuntien ja työmarkkinoiden kyky käsitellä siirtolaisuutta on edelleen heikentynyt. Taloudellinen kehitys erityisesti läntisessä Euroopassa on ollut hidasta, työvoimapulan sijaan yhteiskunnat ovat kamppailleet

⁶¹ Kriminologinen tutkimus havaitsi muutoksen jälkijättöisesti. Osa tutkijoista ja julkisuuden toimijoista piti työperäisen maahanmuuton ajanjaksolla 1950–70-luvuilla (ja Euroopan ulkopuolisissa siirtolaisuuden kohdemaissa) tehtyjen tutkimusten tuloksia yleispätevinä vielä pitkään senkin jälkeen, kun siirtolaisuuden ja siirtolaisperäisen rikollisuuden todellisuus Euroopassa oli jo muuttunut (Barbagli 1998; Geissler 2001 ja siinä siteeratut lähteet).

massatyöttömyyden kanssa. Siirtolaisuuden kannalta ongelmaa on kärjistänyt se, että työmarkkinoilta on poistunut kiihtyvällä vauhdilla nimenomaan ammatti- ja kielitaidottomille siirtolaisille soveltuvia kohtuupalkkaisia työpaikkoja, jotka mahdollistaisivat integroitumisen, taloudellisen toimeentulon ja sosiaalisen nousun. Eurooppalaisilla työmarkkinoilla ammattitaidottomille siirtolaisille on nykyisin tarjolla töitä enää lähinnä joko heikosti palkatuilta toimialoilta, jotka eivät mahdollista sosiaalista nousua, tai harmaalta sektorilta, jossa heidän asemansa on vieläkin suojattomampi ja toimeentulonsa huonompi (Barbagli 1998, 50; Rebmann 1998, 85; Killias 2011; Solivetti 2011).⁶²

Rekisteriaineistojen käyttökelpoisuus maahanmuuttajien rikollisuuden tutkimuksessa

Miten kansainvälisen tutkimuksen selitysmallit soveltuvat nyky-Suomen tilanteeseen? Ensimmäinen kysymys on, kuinka yleistämiskelpoisia rekisteriaineistotutkimuksista saadut tiedot ylipäätään ovat. Rekisteriaineistot kuvaavat viranomaisten tietoon tullutta rikollisuutta, ei kokonaisrikollisuutta. Valtaosa kaikista tässä tutkittuihin rikostyyppeihin kuuluvista teoista jää tulematta poliisin tietoon. Toisaalta suurin osa poliisin tietoon tulleista pahoinpitely- ja varkausrikoksista jää selvittämättä, jolloin on mahdotonta varmasti sanoa, kuka niihin on syyllystynyt. Poliisin tietoon tulleet selvitetty rikokset muodostavat vain muutaman prosentin kaikista Suomessa vuosittain tehdyistä pahoinpitelyistä, ryöstöistä, raiskauksista ja varkauksista (ks. Rikollisuustilanne 2011). Valikoivan kontrollin koulukunnan esittämät

⁶² On syytä huomioida, että vastaavaa ilmiötä kuin Euroopassa ei ole ollut havaittavissa Yhdysvalloissa, Kanadassa tai Australiassa. Kaikissa kolmessa maassa siirtolaisten rikollisuus on edelleenkin selvästi matalampaa tai samaa tasoa kuin kantaväestön. Syitä Euroopasta poikkeavaan kehitykseen on etsitty muun muassa toimivammista työmarkkinoista, valikoivammasta siirtolaispolitiikasta ja siirtolaisten erilaisesta syntyperästä. Viimeksi mainitun tekijän osalta on kuitenkin todettava, että useat Euroopassa rikollisuuden kannalta ongelmalliseksi koetut siirtolaisryhmät (esim. somalialaiset), eivät ole aiheuttaneet ongelmia Pohjois-Amerikassa. Ryhmät ovat myös työllistyneet huomattavasti paremmin Pohjois-Amerikassa kuin Euroopassa. Toisaalta tutkimustiedon mukaan ryhmiin kohdistunut diskriminaatio ei ole Pohjois-Amerikassa vähäisempää kuin Euroopassa. Yksi selitys Euroopan poikkeuksellisen ongelmalliselle nykytilanteelle saattaa olla yksinomaan siirtolaisuuden volyyymi. Pelkästään Euroopan unionin vanhoihin jäsenmaihin muutti 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä yli 2,5 miljoonaa siirtolaista joka vuosi, siirtolaisuus Pohjois-Amerikkaan ja Australiaan oli (laiton siirtolaisuus mukaan lukien) huomattavasti vähäisempää ja siten huomattavasti helpommin hallittavissa ja integroitavissa. Varsinkin kun huomioidaan paremmin toimivat työmarkkinat ja vähemmän aneeminen yleinen taloudellinen kehitys jälkimmäisissä (Foner & Alba 2008; Killias 2011; Solivetti 2011; MacDonald & Saunders 2012).

kysymykset ovat siten hyvinkin perusteltuja. Mikäli vähemmistöryhmiin kohdistuisi merkittävästi enemmän viranomais- ja kansalaiskontrollia kuin kantaväestöön, vääristäisi se huomattavasti ilmirikollisuuden pohjalta tehtäviä päätelmiä kokonaisrikollisuudesta (ks. esim. Grönfors 1979).

Kansainväliset tutkimukset eivät kuitenkaan tue koulukunnan käsityksiä. Muun muassa Alankomaissa, Saksassa, Sveitsissä, Isossa Britanniassa, Italiassa ja Kanadassa tehdyissä kartoituksissa on havaittu kylläkin rasismia niin virkamiesten kuin kansalaistenkin keskuudessa, mutta sillä ei ole havaittu olevan olennaista merkitystä rikoskontrolliin tai rikosten kirjaamiseen (Roberts & Doob 1997; Smith 1997; Killias 1989, 15–16; Killias 1997, 392–393; Killias 2011; Rebmann 1998, 174–265; de Boom ym. 2008). Suhteellisen vahvoja argumentteja näkökulmaa vastaan ovat myös: 1) kokonaisrikollisuudentutkimuksen tulokset (ne osoittavat useissa maissa väestöryhmien välillä olevan rikollisuuden tasossa ja rakenteessa eroja, jotka eivät selity sosiaalisen kontrollin valikoivalla tehokkuudella), 2) henkirikollisuuden tutkimus (henkirikollisuudessa havaittavat rikollisuustasoerot väestöryhmien välillä eivät voi johtua kontrollin eroista), 3) 1970-luvun suuri murros (on varsin epätodennäköistä, että nimenomaan 1970-luvulla ja sen jälkeisinä vuosikymmeninä ja erityisesti läntisessä Euroopassa institutionaalinen rasismi olisi räjähdysmäisesti kasvanut), 4) Itä-Euroopan kokemukset (on erittäin epätodennäköistä, että neuvostomiehityksen aikana Virossa ja Latviassa olisi kohdistunut suurimittakaavaista viranomaissyrrjintää Venäjältä muuttaneita siirtolaisia kohtaan, kaikki toiseikat päinvastoin kertovat venäläisten siirtolaisten hyvinkin etuoikeutetusta asemasta kummassakin maassa, tästä huolimatta venäläisten siirtolaisten ilmirikollisuuden taso oli kummassakin maassa moninkertainen kantaväestöön nähden) ja 5) siirtolaisryhmien väliset rikollisuustasoerot (ei ole todennäköistä, että esimerkiksi Suomessa tällä hetkellä iranilaisiin tai marokkolaisiin siirtolaisiin kohdistuisi merkittävästi enemmän viranomaisrasismia kuin vaikkapa Pakistanista, Bangladeshista tai Nepalista muuttaneisiin, kuitenkin ensin mainittujen ryhmien rikollisuustasot ovat huomattavasti jälkimmäisiä korkeammat) (Barbagli 1998; Lehti 1997; Lehti 2001; Kuritegevus Eestis 2010; Killias 2011; Solivetti 2011).

Institutionaalinen rasismi ei kuitenkaan ole ainoa tekijä, joka voi johtaa vääristymiin tilastoissa, vaan valikoivan kontrollin kaltaiseen vääristymään päädytään myös silloin, kun väestöryhmien välillä on huomattavia eroja

rikosten yleisessä ilmoittamisasteessa⁶³. Tämä on syytä huomioida erityisesti uhriksi joutumisriskieroja tulkittaessa (Killias 2011).

Vallitseva käsitys eurooppalaisessa ja pohjoismaisessa tutkimuksessa on kuitenkin se, että viranomaistilastot kuvaavat varsin tarkasti tosiasiallisia väestöryhmien välisiä määrällisiä ja rakenteellisia eroja niin tehdyissä rikoksissa kuin rikosten uhriksi joutumisessakin (Smith 1997; Killias 1989; Killias 1997; Barbagli 1998; Rebmann 1998; Martens & Holmberg 2005; de Boom ym. 2008; Killias 2011; Skarðhamar ym. 2011; Solivetti 2011). Ei ole syytä olettaa, etteikö tilanne olisi tämä myös Suomessa, erityisesti koska tilastojen kuvaamat rikollisuustasoerot ja rikollisuuden rakenteelliset erot ovat hyvin samantapaiset kuin muissa Pohjoismaissa.

Rekisteriaineistotutkimuksen rajoitteet

Vaikka rekisteriaineistojen pohjalta on käsityksemme mukaan saatavissa luotettava kuva väestöryhmien välisestä rikollisuuden määrällisistä ja rakenteellisista eroista, tämän tutkimuksen tuloksia tulkittaessa on hyvä huomioida se, että nyt tehtyyn tutkimukseen on liittynyt myös rajoitteita. Tärkein koskee vakioitujen muuttujien määrää. Sosioekonomista asemaa ja taloudellista tilannetta voisi mitata laajemmalla mittaristolla. Pitkittynyt toimeentulotuen saanti voisi olla hyvä lisämittari heikolle taloudelliselle tilanteelle. Ongelma on kuitenkin se, että vakiointi, jossa otetaan huomioon esimerkiksi koulutustaso ja perheen taloudellinen tilanne, onnistuu rekisteriaineistolla paremmin vasta toisen polven maahanmuuttajia tutkittaessa. Suomessa valtaosa toisen polven maahanmuuttajista on tällä hetkellä alle 15-vuotiaita, joten yksityiskohtaisempi tutkimus toisen polven maahanmuuttajien rikollisuudesta rekisteriaineistojen pohjalta ei maassamme ole vielä mielekästä tai edes mahdollistakaan. Samaan aikaan on selvää, että paraskin rekisteriaineisto kattaa vain pienen osan rikollisuuden riskitekijöistä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten rikollisuutta on tutkittu kyselyaineistojen pohjalta tämän tutkimuksen kokonaisrikollisuutta käsittelevässä osassa (Salmi ym. 2014). Toisaalta aiempien tutkimusten tulosten perusteella koulutustason tai perheiden taloudellisen tilanteen mukaan ottaminen tuskin muuttaisi merkittävästi pelkkää tulotasoa käyttämällä saatuja tuloksia.

Ensimmäisen polven maahanmuuttajien osalta voisi olla hyvä ottaa huomioon lähtömaan olosuhteita ja maahanmuuton syitä. Vaikeutena on

⁶³ Esimerkiksi aiemman suomalaisen tutkimuksen mukaan esimerkiksi suomalaiset romanit eivät pääsääntöisesti ilmoita ryhmän sisäisiä tai ulkopuolisten ryhmän jäseniin kohdistamia rikoksia viranomaisille (Grönfors 1979).

niiden ja niissä esiintyvien erojen muuntaminen yhteismitalliseen matemaattisesti mitattavaan muotoon. Ongelmia tuottaa myös se, että lähtömaan olosuhteiden yleisluontoiset mittarit (esimerkiksi erilaiset hyvinvointi- tai konflikti-indeksit) eivät välttämättä kuvaa maasta saapuvien maahanmuuttajien kokemuksia kovinkaan tarkasti. Sota-alueelta saapuvat voivat olla sotaa kokemattomia, rauhalliseksi katsotusta maasta tulevat traumatisoituneita sorrettuun vähemmistöön kuuluvia. Vastaavasti köyhästä maasta voi muuttaa hyvinvoivan eliitin edustajia, rikkaasta maasta marginalisoitunutta köyhälistöä. Tämän tyyppisten mittareiden antamien tulosten tulkinta ei sekään ole kovin yksinkertaista (ks. esim. Hällsten ym. 2011 ja Killias 2011 ja niissä esitetty kritiikki julkisuudessa varsin yleistä sotatraumaselitystä vastaan – tutkimuksissa sotakokemuksilla ja rikollisuusriskillä ei ole havaittu olevan mitään yhteyttä väestöryhmien tasolla sen enempää Ruotsissa kuin Sveitsissäkään).

Keskeiset havainnot väestöryhmien rikostaseroista

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan Suomessa: 1) rikollisuustaseroet väestöryhmien välillä ovat pääsääntöisesti sukupuolineutraaleja, korkean rikollisuustason ryhmissä sekä miesten että naisten rikollisuus on korkea, matalan rikollisuustason ryhmissä vastaavasti matalaa; 2) rikollisuustaseroet väestöryhmien välillä ovat pääsääntöisesti rikostyyppineutraaleja, korkean rikollisuustason väestöryhmissä sekä väkivalta- että omaisuusrikollisuus on korkea, matalan rikollisuustason ryhmissä vastaavasti matalaa; 3) väestöryhmissä rikollisuustaso ja uhriksi joutumisriski ovat pääsääntöisesti sidoksissa toisiinsa, korkean rikollisuustason ryhmissä myös uhriksi joutumisriski on korkea ja päinvastoin; 4) rikollisuustaseroet maahanmuuttajataustaisessa väestössä, niin maahanmuuttajaryhmien väliset kuin suhteessa kantaväestöön, ovat Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa väkivalta- ja omaisuusrikkoksissa käytännössä identtiset; 5) väestöryhmien välillä ei ole ainoastaan huomattavia eroja rikollisuuden tasossa vaan myös rakenteessa.

Kuten tässä havaittiin, eri väestöryhmiin kuuluvien yksilöiden rikosalttitudessa on keskimääräisiä eroja. Tältä pohjalta voidaan laskennallisesti arvioida, kuinka paljon rikosten määrään vaikuttaisi se, että maahanmuuttajien rikosalttius olisi sama kuin kantaväestössä. Vaikutuksen suuruus vaihtelee eri rikoslajeissa. Varkausrikollisuudessa rikosten määrä olisi kuusi prosenttia alempi, mikäli koko väestön keskimääräinen alttius olisi sama kuin kantaväestön. Vastaavat osuudet olisivat hieman suurempia pahoinpi-

telyrikollisuudessa (–8 %), ryöstörikollisuudessa (–12 %) ja korkeimmillaan raiskausrikollisuudessa (–27 %).⁶⁴

Väestöryhmien rikollisuustasoeroja Suomessa selittäviä tekijöitä

Seuraavassa tarkastellaan Suomen tutkimuksessa havaittuja rikollisuustasoeroja selittäviä tekijöitä. Tutkimusaineiston pohjalta uhriksi joutumisen riskieroja ei ole ollut mahdollista tarkastella yhtä yksityiskohtaisesti kuin rikoksiin syyllistymisen riskieroja. On kuitenkin todennäköistä, että samat tekijät selittävät samalla tavoin kumpiakin. Tulosten perusteella väestöryhmien rikollisuustaso ja rikosten uhriksi joutumisen riski näyttäisivät nimittäin olevan kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Varsinkin väkivaltarikollisuudessa väestöryhmien sisäinen rikollisuus on runsasta, jolloin rikollisuustaso vaikuttaa suoraan uhriksi joutumisriskin korkeuteen. Kaikissa pääväestöryhmissä väkivallan kohdentumista näyttäisi määrävän pitkälti sosiaalisen kanssakäymisen piiri, uhri löytyy läheltä ja usein omasta väestöryhmästä. Omaisuus- ja seksuaalirikoksissa tilanne on jossain määrin toinen.

Suomessa sosiodemografiset tekijät näyttäisivät selittävän tutkituissa rikostyypeissä maahanmuuttajien osalta suuren osan rikollisuustasoerosta kantaväestöön verrattaessa. Asuinkuntatyyppi ei sen sijaan näyttäisi vaikuttavan rikollisuustaseroihin lainkaan.⁶⁵ Demografisten tekijöiden vakiointi (sukupuoli ja ikä) poistaa korkeimman rikollisuustason siirtolaisryhmissä, Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneilla, kolmanneksen pahoinpitelyrikosten tasoerosta ja neljänneksen varkausrikosten tasoerosta kantaväestöön verrattuna. Sosiaalisten tekijöiden vakiointi (tulotaso) poistaa korkeimman rikollisuustason maahanmuuttajaryhmissä vajaat 30 prosenttia pahoinpitelyrikosten ja vajaat 50 prosenttia varkausrikosten tasoerosta kantaväestöön verrattuna. Vakioimalla ikä, sukupuoli ja tulotaso kantaväestöä vastaaviksi afrikkalaisten siirtolaisten pahoinpitelyrikosten taso laskee runsaat 45 prosenttia ja varkausrikosten taso runsaat 60 prosenttia, Lähi-idästä muuttaneilla tason lasku on vastaavasti 55 prosenttia ja 60 prosenttia. Merkillepantavaa on kuitenkin se, että maahanmuuttajaryhmien *väliset* rikollisuus-

⁶⁴ Laskelma perustuu rikosten määrään (insidenssiin). Mikäli tarkastelu rajataan vain nuoriin tai vain Helsinkiin, vaikutukset ovat jonkin verran suurempia.

⁶⁵ Havainto on identtinen Norjassa tehdyn kanssa. Myöskään Norjassa asuinkuntatyyppin vakiointi ei vaikuttanut väestöryhmien välisiin rikollisuustaseroihin (Skarðhamar ym. 2011).

tasoerot näyttäisivät olevan suurelta osin sosiodemografisista tekijöistä riippumattomia.

Sosiodemografisten tekijöiden merkitystä tasoerojen selittäjinä puoltavat edellä mainituista havainnoista tasoerojen sukupuoli- ja rikostyyppineutraalius sekä rikollisuustason ja uhriksi joutumisriskitason kiinteä väestöryhmäkohtainen yhteys. Tutkittujen sosiodemografisten tekijöiden huomioimisen jälkeen varkausrikoksissa tässä käsitellyistä väestöryhmistä ainoastaan virolaisten maahanmuuttajien rikollisuustaso oli huomattavasti väestön keskimääräistä rikollisuustasoa korkeampi, ryöstörikoksissa puolestaan vain afrikkalaisten siirtolaisten.⁶⁶ Pahoinpitelyrikoksissa sosiodemografisten tekijöiden huomioimisen jälkeen tässä käsitellyistä väestöryhmistä vain Afrikassa sekä Lähi-idässä syntyneiden siirtolaisten rikollisuustaso oli väestön keskimääräistä selvästi korkeampi.

Väestöryhmien väliset rikollisuustasoerot liittyvät Suomessa tällä hetkellä muutamaa yksittäistä poikkeusta lukuun ottamatta ryhmien erilaiseen ikärakenteeseen ja taloudelliseen tilanteeseen. Ikärakenne on yksilön muista rikoksiin syyllistymisriskiin vaikuttavista ominaisuuksista riippumaton, neutraali rikollisuuteen vaikuttava tekijä, sen sijaan tulotasoon rikollisuutta selittävänä tekijänä liittyvät omat ongelmansa. Alhainen tulotaso voi riippua useista eri tekijöistä, niiden joukossa myös korkeasta rikoksiin syyllistymisriskistä. Väestöryhmien tasolla alhainen tulotaso on läheisesti yhteydessä työllisyysasteeseen ja ammattirakenteeseen. Kun muutamissa pääväestöryhmissä työllisyysaste (ansiotyössä olevien osuus työikäisestä väestöstä) on tällä hetkellä 20–30 prosenttia ja koko maahanmuuttajaväestössä keskimäärin vain 50 prosenttia, korkea rikollisuustaso liittyy maahanmuuttajaväestössä läheisesti alhaiseen työllistymiseen ja siihen vaikuttaviin tekijöihin. Köyhyys on siten yhteydessä väestöryhmien välisiin rikollisuustasoeroihin, mutta avoimeksi jää, miksi työllistymisessä ja ammattirakenteessa vallitsee nyky-Suomessa niin suuria eroja väestöryhmien välillä.

Väestöryhmät, joiden *rikollisuustason korkeus* ei selity Suomessa tällä hetkellä yksinomaan sosiodemografisilla tekijöillä, ovat tässä käsitellyistä väestöryhmistä pahoinpitely- ja ryöstörikoksissa afrikkalaiset siirtolaiset, pahoinpitelyrikoksissa Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa syntyneet siirtolaiset ja varkausrikoksissa virolaiset siirtolaiset. Lisäksi täysin poikkeuksellinen rikostyyppi ovat raiskausrikokset, niissä lähes kaikkien maahanmuuttajaryhmien rikollisuustaso on huomattavasti kantaväestöä korkeampi. Mainittujen väestöryhmien ja rikostyyppien osalta selityksiä pitää siten etsiä myös muista tekijöistä. Sama pätee *poikkeuksellisen matalan* rikollisuusta-

⁶⁶ Ruotsinsuomalaisten siirtolaisten korkea rikollisuustaso näyttäisi kummassakin rikostyyppissä liittyvän romanien rikollisuuteen (ks. jaksot 4.1 c) ja d)).

son osalta useampaan väestöryhmään: pahoinpitelyrikoksissa suomenruotsalaisiin ja länsieurooppalaisiin, itäaasialaisiin sekä pohjoisamerikkalaisiin maahanmuuttajiin, varkausrikoksissa suomenruotsalaisiin sekä eteläaasialaisiin, itäaasialaisiin ja pohjoisamerikkalaisiin maahanmuuttajiin ja ryöstörikoksissa länsieurooppalaisiin maahanmuuttajiin. Raiskausrikoksissa yhdenkään väestöryhmän rikollisuustaso ei ole tällä hetkellä tilastollisesti merkitsevästi kantaväestön suomalaisten rikollisuustasoa matalampi.

Afrikkalaisten ja Lähi-idästä kotoisin olevien siirtolaisten korkeita väkivaltarikollisuuden tasoja Suomessa selittävät osin rasistiset konfliktit. Ryhmiin kohdistuu keskimääräistä enemmän rasistista väkivaltaa (Jasinskaja-Lahti ym. 2006, 276), afrikkalaisiin kantaväestön taholta ja Lähi-idästä kotoisin oleviin alueen väestöryhmien keskinäistä väkivaltaa (kuvio 34). Väkivaltarikollisuuden tasoon saattavat vaikuttaa myös terveydelliset tekijät. Esimerkiksi Irakista muuttaneilla on havaittu poikkeuksellisen paljon mielenterveydellisiä ongelmia johtuen rankoista sotakokemuksista. Ongelmat, paitsi vaikeuttavat uusiin oloihin sopeutumista, voivat aiheuttaa myös suoraan väkivaltaista käyttäytymistä (”Kurdeilla eniten terveysongelmia”, Helsingin Sanomat 29.11.2012). Voi olettaa, että pakolaisten parissa syntymämaasta riippumatta tämän tyyppiset ongelmat ovat keskimääräistä yleisempiä.⁶⁷ Virolaisten korkeahkon varkausrikollisuuden tason taustalta löytyy puolestaan osin puhtaasti tilastoteknisiä tekijöitä. Tutkimuksen rikollisuustasojen laskemisen pohjana käytetty väestömäärä ja rikosilmoitusaineiston epäiltyjen määrä eivät määrittäksiltään ilmeisesti täysin kohdanneet. Ongelmana on se, että Suomessa asuu ja työskentelee nykyisin suhteellisen vakituisesti 10 000–15 000 virolaista enemmän kuin väestötilasto näyttää, varsin monella heistä on suomalainen henkilötunnus (”Välismaal käib tööol Läänemaa jagu inimesi”, Postimees, 20.12.2012). Käytetystä liian alhaisesta virallisesta väestömäärästä johtuen tässä tutkimuksessa lasketut virolaisten siirtolaisten rikollisuustasot lienevät kaikissa rikostyypeissä tosiallista korkeampia. Toisaalta tilanne Suomen ja Viron välillä muistuttaa tällä hetkellä Ruotsin ja Suomen välillä 1960- ja 1970-luvuilla vallinnutta. Laajamittaisen työperäisen siirtolaisuuden ohessa Virosta on siirtynyt Suomeen onneaan etsimään myös muuhun kuin työnteekoon energiansa suuntaavia henkilöitä. Aikoinaan yritteliäin osa Suomen taparikollisista muutti paremman leivän perään Ruotsiin, tällä hetkellä samanlaista liikennettä tapahtuu Virosta Suomeen. Ahvenen ja Lindsalun (2012) tutkimuksen mukaan Suomessa vuosina 2010–2011 varkausrikoksista epäillyistä Viron kansalaisista (sekä Suomessa vakituisesti asuvista

⁶⁷ Ks. kuitenkin myös Hällström ym. 2011 ja Killias 2011: Ruotsissa ja Sveitsissä tehdyissä tutkimuksissa ei ole havaittu mitään yhteyksiä sotatraumojen ja rikollisuusriskin välillä väestöryhmätasolla.

että Suomessa käymässä olleista) yli puolet oli rekisteröity aiemmin Virossa siellä tehdystä varkaudesta. Huomattavaa osaa ryhmästä saattoi virolaisten rikosrekisteritietojen perusteella pitää taparikollisina. Tutkintavankeus huomioiden kaikista Suomessa ajanjaksolla rikoksiin syyllistyneistä virolaisista oli ollut Virossa aiemmin ainakin kerran vankilassa.

Yksi selitys eroihin, jotka eivät selity sosiodemografisilla tekijöillä, saattavat joissakin tapauksissa olla myös kulttuuriset tekijät. Ainakin epäsuoraa tukea niille antaa matalan rikollisuustason siirtolaisryhmien osalta se, että ilmiö on havaittavissa useimmissa Euroopan maissa samanlaisena, siirtolais- ja sosiaalipolitiikan, työmarkkinoiden ja muiden paikallisten olosuhteiden eroista riippumattomana. Englannista on tutkimustuloksia, joissa on havaittu muun muassa länsi-intialaisten ja eteläaasialaisten siirtolaisten integroitumisstrategioiden välillä huomattavia, ilmeisesti osin kulttuurisidonnaisia eroja, jotka näyttäisivät vaikuttavan merkittävästi rikoksiin syyllistymisriskiin (Smith 1997). Toisena esimerkkinä voidaan mainita, että Suomessa romanien korkea henkirikoksiin syyllistymisriskiä on selitetty kulttuurisilla tekijöillä (Grönfors 1981a; Grönfors 1981c; Grönfors 1986; Lehti 2001; Lehti 2007). Ylipäätään kulttuurisia malleja sovelletaan kansainvälisessä tutkimuksessa useimmiten väkivaltarikollisuuden selittämiseen (Verkko 1936; Ylikangas 1976; von Hofer 1990; Elias 1994; Franke 1994; Spierenburg 1996; Spierenburg 1999; Lehti 2001; Eisner 2008; Kivivuori & Lehti 2011; Kivivuori, Savolainen & Danielsson 2012). Ei ole mahdotonta, että tämän tyyppisiä tekijöitä (maskuliinisen kunnian korostuneisuus kulttuurissa) liittyy myös Suomessa eräiden väestöryhmien väkivaltarikollisuuden tason korkeuteen. Myös joidenkin väestöryhmien omaisuusrikollisuuden rakenne on Suomessa tällä hetkellä niin poikkeuksellinen, ettei ole mahdotonta ajatella, että siinäkin taustalla vaikuttaa tekijöitä, jotka liittyvät yleisempään käyttäytymistapaan.

Toisaalta kulttuuriin rikollisuuden selitysmalleihin liittyy aina suuria ongelmia, keskeisimpänä niistä rikollisuuden luonne marginaalisena ilmiönä, kaikissa väestöryhmissä rikoksiin syyllistyy vain hyvin pieni osa ryhmän jäsenistä. Suoraa vaikutusta todennäköisempi on kulttuuristen tekijöiden epäsuora vaikutus, ne voivat helpottaa tai hankaloittaa siirtolaisten yleistä sopeutumista uusiin oloihin ja vaikuttaa sitä kautta myös rikollisuuteen. Ne voivat myös toimia ryhmän kollektiivisena muistina säilöen menneisyydessä koetun sorron muistoja ja vaikuttaa sitä kautta yhteiskunnan instituutioita ja viranomaisten edustajia kohtaan tunnettuun luottamukseen. Tutkimuksissa on havaittu väestöryhmien välillä poliisia ja muita viranomaisia kohtaan tunnetussa luottamuksessa huomattavia eroja, jotka eivät

selity pelkästään omakohtaisista kokemuksista käsin.⁶⁸ Uusista vähemmistöryhmistä tässä suhteessa erottuvat selvästi somalit. Euroopassa asuvien somalien luottamus viranomaisiin on kansainvälisissä tutkimuksissa havaittu poikkeuksellisen heikoksi sekä Suomessa että muissa Euroopan maissa. Käsitteet eivät selity yksinomaan omakohtaisista kokemuksista, ne eivät myöskään ole yleistettävissä muihin afrikkalaisiin siirtolaisryhmiin (Killias 2011; Juha Kääriäinen 2012). Yhteiskunnallisten instituutioiden puutteellisen legitimitetin on havaittu vaikuttavan merkittävästi rikollisuuden yleisyyteen sekä koko väestössä että yksittäisissä väestöryhmissä (LaFree 1998; Lehti 2001). Sama legitimitetin puute voi vaikuttaa myös rikollisuudesta saataviin tilastotietoihin rikosten alhaisena ilmoitusasteena (Grönfors 1979; Killias 2011).

Kaiken kaikkiaan Suomessa tällä hetkellä ikärakenne, työllistymisaste ja osin myös ilmeisesti kulttuuriset tekijät⁶⁹ vaikuttaisivat selittävän parhaiten väestöryhmien välisiä rikollisuustaseroja väkivalta- ja omaisuusrikoksissa. Raiskausrikosten osalta tilanne on ongelmallisempi, sosiodemografisilla tekijöillä ei voi selittää useimpien siirtolaisryhmien huomattavasti kantaväestöä korkeampaa raiskausrikollisuuden tasoa.⁷⁰

Nuorten miesten suuri osuus kohottaa väestöryhmästä riippumatta rikollisuustasoa. Kyse ei kuitenkaan ole sosiaalisesta ongelmasta, päinvastoin. Yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta nuori ikärakenne on erittäin myönteinen ilmiö. Merkittävä yhteiskunnallinen ongelma on sen sijaan se, että työllistymisasteessa on tällä hetkellä Suomessa erittäin suuria eroja maahanmuuttajaryhmien välillä ja myös kantaväestössä. Poikkeuksellisen alhaisen työllistymisasteen omaavat väestöryhmät omaavat pääsääntöisesti keskimääräistä selvästi korkeamman rikollisuustason. Tästä poikkeuksena ovat ainoastaan virolaiset maahanmuuttajat varkausrikosten osalta, ryhmässä korkea työllistymisaste yhdistyy korkeaan rikollisuustasoon. Poikkeus on kuitenkin osittain tilastotekninen harha, osin se selittyy virolaisen siirtolaisuuden volyyymista ja rakenteesta. Työllistymisasteen alhaisuuteen korkean rikollisuustason ryhmissä näyttäisi liittyvän yleensä alhaisen tulotason ammatteihin painottuva ammattirakenne. Työllistymisaste ja ammattirakenne (tulotaso) selittävät korkean rikollisuustason maahanmuuttajaryhmissä kolmanneksen pahoinpitelyrikollisuuden ja lähes puolet varkaus-

⁶⁸ Esimerkiksi Suomessa romaneiden luottamus poliisiin on historiallisesti ollut varsin heikko (Grönfors 1979).

⁶⁹ Tältä osin vaaditaan lisätutkimusta. Tässä tutkimuksessa on voitu todentaa vain se, että eräiden väestöryhmien huomattavasti muuta väestöä korkeampi rikollisuusriski ei ole selitettävissä yksinomaan sosiodemografisilla tekijöillä.

⁷⁰ Maahanmuuttajien tekemien raiskausrikosten poikkeuksellisuus tässä suhteessa on havaittu myös useammassa muussa Euroopan maassa (Killias 2011).

rikollisuuden tasoerosta kantaväestön suomalaisiin nähden. Kyse on siten kummassakin rikostyyppissä merkittävästä rikollisuuden tasoon vaikuttavasta tekijästä. Kyse on myös tekijästä, johon julkisen vallan toimin voidaan vaikuttaa. Näyttäisi myös siltä, että siirtolaisryhmien integroitumiseen vaikuttavat kulttuuriset tekijät olisi hyvä huomioida nykyistä paremmin maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikassa. Rikollisuutta koskevat tutkimustulokset viittaavat siihen, että siirtolaisryhmien välillä on eroja tässä suhteessa. Rajalliset voimavarat kannattaisi kohdentaa ryhmiin, joiden kohdalla esiintyy eniten ongelmia (Suomen ja Länsi-Euroopan maiden kotouttamispolitiikan ja yleisen sosiaalipolitiikan mahdollisuuksia ja vaikutuksia rikollisuuden torjunnassa käsitellään katsauksen III osassa).

LÄHTEET

- Aaltonen, Mikko (2010). Nuorten aikuisten koulupudokkuus, työttömyys ja väkivaltarikollisuus – väkivallan tekijät ja uhrin kansallisesti edustavan rekisteriaineiston valossa. *Oikeus* 39 (3), 220–247.
- Aaltonen, Mikko (2011). Koulupudokkuus ja työttömyys vahvasti yhteydessä rikollisuuteen. *Haaste* 1/2011: 18–20.
- Aaltonen, Mikko & Danielsson, Petri & Hinkkanen, Ville & Lehti, Martti & Salmi, Venla & Sirén, Reino & Niemi, Hannu & Suonpää, Karoliina (2014). Maahanmuuttajien kotoutuminen, sosiaalipoliittika ja rikollisuus. Teoksessa Martti Lehti ym., Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Aaltonen, Mikko & Kivivuori, Janne & Martikainen, Pekka (2011). Social Determinants of Crime in a Welfare State: Do They Still Matter? *Acta Sociologica* 54 (2), 119–138.
- Ahven, Andri & Lindsalu, Pilleriin (2012). Eesti kodanike õigusrikkumised Soomes. Tallinn: Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond.
- Albrecht, Hans-Jörg (1997). Ethnic Minorities, Crime, and Criminal Justice in Germany. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives. Crime and Justice* 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Avilés, Juan (2003). Inmigración y delincuencia. <http://www.realinstitutoelcano.org/analisis/328/ARI-103-2003-E.pdf>
- Barbagli, Marzio (1998). *Immigrazione e criminalità in Italia*. Bologna: Società Editrice il Mulino.
- Barrios, Clemente García (2002). *Delincuencia y inmigración*. <http://usuarios.multimania.es/cepex/inmigraciondelincuencia.pdf>
- de Boom, Jan & Snel, Erik & Engbersen, Godfried (2008). *Asielmigratie en criminaliteit*. Rotterdam: Erasmus Universiteit. http://repub.eur.nl/res/pub/17966/Asielmigratie_en_criminaliteit.pdf
- Bovellan, Greta (1969). Romaaniväestön rikollisuus. Sosiologian laitoksen julkaisu 12. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Brion, Fabienne & Rea, Andrea (2008). *Inmigración, delincuencia y discriminación en Bélgica*. Teoksessa Cachón, Lorenzo (toim.). *Conflictos e inmigración: Experiencias en Europa*. Madrid: Área de Gobierno de Seguridad y Movilidad. <http://www.madrid.es/UnidadWeb/Contenidos/Publicaciones/TemaEmergencias/ConflictosInmigracion/Parte3.pdf>
- “Britain’s Somalis – The road is long. Somalis fare much worse than other immigrants; what holds them back?” *The Economist*, 17.8.2013, 25–26.
- Eisner, Manuel (2008). Modernity Strikes Back? A Historical Perspective on the Latest Increase in Interpersonal Violence (1960–1990). *International Journal of Conflict and Violence* 2 (2), 288–316.
- Elias, Norbert (1994). *State Formation and Civilization. The Civilizing Process*. Guildford.

- Ethnicity, Crime, and Immigration (1997). Comparative and Cross-National Perspectives (toim. Michael Tonry). Crime and Justice 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Foner, Nancy & Alba, Richard (2008). Immigrant Religion in the U.S. and Western Europe: Bridge or Barrier to Inclusion? *International Migration Review* 42 (2), 360–392.
- Franke, Herman (1994). Violent crime in the Netherlands. A historical-sociological analysis. *Crime, Law & Social Change* 21/1994.
- Geissler, Rainer (2001). Sind "Ausländer" krimineller als Deutsche? Anmerkungen zu einem vielschichtigen Problem. *Gegenwartskunde* 1/2001, 27–41.
- Grönfors, Martti (1979). Ethnic minorities and deviance: the relationship between Finnish gypsies and the police. *Helsingin yliopiston oikeussosiologian julkaisuja* 1. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Grönfors, Martti (1981a). Blood feuding among Finnish gypsies. *Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia* 213. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Grönfors, Martti (1981b). Police perception of social problems and clients: the case of the gypsies in Finland. *International journal of the sociology of law* 9 (4), 345–359.
- Grönfors, Martti (1981c). Suomen mustalaiskansa. Juva: WSOY.
- Grönfors, Martti (1986). Social control and law in the Finnish gypsy community: blood feuding as a system of justice. *Journal of legal pluralism and unofficial law* 24 (1986).
- von Hofer, Hanns (1990). Homicide in Swedish Statistics, 1750–1988. *Criminal Violence in Scandinavia. Scandinavian Studies in Criminology* 11. Oslo.
- Honkatukia, Päivi (2011). Uhrin rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2007). Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntapa ja rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 232. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Hällsten, Martin & Sarnecki, Jerzy & Szulkin, Ryszard (2011). Crime as a Price of Inequality? The Delinquency Gap between Children of Immigrants and Children of Native Swedes. *Julkaisematon käsikirjoitus*.
- Iivari, Juhani (2006). Tuomittu maahanmuuttaja. *Stakesin tutkimuksia* 154. Helsinki: Stakes.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Perhoniemi, Riku (2006). Perceived Discrimination and Well-being: A Victim Study of Different Immigrant Groups. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16, 267–284.
- Junger-Tas, Josine (1997). Ethnic Minorities and Criminal Justice in the Netherlands. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives. Crime and Justice* 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kardell, Johan & Carlsson, Karl-Magnus (2009). Lagföringar av invandrare och invandrares barn i de nordiska länderna. *Nordisk Tidskrift för kriminalvetenskap* 96 (3), 237–261.
- Keskinen, Suvi (2009). 'Honour-Related Violence' and Nordic Nation-Building. Teoksessa Keskinen, Suvi, Tuori, Salla, Irni, Sari & Mulinari, Diana

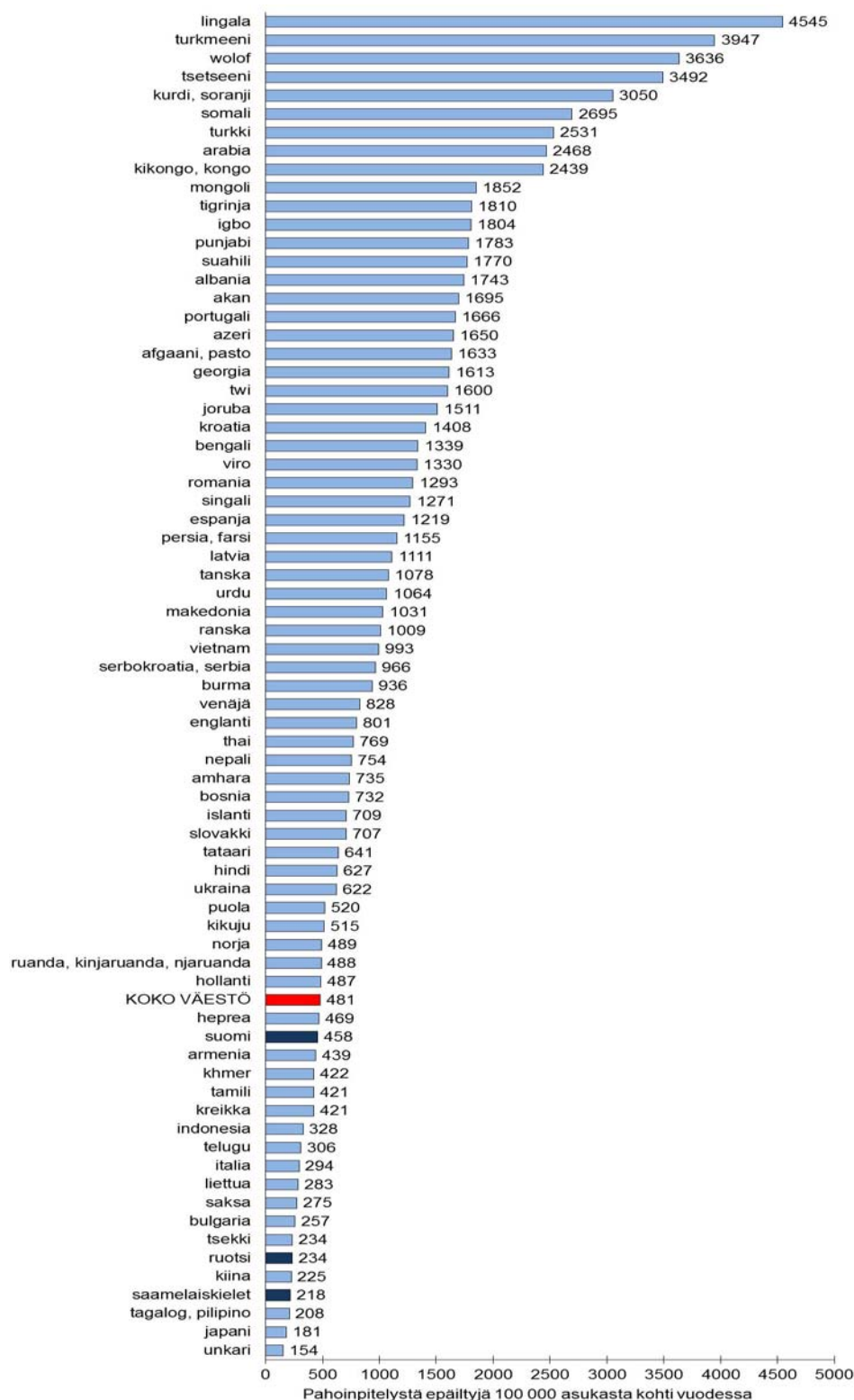
- (toim.): *Complying With Colonialism. Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate.
- Keskinen, Suvi (2010). *Borders of the Finnish Nation. Media, Politics and Rape by 'Foreign' Perpetrators*. Teoksessa Eide, Elisabeth & Nikunen, Kaarina (toim.): *Media in Motion. Cultural Complexity and Migration in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate.
- Killias, Martin (1989). *Criminality among Second-Generation Immigrants in Western Europe: A Review of the Evidence*. *Criminal Justice Review* 14 (1), 13–42.
- Killias, Martin (1997). *Immigrants, Crime, and Criminal Justice in Switzerland*. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives*. *Crime and Justice* 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Killias, Martin (2011). *Immigration and Crime: The European Experience*. Teoksessa *Improving EU and US Immigration Systems' Capacity for Responding to Global Challenges: Learning from Experiences*. San Domenico di Fiesole: Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 1–18.
- Killias, Martin & Aebi, Marcelo F. (2000). *Crime Trends in Europe from 1990 to 1996: How Europe Illustrates the Limits of the American Experience*. *European Journal of Criminal Policy and Research* 8, 43–63.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti (2011). *Homicide in Finland and Sweden*. Teoksessa *Crime and Justice in Scandinavia* (toim. Michael Tonry ja Tapio Lappi-Seppälä). *Crime and Justice* 40. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kivivuori, Janne & Savolainen, Jukka & Danielsson, Petri (2012). *Theory and Explanation in Contemporary European Homicide Research*. Teoksessa *European Source Book of Homicide Research* (toim. Marieke Liem ja William Pridemore). New York: Springer.
- Korhonen, Kaija & Ellonen, Noora (2007). *Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhreina*. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 60/2007. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Koskivirta, Anu (1996). *Omankädenoikeutta itärajalta. Kymenkartanon ja Savon läänin henkirikollisuus 1748–1774*. Tutkielma Suomen ja Skandinavian historiassa. Helsingin yliopisto.
- Koskivirta, Anu (2003). *The Enemy Within. Homicide and Control in Eastern Finland in the Final Years of Swedish Rule 1748–1808*. *Studia Fennica Historia* 5. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013 (2013). *Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja* 32/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Kuritegevus Eestis 2010 (2011). *Kriminaalpoliitika uuringud* 15. Tallinn: Justiitsministeerium.
- LaFree, Gary (1998). *Losing Legitimacy: Street Crime and the Decline of Social Institutions in America*. Boulder, CO: Westview Press.
- Laine, Matti (2007). *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, *Acta Poenologica* 1/2007. Jyväskylä: Tietosanoma.
- Lappi-Seppälä, Tapio (2012). *Selvityksiä raiskausrikoksista*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 13/2012. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Lehti, Martti (1997). *Viron henkirikollisuus 1990-luvulla*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 148. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Lehti, Martti (2001). Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lehti, Martti (2007). Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lehti, Martti (2008). Ryöstörikoskatsaus 2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 83. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lehti, Martti & Aaltonen, Mikko & Hinkkanen, Ville & Oksanen, Marianne (2014b). Ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa 2009–2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 38. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- MacDonald, John & Saunders, Jessica (2012). Are Immigrant Youth Less Violent? Specifying the Reasons and Mechanisms. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 641, 125–147.
- Martens, Peter L. (1997). Immigrants, Crime, and Criminal Justice in Sweden. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives*. Crime and Justice 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Martens, Peter & Holmberg, Stina (2005). Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet. Rapport 2005:17. Stockholm: Brå.
- Mood, Carina (2010). Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It. *European Sociological Review* 26(1): 67–82.
- Myrskylä, Pekka (2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 12/2011. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Myrskylä, Pekka (2012). Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi 19/ 1.2.2012. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- Niemi, Jenni (2011). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2010. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 95. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Niemi, Jenni & Sahramäki, Iina (2012). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Peutere, Laura (2010). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 88/2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Rajala, Juha (1989). Väkivalta Kivennavalla 1885–1917. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Rajala, Juha (2004). Kurittajia ja puukkosankareita. Väkivalta ja sen kontrollointi Kannaksen rajaseudulla 1885–1917. *Bibliotheca historica* 87. Helsinki: SKS.
- Rebmann, Matthias (1998). Ausländerkriminalität in der Bundesrepublik Deutschland. Eine Analyse der polizeilich registrierten Kriminalität von 1986 bis 1995. *Kriminologische Forschungsberichte aus dem Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht* 80. Freiburg i Br.: Max-Planck-Institut.

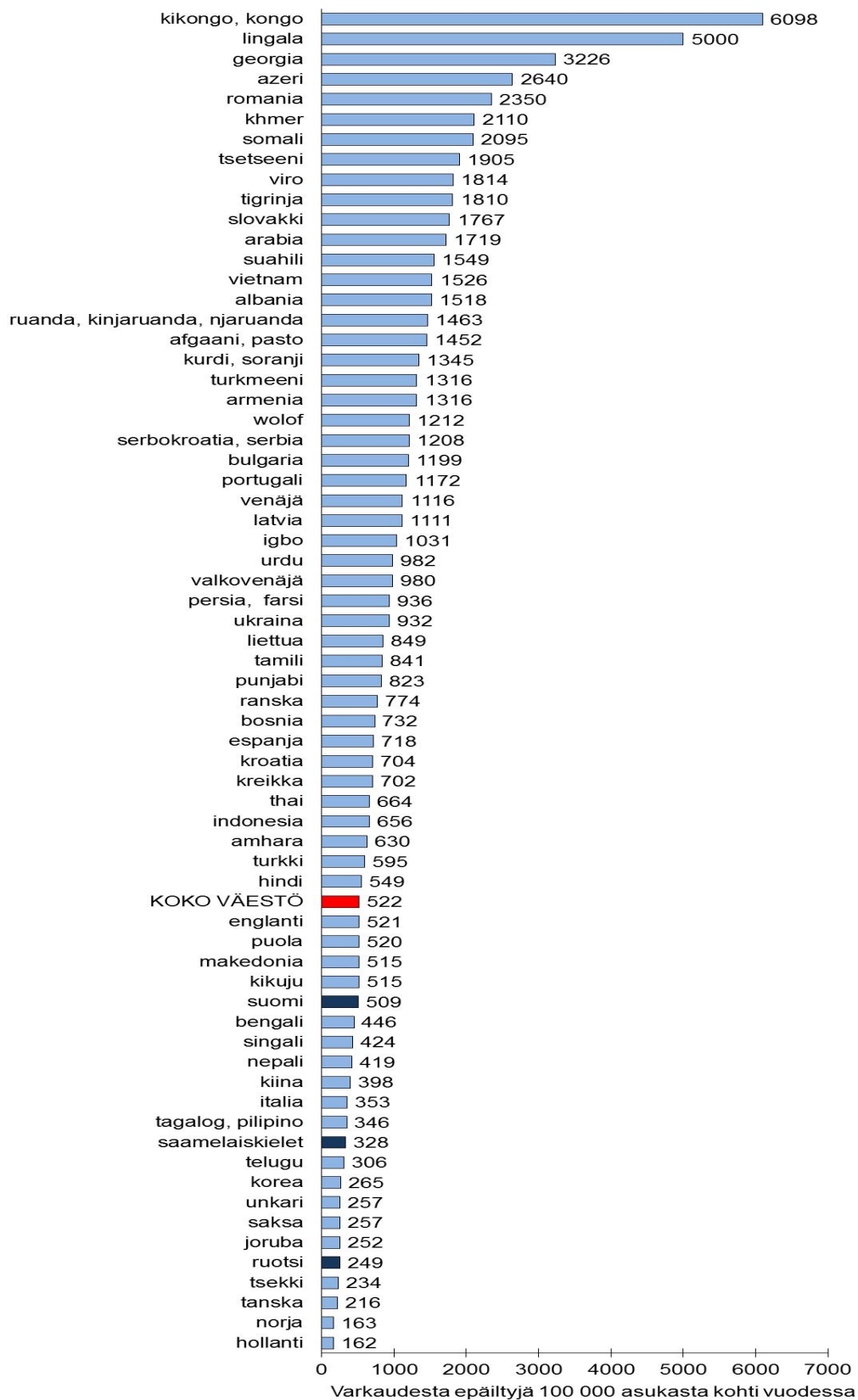
- Rita, Hannu & Töttö, Pertti & Alastalo, Marja (2008). Voiko turkulaisten kirjoittamista artikkeleista yli 100 prosenttia olla kvantitatiivisia? Vetosuhteen (odds ratio) ja vedon (odds) tulkintaa. *Janus* 16 (1), 72–80
- Roberts, Julian V. & Doob, Anthony N. (1997). Race, Ethnicity, and Criminal Justice in Canada. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives. Crime and Justice* 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Salmi, Venla & Lehti, Martti & Keinänen, Anssi (2011). Kauppa ja teollisuus rikosten kohteena. Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 254. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla & Sirén, Reino & Danielsson, Petri & Suonpää, Karoliina (2014). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä kyselytutkimuksen valossa. Teoksessa Martti Lehti ym.: *Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia* 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sherman, W. Lawrence & Farrington, P. David & Welsh, C Brandon & MacKenzie, Doris Layton (2002). *Evidence-Based Crime Prevention*. London: Routledge.
- Skarøhamar, Torbjørn & Thorsen, Lotte R. & Henriksen, Kristin (2011). Kriminalitet og straff blant innvandrere og øvrig befolkning. *Rapporter* 21/2011. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Smith, David J. (1997). Ethnic Origins, Crime, and Criminal Justice in England and Wales. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives. Crime and Justice* 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Snel, Erik & de Boom, Jan & Burgers, J. & Engbersen, Godfried (2000). *Migratie, integratie en criminaliteit. Migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie in Nederland*. Rotterdam: RISBO Contractresearch BV/ Erasmus Universiteit Groep.
- Solivetti, Luigi M. (2011). Looking for a Fair Country: Features and Determinants of Immigrants' Involvement in Crime in Europe. *The Howard Journal of Criminal Justice* 51, (2), 133–159.
- Spierenburg, Pieter (1996). Long-Term Trends in Homicide: Theoretical Reflections and Dutch Evidence, Fifteenth to Twentieth Centuries. *The Civilization of Crime. Violence in Town & Country since the Middle Ages* (toim. Eric A. Johnson ja Eric H. Monkkonen). Urbana.
- Spierenburg, Pieter (1999). Sailors and Violence in Amsterdam, 17th-18th Centuries. *Crime and Control in Europe from the Past to the Present* (toim. Mirkka Lappalainen ja Pekka Hirvonen). Publications of the History of Criminality Research Project. Helsinki.
- Tilley, Nick (toim.) (2005). *Handbook of Crime prevention and Community Safety*. Devon: Willan Publishing.
- Tonry, Michael (1997). Ethnicity, Crime, and Immigration. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives. Crime and Justice* 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tournier, Pierre (1997). Nationality, Crime, and Criminal Justice in France. Teoksessa Tonry, Michael (toim.). *Ethnicity, Crime, and Immigration. Com-*

- parative and Cross-National Perspectives. *Crime and Justice* 21. Chicago: The University of Chicago Press.
- Verkko, Veli (1933). Biologisluontoisten tekijän vaikutuksesta henki- ja pahoinpitelyrikollisuuteen. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1936). Väkivaltarikollisuuden riippuvaisuus kansanluonteesta ja muista etnillisistä tekijöistä. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1949). Lähimmäisen ja oma henki. Sosiaalipatologisia tutkimuksia Suomen kansasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B 33. Jyväskylä.
- Verkko, Veli (1950). General theoretical viewpoints in criminal statistics regarding real criminality. *Transactions of the Westermarck Society*. Helsinki.
- Verkko, Veli (1951). Homicides and suicides in Finland and their dependence on national character. *Scandinavian studies in sociology* 3. Köbenhavn.
- Viljanen, Anna-Maria (2006). Suvusta vai suvun ulkopuolelta? Romanian ja suomalaisten henkirikosten uhrin mielentilalausunnoissa. Teoksessa Mirva Lohiniva-Kerkelä (toim.) *Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus*. Terttu Utraisen juhla- ja julkaisu. Helsinki: Talentum, 609–626.
- Wikström, Per-Olof (1992). Context-specific Trends in Criminal Homicide in Stockholm 1951–1987. *Studies on Crime & Crime Prevention* 1/1992.
- Woodward, Mark (2005). *Epidemiology. Study Design and Data Analysis*, Second Edition. Boca Raton: Chapman & Hall / CRC.
- Ylikangas, Heikki (1976). Puukkojunkkarieitten esiinmarssi. Väkivaltarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790–1825. Keuruu: WSOY.
- Ylikangas, Heikki (2001). What happened to violence? Teoksessa Heikki Ylikangas, Petri Karonen & Martti Lehti. *Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area*. History of Crime and Criminal Justice Series. Columbus: Ohio State University Press.

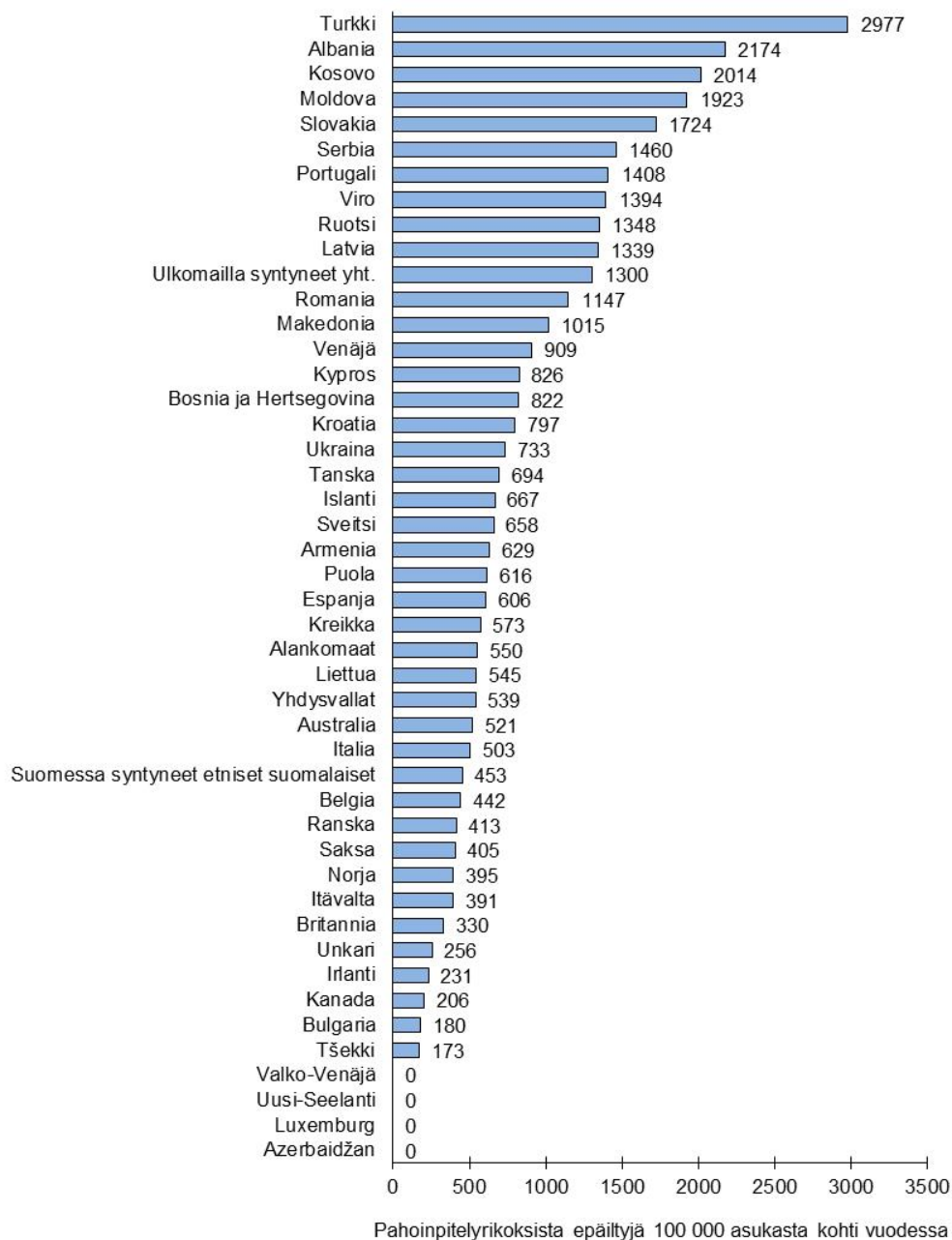
LIITEET

Liitekuvio 1 Pahoinpitelyrikollisuuden taso maassa vakituisesti asuvan väestön suurimmissa kieliryhmissä vuosina 2010–2011 (OPTL; käsittää kieliryhmät, joihin kuului vuonna 2010 Suomessa vähintään 100 henkilöä)

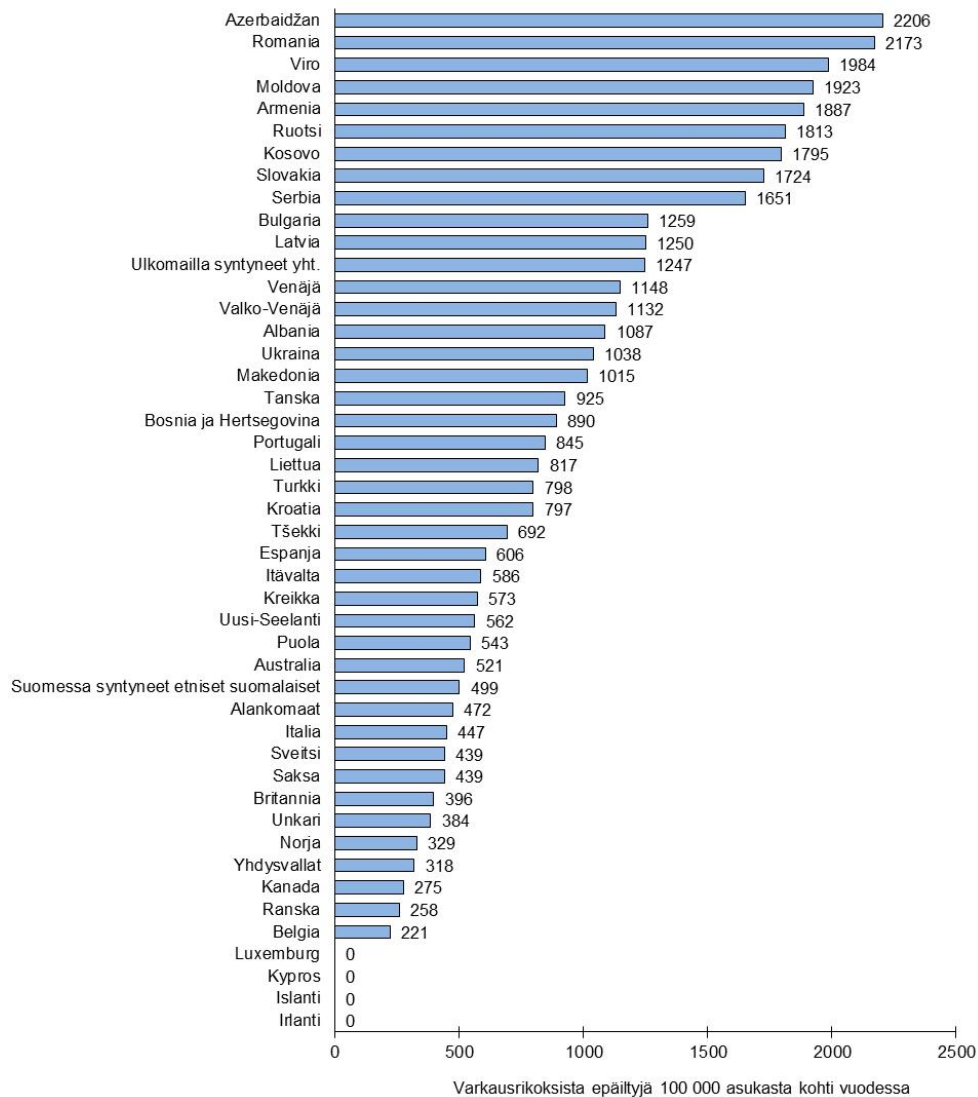

Liitekuvio 2 Varkausrikollisuuden taso maassa vakituisesti asuvan väestön suurimmissa kieliryhmissä vuosina 2010–2011 (OPTL; käsittää kieliryhmät, joihin kuului vuonna 2010 Suomessa vähintään 100 henkilöä)

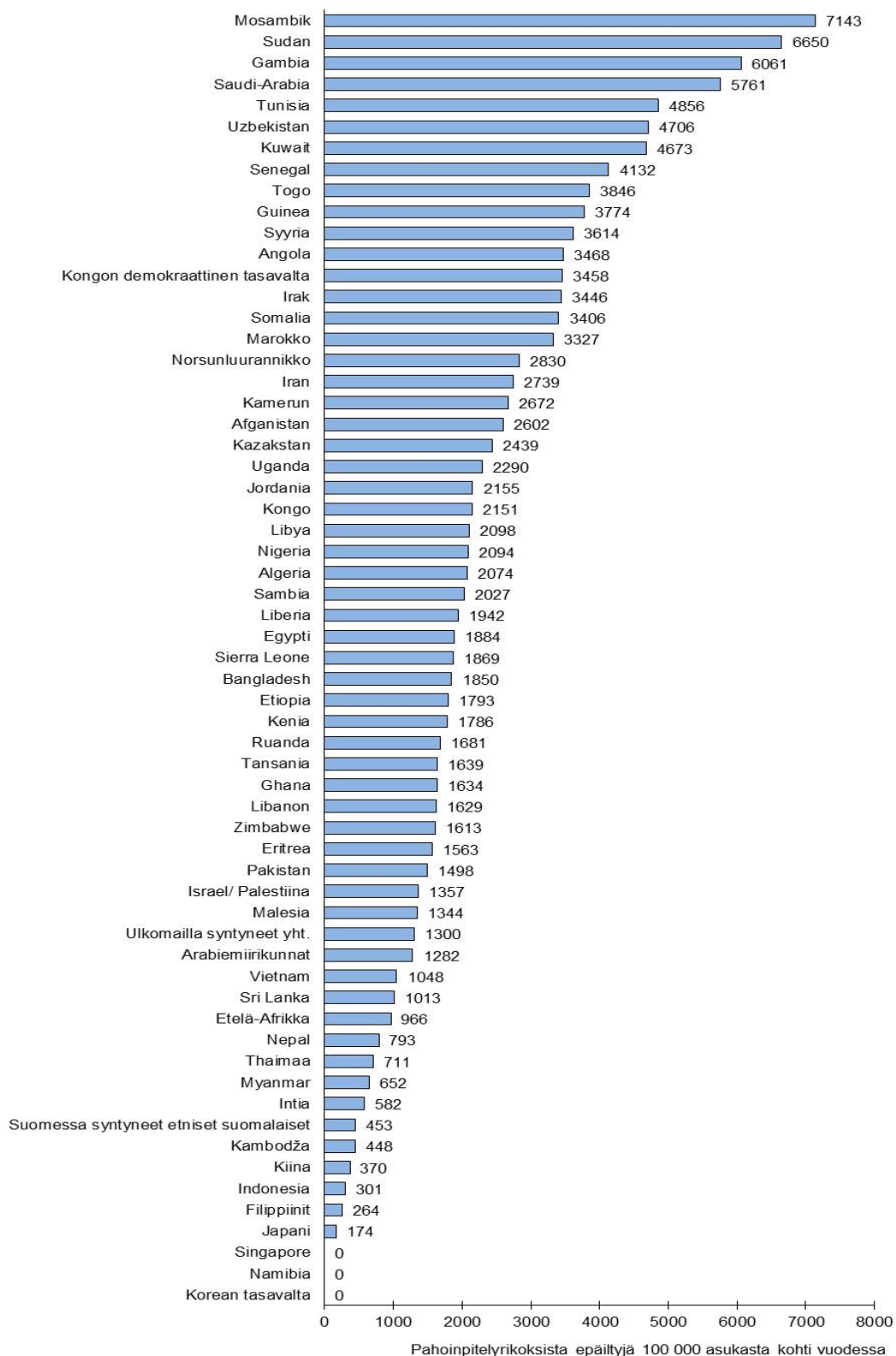
Liitekuvio 3 Pahoinpitelyrikollisuuden taso maassa vakituisesti asuvilla Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Tyynenmeren alueella syntyneillä syntymämaan mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁷¹

⁷¹ Käsittää vain maat, joissa syntyneitä asui Suomessa vähintään 50 henkilöä vuoden 2010 lopussa.

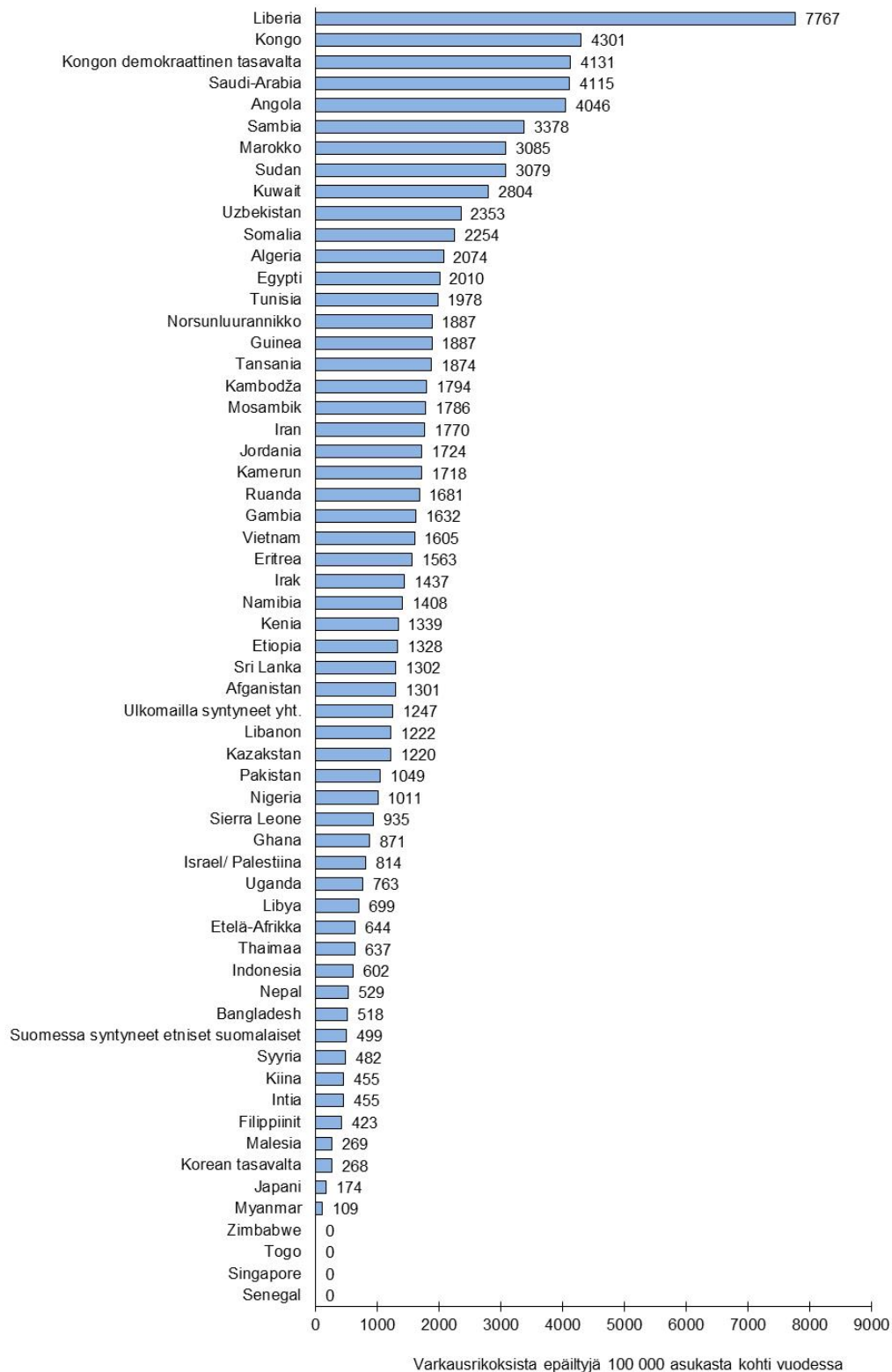
Liitekuvio 4 Varkausrikollisuuden taso maassa vakituisesti asuvilla Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Tyynenmeren alueella syntyneillä syntymämaan mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁷²

⁷² Käsittää vain maat, joissa syntyneitä asui Suomessa vähintään 50 henkilöä vuoden 2010 lopussa.

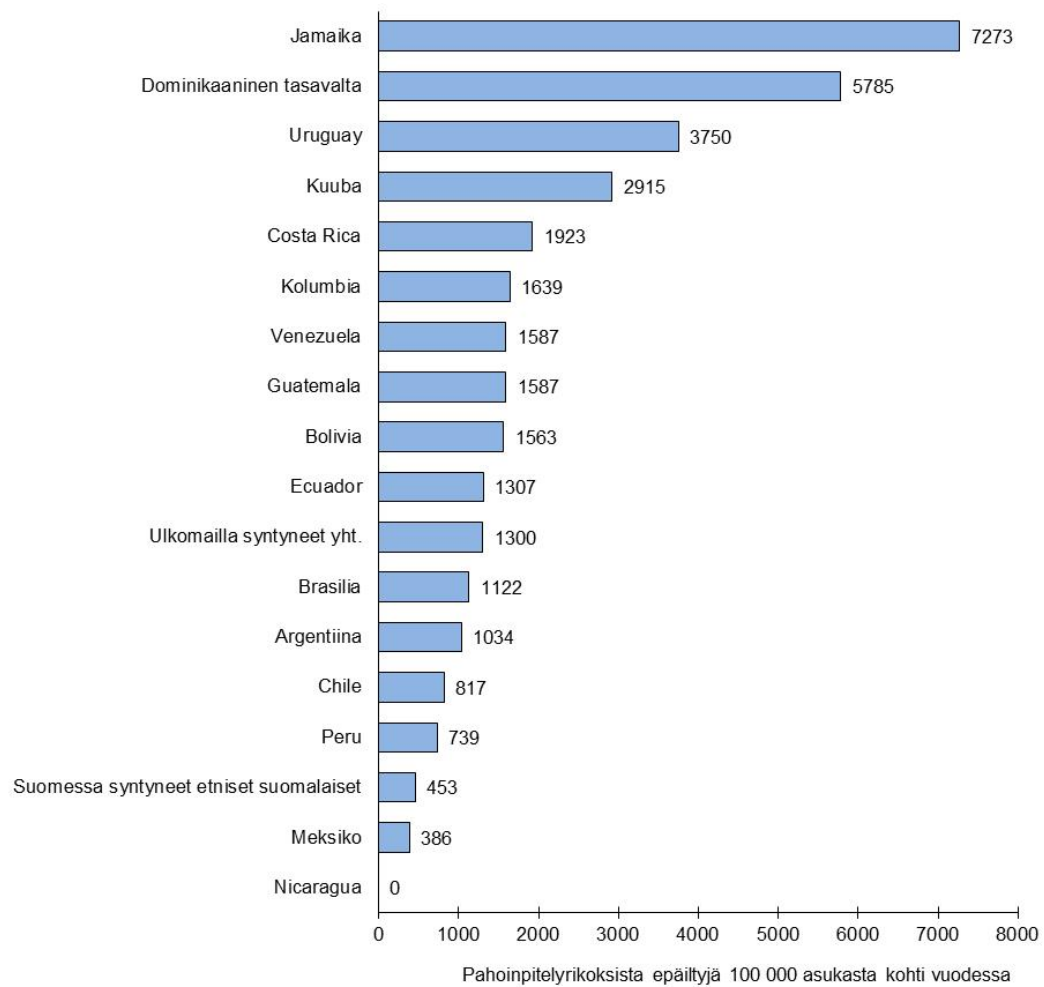
Liitekuvio 5 Pahoinpitelyrikkollisuuden taso maassa vakituisesti asuvilla Afrikassa ja Aasiassa syntyneillä syntymämaan mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁷³

⁷³ Käsittää vain maat, joissa syntyneitä asui Suomessa vähintään 50 henkilöä vuoden 2010 lopussa.

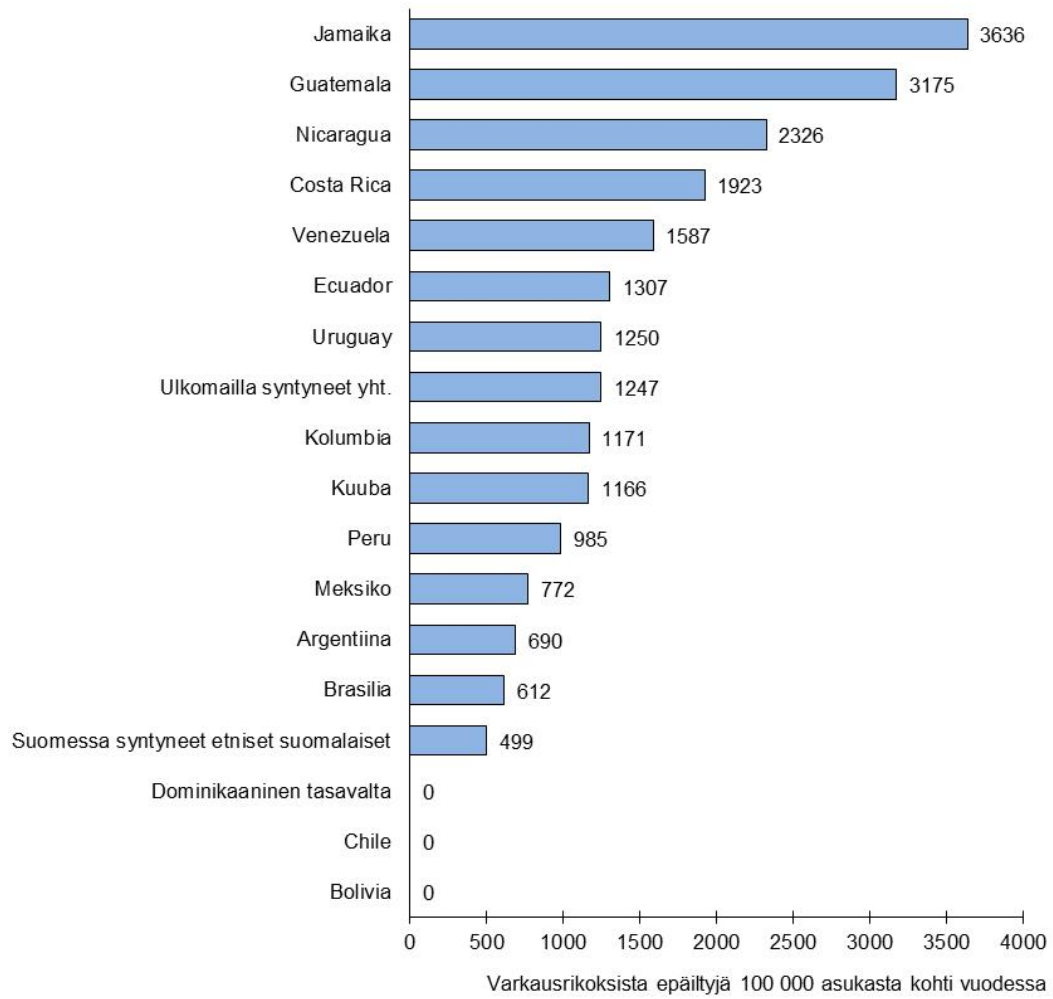
Liitekuvio 6 Varkausrikollisuuden taso maassa vakituisesti asuvilla Afrikassa ja Aasiassa syntyneillä syntymämaan mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁷⁴

⁷⁴ Käsittää vain maat, joissa syntyneitä asui Suomessa vähintään 50 henkilöä vuoden 2010 lopussa.

Liitekuvio 7 Pahoinpitelyrikollisuuden taso maassa vakituisesti asuvilla latinalaisessa Amerikassa syntyneillä syntymämaan mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁷⁵

⁷⁵ Käsittää vain maat, joissa syntyneitä asui Suomessa vähintään 50 henkilöä vuoden 2010 lopussa.

Liitekuvio 8 Varkausrikollisuuden taso maassa vakituisesti asuvilla latinalaisessa Amerikassa syntyneillä syntymämaahan mukaan vuosina 2010–2011 (OPTL)⁷⁶

⁷⁶ Käsittää vain maat, joissa syntyneitä asui Suomessa vähintään 50 henkilöä vuoden 2010 lopussa.

Liitetaulukko 5 Pahoinpitelyrikosten uhrit, logistinen regressiomalli

	M1		M2		M3		CI 95 %
	OR	sig	OR	sig	OR	sig	
ryhmä (kantaväestö)	1		1		1		
Muu Euroopan unioni	0,00		0,78		0,72		0,49-1,06
Muut Euroopan maat	3,07	***	3,03	***	2,68	***	2,00-3,58
Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka	5,44	***	5,27	***	4,64	***	3,50-5,69
Afrikka	3,80	***	3,74	***	3,04	***	2,30-4,03
Etelä- ja Keski-Aasia	2,38	***	2,31	***	1,84	**	1,22-2,78
Kaakkois-Aasia	0,00		1,36		1,17		0,72-1,91
Itä-Aasia	0,00		0,38		0,32	*	0,10-0,98
Pohjois-Amerikka	0,00		0,64		0,58		0,19-1,83
Latinalainen Amerikka	0,00		0,70		0,60		0,19-1,89
Oseania	0,00		1,01		0,90		0,12-6,59
Tuntematon lähtömaa	0,00		0,93		0,90		0,12-6,64
Suomessa syntynyt vieraskielinen	0,00		1,01		0,69		0,22-2,19
Virolainen	1,44	*	1,45	*	1,35		0,97-1,89
Venäläinen	1,46	**	1,51	**	1,40	*	1,08-1,81
Ruotsissa syntynyt suomenkielinen	2,18	***	2,18	***	1,89	***	1,40-2,54
Suomenruotsalainen	0,61	***	0,61	***	0,60	***	0,49-0,73
sukupuoli (mies)			1		1		
nainen			0,82	***	0,82	***	0,77-0,88
ikä (18-20)					1		
21-24					1,00		0,87-1,14
25-29					0,75	***	0,68-0,90
30-39					0,60	***	0,54-0,69
40-49					0,65	***	0,57-0,73
50+					0,27	***	0,24-0,31
log likelihood	-16337		-16319		-15970		
	M1: ryhmä						
	M2: ryhmä + sukupuoli						
	M3: ryhmä + sukupuoli + ikä						

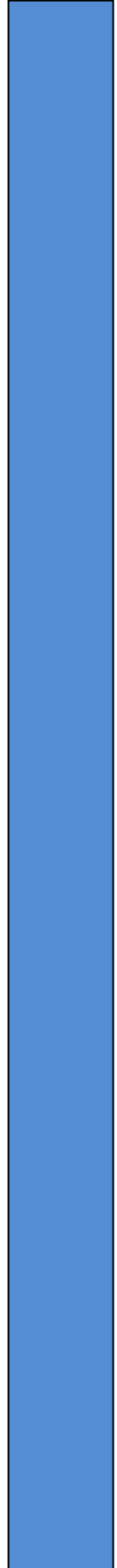
Liitetaulukko 6 Varkausrikosten uhrit, logistinen regressiomalli

	M1		M2		M3		CI 95 %
	OR	sig	OR	sig	OR	sig	
ryhmä (kantaväestö)	1		1		1		
Muu Euroopan unioni	0,85		0,81		0,75		0,53-1,07
Muut Euroopan maat	1,21		1,18		1,07		0,70-1,63
Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka	1,68	**	1,58	*	1,41		0,96-2,06
Afrikka	1,22		1,18		1,03		0,66-1,60
Etelä- ja Keski-Aasia	1,28		1,21		1,03		0,61-1,73
Kaakkois-Aasia	0,79		0,87		0,78		0,43-1,39
Itä-Aasia	0,61		0,63		0,54		0,23-1,27
Pohjois-Amerikka	1,04		1,00		0,93		0,39-2,23
Latinalainen Amerikka	1,09		1,07		0,95		0,39-2,27
Oseania	0,61		0,59		0,54		0,05-6,23
Tuntematon lähtömaa	2,00		1,90		1,85		0,47-7,32
Suomessa syntynyt vieraskielinen	1,86		1,82		1,64		0,72-3,73
Virolainen	0,78		0,79		0,74		0,48-1,13
Venäläinen	1,01		1,07		1,00		0,75-1,34
Ruotsissa syntynyt suomenkielinen	1,19		1,20		1,05		0,72-1,54
Suomenruotsalainen	0,97		0,97		0,97		0,83-1,13
sukupuoli (mies)			1		1		
nainen			0,68	***	0,68	***	0,64-0,73
ikä (18-20)					1		
21-24					1,39	***	1,18-1,63
25-29					1,41	***	1,21-1,64
30-39					1,11		0,96-1,28
40-49					1,08		0,93-1,24
50+					0,68	***	0,59-0,79
log likelihood	-17291		-17220		-17091		
	M1: ryhmä						
	M2: ryhmä + sukupuoli						
	M3: ryhmä + sukupuoli + ikä						

II

*Venla Salmi, Reino Sirén, Petri Danielsson
ja Karoliina Suonpää*

Maahanmuuttajat rikosten
uhreina ja tekijöinä
kyselytutkimuksen valossa

1 JOHDANTO

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on vuoden 2013 aikana toteuttanut tutkimushankkeen, jossa tutkitaan maahanmuuttajia ja kantaväestöä rikosten tekijöinä ja uhreina. Käsillä olevan julkaisun ensimmäinen osa sisältää olemassa olevien viranomaisrekisteriaineistojen analyysin (Lehti ym. 2014a). Tämä osa käsittää kokonaisrikollisuutta mittaavien kyselyaineistojen analyysin. Julkaisun kolmannessa osassa tarkastellaan kotouttamispolitiikan merkitystä rikollisuuden näkökulmasta (Aaltonen ym. 2014). Erillisessä, tutkimushankkeeseen liittyvässä verkkokatsauksessa esitellään ulkomailla asuvien henkilöiden rikollisuutta maassamme (Lehti ym. 2014b).

Viranomaistilastot kuvaavat vain poliisille ja muille viranomaisille ilmi tullutta rikollisuutta. Suuri osa, varsinkaan lievemmistä rikoksista, ei koskaan tule poliisin tietoon. Rikollisuusilmiöiden tutkimuksessa virallistilastojen antaman kuvan ohella on siis tärkeää pyrkiä selvittämään myös kokonaisrikollisuuden taso. Kokonaisrikollisuutta tutkitaan kyselytutkimusten avulla, joissa ihmisiltä kysytään, ovatko he joutuneet rikosten kohteeksi tai ovatko he itse tehneet rikoksia (menetelmästä tarkemmin jaksossa 2.3). Kyselytutkimukset eivät kuitenkaan sovellu kaikkein vakavimman rikollisuuden tutkimukseen, vaan niiden osalta on käytettävä lähteenä viranomaisrekistereitä. Tässä tutkimushankkeessa on hyödynnetty sekä viranomaistilastoja että kyselytutkimuksia mahdollisimman kattavan ja luotettavan ilmiökuvauksen aikaansaamiseksi.

Tutkimuksessa, jossa vertaillaan rekisterilähteiden valossa eri ihmisryhmien rikollisuutta tai uhrikokemuksia, on erityisen tärkeää huomioida, kuvaavatko rekisterit oikeasuhtaisesti näiden ryhmien rikostasoja. Maahanmuuttajien rikollisuutta koskevassa keskustelussa on esitetty, että poliisin ja muiden viranomaisten maahanmuuttajiin kohdistaman tehokkaamman valvonnan vuoksi heidän rikoksensa tilastoituvat muuta väestöä todennäköisemmin ja monissa maissa havaittu maahanmuuttajien yliedustus poliisin tietoon tullessa rikollisuudessa johtuisi juuri tästä (ks. Lehti ym. 2014a ja jaksot 2.1 ja 6.3 tässä osassa). Väitteen paikkansapitävyyttä voidaan arvioida tarkastelemalla rinnakkain rekisteripohjaisia rikostietoja ja kokonaisrikollisuustutkimusten tuloksia, kuten tässä tutkimuksessa on tehty.

Seuraavissa luvuissa maahanmuuttajien ja kantaväestön uhrikokemuksia tarkastellaan sekä nuorten keskuudessa että aikuisväestössä. Rikosten tekemistä käsitellään vain nuorten osalta, sillä aikuisväestön rikoskäyttäytymisestä ei ole saatavilla kyselypohjaista kokonaisrikollisuustietoa. Pääaineistoina ovat Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2012 Nuoriso-

rikollisuuskysely ja vuoden 2012 Kansallinen rikosuhritutkimus. Rikollisuuden ja uhrikokemusten kuvauksen lisäksi tutkitaan, onko erityyppisillä taustatekijöillä yhteyttä rikostasoihin ja niiden mahdollisiin eroihin. Aineistojen antamien mahdollisuuksien rajoissa vertaillaan nuorten osalta myös poliisin kontrollin kohdentumista maahanmuuttajiin ja kantaväestöön. Kokonaisrikollisuusaineistojen antamaa kuvaa maahanmuuttajien rikollisuudesta suhteutetaan soveltuvin osin rekisteripohjaisen analyysin tuloksiin. Rekisteriaineistoista poiketen kyselyaineistot eivät kuitenkaan sisällä mahdollisuutta eritellä kantaväestön eri ryhmiä (esim. suomenruotsalaiset), joten kantaväestöä käsitellään analyyseissä yhtenä ryhmänä. Julkaisun tähän osaan sisältyy myös systemaattinen kirjallisuuskatsaus maahanmuuttajien rikollisuuden ehkäisyyn tähtäävistä ohjelmista.

2 AIKAISEMPI TUTKIMUS JA AINEISTOT

2.1 Maahanmuuttajien rikollisuus ja sen selittäminen

Kun akateeminen kriminologinen keskustelu maahanmuuton ja rikollisuuden mahdollisesta yhteydestä käynnistyi Yhdysvalloissa 1900-luvun alkupuolella, julkisen maahanmuuttokeskustelun leimaavana piirteenä oli oletus maahanmuutosta rikollisuutta lisäävänä ilmiönä. Tähän mielikuvaan vaikutti osaltaan se, että maahanmuuttajat asettuivat usein vähien aineellisten resurssiensa vuoksi alueille, jotka jo ennestään olivat huono-osaisia ja rikostasoltaan korkeita. Lisäksi maahanmuuttajapopulaation sosiodemografinen rakenne oli rikollisuutta ”suosiva”; yliedustettuina olivat nuoret miehet, jotka ovat ylipäätään kaikista rikosaltein väestönosa. (Bui & Thongniramol 2005; Hagan ym. 2008; Ousey & Kubrin 2009; MacDonald & Saunders 2012; Davies & Fagan 2012; MacDonald & Sampson 2012). Vuosisadan alkupuolen aihetta sivuava teoreettinen keskustelu keskittyi alueellisten sosioekonomisten, sosiodemografisten ja kulttuurikonfliktisten kysymysten ympärille (Sellin 1938; Shaw & McKay 1942; Sutherland 1947 ks. myös Thomas 2011).

Empiirinen tutkimus on kuitenkin osoittanut, että oletus maahanmuuttajien korkeammasta rikostasosta Yhdysvalloissa on osoittautunut harhaanjohtavaksi. Kokonaisuutena tarkastellen maahanmuuttajaväestön rikostasoa ei ole korkeampi kuin kantaväestön vaan pikemminkin päinvastoin (Mears 2001; Sampson 2008; Lee & Martinez 2009; Ousey & Kubrin 2009; Davies & Fagan 2012). Ylipäätään tutkimuksissa, joissa alueelliset ja sosiodemografiset tekijät on vakioitu, on havaittu, että hyvinvoinnin tasolla mitattuna maahanmuuttajat voivat keskimääräistä paremmin kuin vastaavien alueiden kantaväestö (Desmond & Kubrin 2009; MacDonald & Saunders 2012). Tätä ilmiötä on nimitetty maahanmuuttajaparadoksiksi (immigrant paradox, myös hispanic paradox) (Sam ym. 2008; Sampson 2008; Desmond & Kubrin 2009; van Geel & Vedder 2010; MacDonald & Saunders 2012). Maahanmuuttajien alhaisempaa rikostasoa ja suhteellisesti parempaa hyvinvointia on selitetty muun muassa selektiivisellä maahanmuutolla – terveimmät ja motivoituneimmat henkilöt hakevat parempaa tulevaisuutta maahanmuuton kautta – ja maahanmuuttajayhteisöiden korkealla sosiaa-

lisella pääomalla ja kontrollilla (Sampson 2008; Ousey & Kubrin 2009; Davies & Fagan 2012; MacDonlad & Saunders 2012).⁷⁷

Eurooppalainen kriminologinen nykykeskustelu maahanmuuttajien rikollisuudesta poikkeaa jossain määrin Yhdysvalloissa käydystä keskustelusta. Vielä 1950–60-luvuilla myös Euroopan tärkeimmissä maahanmuuton kohdevaltioissa (Saksa, Sveitsi, Ranska, Belgia ja Englanti) maahanmuuttajien rikostaso oli tutkimusten mukaan alhaisempi kuin kantaväestön rikostaso. Viime vuosikymmeninä tilanne on kuitenkin muuttunut ja tutkimus on osoittanut, että maahanmuuttajaväestön keskimääräinen rikostaso tyypillisesti ylittää kantaväestön vastaavan. (Solivetti 2011; Killias 2011.)

Ilmiön taustalla on nähty maahanmuuton rakenteellinen muutos. Ennen 1970-luvun öljykriisiä – joka vaikutti huomattavasti Euroopan talouteen ja työllisyysilanteeseen – maahanmuutto oli suuressa määrin työperäistä. Työmarkkinatilanteen muuttuessa erityisesti vähän koulutetun, manuaalista työtä tekevän työvoiman tarve väheni ja työttömyys alkoi olla ongelma näillä aloilla myös kantaväestön keskuudessa. (Solivetti 2011; Killias 2011; Lehti ym. 2014a.) Työperäisen maahanmuuton vähentyessä laitton maahanmuuton osuus kasvoi. Viime vuosikymmenien maahanmuuton taustalta löytyy myös yhä useammin humanitaarisia syitä, kuten lähtömaiden kriisi- tai sotatiloja tai heikkoja ihmisoikeustilanteita. (Solivetti 2011.)

Nykyään Euroopassa maahanmuuttajien rikostaso on siis keskimäärin kantaväestöä korkeampi, kun taas Yhdysvalloissa erityisesti ensimmäisen polven maahanmuuttajien rikostaso näyttäisi olevan kantaväestöä matalampi. Killias (2011, 12) toteaa – yhdysvaltalaisen ja eurooppalaisen maahanmuuton historiallista kehitystä vertaillen – että eräs keskeinen tekijä maahanmuuton ja rikollisuuden väliseen yhteyteen on maahanmuuttajaväestön mahdollisuus integroitua työmarkkinoille. Yhdysvalloissa maahanmuuttajuus vaikuttaisi tänä päivänä olevan eurooppalaista maahanmuuttoa työperäisempää (Killias 2011, 10–12). Niin kauan kuin maahanmuuttajat pystyvät integroitumaan tulomaan työmarkkinoille, rikollisuus ei ole ongelma. Ongelmat liittyvät laittomaan maahanmuuttoon, pimeisiin työmarkkinoihin ja rikollisuuteen elinkeinona (mm. huumekauppa). Ajatus heikosta työmarkkinaintegraatiosta maahanmuuttajien korkeampaa rikostasoa selittävänä tekijänä osuu hyvin yksiin kriminologian klassisten paineteorioiden kanssa (Merton 1938; Agnew 1992), joihin viitataan usein maahanmuuttajien rikol-

⁷⁷ Eräs huomioitava seikka vertailtaessa maahanmuuttajien ja kantaväestön rikostasoja on se, millaiseen kantaväestön osapopulaation maahanmuuttajia mahdollisesti verrataan. Osa Yhdysvalloissa tehdystä tutkimuksista koskee huono-osaisia asuinalueita, joilla myös vertailuryhmän eli kantaväestön rikostaso on erityisen korkea. Tutkimuksissa on havaittu, että huono-osaisilla alueilla maahanmuuttajien suuri osuus populaatiosta näyttäisi jopa olevan rikollisuudelta suojaava tekijä (esim. Sampson 2008; Lee & Martinez 2009).

lisuuden syitä pohdittaessa (Iivari 2006; Ousey & Kubrin 2009; Wortley 2009; Thomas 2011). Keskeisenä ajatuksena on ihmisten turhautuminen ja laittomiin keinoihin turvautuminen, mikäli he eivät onnistu pääsemään tavoittelemiinsa päämääriin laillisin keinoin.

Maahanmuuttajien korkeampaa rikostasoa on selitetty myös useilla muilla mekanismeilla. Eräs sovelletuimmista teoreettisista viitekehyksistä on sosiaalisen disorganisaation teoria (Shaw & McKay 1942), joka jo alun perin rakentui maahanmuuttajakysymyksen ympärille (Davies & Fagan 2012). Teoria tarkastelee rikollisuutta alueellisen huono-osaisuuden kautta. Asuinalueilla, joiden tunnusmerkkeinä ovat halvat asunnot, köyhyys ja asukkaiden – usein maahanmuuttajien – suuri vaihtuvuus, myös rikostaso on korkea. Maahanmuuttajat joutuvat tyypillisesti asettumaan näille huono-osaisille asuinalueille, mikä muiden ongelmien lisäksi huonontaa heidän mahdollisuuksiaan lailliseen toimeentuloon. Asukkaiden suuri vaihtuvuus taas on omiaan heikentämään sosiaalisten siteiden pysyvyyttä ja epäsuoraa sosiaalista kontrollia. (Ousey & Kubrin 2009; Wortley 2009; Thomas 2011; MacDonald & Saunders 2012.)

Sosiaalisen kontrollin merkitystä korostavat selitysmallit pohjautuvat Travis Hirschin (1969) sosiaalisen kontrollin teoriaan. Voimakkaat siteet ympäröivään yhteisöön tuottavat sosiaalista kontrollia, joka vähentää yksilön motivaatiota syyllistyä rikoksiin. Yhteisöllisten siteiden löytyminen tai katkeaminen taas heikentää sosiaalista kontrollia, mikä altistaa rikoskäyttäytymiselle (Hirschi 1969, 16–26). Epävirallisen sosiaalisen kontrollin määrällä on selitetty sekä maahanmuuttajien kantaväestöä matalampaa rikostasoa (maahanmuuttajayhteisöissä tiiviit sosiaaliset siteet) että korkeampaa rikostasoa (maahanmuuttajilla heikot sosiaaliset siteet, koska suuri osa sosiaalisista kontakteista katkeaa muuton yhteydessä) (Ousey & Kubrin 2009; Solivetti 2011; Davies & Fagan 2012). Lisäksi on esitetty, että virallinen sosiaalinen kontrolli, hallinnon ja poliisin erityisesti maahanmuuttajiin kohdistaman huomion muodossa, voisi vähentää tämän ryhmän rikollisuutta (Ousey & Kubrin 2009).

Kulttuurisen konfliktin selitys perustuu ajatukselle lähtömaan ja tulo- maan erilaisista normistoista ja moraalikäsitteistä. Tietyt teot voivat olla hyväksytyjä maahanmuuttajan kotimaassa, mutta kriminalisoituja tulomaassa. (Sellin 1938; Wortley 2009; Thomas 2011; Solivetti 2011.) Esimerkiksi päihteiden käyttöön ja perhepiirissä tapahtuvaan väkivaltaan suhtautuminen vaihtelee yhteiskunnittain. Toisaalta on olemassa rikoksia – kuten vakavat väkivalta- ja omaisuusrikokset – joiden tuomittavuudesta ollaan varsin yksimielisiä yli kulttuuri- ja yhteiskuntarajojen (Newman 1975).

Lähellä kulttuurisia selitysmalleja ovat alakulttuuriteoriat, joiden mukaan yhteiskunnan eri ryhmittymissä voi olla valtakulttuurista poikkeavia normis-

toja, jotka ovat suotuisia rikollista toimintaa kohtaan. Ryhmittymissä, joita voi yhdistää yhteinen arvomaailma, elämäntapa, asuinalue tai kokemus alkuperästä, voi näiden teorioiden mukaan esiintyä esimerkiksi väkivaltaista käyttäytymistä tukevia arvojärjestelmiä. (Wolfgang & Ferracutti 1967; Nisbett & Cohen 1996.) Näin esimerkiksi maahanmuuttajaryhmien keskuudessa voi syntyä tai esiintyä alakulttuureja, joiden normisto poikkeaa yhteiskunnassa yleisesti vallitsevista normeista (Iivari 2006; Honkatukia & Suurpää 2007).

Edellä esitetyt maahanmuuttajien rikollisuutta selittävät teoriat perustuvat oletukseen, että maahanmuuttajien rikostaso todellisuudessa on kantaväestön vastaavaa korkeampi (tai matalampi), ja että kyseiset erot ovat empiiriseen todellisuuteen perustuvia. Poiketen tästä, niin kutsutun valikoivan kontrollin koulukunta on esittänyt, että maahanmuuttajien ja kantaväestön rikostasoissa ei ole eroa vaan kyseessä on tilastollinen harha. Koulukunnan mukaan maahanmuuttajien rikostaso ei siis ole kantaväestön rikostasoa korkeampi, mutta kontrollikoneiston maahanmuuttajiin kohdistaman tehokkaamman valvonnan vuoksi heidän rikoksensa tilastoituvat muuta väestöä todennäköisemmin. Näin ollen maahanmuuttajaryhmien yliedustus rikostilastoissa johtuisi institutionaalisesta rasismista ja epätasa-arvoisesta kohtelusta eikä todellisesta erosta rikoskäyttäytymisessä. (Honkatukia & Suurpää 2007; Wortley 2009; Killias 2011; Lehti ym.2014a.) Maahanmuuttajien rikollisuudesta tehty empiirinen tutkimus ei kuitenkaan tue valikoivan kontrollin väitettä. Ensinnäkin kokonaisrikollisuustutkimukset, jotka eivät perustu viranomaistilastoihin vaan väestölle tehtäviin kyselytutkimuksiin, ovat osoittaneet että maahanmuuttajaryhmien ja kantaväestön rikollisuudessa todella on havaittavissa eroja. Toiseksi, tutkimusten perustella vaikuttaa, että viranomaistilastot kuvaavat varsin luotettavasti todellisia eroja sekä tehdyssä rikollisuudessa että rikosten uhriksi joutumisessa. (Ks. tarkemmin Lehti ym. 2014a; myös Killias 2011.)

2.2 Aikaisempaa tutkimusta

Seuraavassa tarkastellaan eräitä keskeisiä viimeaikaisia maahanmuuttajien rikollisuutta ja uhrikokemuksia koskevia eurooppalaisia ja kotimaisia kyselytutkimuksia. Erittely aiheita koskevasta rekisteritutkimuksesta löytyy tämän julkaisun rekisteriaineistoihin pohjautuvasta osasta (Lehti ym. 2014a). Laadullisella tutkimusotteella aiheita ovat Suomessa lähestyneet muun muassa Honkatukia ja Suurpää (2007) sekä Keskinen (2009; 2010; 2014).

Nuorten maahanmuuttajien rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset

Rikollisuuden ja uhrikokemusten esiintyvyys. Kattavimman kansainvälisen vertailumahdollisuuden tarjoaa International Self-Report Study (ISR2), jossa tutkittiin nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia 30 osallistujamaassa (Junger-Tas ym. 2012). Tutkimuksen aineisto perustui kaupunkiotoksiin (N=67 883) ja se toteutettiin koululaiskyselynä. Osallistuneet nuoret olivat 12–16-vuotiaita. Maahanmuuttajanuorten rikoskäyttäytymistä koskevassa analyysissä maahanmuuttajien lähtömaat ryhmiteltiin kahdeksaan klusteriin (Pohjois- ja Länsi-Eurooppa, Keski- ja Itä-Eurooppa, Etelä- ja Kaakkois-Eurooppa, Turkki, anglosaksiset maat, Afrikka, Aasia sekä Pohjois- ja Etelä-Amerikka). Kokonaisuutena tarkastellen rikosten tekeminen oli yleisempää maahanmuuttajanuorten keskuudessa. Havainto koski erityisesti väkivallantekoja, omaisuusrikosten kohdalla erot olivat pieniä. Tulokset vaihtelivat kuitenkin maahanmuuttajaryhmittäin. Aasialaista alkuperää olevilla nuorilla oli maahanmuuttajaryhmistä alhaisin – ja kantaväestöä vastaava – väkivaltataso, kun taas turkkilaista ja keski- ja itäeurooppalaista alkuperää olevien maahanmuuttajanuorten keskuudessa väkivalta oli selvästi kantaväestöä yleisempää. Samoien ryhmien (aasialaiset, turkkilaiset ja keski- ja itäeurooppalaiset) kohdalla omaisuusrikokset olivat kantaväestöä harvinaisempia. Ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien välillä ei havaittu eroa rikoskäyttäytymisen yleisyydessä. (Junger-Tas 2012.)

Samassa tutkimushankkeessa (Junger-Tas ym. 2010a) yksittäisten maiden kohdalla tehdyt analyysit osoittivat, että Alankomaissa, Saksassa, Tanskassa, Suomessa⁷⁸, Venäjällä ja Yhdysvalloissa maahanmuuttajanuorten rikostasoa ei eronnut merkitsevästi kantaväestön nuorten rikostasosta (Junger-Tas ym. 2010b; Enzmann 2010; Sorensen & Gabrielsen 2010; Salmi & Kivivuori 2010; Konnov ym. 2010; Haen Marshall & He 2010). Sveitsissä, Ruotsissa, Sloveniassa, Italiassa ja Tsekissä maahanmuuttajien rikostasoa taas oli keskimäärin kantaväestöä korkeampi (Killias ym. 2010; Ring & Andersson 2010; Dekleva & Razpotnik 2010; Gatti ym. 2010; Burianek & Podana 2010). Kanadassa maahanmuuttajien rikostasoa oli kantaväestöä alhaisempi (Savoie 2010). On kuitenkin otettava huomioon, että näissä tarkasteluissa maahanmuuttajia analysoitiin pääsääntöisesti yhtenä ryhmänä. Kun tarkastelua täsmennettiin ensimmäisen ja toisen polven

⁷⁸ Tutkimuksen Suomea koskevassa analyysissä ei tarkasteltu kaikkia rikoslajeja ja maahanmuuttajia tarkasteltiin yhtenä ryhmänä.

maahanmuuttajiin, tai eri ryhmiin lähtömaiden mukaan, tulokset vaihtelivat jonkin verran (esimerkiksi Saksassa, Tanskassa ja Italiassa).

Nuorten kansainvälisessä turvallisuuskyselyssä (ISRD-2) kartoitettiin rikoskäyttäytymisen lisäksi myös nuorten joutumista rikosten uhriksi. Tulosten mukaan maahanmuuttajanuorilla oli hiukan suurempi riski joutua varkauden ja pahoinpitelyn uhriksi kuin kantaväestön nuorilla. Ryöstön uhriksi joutumisen todennäköisyydessä ei ollut eroa. (Gruszczynska ym. 2012.)

Vuonna 2002 Helsingissä toteutetussa yhdeksäsluokkalaisten nuorten uhrikokemuksia ja rikoskäyttäytymistä kartoittavassa tutkimuksessa havaittiin yhteys vakavan väkivallan tekemisen ja vanhempien maahanmuuttajataustan välillä (Kivivuori & Savolainen 2003, 69). Sen sijaan riski vakaviin omaisuusrikoksiin oli kantaväestöä pienempi niillä nuorilla, joilla vähintään toinen vanhemmista oli syntynyt ulkomailla. Tutkimuksessa vakioitiin perheen taloudellinen tilanne ja perherakenne.

Ruotsin kansallinen nuorisoriikollisuuden seurantajärjestelmä on kartoittanut yhdeksäsluokkalaisten (15–16-vuotiaat) rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia vuodesta 1995 lähtien (Ring 2013). Tutkimuksen mukaan toistuva rikoskäyttäytyminen on ollut koko kyselyjärjestelmän aikana yleisempää maahanmuuttajataustaisilla nuorilla verrattuna niihin nuoriin, joiden vanhemmat olivat syntyneet Ruotsissa. Ero oli pienimmillään tuoreimmasa vuoden 2011 mittauksessa. Samalla ajanjaksolla (1995–2011) maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat myös joutuneet kantaväestön nuoria useammin sekä varkauden että vakavan väkivallan kohteeksi.

Suomessa toteutetussa lapsiuhritutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret olivat kokeneet ikätovereitaan useammin väkivaltaa, varkauksia ja ryöstöjä (Kääriäinen 2008; Kääriäinen ym. 2010). Tutkimukseen osallistui sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaista nuoria. Samassa tutkimuksessa havaittiin myös, että yhtäältä lasten vanhempiensa taholta kokema väkivalta ja toisaalta perheessä nähty väkivalta, oli hieman yleisempää ulkomaalaistaustaisissa perheissä (Ellonen & Sariola 2008; Sariola & Ellonen 2008; Kääriäinen ym. 2010). Sen sijaan ikätovereiden tekemä väkivalta ja kiusaaminen (Kääriäinen ym. 2010) ja kasautuneen väkivallan kohteeksi joutuminen (nuori oli kokenut vähintään viisi erityyppistä uhrikokemusta vuoden aikana) ei ollut yleisempää maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille. (Salmi 2008a; ks. myös Ellonen & Salmi 2011.)

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyssä tutkittiin 15–16-vuotiaiden nuorten kokemaa seurustelusuuhdeväkivaltaa. Tutkimuksessa ei eritelty nuorten omaa syntymämaata vaan syntyperää mitattiin vanhempien syntymaan perusteella. Niillä nuorilla, joiden

toinen tai molemmat vanhemmat olivat ulkomaalaistaustaisia, ei ollut suurempaa todennäköisyyttä joutua seurustelusuuhdeväkivallan kohteeksi kuin niillä, joiden molemmat vanhemmat olivat kantaväestöä. (Salmi 2009a.)

Rikollisuuden riskitekijät. Melossi, De Giorgi ja Massa (2009) sekä Svensson kollegoineen (2012) ovat tutkineet eräiden tunnettujen rikosriskiä lisäävien tekijöiden yhteyttä maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten rikoskäyttäytymiseen. Molemmissa tutkimuksissa havaittiin riskitekijöiden olevan syntyperästä riippumattomia. Italialaisnuorten keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan heikko sosiaalinen kontrolli oli yhteydessä rikoskäyttäytymiseen sekä maahanmuuttajilla että kantaväestön nuorilla. Tutkitut nuoret olivat 13–14-vuotiaita. (Melossi ym. 2009.) Ruotsalaistutkimuksen (Svensson ym. 2012) mukaan rikoskäyttäytymiseen liittyvät sosiaaliset prosessit olivat samanlaiset sekä maahanmuuttajanuorilla että kantaväestön 12–16-vuotiailla nuorilla. Rikosalttiiseen seuraan hakeutuminen ja siitä vaikutteiden saaminen ei eronnut maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten välillä.

Maahanmuuttajien uhrikokemukset aikuisväestössä

Honkatukia (2005) on verrannut maahanmuuttajien elinolotutkimuksen (Pohjanpää ym. 2003) ja vuoden 2003 kansallisen uhritutkimuksen aineistojen avulla 20–65-vuotiaiden maahanmuuttajien ja kantaväestön väkivaltakokemuksia. Maahanmuuttajien elinolotutkimus toteutettiin venäläisten, virolaisten, vietnamlaisien ja somalialaisten maahanmuuttajien keskuudessa. Väkivallan kokeminen oli yleisempää maahanmuuttajille kuin kantaväestön suomalaisille. Yleisimpiä väkivaltakokemukset olivat somalialaisille. Kun tarkastelu rajattiin koskemaan vammoja aiheuttanutta väkivaltaa, oli sen uhriksi joutuneiden osuus yhtä suuri sekä maahanmuuttajissa että kantaväestössä. Tutkimuksessa havaittiin myös, että maahanmuuttajat olivat ilmoittaneet poliisille väkivaltakokemuksistaan kantaväestöä useammin. Honkatukian mukaan tämän voi kertoa maahanmuuttajien luottamuksesta suomalaisviranomaisiin ja toisaalta siitä, että maahanmuuttajiin kohdistunut väkivalta oli useammin tapahtunut julkisessa tilassa, jossa koettu väkivalta tulee helpommin viranomaisten tietoon kuin yksityisillä paikoilla tapahtunut väkivalta. (Honkatukia 2005, 71.)

Vuonna 2005 toteutetussa kansainvälisessä rikos- ja turvallisuustutkimuksessa (European Crime and Safety Survey, EU ICS) tarkasteltiin 18 Euroopan maan kansalaisten rikosuhrikokemuksia (van Dijk ym. 2007). Tutkimuksessa kävi ilmi, että maahanmuuttajat olivat joutuneet kantaväestöä yleisemmin rikosten uhreiksi. Tutkimuksessa tarkasteltiin erikseen vi-

harikoksia ja muuta omaisuus- ja väkivaltarikollisuutta. Havainto maahanmuuttajien suuremmasta todennäköisyydestä joutua rikosten uhriksi koski sekä vihamotiiviin perustuvia rikoksia että rikoksia ylipäätään. Tutkimuksessa ei kuitenkaan vakioitu sosiodemografisia tekijöitä ja tutkijat epäilivät, että tulokseen saattaa heijastua maahanmuuttajapopulaatioiden suhteellisen nuori ikä sekä keskittyminen suuriin kaupunkeihin, jotka molemmat ovat riskitekijöitä rikosuhrikokemusten kannalta (van Dijk ym. 2007, 52–54).

Killias (2011, 6–7) on tarkastellut maahanmuuttajien uhrikokemuksia eri maissa toteutettujen kyselytutkimusten valossa ja toteaa, että mikäli tutkimuksessa on vakioitu keskeiset sosioekonomiset ja sosiodemografiset tekijät, maahanmuuttajien uhrikokemusten yleisyys on usein vastannut kantaväestön rikostasoa. Vastaavasti tämän tutkimushankkeen rekisteripohjainen analyysi osoittaa, että tutkituissa rikostyypeissä sosiodemografiset tekijät olivat selkeässä yhteydessä maahanmuuttajien kantaväestöä korkeampaan rikostasoon (Lehti ym. 2014a). Tutkimuskirjallisuuden valossa näyttääkin ilmeiseltä, että sosioekonomisten ja sosiodemografisten vakiointien puuttuminen vaikuttaa maahanmuuttajien ja kantaväestön rikostasojen vertailtavuuteen.

Toinen haaste tutkimustiedon sovellettavuuden kannalta on se, että monissa tutkimuksissa maahanmuuttajia käsitellään yhtenä ryhmänä. Tarkastelutapa ei tuo esiin mahdollisia maahanmuuttajaryhmien välisiä eroja. Useissa maahanmuuttajien tekemää ja kokemaa rikollisuutta koskevissa tutkimuksissa, joissa maahanmuuttajia on tarkasteltu etnisinä ryhminä tai tulomaan mukaan luokiteltuina, on havaittu merkittäviä eroja maahanmuuttajaryhmien välillä (esim. Bui & Thongniramol 2005; Honkatukia 2005; Hagan ym. 2008; Junger-Tas 2012; ks. myös DiPietro & Bursik 2012). Suomessa maahanmuuttajaryhmien välinen rekisteripohjainen vertailu osoittaa, että maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä rikosten tekemisen ja niille altistumisen suhteen. Päinvastoin, maahanmuuttajaryhmien välillä on huomattavia eroja, jotka eivät kavennu sosiodemografisten tekijöiden vakioinnilla (Lehti ym. 2014a). Jotta maahanmuuttajien rikollisuudesta voidaan saada oikeasuhtainen kuva, onkin tärkeää ottaa huomioon sosiodemografiset ja sosioekonomiset tekijät sekä huomioida tarkastelussa eri maahanmuuttajaryhmät.

2.3 Tutkimuksen menetelmät

Rikollisuuden tutkimuksessa ei voida nojautua pelkästään poliisin ja muiden viranomaisten kirjaamaan tietoon tapahtuneista rikoksista. Ensinnäkin, vain osa rikoksista tulee poliisin tietoon ja sitä kautta viranomaisrekistereihin. Suuri osa erityisesti lievemmästä rikollisuudesta jää tulematta ilmi. Toiseksi, rikosten tilastoitumiseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin rikosten määrä. Näitä tekijöitä ovat muun muassa kansalaisten ilmoitusalttius, poliisin resurssit ja toiminnan kohdistuminen sekä lainsäädäntö ja siinä tapahtuvat muutokset. Mikäli halutaan saada oikeasuhtainen kuva rikollisuuden määrästä ja kehityssuunnista tarvitaan viranomaisrekistereiden rinnalle tutkimuksia, jotka mittaavat kokonaisrikollisuutta eli myös niitä rikoksia, jotka eivät päädy rekistereihin. Kokonaisrikollisuuden tutkimuksen päämenetelmät ovat itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimus ja uhritutkimus, joita molempia käytetään tässä tutkimuksessa.

Itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimus. Itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyissä (self-report delinquency study) ihmiset vastaavat nimettömästi kysymyksiin, jotka koskevat heidän rikoskäyttäytymistään. Menetelmää on käytetty kriminologisessa tutkimuksessa 1940-luvulta asti ja ensimmäinen suomalainen itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimus tehtiin 1960-luvulla (Anttila & Jaakkola 1966; Kivivuori 2007; Kivivuori 2011). Kyselyt ovat vakiintuneet keskeiseksi kokonaisrikollisuuden mittaamisen keinoksi ja niitä käytetään nykyään erityisesti nuorten rikoskäyttäytymisen mittaamiseen (Kivivuori 2007; Kivivuori 2011). Samaan menetelmään (self-report) perustuvia kyselyitä käytetään myös muun muassa terveys- ja päihdetutkimuksessa (Stone ym. 2000). Suomessa keskeiset itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimukseen perustuvat osoittimet on kohdistettu koululaisille (Kansainvälinen nuorten turvallisuustutkimus ja Nuorisoriikollisuuskyselyt; osoittimien tarkempi kuvaus jaksossa 2.4) ja kutsuntaikäisille miehille (Salmi 2008b).

Itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää on tutkittu laajalti ja se on havaittu varsin luotettavaksi metodologisissa tutkimuksissa (Jungertas & Haen Marshall 1999; Thornberry & Krohn 2000; 2003; Lynch & Addington 2010; van Batenburg-Eddes ym. 2012). Menetelmää on niin ikään kehitetty ja testattu Suomessa (Kivivuori & Salmi 2009; Kivivuori & Salmi 2011; Kivivuori ym. 2013).

Uhritutkimukset. Näissä tutkimuksissa selvitetään väestöä haastatteleamalla tai kyselylomakkeella, miten yleistä on joutua väkivallan tai muiden rikosten kohteeksi. Kokonaisrikollisuutta lähestytään siis uhrinäkökulmasta. Laajamittaisten uhritutkimusten suunnittelu alkoi Yhdysvalloissa 1960-

luvun lopulla. Uhritutkimus todettiin käyttökelpoiseksi menetelmäksi saada tietoa tilastojen ulkopuolelle jäävästä rikollisuudesta (President's Commission 1967; Dodge & Turner 1971). Nykyisin uhritutkimuksia tehdään säännöllisesti monessa maassa eri puolilla maailmaa (UNODC-UNECE 2010). Suomessa ensimmäinen aikuisväestöön suunnattu kansallinen uhritutkimus toteutettiin vuonna 1970 (Aromaa 1971). Tutkimuksia jatkettiin vuosien 1980–2009 välillä laajemmilla, myös tapaturmien uhriksi joutumista käsitelleillä haastattelututkimuksilla (Heiskanen 2002; Sirén ym. 2010). Vuonna 2012 tehtiin ensimmäinen uusimuotoinen kansallinen rikosuhritutkimus (KRT). Sen kehittämiseen liittyi myös menetelmätutkimusta (Sirén 2011; Kivivuori ym. 2012).

Yksityisiin henkilöihin ja kotitalouksiin kohdistuneiden rikosten lisäksi, uhritutkimusmenetelmää on käytetty myös yritysten ja yhteisöjen kokemien rikosten kartoittamiseen. Ensimmäinen kansallisesti kattava yritysuhritutkimus tehtiin Suomessa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toimesta vuonna 2011 (Salmi ym. 2011).

2.4 Aineistot

Tutkimuksessa käytetään pääasiallisiin analyyseihin kahta kyselyaineistoa: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2012 Nuorisoriikollisuuskyselyä (NRK-2012) ja saman vuonna kerättyä Kansallista rikosuhritutkimusta (KRT-2012).

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Nuorisoriikollisuuskyselyt muodostavat 15–16-vuotiaiden nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia mittaavan kokonaisrikollisuuden osoittimen. Kyselyjärjestelmä käynnistettiin vuonna 1995 ja vuonna 2012 toteutettiin seitsemäs kysely (Salmi 2012). Tähän tuoreimpaan kyselyyn vastasi 4 855 yhdeksännen luokka-asteen oppilasta. Uutena ikäryhmänä mukaan otettiin kuudesluokkalaiset eli 12–13-vuotiaat, joita kyselyyn osallistui 4 059. Tutkimuksessa käytettiin internet-pohjaista kyselylomaketta, jonka oppilaat täyttivät tietokoneluokissa oppitunnin aikana. Kyselyä valvoivat yhteysopettajat, jotka olivat saaneet tarkat ohjeet kyselyn toteuttamisesta.

Nuorisoriikollisuuskyselyn perusjoukkona ovat koko maan suomenkielisten yläasteiden yhdeksännen ja kuudennen luokka-asteen oppilaat. Otokset näistä ikäryhmistä on muodostettu käyttämällä arvontayksikkönä koulua. Otannassa on huomioitu eri kuntatyyppien riittävä edustus ja koulujen koko (probability proportional to size -otanta). Valmis aineisto on painotettu siten, että painotus huomioi sekä otanta-asetelman että vastauskadon.

Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla vastausprosentti oli 80 prosenttia ja kuudensilla luokilla 87 prosenttia (koko aineistossa 83 %). Tässä tutkimuksessa käytetään aineistoa, jossa ovat mukana sekä kuudennen että yhdeksännen luokka-asteen oppilaat (N=8 914).

Täydentävinä aineistoina nuorten osalta käytetään Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen viime vuosina toteuttamia muita nuorisokyselyitä. Nämä ovat vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskysely (NRK-2008) sekä vuosina 2006 ja 2013 toteutetut kansainväliset nuorten turvallisuustutkimukset (ISRD-2 ja ISRD-3). Valtakunnallinen NRK-2008 kohdistui yhdeksäsluokkalaisiin nuoriin, joita tutkimukseen vastasi 5 826. Aineisto kerättiin paperilomakkeilla yhdysopettajien valvonnassa. Otanta-asetelma oli sama kuin vuonna 2012 (ks. tarkemmin Salmi 2009b, 165–166). Nuorten kansainväliset turvallisuuskyselyt (International Self-Report Delinquency Study) aloitettiin Suomessa vuonna 1992. Vuonna 2006 toteutettiin toinen kyselykierros Helsingissä ja vuonna 2013 kolmas kyselykierros Helsingissä ja Turussa. ISRD-2 ja -3 kyselyissä aineisto kerättiin internetpohjaisella lomakkeella tutkimusavustajien valvoessa aineistonkeruuta. Tutkimuksiin osallistuneet oppilaat olivat 7.–9.-luokkalaisia. Tutkimusten otosten arvontayksikkönä oli luokka. ISRD-2 kyselyyn osallistui 1 368 nuorta ja ISRD-3 kyselyyn 2 203 nuorta (1 116 Helsingistä ja 1 087 Turusta). Aineistojen painotuksessa on huomioitu otanta-asetelma ja vastauskato.⁷⁹

Aikuisväestön uhrikokemuksia kartoittava osuus perustuu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2012 toteuttamaan kansalliseen rikosuhritutkimukseen (KRT), joka on posti- ja internetmenetelmän yhdistelmänä toteutettava, kansallisesti edustava kysely (kyselyjärjestelmän valmistelusta ks. Sirén 2011). Aikaisempiin uhritutkimuksiin verrattuna kyselyn painopiste on aiempaa selkeämmin rikoksiin liittyvissä uhrikokemuksissa, erityisesti omaisuusrikosten, uhkailujen ja väkivallan osalta. Kyselyn perusjoukkoa ovat 15–74-vuotiaat henkilöt, joilla on vakituinen osoite Suomessa tai Ahvenanmaalla. Otannassa ei tehdä vastaajien äidinkieleen perustuvia rajoituksia, joten kyselyllä saavutetaan kaikki Suomessa tai Ahvenanmaalla vakituisesti asuvat henkilö, mukaan lukien maahanmuuttajataustaiset henkilöt.

Vuoden 2012 tutkimusta varten väestötietojärjestelmästä poimittiin kaksi satunnaisotosta, joista toinen koski suomen- ja ruotsinkielisiä henkilöitä ja toinen muunkielisiä, Suomessa pysyvästi asuvia henkilöitä. Suomen- ja ruotsinkielisten otoksen koko oli 13 750 ja muunkielisten otos 710

⁷⁹ Koska tässä käytetyt nuorten kyselyaineistot perustuvat joko koulupohjaiseen (NRK-2008 ja -2012) tai luokkapohjaiseen (ISRD-2 ja -3) otantaan, aineistot ovat ryvästyneet. Tämä on otettu huomioon analyysien merkitsevyydestarkasteluissa, jota on tehty käyttäen SPSS Complex Samples moduulia.

henkilöä, eli yhteensä 14 460 henkilöä. Otosten suhteelliset koot vastasivat kyseisten ryhmien väestöosuutta vuoden 2011 lopun väestötietojen perusteella.

KRT toteutettiin vuonna 2012 posti- ja internetkyselyn yhdistelmänä, jossa jokaiselle vastaajalle lähetettiin paperimuotoinen lomake. Lisäksi vastaajille annettiin mahdollisuus osallistua kyselyyn verkkolomakkeella, joka oli sisällöllisesti identtinen paperilomakkeen kanssa. Kaikkiaan kyselyyn osallistui 7 746 henkilöä, joista 7 479 oli suomen- tai ruotsinkielisiä ja 267 muunkielisiä, yhteensä 41:stä eri kieliryhmästä. Suomen- ja ruotsinkielisten vastaamisaste oli 54,4 prosenttia, kun muunkielisillä vastaamisaste oli hieman matalampi, 37,6 prosenttia. Kaikkiaan kyselyn vastaamisaste oli 53,6 prosenttia. Analyysyjä varten aineisto painotettiin sukupuolen, ikäryhmän ja asuinalueen mukaan vastaamaan vuoden 2012 lopun väestörakennetta.

3 NUORTEN MAAHANMUUTTAJIEN RIKOSKÄYTTÄYTYMINEN

3.1 Aineisto ja käsitteet

Tässä jaksossa kuvataan nuorten maahanmuuttajien ja kantaväestön nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia käyttäen aineistona pääosin Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2012 valtakunnallista Nuorisoriikollisuuskyselyä (NRK-2012) (ks. tarkemmin luku 2.3 ja Salmi 2012). Tulokset ovat yleistettävissä koskemaan koko maan kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisia nuoria. Tutkimukseen vastasi 8 914 oppilasta, 4 855 yhdeksäsluokkalaista ja 4 059 kuudesluokkalaista.

Tutkimuksen kannalta keskeisin käsitteenmäärittely koskee maahanmuuttajia. Maahanmuuttajuus voidaan määritellä monella tavalla. Luokitteluperusteina voidaan käyttää esimerkiksi henkilön kansalaisuutta, syntymämaata tai äidinkieltä. Käytännöt vaihtelevat tutkimuksesta ja käytettävästä aineistoista riippuen (ks. maahanmuuttajuuden määrittelystä, Lehti ym. 2014a). Tämän tutkimuksen nuoria koskevissa kyselyaineistoissa luokitteluperusteena on käytetty nuoren ilmoitusta omasta syntymämaastaan ja vanhempiensa syntymämaista. Mukana analyyseissä ovat sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajat. Ensimmäisen polven maahanmuuttajaksi on luokiteltu nuori, joka on itse syntynyt ulkomailla ja jonka vähintään toinen vanhempi on syntynyt ulkomailla. Mikäli ulkomailla syntyneen nuoren molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa, häntä ei ole luokiteltu maahanmuuttajaksi eikä myöskään kantaväestöön kuuluvaksi⁸⁰. Toisen polven maahanmuuttajaksi on luokiteltu nuori, joka syntymämaa on Suomi ja jonka vanhemmista molemmat tai ainakin toinen on syntynyt ulkomailla⁸¹. Näillä perusteilla luokiteltujen maahanmuuttajien osuus aineistossa on 8 prosenttia⁸². Taulukossa 1 on esitetty NRK-2012 aineistossa maahanmuuttajien määrä. Liitetaulukossa 1 on eritelty maahanmuuttajien ja kantaväestön määrät luokka-asteittain ja sukupuolittain.

⁸⁰ Näitä nuoria oli aineistossa 66, eivätkä he ole mukana tämän luvun analyyseissä.

⁸¹ Luokittelu eroaa julkaisun ensimmäisessä osassa käytettävästä luokittelusta, jossa suomalaistaustaisiksi luetaan kaikki Suomessa syntyneet henkilöt (ml. toisen polven maahanmuuttajat), ja maahanmuuttajataustaisiksi ulkomailla syntyneet eli ensimmäisen polven maahanmuuttajat (ks. Lehti ym. 2014a).

⁸² Aineiston perusteella ei ole mahdollista erotella maahanmuuttajia heidän maahanmuutostatuksensa (esim. turvapaikanhakijat) mukaan.

Taulukko 1 Kantaväestön ja maahanmuuttajien määrä NRK-2012 aineistossa

		N
Ensimmäisen polven maahanmuuttajat	Nuori itse ja vähintään toinen vanhemmista syntynyt ulkomailla	167
Toisen polven maahanmuuttajat	Nuori itse syntynyt Suomessa, molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla	138
	Nuori itse syntynyt Suomessa, toinen vanhempi syntynyt ulkomailla	394
Maahanmuuttajat yhteensä		699
Kantaväestö		8 149

Tulosten esittelyssä maahanmuuttajia tarkastellaan myös suuralueluokittelun⁸³ mukaisina ryhminä, jotka perustuvat nuoren ja vanhempien syntymämaihin⁸⁴. Ensimmäisen polven maahanmuuttajien kohdalla luokitteluperusteena on nuoren ilmoitus omasta syntymämaasta. Toisen polven maahanmuuttajien kohdalla ensisijainen luokitteluperusta on äidin syntymämaa. Mikäli äiti on suomalainen tai äidin syntymämaasta ei ole tietoa, luokitteluperusteena on isän syntymämaa.⁸⁵ Vastaajaryhmien verrattain pienen koon vuoksi alueluokittelu on jouduttu jättämään varsin karkeaksi. Taulukossa 2 näkyy aineistossa olevien maahanmuuttajien määrä syntymämaiden perusteella tehdyn, ja analyyseissä käytettävän, suuralueluokittelun mukaan. Tarkemmat maakohtaiset vastaajamäärät on esitetty liitetaulukossa 2. Yleisimmät taustamaat olivat Ruotsi (N=109), Venäjä (N=101), Viro (N=78), Iso-Britannia (N=26), Somalia (N=24), Vietnam (N=24), Irak (N=22) ja Thaimaa (N=22).

Taulukko 2 Maahanmuuttajien määrät NRK-2012 aineistossa suuralueittain

Suuralueet	N
Kantaväestö	8 149
EU ja Schengen	288
Muut Euroopan maat	149
Lähi-itä ja Afrikka	110
Aasia ^a , Amerikka ^b ja Oseania	116

^a Ei sisällä Lähi-idän maita, ^b Sisältää sekä Pohjois- että Etelä-Amerikan

⁸³ Suuralueluokittelusta tarkemmin ks. Lehti ym. 2014a.

⁸⁴ Aineistossa oli joitakin tapauksia, joissa nuoren tai vanhempien syntymämaata ei voitu määrittellä. Tällöin alkuperämaan luokitteluksi käytettiin nuoren ilmoitusta kotona puhuttavasta kielestä (N=40).

⁸⁵ Täydentävinä aineistoina käytetyissä nuorten rikollisuutta ja uhrikokemuksia mittavissa kyselyissä (NRK-2008, ISRD-2 ja ISRD-3, ks. tarkemmin jakso 2.3) maahanmuuttajuus on määritelty samoin kuin pääaineiston kohdalla eli oman tai vanhempien syntymämaiden perusteella.

Aineisto kuvaa koko maan kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisia nuoria. Otokses-
sa on huomioitu alueellinen kattavuus siten, että otanta on suoritettu kolmen
taajama-asteen huomioivan ositteen sisältä. Nämä ositteet ovat kymmenen
suurinta kaupunkia, muut kaupungit ja taajamat/maaseutu. Aineistossa maa-
hanmuuttajanuorten osuudet vaihtelevat eri ositteissa jonkin verran. Eniten
maahanmuuttajanuoria tuli mukaan odotetusti suurimpien kaupunkien osit-
teesta (14 % ositteen vastaajista), muiden kaupunkien ositteessa maahan-
muuttajanuorten osuus on 6 prosenttia ja taajamat/maaseutu-ositteessa 5 pro-
senttia. Nuorten rikollisuutta ja uhrikokemuksia kuvailevissa jaksoissa (3.2,
3.3, 4.1 ja 4.2) tulokset on esitetty ilman taustatekijöiden vakiointia. Moni-
muuttujamalleissa (jaksot 3.4 ja 4.3) on vakioitu asuinkunnan taajama-aste,
sukupuoli ja luokka-aste. Tämän lisäksi malleissa vakioidaan muita keskei-
siä taustatekijöitä kuten perheen sosio-ekonomisia tekijöitä.

3.2 Rikoskäyttäytymisen yleisyys

Tässä jaksossa verrataan maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten
rikoskäyttäytymisen yleisyyttä. Aluksi vertaillaan rikoskäyttäytymisen
yleisyyttä siten, että kaikkia maahanmuuttajia tarkastellaan yhtenä ryhmä-
nä. Tämän jälkeen tarkastellaan mahdollisia maahanmuuttajaryhmien väli-
isiä eroja rikoskäyttäytymisen yleisyydessä.

Taulukossa 3 on vertailtu maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön
nuorten osallistumista kyselyssä kysytyihin kiellettyihin ja rikollisiin te-
koihin⁸⁶. Päähavaintona on, että maahanmuuttajanuorten keskuudessa kiel-
lettyihin ja rikollisiin tekoihin osallistuminen oli jonkin verran yleisempää
kuin kantaväestön nuorten kohdalla. Erot vaihtelevat kuitenkin tekokohtai-
sesti.

Vahingonteot ja varastaminen. Vahingonteoista ainoastaan seiniin piir-
tely ja kirjoittelu olivat tilastollisesti merkitsevästi yleisempää maahan-
muuttajille. Kuluneen vuoden aikana seiniin oli piirrellyt 15 prosenttia
maahanmuuttajista ja 12 prosenttia kantaväestön nuorista. Varastamisteois-
ta taas kaikki paitsi koulusta varastaminen olivat maahanmuuttajanuorille
yleisempiä. Erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan ole erityisen suuria. Esi-
merkiksi myymälävarkauden vuoden aikana oli tehnyt 10 prosenttia maa-
hanmuuttajanuorista ja 7 prosenttia kantaväestön nuorista.

⁸⁶ Rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia kartoittavien kysymysten muotoilut on esitetty
kokonaisuudessaan liitteessä 1. Tutkimuksen koko kyselylomake (9. luokkalaiset) löytyy
vuoden 2012 nuorisoriikollisuuskyselyn perustuloksia esittelevästä raportista (Salmi
2012).

Taulukko 3 Kuluneen vuoden aikana vähintään kerran teon tehneitä, % (*=p<.05)

	Kantaväestön nuoret %	Maahanmuuttaja- nuoret %
luvaton poissaolo koulusta	26	31
seiniin piirtely ja kirjoittelu	12	15*
vahingonteko koulussa	11	11
vahingonteko muualla	15	16
kaupasta/kioskista varastaminen	7	10*
koulusta varastaminen	14	16
moottoriajoneuvon varastaminen	1	3*
muu varkaus	5	8*
murtautuminen	5	8*
luvaton verkkolataaminen	52	56
koulukiusaaminen	19	26*
osallistuminen tappeluun	10	14*
pahoinpitely	5	11*
uhkaamalla varastaminen	2	4*
aseen mukana pitäminen	7	8
alkoholin humalajuominen	29	31
N	8 149	699
Vain 9.luokka-aste:		
marihuanan/hasiksen käyttö	9	19*
muun huumeen käyttö	4	11*
humalassa ajo moottoriajoneuvolla	13	15
N	4 478	341
Vain 6. luokka-aste:		
muun huumaavan aineen kuin alkoholin käyttö	1	3
N	3 671	358

Väkivalta. Koulukiusaaminen, tappeluun osallistuminen ja toisen henkilön hakkaaminen olivat yleisempiä tekoja maahanmuuttajanuorilla kuin kanta-
väestön nuorilla. Maahanmuuttajista 26 prosenttia oli kiusannut toista
nuorta koulussa tai koulumatkalla, 14 prosenttia ilmoitti osallistuneensa
tappeluun julkisella paikalla ja 11 prosenttia kertoi hakanneensa toisen
henkilön vuoden aikana. Vastaavat osuuden kantaväestön nuorilla olivat
19, 10 ja 5 prosenttia. Myös uhkaamalla varastaminen – eli tilanne, jossa
nuori uhkaa toista ihmistä hakkaamisella tai aseella saadakseen tältä rahaa
tai jonkin arvokkaan esineen – oli yleisempi teko maahanmuuttajille.
Aseen mukana pitämisessä ei ollut merkitsevää eroa ryhmien välillä. Nuor-

ten tyypillisimmin mukana pitämät aseet ovat puukkoja, linkkuveitsiä tai muita teräaseita. Ampuma-aseet ovat hyvin harvinaisia (Salmi 2012, 10).

Tappeluun osallistumisen osalta nuorilta kysyttiin niiden henkilöiden kansallista taustaa, jota/joita vastaan nuori tappeli. Maahanmuuttajanuorista 24 prosenttia ilmoitti, että viimeisimmässä tappelussa toisen osapuolen kansallisuus oli joku muu kuin suomalainen. Neljännes maahanmuuttajanuorten tappeluista oli siis maahanmuuttajien välisiä. Kantaväestön nuorten tappeluista 8 prosenttia oli sellaisia, jossa toinen osapuoli oli kansalliselta taustaltaan joku muu kuin suomalainen.

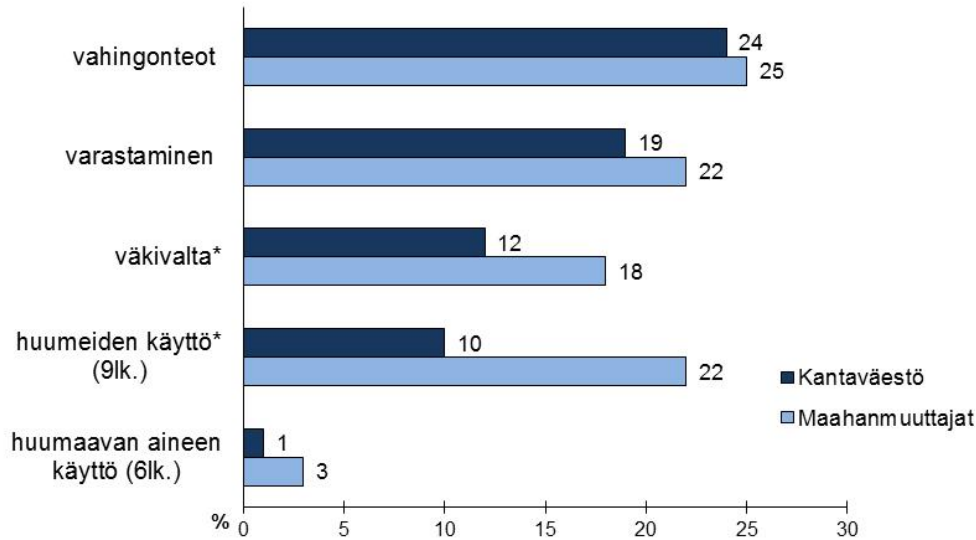
Päihteet. Humalajuomisen yleisyydessä ei ollut merkitsevää eroa kantaväestön ja maahanmuuttajanuorten välillä. Sen sijaan muiden päihteiden osalta erot ovat selkeitä. Koska yhdeksäsluokkalaisilta ja kuudesluokkalaisilta kysyttiin muiden päihteiden kuin alkoholin käytöstä erilaisilla kysymyksillä, näiden tekojen kohdalla analyysi on tehtävä luokka-asteittain. Yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin erikseen marihuanan ja hasiksen käytöstä sekä muiden huumeiden kuin marihuanan ja hasiksen käytöstä. Maahanmuuttajat olivat kokeilleet tai käyttäneet selvästi kantaväestön nuoria yleisemmin sekä marihuanaan ja hasista että muita huumeita. Lisäksi yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin humalassa moottoriajoneuvolla ajamisesta. Ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa teon yleisyydessä.

Kuudesluokkalaisilta kysyttiin, oliko nuori käyttänyt jotain muuta ainetta kuin alkoholia, jotta huumautuisi tai päihtyisi. Kuudesluokkalaisista harva ilmoitti tehneensä näin. Ero maahanmuuttajien ja kantaväestön kuudesluokkalaisten välillä ei ole tilastollisesti merkitsevä.

Tuloksia voidaan havainnollistaa tarkastelemalla keskeisiä rikostyyppejä – vahingontekoja, varastamista, väkivaltaa ja huumeiden käyttöä – kokonaisuuksina. Analyysia varten näistä rikostyypeistä on luotu summamuuttujat, jotka kuvaavat niiden nuorten osuutta, jotka osallistuivat vähintään yhteen kyseisen rikostyyppin tekoon vuoden aikana. Vahingontekoihin on laskettu mukaan seiniin piirtely, vahingonteko koulussa ja vahingonteko koulun ulkopuolella. Varastamisteoista mukana ovat kaupasta ja kioskista varastaminen, koulusta varastaminen, moottoriajoneuvon varastaminen ja muuhun omaisuuteen kohdistunut varkaus. Väkivallanteoista tarkastelussa ovat mukana tappeluun osallistuminen, toisen henkilön hakkaaminen ja uhkaamalla varastaminen. Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla huumeiden käyttöä kuvaavassa summamuuttujassa ovat mukana sekä marihuanan ja hasiksen käyttö että muiden huumeiden käyttö. Kuudesluokkalaisten kohdalla tarkastelussa mukana on muun huumaavan aineen kuin alkoholin käyttö.

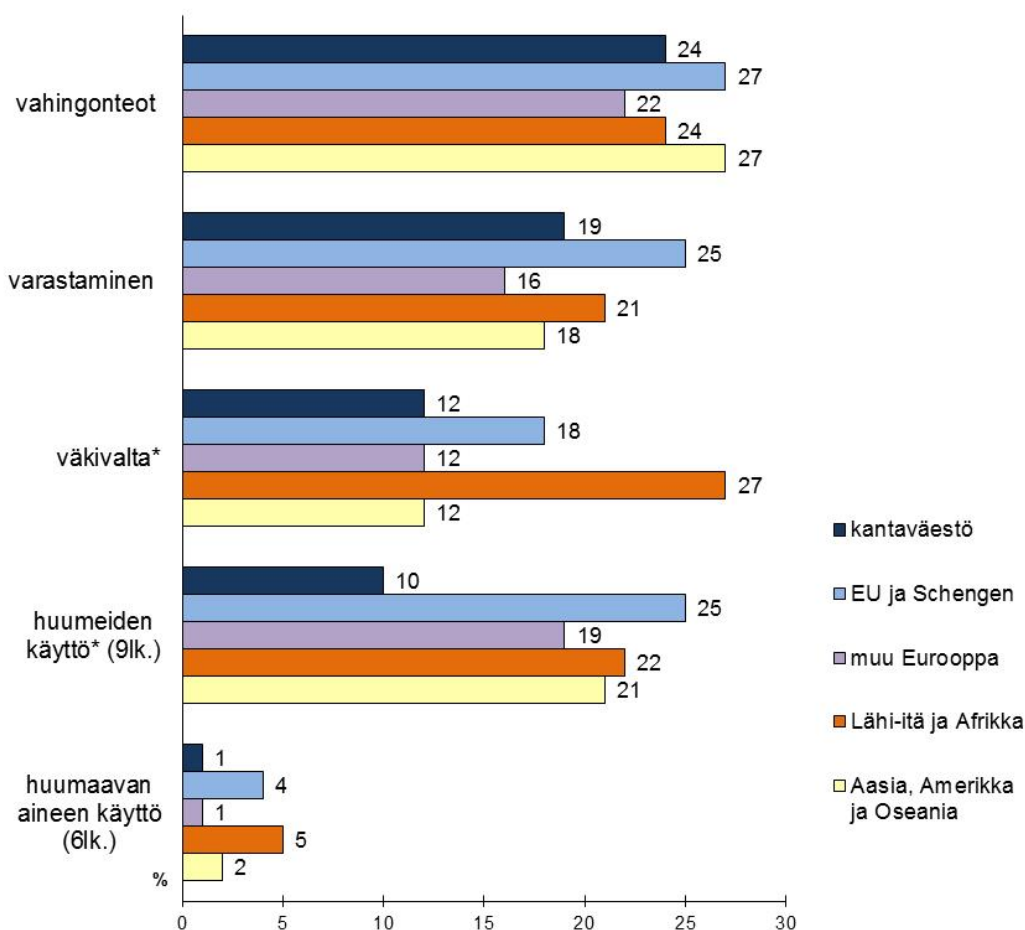
Kuviossa 1 on verrattu kantaväestön nuorten ja maahanmuuttajanuorten osallistumista eri tekotyyppeihin. Tulokset ovat linjassa tekokohtaisten tarkastelujen havaintojen kanssa. Vahingontekojen ja varastamisen yleisyy-

dessä ryhmien väliset erot ovat hyvin pienet, eivätkä tilastollisesti merkitsevät. Väkivallanteot sen sijaan olivat maahanmuuttajanuorille kantaväestön nuoria yleisempiä. Selvästi yleisempää oli myös yhdeksäsluokkalaisten maahanmuuttajanuorten huumeiden käyttö. Liitetaulukossa 3 on esitetty rikoskäyttäytymisen yleisyys eriteltynä sukupuolen ja luokka-asteen mukaan samoissa tekotyypeissä. Tulokset ovat samansuuntaiset luokka-asteesta ja sukupuolesta riippumatta.

Kuvio 1 Kuluneen vuoden aikana tekotyyppeihin osallistuneita, % (*= $p < .05$)

Seuraavaksi rikostyyppisiin osallistumisista tarkastellaan siten, että maahanmuuttajat on luokiteltu oman tai vanhempien syntymämaan suuralueiden mukaan (luokittelusta ks. jakso 3.1). Kuviosta 2 havaitaan, että maahanmuuttajaryhmien rikosaktiivisuus vaihtelee jonkin verran suuralueesta riippuen. Koska maahanmuuttajien osaryhmät ovat kuitenkin aineistossa varsin pienet, tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä ilmenee vain väkivallan ja yhdeksäsluokkalaisten huumeiden käytön kohdalla. Aineiston rajallisen koon vuoksi aluekohtaisiin tarkasteluihin on ylipäättään suhtauduttava lähinnä suuntaa antavina. Väkivaltaa tehneiden osuus on korkein Lähi-idän ja Afrikan alueiden nuorilla ja EU ja Schengen -alueen nuorilla. Yhdeksäsluokkalaisten huumeiden käytön kohdalla taas erot maahanmuuttajaryhmien välillä ovat melko pienet, mutta maahanmuuttajien taso on kauttaaltaan korkeampi kuin kantaväestön nuorilla.

Kuvio 2 Kuluneen vuoden aikana tekotyypeihin osallistuneita, % (*= $p < .05$)

Muiden Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa viime vuosina tehtyjen nuorisokyselyiden (NRK-2008, ISRD-2 ja -3) keskeiset havainnot ovat edellä esiteltyjen tulosten kanssa pääosin yhteneviä. Erityisesti valtakunnallisten kyselyiden (NRK-2008 ja -2012) antama kuva on hyvin samankaltainen. Kaikissa kyselyissä erot vahingontekojen ja varastamisen yleisyydessä ovat maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten välillä hyvin pienet, eivätkä tilastollisesti merkitsevät. Molemmista valtakunnallisissa kyselyissä huumeiden käyttö oli maahanmuuttajanuorilla kantaväestön nuoria yleisempää. Helsingissä vuonna 2006 toteutetussa ISRD-2 tutkimuksessa ja Helsingissä ja Turussa vuonna 2013 toteutetussa ISRD-3 tutkimuksissa huumeiden käyttö oli hieman, mutta ei tilastollisesti merkitsevästi yleisempää maahanmuuttajanuorilla. ISRD-3 aineistossa niiden maahanmuuttajien osuus, jotka kertoivat myyneensä huumeita, oli kuitenkin merkitsevästi kantaväestöä suurempi.

Väkivallan osalta tulokset poikkeavat jonkin verran valtakunnallisiin ja kaupunkiotoksiin perustuvissa aineistoissa. NRK-2008 on myös väkivallan osalta linjassa vuoden 2012 kyselyn kanssa, joka mukaan väkivallan teot

olivat yleisempiä maahanmuuttajanuorille. Sen sijaan kaupunkiotoksiin perustuvissa ISRD-2 ja -3 tutkimuksissa maahanmuuttajien ja kantaväestön ero väkivaltaan osallistumisen yleisyydessä ei ole tilastollisesti merkitsevä. Tähän voi osittain vaikuttaa se, että tutkimukset mittaavat hieman erityyppisiä väkivallantekoja. Tulokseen voivat kuitenkin vaikuttaa myös ajalliset ja alueelliset vaihtelut nuorten rikoskäyttäytymisessä. Jatkotutkimuksissa olisikin syytä selvittää tarkemmin ilmeneekö maahanmuuttajanuorten rikoskäyttäytymisessä alueellisia eroja ja liittyvätkö mahdolliset erot esimerkiksi kaupunkien kokoon, taajama-asteeseen tai maahanmuuttajien suhteelliseen alueelliseen jakautumiseen.

Tutkimushankkeeseen kuuluvassa rekisteriaineistojen analyysissä tarkasteltiin erikseen 10–19-vuotiaiden nuorten poliisin tietoon tullutta varkaus- ja pahoinpitelyrikollisuutta (Lehti ym. 2014a). Tulokset ovat pääosin linjassa tässä saatujen havaintojen kanssa. Rekisterianalyysin tulosten mukaan maahanmuuttajanuorten rikollisuustaso vakioimattomilla ristitulosuhteilla oli varkausrikoksissa noin kaksinkertainen ($OR=2,1$) ja väkivaltarikoksissa noin kolminkertainen ($OR=2,9$) kantaväestön nuoriin nähden. Vastaavasti lasketut vakioimattomat ristitulosuhteet (OR) ovat kyselyaineistossa varkauksien kohdalla 1,2 ja väkivallassa 1,6. Molemmissa aineistoissa ero väkivallassa on siis selvempi kuin ero varkauksissa, mutta erot kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä ovat selvästi pienemmät kyselyaineistossa. Suuraluekohtaisessa tarkastelussa väkivaltarikosten taso on kummassakin aineistossa korkein Lähi-idän ja Afrikan alueiden nuorilla.

Rekisteripohjainen analyysi eroaa jonkin verran tässä saaduista tuloksista eurooppalaista alkuperää olevien maahanmuuttajien kohdalla. Sekä rekisteriaineistossa että kyselyaineistossa EU ja Schengen -alueen nuorten rikostasoa on kantaväestöä korkeampi. Muiden Euroopan maiden nuorten rikostasoa on kuitenkin koholla vain rekisteriaineistossa – kyselyaineistossa varkaus ja väkivaltarikosten taso on sama kuin kantaväestöllä. Koska kyselyaineiston koko ei mahdollista maakohtaista tarkastelua, tuloksissa havaitun eron tarkempi erittely jää jatkotutkimusten varaan.

3.3 Rikoskäyttäytymisen toistuvuus ja laajuus

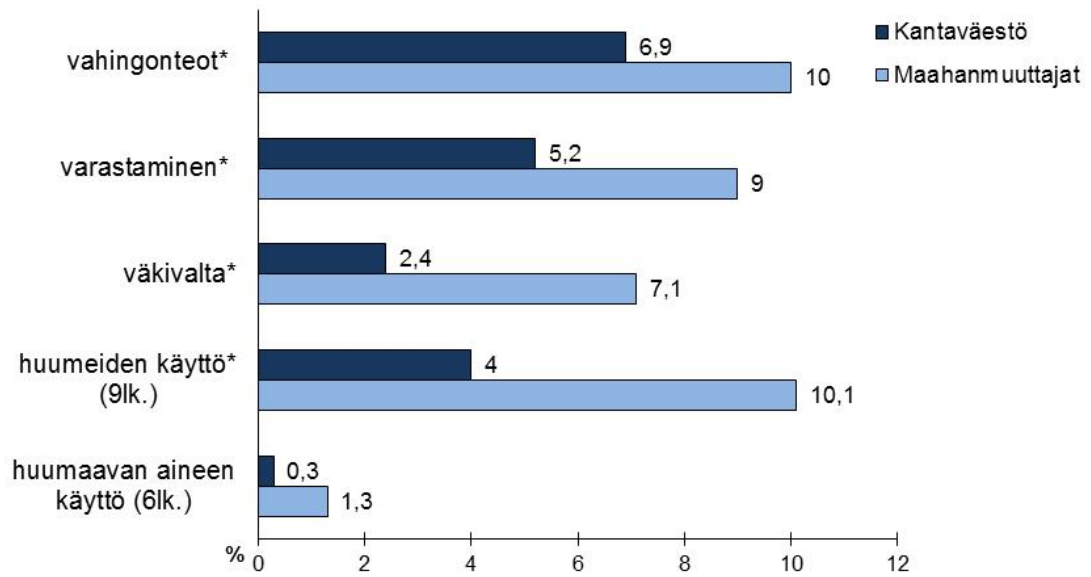
Edellisessä jaksossa tarkasteltiin kuinka suuri osa nuorista oli osallistunut erityyppisiin rikoskäyttäytymisen muotoihin vähintään kerran vuoden aikana. Tarkastelutapa ei huomioi sitä, kuinka monta kertaa nuori on tehnyt tekoja ja miten laaja-alaista nuoren rikoskäyttäytyminen on. Aiempien tutkimusten perustella tiedetään, että rikosten tekeminen ei jakaudu tasaisesti nuorten keskuuteen. Rikoksia tekevistä nuorista osalla rikoskäyttäytyminen on hyvinkin satunnaista kun taas joidenkin nuorten rikoskäyttäytymistä voi luonnehtia aktiiviseksi (esim. Salmi 2009b, 16–21).

Tässä jaksossa eritellään nuorten rikoskäyttäytymisen toistuvuutta ja laajuutta ja vertaillaan poikkeako maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten rikoskäyttäytyminen tältä osin. Rikoskäyttäytymisen toistuvuutta kuvaavat analyysit kertovat kuinka monta kertaa nuori on tehnyt samaan tekotyyppiin kuuluvia tekoja eli esimerkiksi onko nuori varastanut yhden kerran vai kymmenen kertaa vuoden aikana⁸⁷. Laajuus taas kuvaa sitä, kuinka moneen erilaiseen tekotyyppiin nuori on osallistunut vuoden aikana eli onko nuori esimerkiksi varkauden lisäksi tehnyt vahingonteon ja käyttänyt huumeita.

Rikoskäyttäytymisen toistuvuutta tarkastellaan aluksi vertailemalla niiden nuorten osuutta, jotka olivat tehneet kunkin rikostyyppin tekoja vähintään viisi kertaa vuoden aikana. Rikostyyppit on määritelty samoin kuin jakson 3.2 analyyseissä. Tulokset osoittavat, että maahanmuuttajanuorissa on kantaväestön nuoria enemmän niitä, jotka olivat tehneet toistuvasti rikostekoja vuoden aikana (kuvio 3). Erot ovat kaikissa tekotyypeissä tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta kuudesluokkalaisten huumaavien aineiden käyttöä.

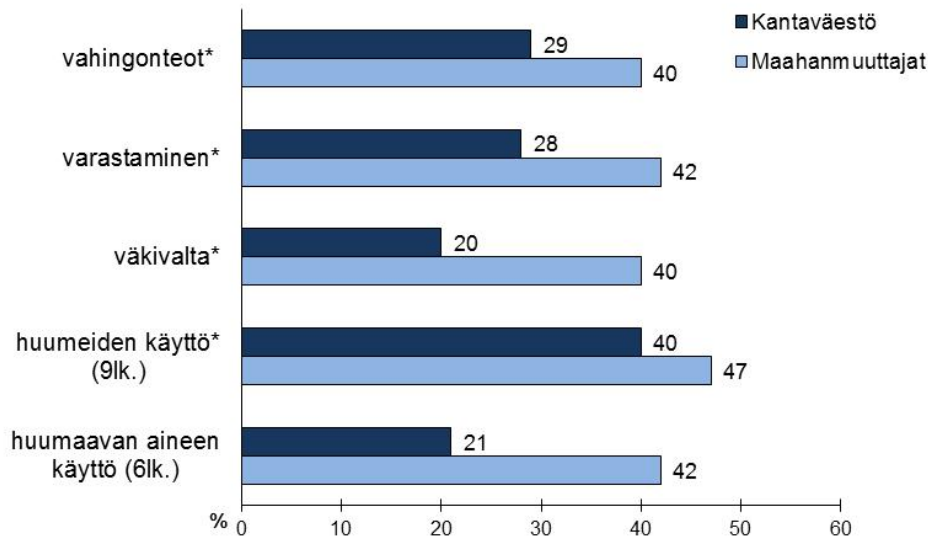
Toistuvaa rikoskäyttäytymistä mittaavassa vertailussa erot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ovat selkeämmät kuin pelkästään rikoskäyttäytymisen yleisyyttä kuvaavassa erittelyssä (kuvio 1 jaksossa 3.2), jossa vahingontekojen ja varastamisen kohdalla ei ryhmien välillä ollut merkitsevää eroa. Kun rikoskäyttäytymisen toistuvuus otetaan huomioon, myös varastamisen ja vahingontekojen tekeminen oli maahanmuuttajanuorilla merkitsevästi yleisempää. Tähän tarkastelutapaan vaikuttaa kuitenkin se, kuinka suuri osa nuorista on ylipäättään osallistunut rikostekoihin. Jotta ryhmien välillä voidaan puhtaasti verrata rikoskäyttäytymisen intensiteettiä, on tarkasteluun syytä rajata vain rikoksia tehneet nuoret.

⁸⁷ Tekomääriin perustuvissa tarkasteluissa tekokohtaiseksi maksimiarvoksi on luotettavuuden lisäämiseksi asetettu 25. Mikäli nuori on ilmoittanut tehneensä teon useammin kuin 25 kertaa vuoden aikana, on arvoksi koodattu 25.

Kuvio 3 Vähintään 5 kertaa teon vuoden aikana tehneitä, %, (*= $p < .05$)

Kun toistuvuutta tarkastellaan vain niiden nuorten kohdalta, jotka olivat tehneet rikostekoja vuoden aikana, tulos pysyy samankaltaisena. Kuviossa 4 vähintään viisi kertaa kunkin tekotyypin teon tehneiden osuus on suhteutettu tämän tekoryhmän tekoja vuoden aikana tehneiden osuuteen. Tarkastelu osoittaa, että rikoskäyttäytymiseen osallistuvien nuorten keskuudessa maahanmuuttajanuorten tekomäärät olivat kantaväestön nuoria suuremmat.

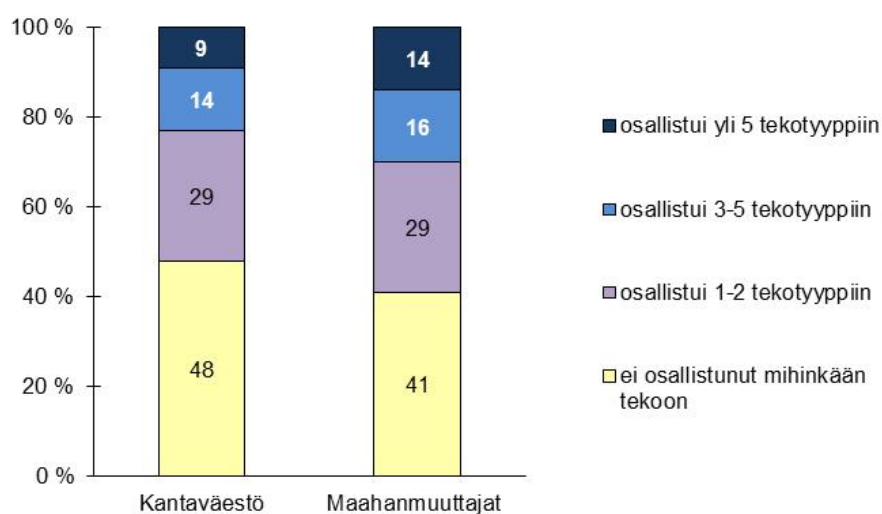

Kuvio 4 Vähintään 5 kertaa teon vuoden aikana tehneitä kunkin tekoryhmän tekoihin osallistuneista, %, (*= $p < .05$)

Rikoskäyttäytymisen laajuutta kuvaavassa tarkastelussa nuoret on jaettu neljään ryhmään sen mukaan kuinka moneen erityyppiseen rikostekoon he

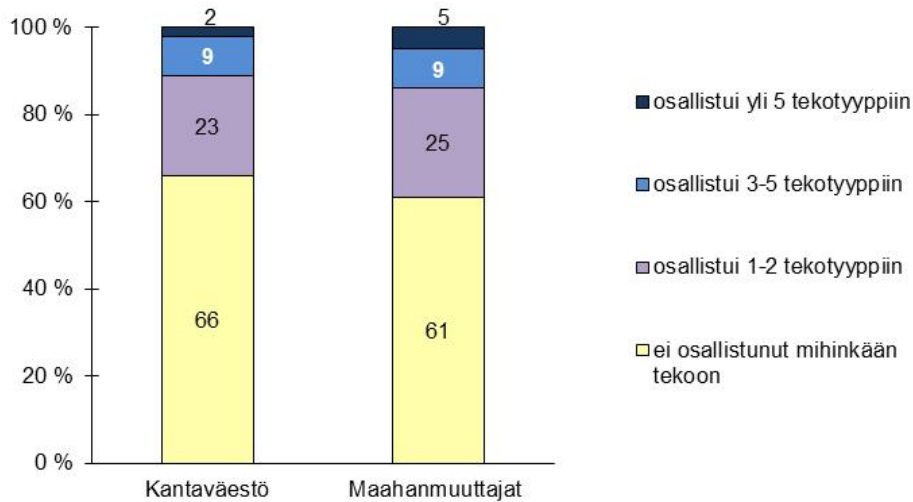
ovat vuoden aikana osallistuneet. Kyselyssä kysytyistä teoista tarkasteluun on laskettu mukaan seiniin piirtely, vahingonteko koulussa ja vahingonteko koulun ulkopuolella, kaupasta ja kioskista varastaminen, koulusta varastaminen, moottoriajoneuvon varastaminen, muuhun omaisuuteen kohdistunut varkaus, murtautuminen, kiusaaminen, tappeluun osallistuminen, toisen henkilön hakkaaminen, uhkaamalla varastaminen ja aseiden mukana pitäminen. Tämän lisäksi yhdeksäsluokkalaisten summamuuttujaan on lisätty huumeidenkäyttöä mittaavat kysymykset (marihuana ja hasis sekä muut huumeet) ja humalassa moottoriajoneuvolla ajaminen. Kuudesluokkalaisten summamuuttujaan on otettu mukaan muun huumaavan aineen kuin alkoholin käyttö. Näin ollen yhdeksäsluokkalaisten rikoskäyttäytymisen laajuutta mittaavassa muuttujassa on mukana 16 tekoa ja kuudenluokkalaisten muuttujassa 14 tekoa.

Yhdeksäsluokkalaisista maahanmuuttajista 41 prosenttia ei ollut tehnyt yhtäkään edellä mainittua tekoa vuoden aikana (kuvio 5). Vastaava osuus kantaväestön yhdeksäsluokkalaista oli 48 prosenttia. Molemmissa ryhmissä 29 prosenttia nuorista oli tehnyt 1–2 tekotyyppin tekoa vuoden aikana. Maahanmuuttajista 16 prosenttia ja kantaväestöstä 14 prosenttia oli tehnyt 3–5 tekotyyppin tekoja. Aktiivisimmin rikoskäyttäytymiseen osallistuneita eli niitä nuoria, jotka olivat tehneet yli viisi erityyppistä tekoa vuoden aikana, oli maahanmuuttajista 14 prosenttia ja kantaväestön yhdeksäsluokkalaisista 9 prosenttia. Yhdeksäsluokkalaisissa maahanmuuttajissa on siis kantaväestön nuoriin nähden suhteellisesti enemmän niitä, joiden rikoskäyttäytyminen on laaja-alaista ja vähemmän niitä nuoria, jotka ovat kokonaan pidättyneet rikoksista. Erot ovat tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 5 Rikoskäyttäytymisen laajuus yhdeksäsluokkalaisilla, %

Vastaavan tarkastelun tulokset kuudesluokkalaisten kohdalla ovat samansuuntaiset ja tilastollisesti merkitsevät (kuvio 6). Maahanmuuttajanuorissa on hiukan vähemmän kokonaan rikoksista pidättäytyneitä ja toisaalta enemmän rikoskäyttämiseen aktiivisimmin osallistuneita.

Kuvio 6 Rikoskäyttämisen laajuus kuudesluokkalaissilla, %

Lopuksi rikoskäyttämisen laaja-alaisuuden tarkastelu rajataan koskemaan vain niitä nuoria, jotka olivat tehneet vähintään yhden rikosteen vuoden aikana. Keskiarvotarkastelulla havainnollistetaan, kuinka moneen eri rikostyyppiin nuoret olivat vuoden aikana osallistuneet (taulukko 4). Rikollisia tai kiellettyjä tekoja tehneet yhdeksäsluokkalaisten maahanmuuttajat olivat osallistuneet keskimäärin 4,1 eri tekotyyppin tekoihin vuoden aikana kun vastaava keskiarvo kantaväestön yhdeksäsluokkalaisten kohdalla oli 3,2. Ero on tilastollisesti merkitsevä. Maahanmuuttajaryhmien välinen tarkastelu osoittaa, että laajimmin rikoskäyttämiseen osallistuivat Lähi-idän ja Afrikan alueen nuoret (tekolaajuuden keskiarvo 4,5) ja EU ja Schengen -alueen nuoret (tekolaajuuden keskiarvo 4,3).

Taulukko 4 Rikostekolaajuuden keskiarvo tekoja vuoden aikana tehneiden keskuudessa

	9.-luokkalaisten	6.-luokkalaisten
	Tekolaajuuden keskiarvo	
Kantaväestö	3,2	2,3
Maahanmuuttajat yhteensä	4,1	2,9
Maahanmuuttajat suuralueittain:		
EU ja Schengen	4,3	3,2
Muut Euroopan maat	3,7	2,5
Lähi-itä ja Afrikka	4,5	2,8
Aasia, Amerikka ja Oseania	3,9	2,2

Kuudesluokkalaisten kohdalla vastaavassa keskiarvotarkastelussa maahanmuuttajien tekolaajuuden keskiarvo on 2,9 ja kantaväestön 2,3. Ryhmien välinen ero on ainoastaan viitteellisesti tilastollisesti merkitsevä ($p=.060$). Myös kuudesluokkalaisissa laajimmin tekoja tehneet maahanmuuttajaryhmät olivat Lähi-idän ja Afrikan alueiden sekä EU ja Schengen -alueiden nuoret.

3.4 Taustatekijöiden yhteys rikoskäyttäytymiseen

Edellisissä analyyseissä havaittiin, että maahanmuuttajanuorilla eräiden rikosten tekeminen oli kantaväestön nuoria yleisempää. Lisäksi havaittiin rikoskäyttäytymisen toistuvuuden ja laajuuden näkökulmasta, että maahanmuuttajien rikoskäyttäytyminen oli kantaväestön nuorten rikoskäyttäytymistä jonkin verran aktiivisempaa. Aiempi tutkimus on osoittanut, että mikäli maahanmuuttajaväestön usein kantaväestöstä poikkeava sosiodemografinen rakenne ja sosioekonominen tilanne otetaan huomioon, rikostasoon erot kantaväestöön nähden kaventuvat tai häviävät (Killias 2011). Tämän tutkimushankkeen rekisteripohjainen analyysi osoittaa, että sosiodemografiset tekijät ovat myös Suomessa aikuisten maahanmuuttajien kohdalla selvässä yhteydessä kantaväestöä korkeampaan rikostasoon (Lehti ym. 2014a).

Tässä jaksossa tarkastellaan, onko erityyppisillä taustatekijöillä vaikutusta nuorten maahanmuuttajien ja kantaväestön rikostasossa havaittuun eroon. Analyyseissä tarkastellaan sekä tekokirjoltaan laaja-alaista että tekomäärillä mitattuna toistuvinta rikoskäyttäytymistä. Näin huomioiduksi tulee aktiivinen rikoskäyttäytyminen, jossa nuori on tehnyt monentyypisiä tekoja ja toisaalta rikoskäyttäytyminen, jossa tekijä on saattanut tehdä vain yhdenlaisia tekoja (esimerkiksi myymälävarkauksia), mutta tekomäärä on suuri tämän tekotyypin sisällä. Tarkastelussa vakioidaan perheeseen liittyviä ja yksilötasoisia taustatekijöitä⁸⁸. Menetelmänä on logistinen regressioanalyysi (SPSS Complex Samples Logistic Regression).

Taustatekijöiden yhteys laaja-alaiseen rikoskäyttäytymiseen. Ensimmäisessä analyyseissä vastemuuttujana eli selitettävänä muuttujana on laaja-alainen rikoskäyttäytyminen, jonka perustana on edellisessä jaksossa esitelty rikoskäyttäytymisen laajuutta kuvaava summamuuttuja. Analyyseissä tarkastellaan kaikkein laaja-alaisinta rikoskäyttäytymistä. Kuudesluokkalaisten osalta tämä tarkoittaa vähintään neljän eri rikostyyppin tekoja vuoden

⁸⁸ Kaikki analyyseissä vakioitavat tekijät perustuvat nuoren kyselyssä ilmoitamiin tietoihin. Liitetaulukossa 4 on esitetty taustamuuttujien jakaumat kantaväestöllä ja maahanmuuttajilla.

aikana (6,7 % kuudesluokkalaisista) ja yhdeksäsluokkalaisten osalta vähintään kuuden eri rikostyyppin tekoja vuoden aikana (9,2 % yhdeksäsluokkalaisista). Kriteeri vaihtelee luokka-asteesta riippuen, koska kuudes ja yhdeksäsluokkalaisten summamuuttujassa on eri määrä tekoja (johtuen huumausaineita koskevien kysymysten eroista) ja yhdeksäsluokkalaisten rikoskäyttäytyminen oli muutenkin kuudesluokkalaisia laajempaa. Koko aineistossa 8 prosenttia nuorista kuului tähän ryhmään, jonka rikoskäyttäytyminen luokiteltiin laaja-alaiseksi.

Aluksi analyysissä vakioidaan perherakenne ja perheen sosioekonomiset tekijät. Näitä ovat ydinperheessä asuminen, isän ja äidin työllisyystilanne sekä nuoren arvio perheen taloudellisesta tilanteesta.

Seuraavassa vaiheessa mukaan otetaan vanhempien sosiaalinen kontrolli, nuoren riskeille altistavat rutiinotoiminnot sekä alkoholin käyttö. Vanhempien sosiaalista kontrollia mitattiin muuttujalla, jossa huomioitiin muun muassa missä määrin vanhemmat ovat selvillä siitä, missä ja keiden kanssa nuori viettää vapaa-aikaansa, seuraavatko vanhemmat nuoret koulumenestystä ja miten nuori tulee toimeen vanhempiensa kanssa. Nuoren riskeille altistavien rutiinotoimintojen kysymyspatteri taas mittasi muun muassa, missä määrin nuori viettää iltaisin aikaa julkisilla paikoilla, tulee arki-iltaisin myöhään kotiin ja viettää aikaa itseään vanhempien nuorten kanssa. Vanhempien sosiaalista kontrollia ja nuoren rutiinotoimintoja kuvaavien summamuuttujien yksittäiset osiot on esitetty liitteessä 2. Alkoholin käyttöä mitattiin kysymyksellä, onko nuori juonut vuoden aikana alkoholia vähintään kerran siten, että tuli siitä humalaan.

Lopuksi vakioidaan kaksi yksilötason tekijää: koulumenestys ja itsekontrollin taso. Koulumenestystä on mitattu matematiikan, äidinkielen ja englannin numeron keskiarvolla. Itsekontrolli on eräs keskeisimpiä ja vakiintuneimpia yksilötason mittareita, joilla rikoskäyttäytymistä selitetään kriminologisessa kirjallisuudessa. Itsekontrollin taso kuvaa henkilön lyhytjännitteisyyttä, impulsiivisuutta ja halukkuutta riskien ottamiseen. Itsekontrolliteorian mukaan alhainen itsekontrolli aiheuttaa sekä rikoskäyttäytymistä, holtitonta päihteiden käyttöä että onnettomuuksiin joutumista (Gottfredson & Hirschi 1990). Analyysissä käytetyn itsekontrollimittarin osiot on esitetty liitteessä 2.

Sukupuoli, luokkataso ja asuinkunnan taajama-aste on vakioitu kaikissa malleissa.

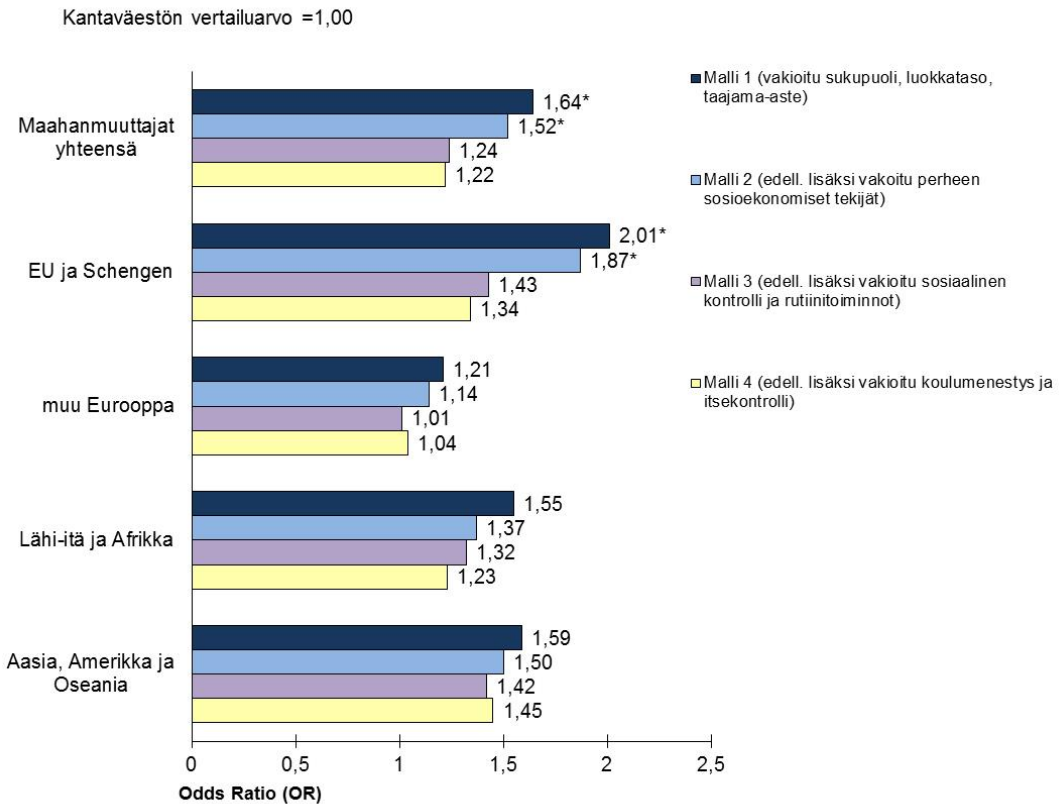
Kuviossa 7 on esitetty maahanmuuttajien laaja-alaisen rikoskäyttäytymisen taso ristitulo-suhteina (odds ratio, OR) kantaväestön vertailutasoon nähden, joka on kaikissa malleissa 1,00. Mallit on kokonaisuudessaan esi-

tetty liitetaulukoissa 5 ja 6⁸⁹. Kuviossa ylimpänä näkyvässä tarkastelussa maahanmuuttajia tarkastellaan yhtenä ryhmänä. Kuvioista havaitaan, että maahanmuuttajilla on noin puolitoistakertainen riski (OR=1,64) laaja-alaiseen rikoskäyttäytymiseen kantaväestöön verrattuna, kun ainoastaan sukupuoli, luokkataso ja asuinkunnan taajama-aste on vakioitu. Maahanmuuttajien ja kantaväestön ero pienenee vain hieman kun sosioekonomiset tekijät vakioidaan mallissa 2. Tämä viittaisi siihen, että nuorten maahanmuuttajien korkeampi rikostasoa ei selity heidän perheidensä mahdollisesti heikommalla sosioekonomisella asemalla tai perherakenteella. Tarkastelussa on kuitenkin huomioitava, että kyseessä on lapsen oma ilmoitus vanhempien työllisyydestä ja perheen taloudellisesta tilanteesta, eikä esimerkiksi rekisteritietoon perustuva mittari. Toinen selitys sosioekonomisten tekijöiden heikkoon selitysvaimaan lienee se, että tulostason ja työllisyyden vaikutus nuoriin välittyy vanhempien kautta eikä mittaa suoraan nuoreen itseensä liittyviä tekijöitä. Rekisteripohjaisessa tutkimuksessa mitattiin suoraan aikuisväestön omaa sosioekonomista asemaa ja sen havaittiin olevan selkeässä yhteydessä maahanmuuttajien ja kantaväestön väliseen rikoskäyttäytymisen tasoeroon (Lehti ym. 2014a).

Kolmannessa mallissa on vakioitu vanhempien sosiaalinen kontrolli, nuoren riskeille altistavat rutiinitoiminnot ja humalajuominen. Näiden tekijöiden vakiointi vähentää maahanmuuttajien rikosriskiä selvästi eikä ero kantaväestöön ole enää merkitsevä. Kun tarkastelussa eriteltiin tässä mallissa mukaan otettujen tekijöiden itsenäisiä vaikutuksia rikosriskiin, havaittiin, että ajankäyttötottumuksilla ja sosiaalisella kontrollilla oli selkeä yhteys maahanmuuttajanuorten korkeampaan rikostasoon. Sen sijaan alkoholin humalajuomisella – joka itsessään on riskitekijä nuorten rikoskäyttäytymiselle – ei ollut vaikutusta maahanmuuttajien ja kantaväestön rikostasoon.

Kun viimeisessä mallissa 4 vakioidaan yksilötason tekijöistä koulumestys ja itsekontrolli, ristitulosuhde pysyy käytännössä samana. Tässä analyysissä tarkastellut yksilötason tekijät eivät siis ole yhteydessä kantaväestön ja maahanmuuttajien rikosriskin eroon. Kaiken kaikkiaan taustatekijöiden vakioinnin jälkeen maahanmuuttajien riski laaja-alaiseen rikoskäyttäytymiseen ei poikkeaa tilastollisesti merkitsevästi kantaväestön nuorten vastaavasta.

⁸⁹ Kuvioissa 7 ja 8 on esitystavan havainnollisuuden vuoksi yhdistetty kahden regressiotarkastelun tulokset, joista toisessa maahanmuuttajia käsiteltiin yhtenä ryhmänä ja toisessa suuralueluokittelun mukaisina ryhminä. Regressionanalyysit ovat muiden muuttajien osalta identtiset.

Kuvio 7 Maahanmuuttajien rikoskäyttäytymisen laajuuden taso (OR) kantaväestön vertailutasoon (=1,00) nähden, kun malleissa vakioidaan perhe- ja yksilötason taustatekijät (*= $p < .05$)

Suuralueluokittelun mukaisessa tarkastelussa havaitaan, että laaja-alaisimman rikoskäyttäytymisen riski vaihtelee jonkin verran alueittain (kuvio 7). Kantaväestöön verrattuna korkein riski on EU ja Schengen -alueen nuorilla ja matalin taas muiden Euroopan alueiden nuorilla. Myös se, missä määrin taustatekijät ovat yhteydessä rikoskäyttäytymisen taseroon kantaväestöön nähden, vaihtelee alueittain. EU ja Schengen -alueen nuorilla riskitulosuhde pienenee selvimmin taustatekijöitä vakioitaessa. Voimakkaimmin ero kaventuu kantaväestöön nähden kun rutiinitoiminnot ja sosiaalinen kontrolli vakioidaan. Lähi-idän ja Afrikan alueiden nuorilla taas sosioekonomisten tekijöiden yhteys rikostaseroon näyttäisi hiukan selkeämmältä kuin muilla ryhmillä (ks. myös kuvio 8). Suuraluekohtaisen tarkastelun päähavainto on, että minkään maahanmuuttajaryhmän riski laaja-alaiseen rikoskäyttäytymiseen ei jää taustatekijöiden huomioimisen jälkeen tilastollisesti merkitsevästi korkeammaksi kuin kantaväestön riski.

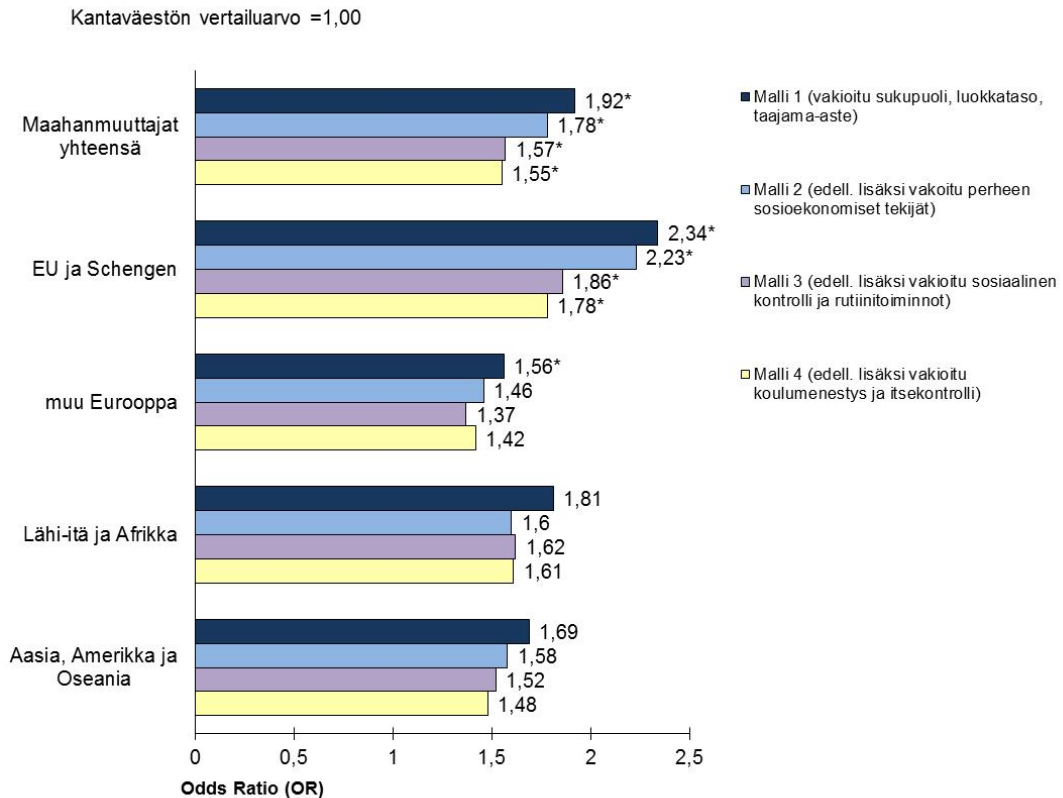
Taustatekijöiden yhteys toistuvaan rikoskäyttäytymiseen. Edellä esitelty rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta kuvaava muuttuja ei huomioi yksittäisten tekojen tekemääriä eikä näin ollen tavoita rikoskäyttäytymisen intensi-

teettiä. Jotta myös tämä rikoskäyttäytymisen ulottuvuus tulisi huomioiduksi, toteutettiin regressiointarkastelu vastemuuttujalla, joka kuvasi rikoskäyttäytymisen toistuvuutta. Muuttujaan otettiin mukaan samat rikoskäyttäytymisen muodot kuin laaja-alaisuutta kuvaavassa vastemuuttujassa. Näiden tekojen tekomäärät laskettiin yhteen, jolloin saatiin muuttuja, joka kuvaa kunkin henkilön osalta kaikkien rikostekojen yhteenlaskettua määrää.

Analyysissä tarkastellaan kaikkein intensiivisintä eli tekomääriltään suurinta rikoskäyttäytymistä (9,3 % koko aineiston nuorista). Kuudesluokkalaisten osalta tämä tarkoittaa vähintään kahdeksaa rikostekoa vuoden aikana (8,2 % kuudesluokkalaisista) ja yhdeksäsluokkalaisten osalta vähintään 25 rikostekoa vuoden aikana (10,2 % yhdeksäsluokkalaisista). Myös tässä analyysissä kriteeri vaihtelee luokka-asteesta riippuen, koska kuudes ja yhdeksäsluokkalaisten summamuuttujassa on eri määrä tekoja ja yhdeksäsluokkalaisten rikoskäyttäytyminen oli kuudesluokkalaisiin verrattuna selvästi tekomääriltään suurempaa. Analyysissä vakioitiin samat taustatekijät kuin laaja-alaisuutta kuvaavassa tarkastelussa.

Kuviossa 8 on esitetty maahanmuuttajien toistuvan rikoskäyttäytymisen taso ristitulosuhteina (odds ratio, OR) kantaväestön vertailutasoon nähden, joka on kaikissa malleissa 1,00. Mallit on kokonaisuudessaan esitetty liitetaulukkoissa 7 ja 8. Tulokset ovat pääosin samansuuntaiset kuin laaja-alaisuuttakin kuvaavassa regressiointarkastelussa. Kun maahanmuuttajia tarkastellaan yhtenä ryhmänä, havaintaan, että taustatekijöiden vakiointi kaventaa maahanmuuttajien ja kantaväestön nuorten rikostaseroa. Selvimmin taseroon vaikuttaa riskirutiinien ja vanhempien kontrollin vakiointi.

Toisin kuin laaja-alaisuutta käsittelevässä tarkastelussa, maahanmuuttajien rikostaso jää puolitoistakertaiseksi ja tilastollisesti merkitsevästi kantaväestön tasoa korkeammaksi taustatekijöiden huomioimisenkin jälkeen. Ero laaja-alaisuutta kuvaavan tarkastelun tuloksiin voi selittyä sillä, että rikoskäyttäytymisen laajuus ja toistuvuus mittaavat erilaisia ulottuvuuksia nuorten rikoskäyttäytymisessä. Tästä johtuen taustatekijöiden vakioinnin vaikutus näihin ilmiöihin ei myöskään ole identtinen. Kokonaisuutena tarkastelen molemmat analyysit antavat kuitenkin varsin samansuuntaisen kuvan taustatekijöiden yhteydestä nuorten rikoskäyttäytymiseen (liitetaulukot 5–8).

Kuvio 8 Maahanmuuttajien rikoskäyttäytymisen intensiivisyyden taso (OR) kantaväestön vertailutasoon (=1,00) nähden, kun malleissa vakioidaan perhe- ja yksilötason taustatekijät (*= $p < .05$)

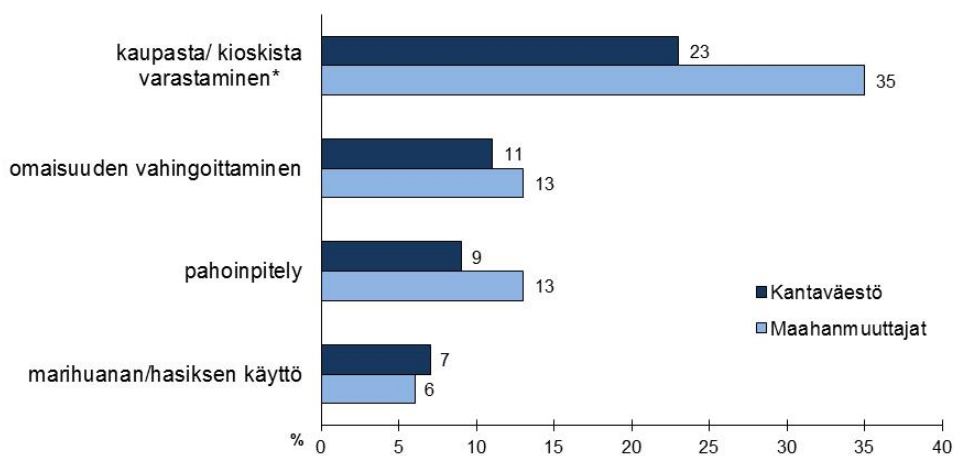
Suuraluekohtainen tarkastelu osoittaa, että kaikkien maahanmuuttajaryhmien rikostaso – kun mitataan toistuvinta rikoskäyttäytymistä – on jonkin verran koholla verrattuna kantaväestön rikostasoon nähden, mutta taustatekijöiden vakiointien jälkeen vain EU ja Schengen -alueen nuorten tasoero kantaväestön nuoriin nähden jää tilastollisesti merkitseväksi. Taustatekijöiden vakioinnilla on selvin yhteys EU ja Schengen -alueiden nuorten rikostasoon. Muilla maahanmuuttajaryhmillä vakioinnin vaikutus on pienempi.

Perhe- ja yksilötason taustatekijöiden yhteys rikoskäyttäytymiseen. Edellä esitellyissä regressiointarkasteluissa rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta ja toistuvuutta keskityttiin tutkimuskysymysten mukaisesti tarkastelemaan sen kautta, missä määrin erilaisten taustatekijöiden vakiointi vaikuttaa maahanmuuttajien ja kantaväestön rikostasoon. Useat näistä taustatekijöistä ovat kuitenkin myös itsessään riskitekijöitä laaja-alaiselle ja toistuvalla rikoskäyttäytymiselle. Muun muassa heikko vanhempien sosiaalinen kontrolli, korkean riskin rutiinotoiminnot, matala itsekontrolli, heikko koulumenestys ja humalajuomisen useus olivat yhteydessä nuoren rikoskäyttäytymiseen (liitetaulukot 5–8).

Tarkastelemalla vaiheittain tehtyjen regressioanalyysien selitysasteiden (Nagelkerke R Square) muutoksia voidaan viitteellisesti arvioida eri taustatekijöiden selitysvoimaa nuorten rikoskäyttäytymisen liittyen (liitetaulukot 5–8). Regressiomallien, joissa maahanmuuttajuuden lisäksi on vakioitu ainostaan sukupuoli, luokka-aste ja asuinkunnan taajama-aste, selitysaste on hyvin alhainen. Selkeimmin mallien selitysvoima kasvaa, kun niihin otetaan mukaan vanhempien kontrollia ja rutiinitoimintoja kuvaavat muuttujat. Tarkastelun valossa voidaan todeta, että kun maahanmuuttajuutta verrataan yhtenä selitystekijänä muihin nuorten korkeaa rikostasoa selittäviin tekijöihin, ei maahanmuuttajatausta näyttäyty erityisen keskeisenä nuorisorikollisuuden riskitekijänä.

3.5 Poliisin tietoon tuleminen

Nuorisorikollisuuskyselyssä yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin neljän teon osalta, olivatko nuoret tulleet tekonsa johdosta poliisin tietoon. Kysymys esitettiin niille nuorille, jotka olivat tehneet kyseisen teon vähintään kerran elämänsä aikana. Kuviossa 9 on vertailtu maahanmuuttajien ja kantaväestön yhdeksäsluokkalaisten poliisille tietoon tulemisen yleisyyttä. Tulokset osoittavat, että maahanmuuttajanuoret ovat tulleet tekemiensä myymälävarkauksien johdosta selvästi useammin poliisin tietoon kuin kantaväestön nuoret. Tähän tulokseen vaikuttanee myymälöiden alttius ilmoittaa eri ryhmien tekoja poliisille ja toisaalta se, keihin myymälöissä asioiviin henkilöihin kiinnitetään huomiota. Muiden tekojen kohdalla erot eivät ole erityisen suuria, eivätkä tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 9 Tekojen johdosta poliisi tietoon tulleita, % teon elämänsä aikana tehneistä (*= $p < .05$)

Kun samojen tekojen kohdalla poliisin tietoon tulemista tarkastellaan neljä vuotta aikaisemmin kerätyn vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn aineistossa, ei myymälävarkauden tietoon tulemisen kohdalla ole merkitsevää eroa maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä. Myöskään omaisuuden vahingoittamisen tai pahoinpitelyn tietoon tulemisessa ei ole eroa. Sen sijaan marihuanan tai hasiksen käytöstä maahanmuuttajanuoret olivat tulleet vuonna 2008 useammin poliisin tietoon kuin kantaväestön nuoret. Samassa kyselyssä kysyttiin kaiken kaikkiaan 16 eri kielletyn tai rikollisen teon osalta, oliko nuoria tullut joskus tekonsa johdosta poliisin tietoon (Salmi 2009b). Näitä tekoja tehneistä kantaväestön nuorista 18 prosenttia ilmoitti tulleen vähintään yhden teon vuoksi poliisin tietoon. Vastaava osuus maahanmuuttajilla oli jonkin verran suurempi eli 24 prosenttia.

Turussa ja Helsingissä vuonna 2013 toteutetussa ISRD-3 tutkimuksessa nuorilta kysyttiin olivatko he joskus tulleet poliisin tietoon siksi, että he olivat tehneet jotain lainvastaista. Maahanmuuttajanuorista 13 prosenttia ja kantaväestön nuorista 12 prosenttia ilmoitti olleensa poliisin kanssa tekemisissä laittomuuksien takia. Kun vastaava tarkastelu tehtiin niiden nuorten osalta, jotka olivat osallistuneet kyselyssä tarkasteltuihin rikostekoihin, tulos pysyi samana. Rikoskäyttäytymiseen osallistuneiden nuorten kohdalla laittomuuksiin liittyvien poliisikontaktien määrässä ei ollut eroa maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä.

Käytävissä olevien aineistojen perusteella voidaan tarkastella poliisin toiminnan kohdistumista nuoriin muutenkin kuin rikoskäyttäytymiseen ja laittomuuksiin liittyvissä tilanteissa. Vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskysely sisälsi yksittäisten tekojen poliisin tietoon tulemista kartoittavien kysymysten lisäksi kysymyksiä nuorten poliisikontakteista ylipäätään (ks. Saarikkomäki 2010; Saarikkomäki & Kivivuori 2013). Nuorilta kysyttiin, oliko poliisi koskaan tai kuluneen vuoden aikana tutkinut nuoren laukkua tai vaatteita, kehottanut nuorta poistumaan paikalta tai ottanut nuoren kiinni. Kuluneen vuoden aikaisissa poliisikontakteissa ei maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ollut eroa. Koko elämän aikaisten poliisikontaktien osalta vaatteiden tai laukun tutkimisen yleisyydessä ei ollut eroa ryhmien välillä, mutta maahanmuuttajanuoret ilmoittivat jonkin verran useammin, että poliisi oli kehottanut heitä poistumaan paikalta (maahanmuuttajanuorista 26 % ja kantaväestön nuorista 20 %) ja että poliisi oli ottanut heidät kiinni (maahanmuuttajanuorista 12 % ja kantaväestön nuorista 8 %). Aiemmassa, NRK-2008 aineistoon perustuvassa tutkimuksessa (Saarikkomäki 2010) havaittiin, että poliisille kiinni jääminen oli selkeässä yhteydessä rikoskäyttäytymiseen ja humalajuomisen määrään; mitä aktiivisempaa oli nuoren rikoskäyttäytyminen ja humalajuominen, sitä todennäköisemmin hän oli joutunut poliisin kanssa tekemisiin. Myös kaupungissa asuminen

lisäsi nuoren todennäköisyyttä kohdata poliisikontrollia. Sen sijaan vanhempien syntymämaalla ei ollut yhteyttä poliisikontaktien todennäköisyyteen.

Tässä tarkasteltujen aineistojen perusteella ei voida antaa täysin yksiselitteistä vastausta kysymykseen, kohdistuuko poliisin kontrolli enemmän maahanmuuttajanuoriin kuin kantaväestön nuoriin. Valtakunnallisten vuosien 2008 ja 2012 Nuorisoriikollisuuskyselyiden tulokset osoittavat, että joidenkin tarkasteltujen rikostekojen osalta poliisin tietoon tuleminen on maahanmuuttajille yleisempää kuin kantaväestön nuorilla. Tulos ei kuitenkaan koske johdonmukaisesti kaikkia rikostyyppisiä. Turussa ja Helsingissä tehdyn tutkimuksen (ISR-3) tulokset osoittavat, että näissä kaupungeissa maahanmuuttajanuoret joutuvat laittomuuksiin liittyen poliisin kanssa tekemisiin yhtä todennäköisesti kuin kantaväestön nuoret. Tämä viittaisi siihen, että poliisin toiminta suurissa kaupungeissa voi kohdistua tasaisemmin kantaväestöön ja maahanmuuttajiin. Havainto saa vahvistusta, kun vuosien 2008 ja 2012 Nuorisoriikollisuuskyselyissä tarkastelua täsmennetään kuntatyyppin mukaiseksi. Molemmista kyselyistä suurten kaupunkien kohdalla nuorten tulo poliisin tietoon tekojensa johdosta on lähes yhtä todennäköistä maahanmuuttajilla ja kantaväestön nuorilla. Sen sijaan pienemmissä kaupungeissa, taajamissa ja maaseudulla maahanmuuttajanuoret tulevat selvästi kantaväestön nuoria useammin poliisin tietoon tekojensa johdosta.

4 NUORTEN MAAHANMUUTTAJIEN UHRIKOKEMUKSET

4.1 Uhrikokemusten yleisyys

Tässä jaksossa verrataan maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten uhrikokemusten yleisyyttä. Kuten rikoskäyttäytymistä käsittelevässä jaksossa 3.2, myös tässä vertaillaan uhrikokemusten yleisyyttä ensin siten, että kaikkia maahanmuuttajia tarkastellaan yhtenä ryhmänä. Tämän jälkeen tarkastellaan mahdollisia maahanmuuttajaryhmien välisiä eroja uhrikokemusten yleisyydessä.

Taulukossa 5 on vertailtu maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten joutumista Nuorisoriikollisuuskyselyssä kysytyjen uhrikokemusten kohteeksi. Päähavaintona on, että maahanmuuttajanuorille tekojen kohteeksi joutuminen oli jonkin verran yleisempää kuin kantaväestön nuorille.

Omaisuuuden vahingoittaminen ja varastaminen. Se, että nuoren omaisuutta oli vahingoitettu tai varastettu, oli hiukan, mutta ei tilastollisesti merkitsevästi yleisempää maahanmuuttajanuorille. Sen sijaan uhkaamalla varastamisen kohteeksi joutumisen oli selvästi yleisempää maahanmuuttajille. Maahanmuuttajanuorista 10 prosenttia ilmoitti, että joku oli vuoden aikana varastanut tai yrittänyt varastaa heiltä omaisuutta käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä. Kantaväestön nuorista saman oli kokenut 5 prosenttia.

Kiusaaminen ja uhkailu. Fyysisellä väkivallalla uhkaaminen oli maahanmuuttajanuorille selvästi kantaväestön nuoria yleisempi kokemus. Maahanmuuttajista 20 prosenttia ilmoitti, että oli vuoden aikana joutunut uhkailun kohteeksi kun vastaava osuus kantaväestön nuorilla oli 15 prosenttia.

Koulussa tai koulumatkalla kiusatuksi oli maahanmuuttajanuorista joutunut 18 prosenttia ja kantaväestön nuorista 15 prosenttia. Sähköisten kanavien kautta koettu uhkailu ja loukkaaminen oli yhtä yleistä molemmille ryhmille.

Taulukko 5 Kuluneen vuoden aikana vähintään kerran uhrikokemuksen kokeneita, %
(*=p<.05)

	Kantaväestön nuoret %	Maahanmuuttajanuoret %
omaisuuden vahingoittaminen	21	24
varastaminen	19	21
uhkaamalla varastaminen	5	10*
kiusaaminen	15	18
sähköinen kiusaaminen	15	15
uhkailu	15	20*
fyysinen väkivalta	13	17*
vanhempien kuritusväkivalta	9	12*
etnisyyteen/mielipiteisiin perustuva uhkailu/väkivalta	5	16*
N	8 149	699
Vain 9. luokka-aste:		
seksuaalinen häirintä	9	10
N	4 478	341

Fyysinen väkivalta. Maahanmuuttajat olivat kokeneet yleisemmin fyysistä väkivaltaa kuin kantaväestön nuoret. Kun maahanmuuttajanuorista 17 prosenttia ilmoitti, että joku oli käynyt viimeksi kuluneen vuoden aikana fyysisesti heidän kimppuunsa (kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotakin asetta), oli vastaava osuus kantaväestön nuorilla 13 prosenttia.

Maahanmuuttajanuoret olivat kokeneet myös jonkin verran enemmän vanhempiensa taholta tullutta kuritusväkivaltaa kuin kantaväestön nuoret.

Etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuva uhkailu tai väkivalta. Nuorilta kysyttiin, oliko joku tahallisesti uhkaillut tai kohdistanut nuoreen väkivaltaa hänen kielensä, ihonväriensä, uskontonsa tai yhteiskunnallisen mielipiteensä vuoksi. Tällaista oli vuoden aikana kokenut 16 prosenttia maahanmuuttajanuorista. Vastaava osuus kantaväestön nuorilla oli 5 prosenttia.

Seksuaalinen häirintä. Yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin, olivatko he kokeneet sukupuolista lähentelyä tai kanssakäymistä aikuisen tai tekohtekellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa. Kokemuksen yleisyydessä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä.

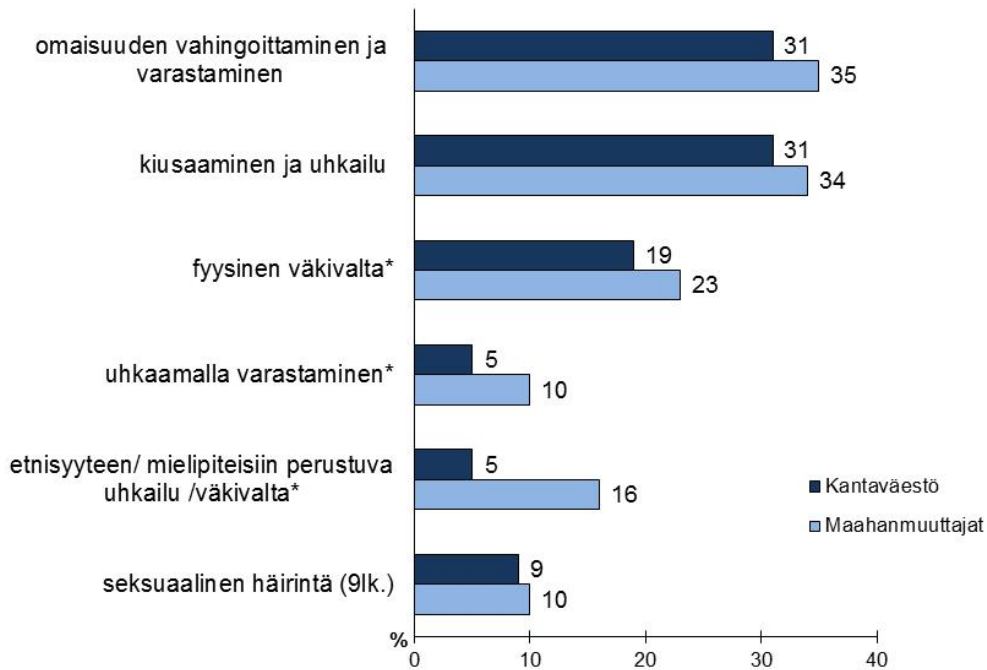
Kyselyssä kysyttiin yhteensä kuuden uhrikokemuksen (uhkaamalla varastaminen, koulukiusaaminen, uhkaaminen, fyysinen väkivalta, etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuva uhkailu tai väkivalta ja seksuaalinen häirintä) kohdalla, mikä oli teon tekijän kansallinen tausta viimeisimmässä tapaukses-

sa. Kaikkien tekojen kohdalla sekä maahanmuuttajiin että kantaväestöön kohdistuneissa teoissa tekijänä oli tyypillisimmin kantaväestöön kuuluva henkilö. Kolmessa tekemuodossa – koulukiusaaminen, uhkaaminen ja fyysinen väkivalta – voidaan havaita, että maahanmuuttajiin kohdistui kantaväestöä suhteessa enemmän tekoja, joissa tekijänä oli kansalliselta taustaltaan muu kuin suomalainen. Maahanmuuttajiin kohdistuneissa viimeisimmissä uhkailutapauksissa 22 prosentissa tekijä oli ollut taustaltaan muu kuin suomalainen ja kantaväestön nuorilla vastaavasti 10 prosentissa tapauksista. Fyysisessä väkivallassa taas tekijä oli kansalliselta taustaltaan muu kuin suomalainen 15 prosentissa maahanmuuttajiin kohdistuneissa teoissa ja kahdeksassa prosentissa kantaväestöön kohdistuneissa teoissa. Maahanmuuttajanuoria kiusanneista 15 prosenttia oli itsekin taustaltaan muita kuin suomalaisia vastaavan osuuden ollessa viisi prosenttia kantaväestön nuorilla.

Uhkaamalla varastamisessa, etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuva uhkailussa tai väkivallassa ja seksuaalisessa häirinnässä tekijät eivät taustaltaan eronneet olennaisesti maahanmuuttajilla ja kantaväestöllä. Maahanmuuttajien kohdalla oli kuitenkin enemmän tapauksia, joista he olivat ilmoittaneet, etteivät olleet pystyneet arvioimaan tekijän kansallista taustaa.

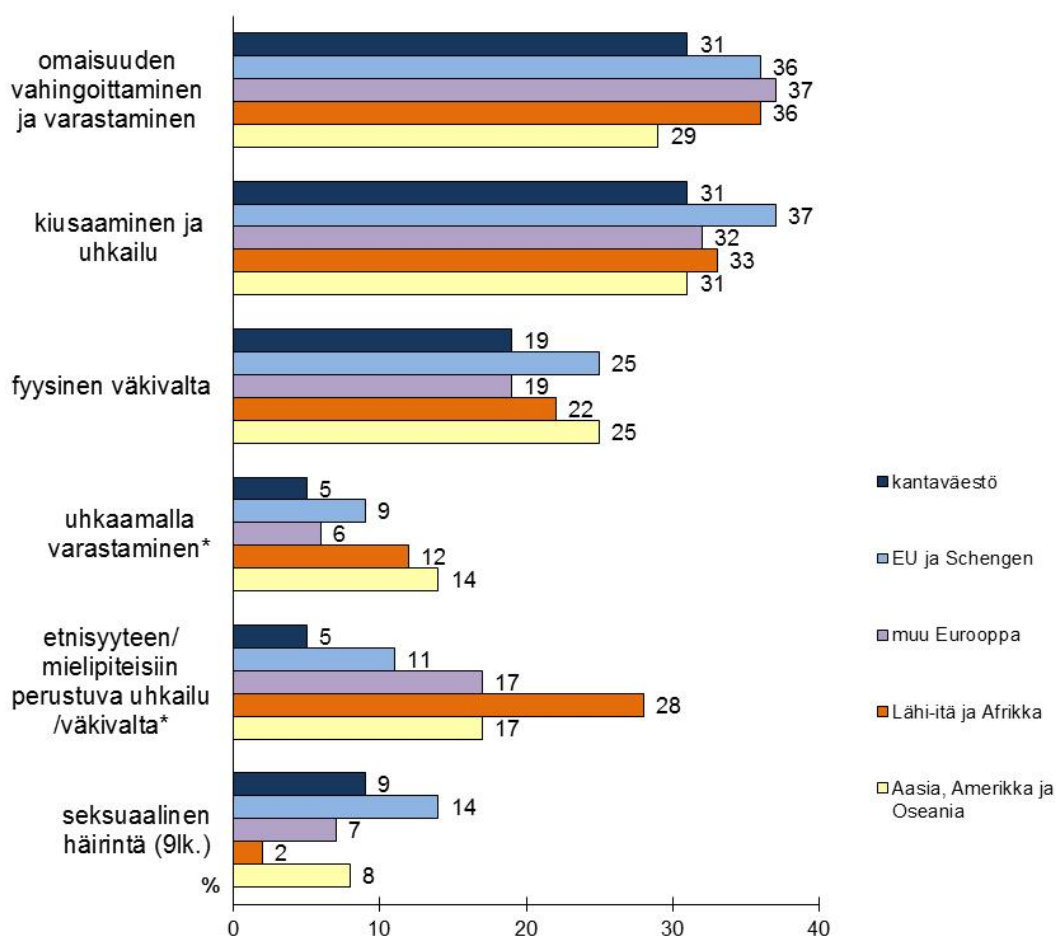
Kuviossa 10 on esitetty tiivistetysti erityyppisten tekojen kohteeksi joutuneiden nuorten osuus. Osa edellä esitellyistä yksittäisistä teoista on yhdistetty summamuuttujiksi. Omaisuusrikoksista omaisuuden vahingoittaminen ja varastaminen on laskettu yhteen. Kiusaamisessa ja uhkailussa mukana ovat koulukiusaaminen, sähköinen kiusaaminen ja väkivallalla uhkailu. Fyysinen väkivalta käsittää kimppuun käymisen sekä vanhempien tekemän kuritusväkivallan.

Suurimmat erot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ovat etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuvassa väkivallassa ja uhkailussa sekä uhkaamalla varastamisen kohteeksi joutumisessa. Maahanmuuttajat olivat myös kokeneet enemmän fyysistä väkivaltaa. Omaisuusrikosten ja kiusaamisen ja uhkailun kohteeksi joutumisessa erot ovat varsin pienet, eivätkä tilastollisesti merkitsevät. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumisessa ei myöskään ole merkitsevää eroa ryhmien välillä. Liitetaulukossa 9 on esitetty uhrikokemusten yleisyys eriteltynä sukupuolen ja luokka-asteen mukaan vastaavien kokemusten osalta. Tulokset ovat samansuuntaiset luokka-asteesta ja sukupuolesta riippumatta.

Kuvio 10 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneita, % (*= $p < .05$)

Kuviossa 11 uhrikokemusten yleisyyttä tarkastellaan siten, että maahanmuuttajat on luokiteltu oman tai vanhempien syntymämaan mukaan. Maahanmuuttajaryhmien uhrikokemusten yleisyydessä on joitakin eroja suuralueesta riippuen. Tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä ilmenee uhkaamalla varastamisessa sekä etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuvassa väkivallassa ja uhkailussa. Uhkaamalla varastamisen kokeminen oli yleisintä Lähi-idän ja Afrikan alueen nuorilla sekä Aasian, Amerikan ja Oseanian alueen nuorilla. Etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuvaa uhkailua tai väkivaltaa olivat tyypillisimmin kokeneet Lähi-idän ja Afrikan alueen nuoret. Samoin kuin rikoskäyttämisen alueellisessa tarkastelussa, myös suuraluepohjaisessa uhrikokemusten vertailussa on huomioitava, että maahanmuuttajien osaryhmät ovat aineistossa varsin pienet ja näin ollen tuloksiin on suhtauduttava suuntaa antavina.

Kuvio 11 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneita, %

Myös muut nuorisokyselyt (NRK-2008, ISRD-2 ja -3) viittaavat siihen, että maahanmuuttajilla on ollut kantaväestön nuoria yleisemmin uhrikokemuksia. Havainto ei kuitenkaan koske kaikkia kyselyissä tarkasteltuja uhrikokemuksia. Valtakunnallisen NRK-2008 tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanuoret olivat kokeneet kantaväestön nuoria yleisemmin fyysistä väkivaltaa ja uhkaamalla varastamista. Fyysisen väkivallan kokeminen on yleisempään myös Helsingissä ja Turussa vuonna 2013 toteutetun ISRD-3 kyselyn mukaan. Lisäksi selvästi yleisempää maahanmuuttajille oli etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuva väkivalta tai uhkailu. Helsingissä vuonna 2006 toteutettu ISRD-2 tutkimus sisältää suppeimman uhrikokemuksia mittaavan osion, jonka perusteella kuitenkin kiusaamisen kohteeksi joutuminen oli selvästi yleisempää maahanmuuttajanuorille.

4.2 Uhrikokemusten toistuvuus ja laajuus

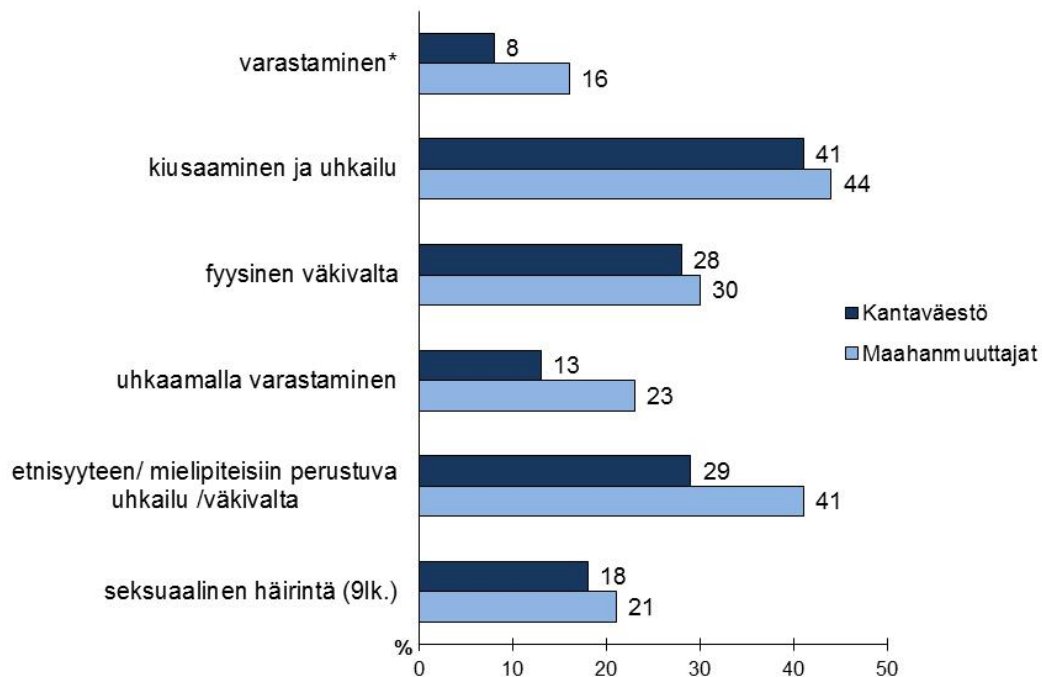
Uhrikokemusten toistuvuutta ja laajuutta tutkitaan seuraavassa samanlaisien analyysien avulla, joita tehtiin rikoskäyttäytymisen osalta jaksossa 3.3. Uhrikokemusten toistuvuutta kuvataan tarkastelemalla kuinka monta kertaa nuori on joutunut saman teon kohteeksi vuoden aikana. Laajuutta taas tutkitaan erittelemällä kuinka monen erilaisen teon kohteeksi nuori on vuoden aikana joutunut.

Maahanmuuttajanuorissa on kantaväestön nuoria merkitsevästi enemmän niitä, jotka ovat kokeneet vuoden aikana vähintään viisi kertaa fyysistä väkivaltaa, uhkaamalla varastamista tai etnisyyteen tai mielipiteeseen perustuvaa väkivaltaa tai uhkailua (kuvio 12). Muiden kokemusten kohdalla erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 12 Vähintään 5 kertaa uhrikokemuksen kuluneen vuoden aikana kokeneita, %

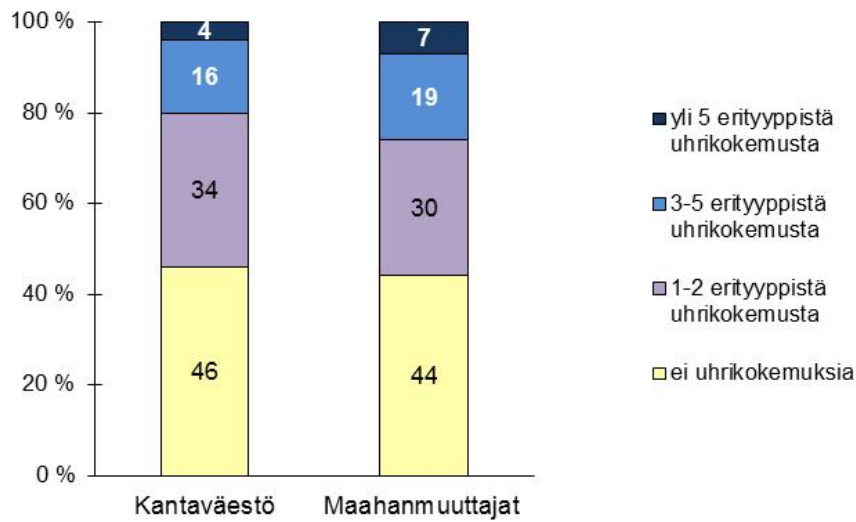
Kun tarkastelu rajataan koskemaan vain niitä nuoria, jotka ovat kokeneet uhrikokemuksia, havaitaan, että erot ovat melko pieniä ryhmien välillä (kuvio 13). Vain omaisuuden varastamisen kohteeksi joutuneiden osalta ero on tilastollisesti merkitsevä. Eli ylipäätään uhrikokemuksia kokeneet maahanmuuttajanuoret eroavat melko vähän kantaväestön nuorista tekojen toistuvuuden näkökulmasta. Erot uhrikokemusten toistuvuudessa näyttävät ryhmien välillä olevan pienempiä, kuin mitä ne ovat rikoskäyttäytymisen toistuvuuden osalta.

Kuvio 13 Vähintään 5 kertaa uhrikokemuksen kokeneita niistä, jotka olivat teon kokeneet vuoden aikana, %

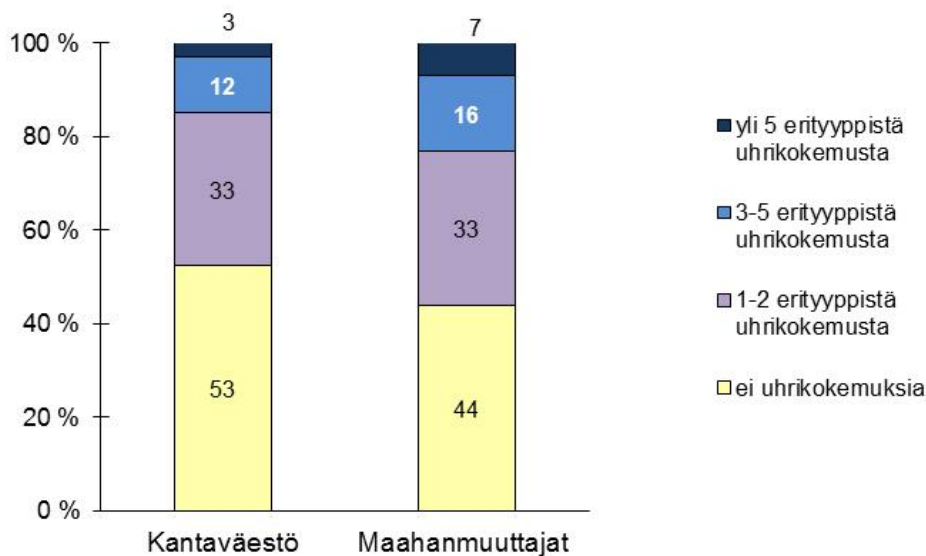
Uhrikokemusten laajuutta kuvaavassa tarkastelussa nuoret on jaettu ryhmiin sen mukaan, kuinka monta erityyppistä uhrikokemusta he ovat vuoden aikana kokeneet. Mukana summamuuttujassa ovat kaikki kyselyssä kysytyt uhrikokemukset eli omaisuuden vahingoittaminen ja varastaminen, uhkaamalla varastaminen, koulukiusaaminen, sähköinen kiusaaminen, väkivallalla uhkaaminen, fyysinen väkivalta, vanhempien tekemä kuritusväkivalta sekä etnisyyteen tai mielipiteeseen perustuvaa väkivalta tai uhkailu. Lisäksi yhdeksäsluokkalaisilla mukana on vain heiltä kysytty seksuaalisen häirinnän kokeminen.

Kuviossa 14 on tarkasteltu uhrikokemusten laajuutta yhdeksäsluokkalaisten kohdalla. Erot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ovat melko pieniä eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Maahanmuuttajanuorista 44 prosenttia ei ollut kokenut mitään kyselyssä kysyttyä uhrikokemusta vuoden aikana. Vastaava osuus kantaväestön yhdeksäsluokkalaisista on 46 prosenttia. Niitä nuoria, jotka olivat kokeneet laajimmin uhrikokemuksia eli vähintään viisi erityyppistä uhrikokemusta, oli maahanmuuttajissa 7 prosenttia ja kantaväestössä 4 prosenttia.

Kuvio 14 Uhrikokemusten laajuus yhdeksäsluokkalaisilla, %

Vastaavassa tarkastelussa kuudesluokkalaisista erot ovat tilastollisesti merkitseviä (kuvio 15). Maahanmuuttajista 44 prosenttia ja kantaväestön kuudesluokkalaisista 53 prosenttia ei ollut kokenut vuoden aikana ainuttakaan kyselyssä mukana ollutta uhrikokemusta. Kummassakin ryhmässä oli yhtä paljon nuoria (33 %), jotka olivat olleet 1–2 eri tekemuksen kohteena. Tätä useamman tyyppisiä uhrikokemuksia kokeneiden nuorten osuudet olivat maahanmuuttajissa kantaväestöä suuremmat.

Kuvio 15 Uhrikokemusten laajuus kuudesluokkalaisilla, %

Taulukossa 6 uhrikokemusten laaja-alaisuuden tarkastelu on rajattu koskemaan vain niitä nuoria, jotka olivat kokeneet vähintään yhden uhrikokemuk-

sen vuoden aikana. Keskiarvotarkastelu havainnollistaa kuinka monen erityyppisen uhrikokemuksen kohteeksi nuoret olivat keskimäärin vuoden aikana joutuneet. Yhdeksäsluokkalaisten maahanmuuttajien kohdalla uhrikokemusten laajuuden keskiarvo (2,9) oli hieman korkeampi kuin kantaväestön nuorilla (2,5). Ero on kuitenkin ainoastaan viitteellisesti tilastollisesti merkitsevä ($p=0,083$). Maahanmuuttajaryhmien välinen tarkastelu taas osoittaa, että ryhmien väliset erot uhrikokemusten keskimääräisessä laajuudessa ovat hyvin pienet yhdeksäsluokkalaisilla.

Taulukko 6 Rikosuhrikokemusten laajuuden keskiarvo vuoden aikana uhrikokemuksia kokeneiden keskuudessa

	9.luokkalaiset	6.luokkalaiset
	Uhrikokemusten laajuuden keskiarvo	
Kantaväestö	2,5	2,2
Maahanmuuttajat yhteensä	2,9	2,7
Maahanmuuttajat suuralueittain		
EU ja Schengen	2,9	2,6
Muut Euroopan maat	2,8	2,7
Lähi-itä ja Afrikka	2,8	3,1
Aasia, Amerikka ja Oseania	3,1	2,8

Kuudesluokkalaisten maahanmuuttajien uhrikokemusten laajuuden keskiarvo (2,7) oli tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin kantaväestön kuudesluokkalaisilla (2,2). Kuudesluokkalaisten kohdalla myös keskiarvojen erot maahanmuuttajaryhmien välillä ovat hiukan suuremmat kuin yhdeksäsluokkalaisilla ja vaihtelivat 2,6–3,1 välillä. Keskiarvotarkastelujen perusteella näyttää siltä, että uhrikokemusten keskimääräinen laajuus vaihtelee eri ryhmien välillä vähemmän kuin rikostekolaajuus (vrt. taulukko 4, jakso 3.3).

4.3 Taustatekijöiden yhteys uhrikokemuksiin

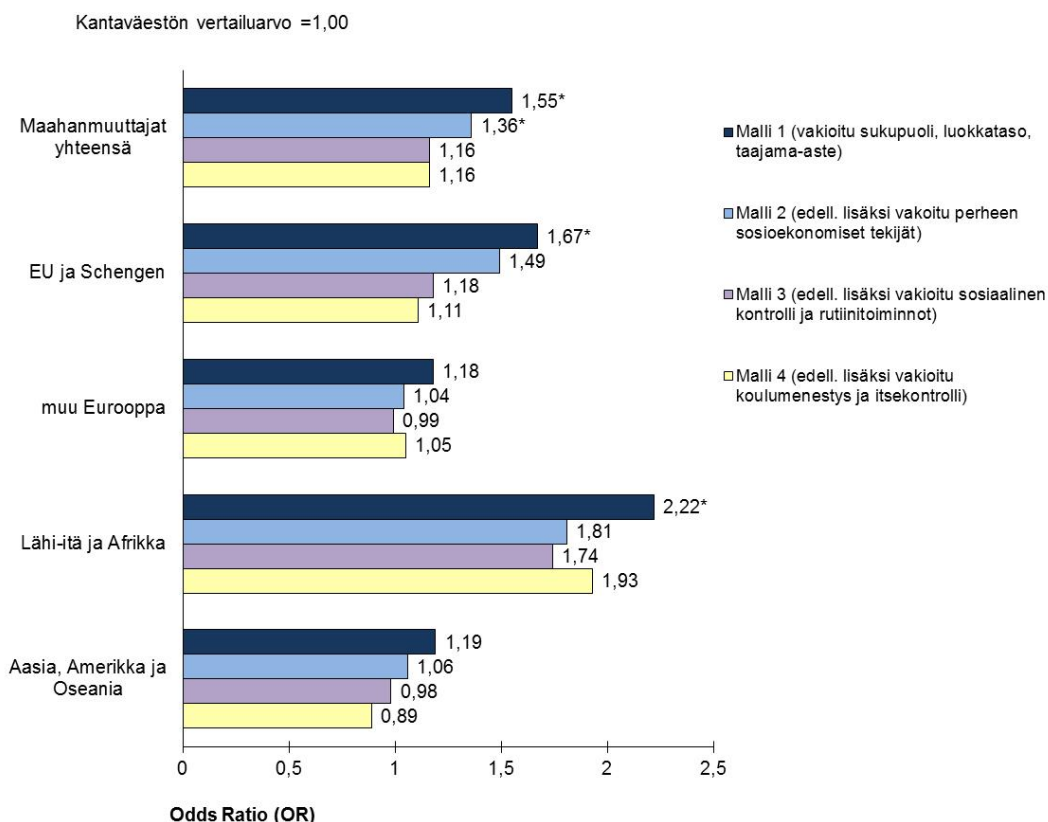
Edellisissä analyyseissä havaittiin, että maahanmuuttajanuorilla osa tässä tutkimuksessa mitatuista uhrikokemuksista oli kantaväestöä yleisempiä. Maahanmuuttajille kasautui myös jonkin verran enemmän uhrikokemuksia toistuvuuden ja laajuuden näkökulmasta tarkasteltuna. Seuraavaksi tarkastellaan samoin kuin rikoskäyttäytymisen kohdalla (jakso 3.4), onko erityyppisillä taustatekijöillä vaikutusta maahanmuuttajien ja kantaväestön uhrikokemusten tasossa havaittuun eroon. Logistissa regressioanalyysissä vakioitaan samat taustatekijät, mitä rikoskäyttäytymistä selittävässä mallissa. Kuten rikoskäyttäytymisen kohdalla, myös uhrikokemuksia kos-

kevassa analyysissä tehdään erilliset tarkastelut laaja-alaisesta ja toistuvasta uhriksi joutumisesta. Näin huomioiduksi tulee sekä monentyyppisten tekojen uhriksi joutuminen että usein toistuvat samantyyppiset uhrikokemukset.

Taustatekijöiden yhteys laaja-alaiseen uhriksi joutumiseen. Laaja-alaista rikosten uhriksi joutumista koskevassa analyysissä käytetään vaste-muuttujaa, joka perustuu jaksossa 4.2 esiteltyyn summamuuttujaan. Tässä tarkastelussa laaja-alaisuus on rajattu siten, että nuori on vuoden aikana kokenut vähintään viisi erityyppistä uhrikokemusta. Näitä nuoria oli kuudesluokkalaisista 5,2 prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisista 7,9 prosenttia, yhteensä 6,6 prosenttia koko aineistossa.

Kuviossa 16 on esitetty maahanmuuttajien uhrikokemusten laajuuden taso ristitulosuhteina (odds ratio, OR) kantaväestön vertailutasoon nähden, joka on kaikissa malleissa 1,00. Mallit on kokonaisuudessaan esitetty liitetaulukoidessa 10 ja 11⁹⁰. Kuviossa ylimpänä näkyvässä tarkastelussa maahanmuuttajia tarkastellaan yhtenä ryhmänä. Malli 1 osoittaa, että maahanmuuttajilla on puolitoistakertainen riski (OR=1,55) laaja-alaiseen uhriutumiseen kantaväestön nuoriin verrattuna, kun sukupuoli, luokkataso ja asuinkunnan taajama-aste on vakioitu. Maahanmuuttajien ja kantaväestön ero pienenee jonkin verran, kun perheen sosioekonomiset tekijät vakioidaan mallissa 2. Perheiden sosioekonominen asema ja perherakenne näyttävät siis olevan yhteydessä maahanmuuttajanuorten korkeampaan uhriutumisiin. Kun mallissa 3 vakioidaan vanhempien sosiaalinen kontrolli ja nuoren riskeille altistavat rutiinitoiminnot ristitulosuhte laskee lähelle kantaväestön vertailutasoa eikä ero ole enää merkitsevä. Yksilötekijöiden vakiointi mallissa 4 ei muuta tulosta.

⁹⁰ Kuvioissa 16 ja 17 on esitystavan havainnollisuuden vuoksi yhdistetty kahden regressiotarkastelun tulokset, joista toisessa maahanmuuttajia käsiteltiin yhtenä ryhmänä ja toisessa suuraluokittelun mukaisina ryhminä. Regressionanalyysit ovat muiden muuttajien osalta identtiset.

Kuvio 16 Maahanmuuttajien uhrikokemusten laajuuden taso (OR) kantaväestön vertailutasoon (=1,00) nähden, kun malleissa vakioidaan perhe- ja yksilötason taustatekijät (*= $p < .05$)

Suuralueuokittelun mukainen tarkastelu osoittaa, että eri maahanmuuttajaryhmien riski laaja-alaiseen uhriutumiseen vaihtelee (kuvio 16). Lähi-idän ja Afrikan alueen nuorilla taso on korkein ja säilyy sellaisena taustatekijöiden vakioinnista huolimatta (ero on kuitenkin tilastollisesti merkitsevä vain ensimmäisessä mallissa). Perherakenteen ja sosioekonomisten tekijöiden vakiointi kaventaa eroa kantaväestöön nähden erityisesti Lähi-idän ja Afrikan alueen nuorilla. EU ja Schengen -alueen nuorten uhriksi joutumisen taso on kantaväestöä korkeampi kahdessa ensimmäisessä mallissa, mutta rutiinotoimintojen ja sosiaalisen kontrollin vakiointi tuo ristituloksen lähelle kantaväestön tasoa. Havainnot ovat linjassa rikoskäyttäytymisen laajuutta kuvaavan regressiotarkastelun kanssa, jossa havaittiin, että rutiinotoimintojen vakiointi kavensi selvimmin EU ja Schengen -alueen nuorten rikoskäyttäytymisen tasoeroa kantaväestöön nähden.

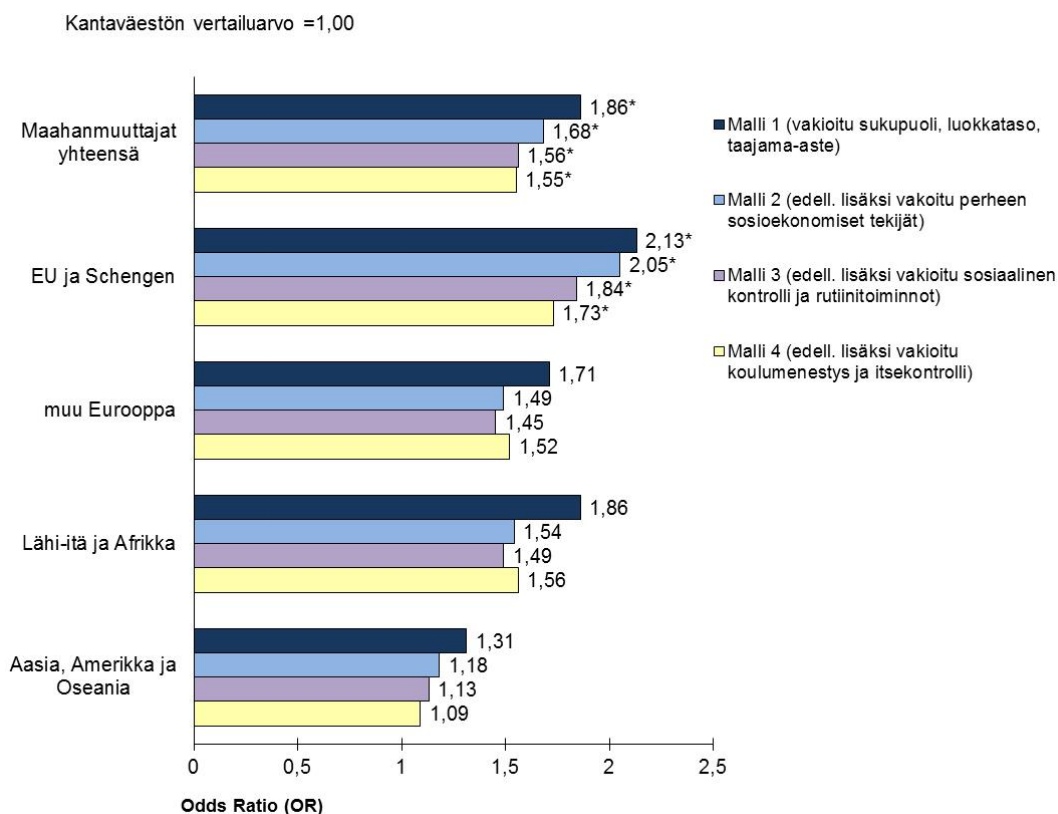
Muilla maahanmuuttajaryhmillä (muu Eurooppa sekä Aasia, Amerikka ja Oseania) laaja-alaisen uhriutumisen taso ei poikkea juurikaan kantaväes-

tön tasosta eikä taustatekijöiden vakioinnilla on suurta vaikutusta ristitulosuhteisiin.

Taustatekijöiden yhteys toistuvaan uhriksi joutumiseen. Rikoskäyttäytymisen toistuvuutta kuvaavassa vastemuuttujassa ovat mukana seuraavat uhrikokemukset: omaisuuden varastaminen, uhkaamalla varastaminen, koulukiusaaminen, sähköinen kiusaaminen, väkivallalla uhkaaminen, fyysinen väkivalta, vanhempien tekemä kuritusväkivalta, etnisyyteen tai mielipiteeseen perustuvaa väkivalta tai uhkailu ja yhdeksäsluokkalaisten osalta seksuaalisen häirinnän kokeminen. Kaikkien koettujen uhrikokemusten määrät laskettiin yhteen, jolloin saatiin muuttuja, joka kuvaa kunkin henkilön osalta uhrikokemusten yhteenlaskettua määrää.

Analyysissä tarkastellaan kaikkein intensiivisintä eli tapahtumamääriltään suurinta uhriutumista (9,2 % koko aineiston nuorista). Kuudesluokkalaisten osalta tämä tarkoittaa vähintään yhtätoista kokemusta vuoden aikana (9,2 % kuudesluokkalaisista) ja yhdeksäsluokkalaisten osalta vähintään 15 uhrikokemusta vuoden aikana (9,2 % yhdeksäsluokkalaisista). Vastemuuttujan kriteeri vaihtelee luokka-asteesta riippuen, koska yhdeksäsluokkalaiset olivat kokeneet määrällisesti enemmän uhrikokemuksia. Analyysissä vakioitiin samat taustatekijät kuin laaja-alaisuutta kuvaavassa tarkastelussa.

Kuviossa 17 näkyy maahanmuuttajien uhrikokemusten toistuvuuden taso ristitulosuhteina (odds ratio, OR) kantaväestön vertailutasoon nähden, joka on kaikissa malleissa 1,00. Mallit on kokonaisuudessaan esitetty liitetaulukoissa 12 ja 13. Tulokset ovat pääosin samansuuntaiset kuin laaja-alaista uhriksi joutumista käsittelevässä mallissa, mutta joitakin eroja löytyy. Kun maahanmuuttajia tarkastellaan yhtenä ryhmänä, perheen sosioekonomisen tilanteen, vanhempien kontrollin ja nuoren rutiinitoimintojen vakiointi kaventaa maahanmuuttajien uhriutumiseriskiä kantaväestöön nähden. Yksilötekijöiden vakioinnilla ei sen sijaan ole juurikaan vaikutusta ristitulosuhteisiin. Maahanmuuttajien riski toistuvaan uhriutumiseen jää noin puolitoistakertaiseksi (OR=1,55) ja tilastollisesti merkitseväksi kun kaikki tutkitut taustatekijät on vakioitu.

Kuvio 17 Maahanmuuttajien uhrikokemusten toistuvuuden taso (OR) kantaväestön vertailutasoon (=1,00) nähden, kun malleissa vakioidaan perhe- ja yksilötason taustatekijät (*= $p < .05$)

Suuralueuokittelun mukaisessa tarkastelussa EU ja Schengen -alueen nuorten toistuvan uhriksi joutumisen riski pysyy kantaväestöä korkeampana taustatekijöiden vakioinninkin jälkeen. Selvimmin eroa kaventaa rutiinotoimintojen ja vanhempien sosiaalisen kontrollin vakiointi. Perherakenteen ja sosioekonomisten tekijöiden vakiointi taas kaventaa toistuvan uhriksi joutumisen riskieroa kantaväestöön nähden erityisesti muiden Euroopan maiden ja Lähi-idän ja Afrikan alueen nuorilla. Näidenkin alueiden nuorten uhritumisriski jää koholle – ei kuitenkaan tilastollisesti merkitsevästi – vakioinneista huolimatta.

Uhrikokemusten laaja-alaisuutta ja toistuvuutta kuvaavien analyysien päähavainto on, että taustatekijät ovat selkeässä yhteydessä nuorten maahanmuuttajien korkeampaan uhritumisriskiin. Toistuvan uhriksi joutumisen riski jää kuitenkin kantaväestön tasoa jonkin verran korkeammaksi taustatekijöiden huomioimisenkin jälkeen.

5 MAAHANMUUTTAJIEN UHRIKOKEMUKSET AIKUISVÄESTÖSSÄ

5.1 Aineisto ja käsitteet

Tässä osiossa tarkastellaan Manner-Suomessa tai Ahvenanmaalla vakituisesti asuvan 15–74-vuotiaan aikuisväestön joutumista omaisuusrikosten, uhkailun sekä väkivallan kohteeksi. Tarkoituksena on vertailla suomalais-taustaisten ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden uhrikokemuksia erilaisten väkivaltaa tai uhkailua käsittävien tekojen sekä omaisuuteen kohdistuvien rikosten osalta. Tarkastelu perustuu vuonna 2012 toteutettuun Kansalliseen rikosuhritutkimukseen (KRT), joka on posti- ja internetkyselymenetelmänä toteutettava, satunnaisotokseen perustuva kansallisesti edustava kysely (Sirén, Danielsson & Kivivuori 2013; kyselyjärjestelmän valmistelusta ks. Sirén 2011).

Kysely toteutettiin syksyn 2012 ja alkuvuoden 2013 aikana. Kysely kohdistettiin 15–74-vuotialle henkilöille, joilla oli vakituinen osoite Manner-Suomessa tai Ahvenanmaalla. Tutkimusta varten Väestörekisterikeskuksen ylläpitämästä väestötietojärjestelmästä poimittiin kaksi satunnaisotosta, joista toinen koski suomen- ja ruotsinkielisiä henkilöitä ja toinen muunkielisiä, Suomessa pysyvästi asuvia henkilöitä. Suomen- ja ruotsinkielisten otoksen koko oli 13 750 ja muunkielisten otos 710 henkilöä, eli yhteensä 14 460 henkilöä. Otosten suhteelliset koot vastasivat kyseisten ryhmien väestöosuutta vuoden 2011 lopun väestötietojen perusteella.

Tutkimukseen valikoituneille lähetettiin suomen- tai ruotsinkielinen kyselylomake sekä saatekirje, jossa selitettiin tutkimuksen tarkoitus. Kaikille vastaajille annettiin mahdollisuus osallistua kyselyyn verkkolomakkeella, joka oli sisällöllisesti identtinen paperilomakkeen kanssa. Suomenkielinen lomake lähetettiin henkilöille, joiden äidinkieleksi oli väestötietojärjestelmässä merkitty suomi tai joku muu kuin ruotsi. Ruotsinkielisille vastaajille puolestaan lähetettiin ruotsinkielinen lomake. Verkkolomakkeella vastaaja sai itse päättää, vastasiko suomen vai ruotsin kielellä⁹¹.

Vastaajien perustiedot, kuten vastaajan sukupuoli, ikä ja äidinkieli, saatiin väestötietojärjestelmästä. Muut tiedot, mukaan lukien tiedot vastaajan sosioekonomisesta asemasta, tiedot kotitaloudesta ja perhesuhteista sekä vastaajan uhrikokemukset, perustuvat puolestaan kyselylomakkeen tietoihin. Vastaavasti myös tiedot vastaajan sekä hänen läheistensä syntymä-

⁹¹ Muun kuin suomen- tai ruotsinkielisille lähetettiin suomenkielinen lomake, vaikka he saattoivat mahdollisesti osata paremmin ruotsin kieltä. Tällainen henkilö pystyi vastaamaan paremmin osaamallansa kielellä verkkolomakkeella.

maasta tai -maista perustuvat kyselytietoon. Maahanmuuttaja-statukseen liittyvissä arvioinneissa onkin huomattava, että tässä tarkastelussa kieleen pohjautuva tieto perustuu rekisterilähteeseen, kun taas syntyperään ja taustamaahan liittyvä tarkastelu pohjautuu vastaajan itse ilmoittamiin tietoihin.

Kyselyyn osallistui 7 746 henkilöä, joista 7 479 oli suomen- tai ruotsinkielisiä ja 267 muunkielisiä⁹². Suomen- ja ruotsinkielisten vastaamisaste oli 54,4 prosenttia ja muunkielisten vastaamisaste 37,6 prosenttia. Kaikkiaan kyselyn vastaamisaste oli 53,6 prosenttia. On syytä huomauttaa, että muunkielisten vastaamisasteeseen sekä kysymysten ymmärtämiseen on varmasti vaikuttanut se, että kysymykset esitettiin muulla kuin heidän äidinkielellään⁹³. Kyselyn kielivaihtoehtoja onkin vastaisuudessa tarkoitus laajentaa kyselyn kattavuuden parantamiseksi.

Kaikkiaan aineistossa oli yhteensä 43:n eri kieliryhmän edustajia. Näistä noin 97 prosenttia oli suomen- tai ruotsinkielisiä, 1,3 prosenttia venäjänkielisiä ja 0,4 prosenttia eestinkielisiä. Kokonaisuutena arvioiden kyselyn tutkimusjoukko vastasi hyvin eri kieliryhmien osuutta perusjoukossa (liitetaulukko 14). Suomen- ja ruotsinkielisten lievä yliedustus väestöosuuteensa nähden (94,7 % perusjoukossa vs. 96,5 % aineistossa) selittynee ensisijaisesti sillä, että heillä oli mahdollisuus osallistua kyselyyn äidinkielellään, kun muunkieliset joutuivat vastaamaan heille vieraalla kielellä.

Vastaajien syntyperä luokiteltiin Tilastokeskuksen luokittelua mukailleen. Luokittelu perustuu vastaajan itsensä ilmoittamiin omaan sekä isän ja äidin syntymämaahan. Luokittelussa syntymämaaksi ilmoitetut ”Karjala”, ”luovutettu Karjala” tai vastaava luokiteltiin Suomeksi. Suomalaistaustaisiksi luokiteltiin henkilöt, jotka olivat itse syntyneet Suomessa ja vähintään toinen vanhemmista oli syntynyt Suomessa, sekä henkilöt, jotka olivat syntyneet ulkomailla, mutta joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Suomessa. Ulkomaalaistaustaisiksi luokiteltiin henkilöt, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet ulkomailla tai jotka olivat itse syntyneet ulkomailla⁹⁴. Koska osalta vastaajista puuttui tieto syntymämaasta, katsottiin lisäksi, että suomalaistaustaisia olivat henkilöt, joiden kohdalla tarkkaa tietoa syntymämaasta ei saatu, mutta joiden äidinkieli oli joko suomi, ruotsi tai saame. Luokittelu eroaa tutkimuksen I osassa käytettävästä luokittelusta, jossa suomalaistaustaisiksi luettiin kaikki Suomessa syntyneet henkilöt (ml. toisen polven maahanmuuttajat), ja maahanmuuttajataustaisiksi ulko-

⁹² Sisältäen myös kantäväestöön luettavat 3 saamenkielistä henkilöä.

⁹³ Samassa yhteydessä on edelleen huomattava, että englanninkielistä vaihtoehtoa ei ollut saatavilla.

⁹⁴ Pl. ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Suomessa.

mailla syntyneet eli ensimmäisen polven maahanmuuttajat (ks. Lehti ym. 2014a).

Perusväestössä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus oli vuoden 2011 lopussa yhteensä noin viisi prosenttia, joista valtaosa oli ensimmäisen polven maahanmuuttajia (laskettu Tilastokeskuksen luvuista). Tutkimusaineistossa maahanmuuttajataustaisten osuus oli edellä mainittua luokittelua käyttäen 3,6 prosenttia (n=277), joista lähes kaikki (n=265) olivat ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Toisen polven maahanmuuttajien pieni osuus selittyy sillä, että toisen polven maahanmuuttajia on vähintään viidentoista ikävuoden ikäisessä väestössä ylipäätään hyvin vähän. Koska ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus alkoi lisääntyä Suomessa vasta 2000-luvulla, olivat ulkomaalaistaustaisille vanhemmille Suomessa syntyneet lapset tämän tutkimuksen toteuttamisen aikaan vielä pääosin alle 15-vuotiaita, eivätkä siten kuuluneet tutkimuksen perusjoukkoon. *Aineiston painottuessa ensimmäisen polven maahanmuuttajiin, tullaan maahanmuuttajakysymyksiä tarkastelemaan tässä luvussa vain ensimmäisen polven maahanmuuttajien osalta.*

Taulukossa 7 on esitetty joitakin tutkimusjoukon piirteitä eriteltyinä suomalais- ja maahanmuuttajataustaisiin vastaajiin. Taulukossa esitettävä taustamaaluokittelu vastaa muualla tässä julkaisussa esitettyä jaottelua (Lehti ym. 2014a). Pienestä havaintomäärästä johtuen Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka sekä muu Afrikka on yhdistetty yhdeksi alueeksi, Aasian alueet yhdeksi alueeksi ja Pohjois- ja Etelä-Amerikka yhdeksi Amerikan alueeksi. Oseaniasta ei aineistossa ollut yhtään vastaajaa.

Taulukko 7 Vastaajien perustiedot ensimmäisen polven maahanmuuttajien ja suomalais-taustaisen osalta iän, sukupuolen sekä taustamaaluokittelun mukaan (n ja %)

	Suomalaistaustaiset vastaajat		Maahanmuuttajat	
	n	%	n	%
Ikäryhmä (vuotta)				
15–34	1 336	17,9	69	26,0
35–54	2 092	28,0	129	48,7
55–74	4 040	54,1	67	25,3
Ka, vuotta (keskihajonta)	52,6	(16,0)	44,9	(13,1)
Sukupuoli				
Mies	3 340	44,7	116	43,8
Nainen	4 128	55,3	149	56,2
Asuinkunnan kuntaryhmä				
Pääkaupunkiseutu	1 255	16,8	102	38,5
Kaupunkimainen kunta	3 666	49,1	130	49,1
Maaseutumainen tai taa- jaan asuttu kunta	2 547	34,1	33	12,5
Taustamaa (suuralue)				
EU ja Schengen	-	-	94	35,5
Muu Eurooppa	-	-	88	33,2
Aasia	-	-	40	11,7
Lähi-itä ja Afrikka	-	-	31	15,1
Amerikka	-	-	5	1,9
Tuntematon	-	-	7	2,6
Yhteensä	7 468	100,0	265	100,0

Ulkomaalaistaustaisten vastaajien joukossa oli miehiä ja naisia suhteellisesti lähes saman verran kuin kantaväestön keskuudessa. Naisten korkeampi osuus molemmissa ryhmissä selittyy naisten miehiä korkeammalla osallistumisasteella, joka on kyselytutkimuksissa yleinen ilmiö. Maahanmuuttajataustaiset henkilöt olivat kuitenkin keskimäärin nuorempia kuin kantaväestöön kuuluvat vastaajat. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden keski-ikä oli 45 vuotta ja kantaväestöön kuuluvien vastaajien 53 vuotta. Kantaväestöön kuuluvista vastaajista yli puolet (54 %) kuului 55–74-vuotiaiden ryhmään, kun maahanmuuttajilla vastaava osuus oli vain neljänneksen. Keskeisenä havaintona voidaankin todeta, että maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ikäjakauma painottuu huomattavasti kantaväestöä voimakkaammin nuorempiin ikäryhmiin. Tulos vastaa kantaväestön ja ensimmäisen polven maahanmuuttajien ikäjakaumien eroa myös perusjoukossa.

Toinen keskeinen havainto on se, että ulkomaalaistaustaisista henkilöistä merkittävä osa asui kaupunkimaisissa kunnissa tai pääkaupunkiseudulla: taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa asui vain kahdeksasosa ulkomaalaistaustaisista vastaajista. Suomalaistaustaisista vastaajista sen sijaan hieman yli kolmasosa asui kaupunkimaisten kuntien tai pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Jakauma kertoo siitä, että Suomen maahanmuutta-

javäestö on painottunut kantaväestöä voimakkaammin kaupunkeihin, erityisesti pääkaupunkiseudulle.

Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisista henkilöistä 35 prosenttia oli kotoisin EU tai Schengen -alueen maista, 33 prosenttia muualta Euroopasta, 12 prosenttia Aasiasta ja 15 prosenttia Lähi-idästä tai Afrikasta. Henkilöistä, joiden taustamaa kuului EU tai Schengen -alueluokkaan, lähes puolet (43 %) oli kotoisin Virossa ja viidennes Saksasta. Muut EU-maat sekä Norja olivat aineistossa tasaisesti edustettuna, mutta havaintojen määrä kutakin maata kohden oli verraten pieni (kuusi tai vähemmän). Muuhun Eurooppaan lukeutuvien maiden osalta 81 prosenttia vastaajista ilmoitti syntymämaakseen Venäjän. Kaikkiaan 42 prosenttia ensimmäisen polven maahanmuuttajista oli ilmoituksensa mukaan kotoisin Virossa tai Venäjältä.

Aasiasta kotoisin olevat vastaajat ilmoittivat syntymämaakseen useimmin Kazakstanin (n=7), Kiinan (n=6), Thaimaan (n=5) tai Intian (n=5). Afrikan ja Lähi-idän luokasta yleisimmät syntymämaat olivat Etiopia (n=7), Irak (n=4) ja Iran (n=4).

Kaikkiaan ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä jäi tutkimusaineistossa hyvin pieneksi. Tämä johtuu ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisten henkilöiden vähäisestä määrästä tutkimuksen perusjoukossa, mutta myös maahanmuuttajien kantaväestöä matalammasta vastaamisasteesta. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden vähäisestä määrästä johtuen käsitellään kaikkia ulkomaalaistaustaisia henkilöitä seuraavissa tarkasteluissa yhtenä ryhmänä.

Analyysejä varten tutkimusaineisto painotettiin sukupuolen, 10-vuotiskäryhmän sekä asuinalueen mukaan vastaamaan Suomen ja Ahvenanmaan 15–74-vuotiaiden väestörakennetta vuoden 2012 lopun tilanteen mukaan. Asuinalueen luokittelussa käytettiin NUTS 2 -luokittelua, joka jakaa Suomen viiteen osioon: Länsi-Suomi, Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi, Pohjois- ja Itä-Suomi sekä Ahvenanmaa. Koska Ahvenanmaalta oli aineistossa vain vähän havaintoja, yhdistettiin Ahvenanmaa painotusta varten Etelä-Suomeen, johon alue on maantieteellisesti lähinnä.

5.2 Uhkailu- ja väkivaltakokemusten yleisyys

Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutumista selvitettiin esittämällä vastaajalle luettelo uhkailua tai väkivaltaa sisältävistä teoista. Vastaajilta kysyttiin, oliko joku tuttu tai tuntematon henkilö käyttäytynyt vastaajaa kohtaan mainituilla tavoilla viimeisen 12 kuukauden aikana. Tekijä saattoi olla joko vastaajan entinen tai nykyinen avo- tai aviopuoliso tai seurustelukumppani,

muu vastaajan lähemmin tuntema henkilö (kuten veli, sisko, isä, äiti, vastaajan lapsi, ystävä, tuttava tai työtoveri) tai tuntematon tai puolittu. Kyselyssä uhkailu käsitti teot, joissa vastaajaa oli uhattu puhelimesta, kirjeessä, sähköposti- tai tekstiviestissä tai kasvokkain vahingoittaa fyysisesti. Fyysinen väkivalta taas vaihteli kiinnitartumisesta ja tönimisestä asetta käyttäen tehtyyn väkivaltaan. Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin, oliko vastaajaa pakotettu tai yritetty pakottaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Väkivalta ja uhkailu. Taulukossa 8 on esitetty perustulokset kantaväestön ja maahanmuuttajaväestön osalta. Luokittelussa uhkailu sisältää uhkailun puhelimesta, kirjeellä, sähköposti- tai tekstiviestillä sekä kasvokkain tapahtuvan uhkailun. Lämäisy tai sitä vakavampi fyysinen väkivalta puolestaan käsittää läimäisyn lisäksi hiuksista repimisen, nyrkillä tai kovalla esineellä lyömisen sekä potkimisen ja kuristamisen. ”Ei tietoa väkivallan laadusta” -kategorian osalta vastaaja ei ollut täsmentänyt, minkälaisista väkivaltoista hän oli kokenut⁹⁵.

Taulukko 8 12 kuukauden aikana uhkailua tai väkivaltaa kokeneiden osuus syntyperän, sukupuolen ja tekotyyppin vakavuuden mukaan (n ja %).

	Miehet		Naiset		Kaikki	
	Kanta- väestö %	Maahan- muuttajat %	Kanta- väestö %	Maahan- muuttajat %	Kanta- väestö %	Maahan- muuttajat %
Väkivallalla uhkaaminen	3,8	4,7	3,7	2,7	3,8	3,8
Kiinni tarttuminen, tyrkkiminen, töniminen	3,2	7,1**	4,5	5,4	3,8	6,3*
Vähintään läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta	8,2	8,3	7,1	4,7	7,7	6,6
Ei tietoa väkivallan laadusta	3,5	7,1*	1,1	10,1**	2,3	8,8***
Yhteensä %	18,7	27,2**	16,4	22,8*	17,5	25,4**
n (painottamaton)	3 281	113	4 065	144	7 346	257

* p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

⁹⁵ Luokka sisältää sekä vaihtoehdon ”muu väkivalta” että määrittämättömän väkivallan, jossa vastaaja ei ollut eritellyt lainkaan väkivallan muotoa, mutta oli vastannut tapahtumapaikkaa koskevaan kysymykseen.

Maahanmuuttajataustaiset vastaajat ilmoittivat suomalaistaustaisia vastaajia useammin joutuneensa uhkailun tai väkivallan kohteeksi⁹⁶. Kantaväestössä uhkailun tai väkivallan kohteeksi joutuneita oli 17,5 prosenttia, maahanmuuttajista 25,4 prosenttia. Pelkkää uhkailua kokeneita oli yhtä paljon molemmissa ryhmissä, mutta muuta väkivaltaa kokeneissa maahanmuuttajien osuus oli selvästi suurempi. Ero syntyy kahdesta väkivallan tyypistä. Maahanmuuttajat ilmoittivat kantaväestöä useammin kiinni tarttumisesta, liikkumisen estämisestä, tyrkkimisestä tai tönimisestä. Lisäksi niitä, jotka eivät täsmentäneet millaisesta väkivallan muodosta oli kysymys, oli maahanmuuttajien joukossa selvästi kantaväestöä enemmän.

Kyselyssä tiedusteltiin erikseen vakavamman, eli fyysisen vamma aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutumisesta. Se oli suunnilleen yhtä yleistä maahanmuuttajien (3,8 %) ja kantaväestön (4,5 %) keskuudessa.

Väkivallan kokeminen oli muuta väestöä yleisempää sekä maahanmuuttajanaisten että -miesten keskuudessa. Maahanmuuttajamiehistä muuta kuin pelkkää uhkailua ilmoitti kokeneensa 22,5 prosenttia, kun kantaväestön miehistä vastaava osuus oli 14,9 prosenttia. Maahanmuuttajanaisista vastaavaa väkivaltaa oli kokenut 20,2 prosenttia, kantaväestön naisista 12,7 prosenttia. Luvuissa ovat mukana myös ne vastaajat joiden kohdalla väkivallan laadusta ei ole tietoa. Joissain tapauksissa kyse voi olla muusta kuin fyysisestä väkivallasta. Jos näin vastanneet jätetään pois, maahanmuuttajataustaisten miesten prevalenssi (myös pl. pelkästään uhkailua kokeneet) on 15,4 prosenttia ja suomalaistaustaisten miesten 11,4 prosenttia. Ero säilyy, mutta ei ole tilastollisesti merkitsevä. Naisten kohdalla ero kääntyy päinvastaiseksi ja lähes häviää.

Kyselyn perusteella väkivallan kohteeksi joutuminen näyttäisi olevan maahanmuuttajilla yleisempää kuin kantaväestössä, koskien sekä miehiä että naisia. Tulokseen on kuitenkin liitettävä se varaus, että etenkin naisten kohdalla ero on peräisin täsmentämättömän väkivallan luokasta. Kyseessä saattaa olla ensisijassa teknisluonteinen, kielivaikeuksista johtuva ero. Kyselylomakkeella esitetyt tekovaihtoehdot ei ehkä ole täysin ymmärretty ja siksi vastaaja on jättänyt kohdan täyttämättä. Kysyttäessä myöhemmin tekojen tapahtumapaikkaa, on kuitenkin vastattu johonkin kohtaan ”kyllä”.

⁹⁶ Luokka ”vähintään läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta” sisältää teot läimäisystä, asetta käyttäen tehtyyn väkivaltaan. Seksuaalinen väkivalta on jätetty pois tästä osoittimesta, mutta on huomioitu muuttujia muodostettaessa. Tässä ”vain uhkailua” kokeneet ovat vastaajia, jotka eivät ole joutuneet vakavamman väkivallan, mutta eivät myöskään seksuaalisen väkivallan uhriksi. Toisaalta jotkut vakavamman fyysisen väkivallan uhriksi joutuneista ovat voineet kokea myös seksuaalista väkivaltaa. Katteoria ”ei tietoa väkivallan laadusta” tarkoittaa vastaajia, jotka ovat vastanneet ”muu väkivalta” tai jotka ovat jättäneet kokonaan vastaamatta väkivallan muotoa koskevaan kysymykseen, mutta ovat vastanneet ”kyllä” kysymykseen, joka koski uhkailun tai väkivallan tapahtumapaikkaa.

On tosin myös mahdollista, että kyse on väkivallaksi koetuista teoista, jotka eivät sovi kyselylomakkeessa esitettyihin väkivallan muotoihin ja ovat maahanmuuttajien keskuudessa yleisempiä kuin kantaväestössä. Merkille pantavaa on, että kuten kantaväestössä myös maahanmuuttajien keskuudessa väkivaltakokemukset näyttävät olevan lähes yhtä yleisiä miehillä ja naisilla.

Seksuaalinen väkivalta. Kyselylomakkeella tiedusteltiin myös seksuaaliseksi väkivallaksi katsottavien tekojen kohteeksi joutumisesta. Lomakkeella oli kohta, jossa kysyttiin oliko vastaaja jonkun taholta pakotettu sukupuoliyhteyteen, muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen tai yritetty pakottaa näihin viimeisen 12 kuukauden aikana.

Taulukko 9 12 kuukauden aikana seksuaalista väkivaltaa kokeneiden osuus syntyperän ja sukupuolen mukaan (n ja %)

	Miehet		Naiset	
	Kantaväestö %	Maahanmuuttajat %	Kantaväestö %	Maahanmuuttajat %
Pakottaminen tai yritys pakottaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen	1,2	5,3***	2,3	4,0
<i>n (painottamaton)</i>	3 281	113	4 065	144

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Maahanmuuttajat ilmoittivat kantaväestöön kuuluvia useammin seksuaalisesta väkivallasta (taulukko 9). Eroa voi osaksi selittää maahanmuuttajien ja kantaväestön erilainen ikärakenne. Kantaväestöstä poikkeavaa on se, että maahanmuuttajamiehet kertoivat kokeneensa seksuaalista väkivaltaa yhtä paljon kuin maahanmuuttajanaiset. Kantaväestössä naiset olivat kokeneet seksuaalista väkivaltaa miehiä enemmän.

Väkivallan kokeminen eri ikäryhmissä. Sekä uhritutkimusten että poliisin tietoon tulleen väkivaltarikollisuuden perusteella tiedetään, että väkivaltaa kokeneiden osuus laskee iän myötä. Koska maahanmuuttajat ovat kantaväestöä nuorempia, voi maahanmuuttajien muuta väestöä korkeampi väkivaltakokemusten prevalenssi johtua kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisen väestön erilaisesta ikärakenteesta. Tästä syystä on perusteltua verrata väkivaltakokemusten yleisyyttä ikäryhmittäin. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden verraten pienen lukumäärän vuoksi tarkastelu toteutetaan kahdenkymmenen ikävuoden, eli 15–34, 35–54 ja 55–74-vuotiaiden ryhmissä (taulukko 10).

Taulukko 10 12 kuukauden aikana uhkailua ja väkivaltaa kokeneiden osuus syntyperän ja iän mukaan (n ja %)

	15–34-v.		35–54-v.		55–74-v.	
	Kanta- väestö %	Maahan- muuttajat %	Kanta- väestö %	Maahan- muuttajat %	Kanta- väestö %	Maahan- muuttajat %
Väkivallalla uhkaaminen	3,8	4,3	4,2	2,5	3,2	4,5
Kiinni tarttuminen, tyrkkiminen, töniminen	5,9	10,3	4,0	5,1	1,5	0,0
Vähintään läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta	11,4	9,5	6,9	4,4	4,7	6,8
Ei tietoa väkivallan laadusta	4,3	12,9***	1,9	5,7**	0,7	9,1***
Yhteensä %	25,5	37,1**	17,0	17,7	10,2	20,5*
<i>n</i> (painottamaton)	1 331	67	2 078	125	3 937	65

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

15–34-vuotiaat ensimmäisen polven maahanmuuttajat ilmoittivat kantaväestöä useammin kokeneensa väkivaltaa, joka oli muodoltaan liikkumisen estämistä, kiinni tarttumista, tyrkkimistä ja tönimistä. Ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Vain täsmentämättömän väkivallan luokassa ero muodostuu tilastollisesti merkitseväksi.

Maahanmuuttajat ja kantaväestö olivat kokeneet väkivaltaa suunnilleen yhtä yleisesti 35–54-vuotiaiden ikäryhmässä. Ainoa merkitsevä ero on täsmentämättömän väkivallan luokassa. 55–74-vuotiaat maahanmuuttajat olivat kokeneet väkivaltaa enemmän kuin muu samanikäinen väestö. Tämänkin ikäryhmän uhriksi joutumisissa suurin ero syntyy ”ei tietoa väkivallan laadusta” -luokassa.

Taulukossa 11 on esitetty monimuuttujamalleihin perustuva tarkastelu, jossa on huomioitu sukupuolen ja iän yhteys samanaikaisesti, sekä vastaajan kotikunnan urbanisaation aste. Tämän huomioiminen on keskeistä, koska kaupunkiympäristöissä on kohonnut riski joutua väkivaltaisen ja uhkailevan käytöksen uhriksi. Koska Suomen maahanmuuttajaväestö on jakautunut alueellisesti erityisesti suuriin kaupunkeihin, voi maahanmuuttajien muuta väestöä korkeampi uhkailun ja väkivallan riski johtua ikäjakauman lisäksi alueellisesta sijoittumisesta.

Malleissa käytettiin vasteena eli selitettävänä muuttujana neljää erilaista väkivallan ja uhkailun luokkaa. Mallissa 1 vasteena on joko kasvokkain tai esimerkiksi puhelimen tai sähköpostin välityksellä tapahtunut fyysisellä väkivallalla uhkaaminen. Mallissa 2 kyseessä on fyysinen väkivalta, käsittäen väkivallan tönimisestä ja kiinni tarttumisesta asetta käyttäen tehtyyn väkivaltaan. Mallissa 3 kyse on kaikista lomakkeella esitetyistä väkivallan

ja uhkailun muodoista. Mallissa 4 tarkasteluun on lisäksi otettu tarkemmin määrittämättömät uhkailu- ja väkivaltakokemukset, eli tähän ryhmään on lisätty edellisten lisäksi ne, jotka eivät olleet määritelleet väkivallan muotoa, mutta olivat vastanneet kokeneensa väkivaltaa tai sillä uhkailua jossakin paikassa, sekä ne, jotka olivat vastanneet kokeneensa jotakin muuta kuin kysymyksessä lueteltua väkivaltaa.

Taulukko 11 Väkivallan ja uhkailun kohteeksi joutuminen viimeisen 12 kuukauden aikana taustamuuttujien mukaan logistisella regressiolla (OR)

	Uhkailu (malli 1) OR	Fyysinen väkivalta (malli 2) OR	Väkivalta ja uhkailu (malli 3) OR	Malli 3+ määrittämätön väkivalta (malli 4) OR
Syntyperä				
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00
Maahanmuuttajat	1,06	1,02	1,04	1,36 *
Sukupuoli				
Mies	1,00	1,00	1,00	1,00
Nainen	0,83 *	0,99	0,99	0,89
Ikä				
55–74	1,00	1,00	1,00	1,00
35–54	1,89 ***	1,84 ***	1,74 ***	1,75 ***
15–34	1,39 **	3,24 ***	2,63 ***	2,94 ***
Kuntaryhmä				
Maaseutu/taajama	1,00	1,00	1,00	1,00
Kaupunkimainen	1,32 **	1,27 **	1,32 ***	1,38 ***
Pääkaupunkiseutu	1,29 *	1,37 **	1,32 **	1,34 **
<i>n</i> (painottamaton)	7 505	7 505	7 505	7 603

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Kaikkien mallien tulokset vahvistavat ristiintaulukointien keskeiset tulokset. Malleissa 1–3 havaitaan, että keskeisimpiä määriteltyjen uhkailu- ja väkivaltakokemusten riskitekijöitä ovat ikä ja asuminen kaupunkimaisessa ympäristössä. Iän yhteys on erityisen voimakas fyysisen väkivallan osalta. Syntyperällä ei kuitenkaan ole yhteyttä uhrikokemuksiin missään tarkastelussa väkivallan tai uhkailun tyypissä.

Jos tilannetta tarkastellaan laajimmalla uhkailun ja väkivallan vasteella (malli 4), jossa mukana ovat myös määrittämättömät väkivalta- tai uhkailukokemukset, myös syntyperä nousee tilastollisesti merkitseväksi siten, että maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä on kohonnut todennäköisyys joutua väkivallan tai uhkailun uhriksi. Myös tässä mallissa ikä ja asuminen kaupunkimaisessa ympäristössä ovat yhteydessä uhrikokemuksiin.

Tapahtumapaikka. Kyselyssä vastaajilta tiedusteltiin, millaisessa paikassa he olivat joutuneet uhkailun tai väkivallan kohteeksi⁹⁷ Tässä ei tarkemmin täsmennetty millaisesta väkivallan muodosta oli kyse. Kaikki kyselyssä olleet väkivallan muodot ovat mukana tässä tarkastelussa.

Taulukko 12 Väkivallan tai uhkailun tapahtumapaikka viimeisen 12 kuukauden aikana syntyperän mukaan (n ja %)

Tapahtumapaikka	Kantaväestö %	Maahanmuuttajat %
Työpaikalla tai työtehtävissä	4,3	8,0**
Ravintolassa, kahvilassa, baarissa, tanssipaikalla ym. (asiakkaana)	3,7	4,6
Julkisella paikalla	4,0	8,3***
Toisen henkilön asunnossa	1,9	3,4
Omassa asunnossa	5,0	3,7
Muissa paikoissa	1,5	4,0**
Ei määriteltä (ei tietoa)	1,6	3,4*
<i>n (painottomaton)</i>	7 372	262

* p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Maahanmuuttajat ilmoittivat kohdanneensa väkivaltaa eri paikoissa tai tilanteissa, kuten työssään tai julkisella paikalla kuten kadulla, säännönmukaisesti kantaväestöä useammin (taulukko 12). Tästä on yksi poikkeus. Omassa asunnossa koettu väkivalta oli maahanmuuttajilla hieman harvinaisempaa kuin kantaväestössä. Ero ei tosin ole tilastollisesti merkitsevä (p=0,33).

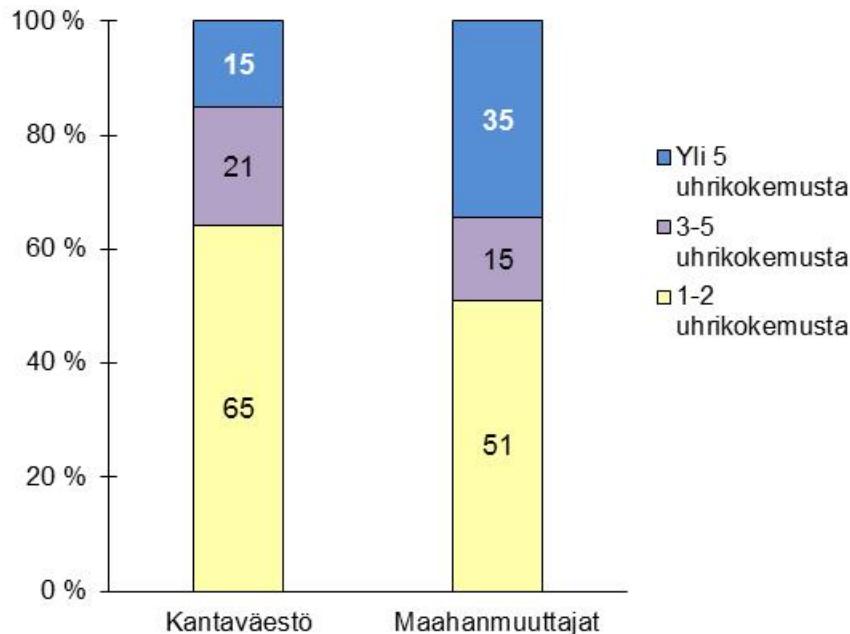
Väkivaltakokemusten toistuvuus ja laajuus. Edellä esitetyn tarkastelun perusteella ilmeni, että maahanmuuttajataustaiset henkilöt ilmoittavat hieman kantaväestöä useammin erilaisista väkivaltakokemuksista. Seuraavassa tarkastellaan sitä, eroavatko väkivaltaa kokeneiden uhrikokemukset määrällisesti ja laadullisesti toisistaan syntyperän mukaan. Kyseinen tarkastelu on rajattu niihin, jotka ilmoittivat kokeneensa jotakin väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista.

Kyselyssä uhrikokemusten lukumäärää kysyttiin siten, että vastaajaa pyydettiin ilmoittamaan väkivallan paikan osalta, montako kertaa viimeisen vuoden aikana hän oli oman arvionsa mukaan kokenut väkivaltaa kyseisessä paikassa. Näiden kokemusten lukumäärät summattiin tarkastelussa yhteen ja luokiteltiin kolmeen luokkaan: 1–2 uhrikokemusta, 3–5 uhrikokemusta ja 6 uhrikokemusta tai enemmän.

Kuviosta 18 ilmenee, miten uhkailun tai väkivallan uhriksi joutuneiden vastaajien uhrikokemusten lukumäärät eroavat kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä. Sekä maahanmuuttaja- että kantaväestössä valtaosa uh-

⁹⁷ Tarkemmin: lomakkeen edellisessä kysymyksessä mainittujen tekojen kohteeksi.

reista on kokenut uhkailua tai väkivaltaa korkeintaan yhden tai kaksi kertaa kuluneen vuoden aikana, mutta maahanmuuttajilla toistuvat uhrikokemukset ovat kantaväestöä yleisempiä. Uhkailun tai väkivallan uhreiksi joutuneista maahanmuuttajista noin puolet ilmoitti joutuneensa väkivallan tai uhkailun uhriksi vähintään kolme kertaa vuoden aikana, kun kantaväestössä vastaava osuus oli noin 36 prosenttia. Erityisen suuri ero on moninkertaisten uhrien osalta: maahanmuuttajista noin joka kolmas uhriksi joutunut ilmoitti joutuneensa uhkailun tai väkivallan kohteeksi vähintään kuusi kertaa vuoden aikana, kun taas kantaväestöön luettavista uhreista vain 15 prosenttia ilmoitti joutuneensa vastaavien tekojen uhriksi kuusi kertaa tai enemmän.

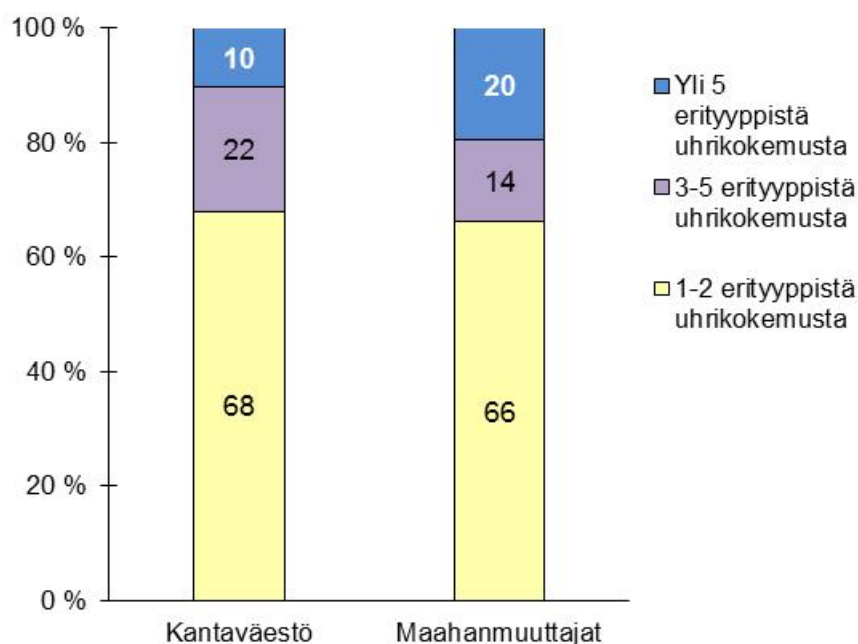

Kuvio 18 Uhkailu- ja väkivaltakokemusten lukumäärä viimeisen 12 kuukauden aikana syntyperän mukaan (% uhriksi joutuneista)

Vaihtoehtoinen tapa tarkastella useampikertaista uhriutumista on tarkastella *erilaisten* uhrikokemusten määriä. On nimittäin mahdollista, että edellä tarkasteltu kaikkien uhrikokemusten määrä on yhteydessä johonkin tietynlaiseen väkivaltaan, joka on luonteeltaan toistuvaa. Uhkailu- ja väkivaltakokemusten erilaisuus sen sijaan kuvastaa sitä, kuinka monenlaisien tekojen uhriksi vastaaja on ilmoittanut joutuneensa, eli väkivaltakokemusten moninaisuutta.

Uhkailun tai väkivallan uhriksi joutuneiden uhrikokemusten moninaisuuden vertailu on esitetty kuviossa 19. Tarkastelusta ilmenee, että niin kantaväestöllä kuin maahanmuuttajillakin uhrikokemukset muodostuvat

pääasiassa yhden- tai kahdenlaisesta väkivallan tai uhkailun muodosta. Kuitenkin maahanmuuttajien osalta uhrikokemukset näyttävät myös tässä tarkastelussa kantaväestöä moninaisemmilta. Maahanmuuttajataustaisista uhreista joka viidennellä oli vähintään 6 erilaista väkivallankokemusta, kun kantaväestöön luettavista uhreista vastaava määrä uhrikokemuksia oli joka kymmenennellä. Jakaumien erot ovat kuitenkin vain marginaalisesti tilastollisesti merkitsevät (0,061). Yhteyden suunta näyttäisi joka tapauksessa tukevan tulkintaa maahanmuuttajataustaisten uhrien uhrikokemusten moninaisuudesta.

Kuvio 19 Erityyppisten uhkailu- ja väkivaltakokemusten lukumäärä viimeisen 12 kuukauden aikana syntyperän mukaan (% uhriksi joutuneista)

Uhrkokemusten lukumääriä ja erilaisten uhrikokemusten moninaisuutta koskeva tarkastelu osoittaa, että ensimmäisen polven maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä, joilla on kokemuksia joko väkivallasta tai sillä uhkailusta, on todennäköisesti sekä enemmän että useammanlaisia uhrikokemuksia kuin kantaväestöllä. Kaikkiaan näyttää siis siltä, että maahanmuuttajilla on keskimäärin yleisemmin erilaisia uhrikokemuksia, mutta myös useampia uhrikokemuksia kuin kantaväestöön kuuluvilla henkilöillä. Täsäkin pätevät kuitenkin täsmentämättömistä vastauksista johtuvat rajoitteet.

5.3 Omaisuusrikosten kohteeksi joutumisen yleisyys

Taulukosta 13 ilmenevät kantaväestöön kuuluvien ja maahanmuuttajien vastaukset eräitä omaisuusrikoksia koskeviin kysymyksiin. Kyselyssä tiedusteltiin vastaajaan ja muihin hänen kotitalouteensa kuuluviin kohdistuneita omaisuusrikoksia. Yhtä kohtaa lukuun ottamatta (muuhun omaisuuteen kuin autoon kohdistunut vahingonteko), maahanmuuttajat ilmoittivat kantaväestöä useammin omaisuusrikoksesta. Ero on tilastollisesti merkitsevä polkupyörävarkauksien ja kuluttajapetosten kokemisessa.

Taulukko 13 Viimeisen 12 kuukauden aikana omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet syntyperän mukaan (%)

	Kantaväestö	Maahanmuuttajat
	%	%
Auto varastettu ^a	1,3	2,2
Autosta varastettu tavaroita tai auton osia ^a	4,7	6,1
Autoon kohdistunut ilkivaltaa tai se on vahingoittunut murtoyrityksessä ^a	8,4	9,4
Moottoripyörä, skootteri tai mopo varastettu ^b	3,1	6,9
Polkupyörä varastettu ^c	13,4	21,8**
Murto tai varkaus (myös yritys) vakituisesta asunnosta	1,6	2,1
Murto tai varkaus (myös yritys) varastotilasta, kellarista, vintistä	4,5	4,7
Murto tai varkaus (myös yritys) vapaa-ajan asunnosta ^d	4,7	10,7
Muuhun omaisuuteen kuin autoon kohdistunut vahingonteko	4,7	3,4
Muu kodin ulkopuolella tapahtunut henkilökohtaisen omaisuuden, kuten lompakon, luottokortin tai matkapuhelimen varkaus	6,0	6,4
Petkuttettu ostettaessa tavaraa tai palveluja, eli tuote ei vastannut sitä mistä oli sovittu, tai ei saanut tavaraa tai palvelua vaikka siitä oli maksettu	7,8	11,9*
Pankki- tai luottokorttia käytetty ilman lupaa tai tililtä on anastettu rahaa muulla tavoin	1,8	1,8
Henkilötietoja urkittu tai käytetty väärin varkauden, petoksen tai muun rikoksen suorittamiseksi	1,3	1,9
Muu omaisuusrikos	2,4	2,7
<i>n (painottamaton)</i>	7 233	262

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

^{a)} Laskettu niiden joukossa, joilla auto käytössä, $n_1=5\ 991$, $n_2=199$; ^{b)} laskettu niiden joukossa, joilla moottoripyörä käytössä, $n_1=1\ 172$, $n_2=23$; ^{c)} laskettu niiden joukossa, joilla polkupyörä käytössä, $n_1=5913$, $n_2=179$; ^{d)} laskettu niiden joukossa, joilla vapaa-ajan asunto käytössä, $n_1=2\ 305$, $n_2=29$.

Kuten väkivallan ja uhkailun osalta, estimoitiin omaisuusrikoksen kohteeksi joutumista koskeva malli, jossa on otettu huomioon syntyperän lisäksi vastaajan sukupuoli, ikäryhmä ja asuinpaikkakunnan tyyppi (taulukko 14).

Vasteita on kaksi. Ensimmäisessä mallissa vasteena on varkausrikoksen kohteeksi joutuminen, toisessa mallissa jonkin omaisuusrikoksen (ks. taulukko 13) kohteeksi joutuminen viimeisen 12 kuukauden aikana.

Taulukko 14 Omaisuusrikoksen kohteeksi joutuminen viimeisen 12 kuukauden aikana taustamuuttujien mukaan logistisella regressiolla (OR)

	Varkaus (malli 1) OR	Kaikki (malli 2) OR
Syntyperä		
Kantaväestö	1,00	1,00
Maahanmuuttajat	1,16	1,23
Sukupuoli		
Mies	1,00	1,00
Nainen	1,06	1,01
Ikä		
55–74	1,00	1,00
35–54	1,08	1,26 ***
15–34	1,14	1,23 **
Kuntaryhmä		
Maaseutu tai taajama	1,00	1,00
Kaupunkimainen	1,59 ***	1,50 ***
Pääkaupunkiseutu	1,86 ***	1,69 ***
<i>n</i> <i>painottamaton</i>	7 495	7 495

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Estimointituloksen mukaan maahanmuuttajilla on hieman kantaväestöä suurempi riski joutua omaisuusrikoksen kohteeksi, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä käyttämällämme luottamustasolla ($p=0,08$). Kun rajoitetaan varkausrikoksiin (malli 1), ero on pienempi. Vastaajan ikä, samoin kuin asuinympäristön luonne ovat merkitsevästi yhteydessä omaisuusrikoksen riskiin. Maahanmuuttajien kantaväestöä korkeammat prevalenssit (taulukko 13) selittyvätkin osaksi ikärakenteesta ja siitä, että maahanmuuttajat asuvat yleisemmin kaupungeissa, joissa omaisuusrikoksen kohteeksi joutumisen riski on ylipäätään suurempi.

6 SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS RIKOKSENTORJUNTAOHJELMISTA

Hankkeessa haluttiin edellisissä luvuissa käsiteltyjen teemojen ohella huomioida myös rikosentorjunnan näkökulma. Tästä lähtökohdasta toteutettiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena oli selvittää maahanmuuttajien rikoskäyttäytymisen ja uhriksi joutumisen vähentämiseksi toteutettujen ohjelmien vaikuttavuutta. Katsauksen tarkoitus oli siis kartoittaa maahanmuuttajille suunnattuja tai heitä koskevia ohjelmia, joiden tavoitteena oli vähentää tai ehkäistä rikoskäyttäytymistä tai rikollisuuden uhriksi joutumista, ja joiden toimivuutta oli arvioitu tieteellisin menetelmin.

Kirjallisuuskatsaus toteutettiin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen (systematic review) periaatteita noudattaen. Kyseessä on menetelmä, jossa tiedonhaun periaatteet, julkaisujen seulonnan vaiheet ja hyväksymismenettely perustuvat etukäteen muotoiltuihin ja selkeisiin kriteereihin, jotka on raportoitu yksityiskohtaisesti. Näin toteutettuna tiedonhaun prosessi on järjestelmällinen, läpinäkyvä ja toistettavissa uudestaan. Menettelyllä pyritään vähentämään tutkimustiedon kartoittamiseen liittyvän mahdollisen vinoutuman riskiä sekä kokoamaan mahdollisimman luotettava kuva aiheesta koskevasta tutkimustiedosta. (Littell ym. 2008; Brå 2008; Petticrew & Roberts 2005, 11; Egger ym. 2001, 23; menetelmän soveltamisesta ks. Danielsson & Mäkipää 2012, 8.)

Katsauksen suunnittelussa ja laadinnassa noudatettiin mukailleen The Campbell Collaborationin protokollaa⁹⁸, mutta varsinaista meta-analyysiä ei suoritettu. Aikataulusyistä haku rajattiin kahteen tietokantaan (Google Scholar ja EBSCO Academic Search Complete/SocINDEX with Full Text), eikä katsausta varten kartoitettu vielä julkaisemattomia tutkimuksia.

6.1 Kirjallisuuskatsauksen tiedonhakumenettely

Katsauksen tavoitteena oli löytää tutkimuksia, jotka arvioivat ohjelmia, joiden tarkoituksena oli vähentää maahanmuuttajaväestön rikoskäyttäytymistä tai rikoksen uhriksi joutumista. Ensisijaiset hakukriteerit olivat siis seuraavat:

⁹⁸ Ks. http://www.campbellcollaboration.org/resources/research/the_production.php

1. Tutkimuskohteena olivat rikollisuuden tai häiriökäyttäytymisen vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet ja toimenpiteet, joiden tarkoitus on vähentää tai ehkäistä rikoksen uhriksi joutumista.
2. Edellä mainitut toimenpiteet kohdistettiin erityisesti maahanmuuttajiin ja/tai etnisiin vähemmistöihin tai ohjelman vaikutukset voitiin eritellä näiden väestöjen osalta.

Alkuperäisenä ajatuksena oli rajata aineisto Euroopassa toteutettuja ohjelmia koskeviin tutkimuksiin, jotta tuloksia voisi helpommin verrata Suomen tilanteeseen. Rajaus osoittautui kuitenkin ongelmalliseksi tutkimusten vähäisen määrän vuoksi, joten mukaan hyväksyttiin julkaisut, jotka koskivat maahanmuuttajia tai etnisiä vähemmistöjä Euroopassa, Pohjois-Amerikassa tai Australiassa tai Uudessa-Seelannissa.

3. Arvioitava ohjelma on toteutettu Euroopassa, Pohjois-Amerikassa tai Australiassa tai Uudessa-Seelannissa.

Lisäksi edellytettiin, että tutkimuksen tuli olla julkaistu akateemisella foorumilla tai jonkin tieteellistä tutkimustoimintaa harjoittavan tutkimuslaitoksen sarjoissa. Vertaisarviointia ei edellytetty. Mukaan hyväksyttiin siis tieteellisten artikkeleiden ohella julkaisut tutkimuslaitosten omissa sarjoissa (vrt. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisut), erilaiset kokoomateokset ja niiden luvut, ”working paper” -tyyliset työjulkaisut sekä väitöskirjatasoiset opinnäytteet. Aikarajaus asetettiin vuonna 2003 tai sen jälkeen julkaistuihin teoksiin.

4. Tutkimus on julkaistu tieteellisessä julkaisussa tai tieteellistä tutkimustoimintaa harjoittavan tutkimuslaitoksen julkaisusarjassa.
5. Tutkimus on julkaistu vuonna 2003 tai sen jälkeen.

Aikataulusyistä edellytettiin lisäksi, että julkaisu oli saatavilla sähköisesti laitoksen käyttöön. Abstraktin kielenä tuli olla englanti, artikkelin kielenä englanti, suomi tai ruotsi.

6. Tutkimus on saatavilla sähköisesti.
7. Julkaisun kieli on englanti, ruotsi tai suomi.

Tiedonhaku toteutettiin heinäkuussa 2013 Google Scholar ja EBSCO Academic Search Complete/SocINDEX with Full Text -julkaisutietokannoista. Julkaisuja etsittiin englanninkielisillä hakusanoilla. Taulukossa 15 on eritelty kussakin hakukoneessa käytetyt hakuehdot ja osumien määrät. Käy-

tettyjen tietokantojen hakuominaisuudet eroavat toisistaan, joten myös hakusanat on määritelty molemmille tietokannoille erikseen.

Taulukko 15 Tiedonhaussa käytetyt hakuehdot ja osumien lukumäärät.

Tietokanta	Hakusanat (07/2013)	Osumien määrä
EBSCOhost Academic Search Complete, SocINDEX with Full Text ^a ejournals.ebsco.com	Sisältäen tarkan ilmauksen: preventi* Ainakin yksi sanoista: crime OR violen* OR offen* OR anti-social Ainakin yksi sanoista: immigra* OR foreign* OR ethnic Ainakin yksi sanoista: crime OR violen* OR offen* OR anti-social OR victi*	359
Google Scholar ^b scholar.google.com	Sisältäen tarkan ilmauksen: crime prevention Ainakin yksi sanoista: "immigrant crime" "immi- gration crime" "immigration and crime" "crime and immigration" "immigrant victim" "ethnic minority crime" "immigrant victimization"	508
Yhteensä		867

a) Hakusanat abstraktissa, aikarajaus 2003–2013.

b) Fraasi missä tahansa tekstin osassa, aikarajaus vuodesta 2003 alkaen.

6.2 Julkaisujen valintaprosessi

Hakutuloksia saatiin kaikkiaan yhteensä 867, joista merkittävä osa voitiin jo otsikon tai abstraktin perusteella rajata tehtävänannon ulkopuolelle⁹⁹. Tarkastelun ulkopuolelle jätetyistä tutkimuksista valtaosa koski kansainvälistä rikollisuutta (esim. ihmiskauppaa), laitonta maahanmuuttoa, poliisin toimintaa maahanmuuttajien tai etnisten vähemmistöjen suhteen sekä valtioiden harjoittama väkivaltaa (esim. etniset puhdistukset). Osa taas oli luonteeltaan kommentaareja tai lainopilliseen tulkintaan liittyvää tutkimusta. Myös nämä jätettiin tarkastelun ulkopuolelle.

Tiivistelmien perusteella määritetyt kriteerit täyttäviä tutkimuksia löytyi yhteensä 31, joista valtaosassa käsiteltiin Yhdysvalloissa tai Kanadassa toteutettuja ohjelmia (taulukko 16). Lisäksi löytyi neljä artikkelia, jotka abstraktiansa perusteella olisi otettu lähempään tarkasteluun, mutta joita ei saanut luettua sähköisessä muodossa, ja jotka on tästä syystä jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Suurin osa tutkimuksista käsitteli lasten ja nuorten rikos- ja häiriökäyttäytymisen ehkäisemistä, seitsemän artikkelia käsitteli

⁹⁹ Hakuehdot haluttiin kuitenkin tarkoituksella pitää riittävän laveana, koska tuolloin oli jo tiedossa, että aihetta suoraan koskevia julkaisuja tulisi löytymään varsin vähän. Hakuehtojen laajuudella haluttiin varmistaa, että kaikki aihetta koskeva tutkimustieto löytyy varmasti.

perheväkivaltaa ja kolme uusintarikollisuutta. Kuusi artikkelia käsitteli maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen rikollisuuden ja uhrikokemusten torjumista yleisellä tasolla.

Taulukko 16 Tutkimusartikkelien rikostyyppit ohjelman tarkoituksen ja ohjelman toteuttamispaikan mukaan

Rikostyyppi	USA ja Kanada	Eurooppa	Australia	Yhteensä
Lasten ja nuorten rikos- ja häiriökäyttäytyminen	14		1	15
Lähisuhdeväkivalta	6	1		7
Uusintarikollisuus	3			3
Muu	2	2	2	6
Yhteensä	25	3	3	31

Katsauksen keskeisenä tiedonintressinä oli maahanmuuttajien rikoskäyttäytymisen ja uhrikokemusten ehkäisemiseen laadittujen ohjelmien vaikuttavuus. Tässä vaiheessa kriteereitä tarkennettiin edelleen koskemaan vain julkaisuja, joissa *arvioitiin tavalla tai toisella ohjelman toimivuutta rikollisuuden tai uhriksi joutumisen vähentämisen näkökulmasta*. Menetelmällistä rajausta ei tehty, eli arviointi saattoi olla luonteeltaan määrällinen tai laadullinen. Keskeisenä elementtinä oli kuitenkin se, että tutkimuksessa tuli jotenkin arvioida sitä, onnistuiko ohjelma vähentämään tai estämään tarkasteltua ilmiötä.

Niistä 31 artikkelista, jotka käsittelivät maahanmuuttajien tai etnisten vähemmistöjen rikollisuuden tai rikosuhriutumisen vähentämiseen tähtäviä ohjelmia, vain viisi tutkimusta täytti arviointitutkimuksen kriteerin.

6.3 Rajaamisperusteet

Merkittävä osa hakuheitojen perusteella löytyneistä artikkeleista rajattiin katsauksen ulkopuolelle, koska ne eivät täyttäneet katsauksen kriteereitä. Joissakin artikkeleissa rajaus perustui siihen, että niissä tarkasteltiin rikosentekijöiden tai uhrien käsityksiä tarkasteltavasta ilmiöstä tai sen vähentämisestä, mutta ei varsinaisesti toimenpiteen vaikuttavuutta. Edelleen joistakin tutkimuksista puuttui toimenpiteen sisällön kuvaus, ja jotkut artikkelit keskittyivät rikoskäyttäytymiseen johtaneiden kehityskulkujen kuvaamiseen preventiotoimien sijaan. Seuraavassa on esitelty esimerkkejä tyyppisistä hylkäämisperusteista:

- Tutkimus kuvasi prosessia, jonka seurauksena yhteisö alkoi järjestää rikoskäyttäytymisen ehkäisemiseen tähtävää toimintaa, mutta toimin-

nan tarkempaa sisältöä tai vaikutuksia ei esitelty. *Esim. Lai (2008) Asian/Pacific Islander Youth Violence Prevention Center: Community Mobilization Efforts to Reduce and Prevent Youth Violence.*

- Tutkimukseen osallistuvat henkilöt oli valikoitu ohjelmaan sosiaalisen huono-osaisuuden vuoksi. Heistä suuri osa saattoi kyllä kuulua etnisiin vähemmistöihin tai olla maahanmuuttajataustaisia, mutta ohjelman vaikuttavuutta arvioitaessa osallistujien taustaa ei huomioitu. *Esim. Weissman, ym. (2005) School Yard or Prison Yard: Improving Outcomes for Marginalized Youth.*
- Tutkimus kuvasi osanottajien tyytyväisyyttä ohjelmaan, jolla pyrittiin ehkäisemään rikoskäyttäytymistä, mutta ei selvittänyt sitä, kokivatko osanottajat tai järjestäjät ohjelman vähentävän rikoskäyttäytymistä. *Esim. Trinidad (2009) Toward kuleana (responsibility): A case study of a contextually grounded intervention for Native Hawaiian youth and young adults.*
- Tutkimus kuvasi maahanmuuttajien käsityksiä perheväkivallasta, sen syistä ja ehkäisykeinoista, tarkoituksena rakentaa tai auttaa rakentamaan ohjelmia tai malleja perheväkivallan torjumista varten. Mallien toimivuutta ei pyritty arvioimaan. *Esim. Welland & Ribner (2010) Culturally Specific Treatment for Partner-Abusive Latino Men: A Qualitative Study to Identify and Implement Program Components.*

6.4 Sisällytetyt tutkimukset

Katsauksen päätavoitteena oli kartoittaa tutkimuksia, joissa arvioitiin maahanmuuttajille tai etnisille vähemmistöille kohdennettujen preventiotoimenpiteiden vaikuttavuutta. Tutkimuksia löytyi kaikkiaan viisi, joista kaikki käsittelivät lapsille tai nuorille suunnattuja toimenpiteitä. Näistä kolme tarkasteli maahanmuuttajanuorten tai Yhdysvaltojen etnisiin vähemmistöihin kuuluvien nuorten rikollisuuden ehkäisemiseen tähtäviä ohjelmia. Kaksi tutkimusta käsitteli maahanmuuttajataustaisille lapsille suunnattuja tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien vähentämiseen tähtäviä ohjelmia. Huomionarvoista on se, että yksikään vaikuttavuutta tutkineista artikkeleista ei ollut eurooppalainen vaan ne oli tehty Yhdysvalloissa (3) ja Kanadassa (2).

Enriquezin ym. (2012) yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa selvitettiin nuorille suunnatun väkivaltaa ehkäisevän ohjelman vaikuttavuutta. Ohjelma järjestettiin yläkoulussa (*high school*), jonka oppilaista suurin osa oli latinotaustaisia ensimmäisen polven maahanmuuttajia, ja kaikille ensim-

mäisen ja toisen luokan oppilaille (vastaa Suomen 8. ja 9. luokkaa) tarjottiin mahdollisuus osallistua. Ohjelma kohdennettiin latinoväestölle, koska latinonuorilla on valkoisia suurempi riski joutua väkivallan kohteeksi (mts. 293). Hypoteesina oli, että latinalaisamerikkalaisen kulttuurin arvojen säilyttäminen ja vahvistaminen voi suojella väkivaltaisuudelta. Ohjelman tavoitteena oli muuttaa nuorten asenteita seurustelu- ja muuta väkivaltaa kohtaan, lisätä nuorten ylpeyttä etnisestä taustastaan (*ethnic pride*) ja kasvattaa itsekontrollia. Osallistujat (N=51) tapasivat opettajan johdolla pienissä ryhmissä joka viikko kouluvuoden ajan. Ohjattujen aktiviteettien ja keskustelujen aiheina olivat muun muassa nuorten ihmissuhteet, sukupuoli-roolit, itsekontrollin harjoittaminen väkivallan vaihtoehtona sekä ylpeys kulttuurisesta taustasta.

Intervention alussa ja lopussa osallistujien etnistä ylpeyttä, itsekontrollia sekä asenteita seurusteluväkivaltaa ja sukupuolta kohtaan mitattiin kyselylomakkeilla. Nuoret vastasivat myös välittäviksi muuttujiksi oletettuja akkulturaatiota eli valtakulttuurin omaksumista sekä persoonallisuuspiirteitä koskeviin kysymyksiin. Käyttäytymisen muutoksen selvittämiseen käytettiin itse ilmoitettua tappelemisen ja seurusteluväkivallan esiintymistiheyttä. Oppilaiden omia kokemuksia ohjelmasta selvitettiin laadullisilla menetelmillä. Ohjelman lopussa tehty mittaus osoitti etnisen ylpeyden lisääntyneen ja tappelemisen vähentyneen. Itsekontrollissa, akkulturaation tasossa, sukupuoli-rooleihin ja seurusteluväkivaltaan liittyvissä asenteissa tai seurusteluväkivallan ilmenemisessä ei havaittu tilastollisesti merkitseviä muutoksia, mikä saattoi kirjoittajien mukaan johtua osallistujien vähäisestä määrästä.

Myös Le ym. (2011) tutki nuorisoriikollisuutta ehkäisevän ohjelman vaikuttavuutta Yhdysvalloissa. Ohjelmaan osallistuville nuorille tarjottiin monenlaista tukea muun muassa koulutehtävien tekemiseen, ihmissuhteiden rakentamiseen ja tulevaisuuden suunnittelemiseen. Nuoria ohjattiin myös mielenterveys- ja päihdekuntoutuksen pariin. Tutkimukseen osallistuvat nuoret olivat 6.–12.-luokkalaisia (vastaa Suomen yläkoulua ja toista astetta) aasialais- tai latinalaistaustaisia sekä afroamerikkalaisia, ja heistä puolet oli toisen ja neljäsosa ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Nuoret jaettiin satunnaisesti koeryhmään (n=192) ja vertailuryhmään (n=146), joka kävi samaa koulua, mutta ei osallistunut ohjelmaan. Ohjelman tavoitteena oli edistää positiivista kehitystä ja vähentää nuorisoväkivaltaa.

Nuorille tarjottiin ohjelmaa viitenä päivänä viikossa kolme tuntia kerrallaan. Puolet jokaisesta tapaamisesta käytettiin koulutehtävien tekemiseen college-opiskelijoiden ohjauksessa, toinen puoli käytettiin yhteisölliseen, monikulttuurista ymmärrystä ja empatiaa lisäävään toimintaan. Nuorten rikosaktiivisuutta mitattiin kyselytutkimuksella sekä poliisirekisteristä saaduilla pidätyksiä koskevilla tiedoilla ennen ja jälkeen ohjelman. Lisäksi

selvitettiin englannin ja matematiikan arvosanojen keskiarvo sekä luvattomien poissaolojen määrä. Ensimmäisen ja viimeisen mittauskerran välillä oli kaksi vuotta. Verrattaessa koeryhmän ja kontrolliryhmän nuoria toisiinsa voitiin todeta, ettei rikosaktiivisuudessa, koulusta pinnaamisessa tai keskiarvossa tapahtunut tilastollisesti merkitseviä muutoksia ohjelmaan osallistumisen seurauksena.

Ohjelma ei tavoittanut niitä nuoria, joiden rikoskäyttäytymisen riski oli arvioitu korkeaksi, joten järjestäjät laativat intensiivisempää tukea tarjoavan ohjelman, johon ohjattiin 15–16-vuotiaita häiriökäyttäytymiseen osallistuneita nuoria. Osallistujat (N=69) olivat afroamerikkalaisia sekä aasialais- ja latinalaistaustaisia, ensimmäisen polven maahanmuuttajia oli vain harva. Vuoden kestäneen tutkimusajanjakson alussa ja lopussa mitattiin nuoren itse ilmoittama kouluarvosanojen keskiarvo, luvattomien poissaolojen määrä sekä rikoskäyttäytyminen, jota kysyttiin lisäksi poliisirekistereistä. Luvattomien poissaolojen määrässä oli tilastollisesti merkitsevää kehitystä toivottuun suuntaan.

Rodney, Johnsonin ja Srivastavan (2005) tutkimus selvitti nuorisoväkivallan ehkäisyyn tähtäävän ohjelman vaikuttavuutta. Yhdysvalloissa toteutettu ohjelma suunnattiin neljälle etniselle vähemmistölle: afroamerikkalaisille, latinoille sekä Yhdysvaltain ja Havaijin alkuperäisväestöön kuuluville. Näihin vähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on valtaväestöön nähden suurempi riski sekä syyllistyä väkivaltaan että joutua sen uhriksi (mts. 440). Ohjelman tavoitteena oli tukea riskiryhmään kuuluvien nuorten koulumenestystä ja henkilökohtaista kehitystä. Eri puolilla Yhdysvaltoja toimivien keskusten järjestämään nuorisotoimintaan ohjattiin nuoria, joilla kouluviranomaisten arvioiden mukaan oli kohonnut rikoskäyttäytymisen riski. Tutkimukseen osallistujat (N=2 315) olivat 1.–12.-luokkalaisia lapsia ja nuoria (*elementary school, middle school ja high school*, vastaa Suomen peruskoulua ja toista astetta), joiden mediaani-ikä oli 13. Asetelma sisälsi vertailuryhmän.

Kolmevuotinen ohjelma pyrki tukemaan osallistujien elämää kuudella osa-alueella, jotka olivat koulusuoriutuminen, henkinen kehitys, oman kulttuuriperinteen tunteminen ja arvostaminen, perhesuhteet, terveellistä elämää ylläpitävä vapaa-ajan toiminta ja uravalmiudet. Koulusuoriutumista tuettiin esimerkiksi opiskelutaitoja parantamalla, henkistä kasvua ja kehitystä ongelmanratkaisutaitoja opettelemalla ja uravalmiuksien parantamiseksi tarjottiin muun muassa ammatinvalinnan ohjausta. Alku- ja loppupäätöksessä mitattiin nuorten matemaattisia ja kielellisiä taitoja, asenteita koulunkäyntiä kohtaan sekä itse ilmoitettua rikoskäyttäytymistä.

Kolmen vuoden kuluttua toteutetussa loppumittauksessa saatiin ristiriitaisia tuloksia. Alle 12-vuotiaiden osallistujien väkivaltaisuudessa oli tilas-

tollisesti merkitsevä ero toivottuun suuntaan alku- ja lopputestauksen välillä, mutta muutos tapahtui myös vertailuryhmässä. Joidenkin ryhmien rikoskäyttäytyminen näytti pahenevan tutkimusajanjakson aikana. (Rodney, Johnson & Srivastava 2005.) Tämä saattoi olla sattumaa tai johtua itse ohjelmasta, jossa käytösongelmiin taipuvaiset nuoret koottiin viettämään vapaa-aikaa yhdessä.

Kaksi kanadalaista tutkimusta käsitteli maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille suunnattuja preventio-ohjelmia, joissa häiriökäyttäytymisen mittaamiseen käytettiin Strengths and Difficulties -kyselyä. Strengths and Difficulties -kysely (SDQ, suom. Vahvuudet ja vaikeudet) on globaalisti käytetty lapsen hyvinvoinnin mittari, jonka osiot kartoittavat lapsen tunne-elämän ja käyttäytymisen piirteitä, ylivilkkautta, ongelmia kaverisuhteissa sekä lapsen vahvuuksien osalta sosiaalisia taitoja (mittarista yleisesti ks. www.sdqinfo.org; käytöstä Suomessa ks. Borg 2011).

Rousseau ym. (2007) tutkivat draaman käyttöä maahanmuuttajanuorten tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien ehkäisemisessä. Yhdeksän viikkoa kestävä draamatyöpaja toteutettiin monikulttuurisen koulun maahanmuuttajaluokalla. Tutkimukseen osallistuvat lapset ja nuoret (n=123) olivat 12–18-vuotiaita, ja heidät jaettiin satunnaisesti koeryhmään (n=66) ja vertailuryhmään (n=57). Suurin osa nuorista oli kotoisin Etelä-Aasiasta, Itä-Euroopasta tai Latinalaisesta Amerikasta, ja 75 % heistä oli asunut Kanadassa alle vuoden. Ohjelman tavoitteena oli helpottaa hiljattain saapuneiden maahanmuuttaja- ja pakolaisnuorten sosiaalista sopeutumista, vähentää tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmia sekä parantaa itsetuntoa ja kouluasuoriutumista. Työpaja oli osa normaalia koulupäivää ja toteutui viikoittain psykologien ja taideterapeuttien ohjauksella. (Menetelmästä lisää ks. Rousseau ym. 2007.) Nuoret ja heidän opettajansa täyttivät kyselylomakkeet ennen ja jälkeen ohjelman. Nuorten tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmia kartoitettiin SDQ-kyselylomakkeella, joka sisältää sekä vaikeuksien ja vahvuuksien mittarin että osion, jonka avulla arvioidaan sitä, kuinka paljon tunne-elämän ja käyttäytymisen vaikeudet haittaavat nuoren arkielämää ja suoriutumista esimerkiksi koulussa, kotona ja ystävyysuhteissa. Itsetuntoa mitattiin omalla kyselylomakkeellaan ja kouluasuoriutumista mitattiin kahden pakollisen kouluaineen eli matematiikan ja ranskan arvosanoilla.

Ohjelman jälkeen suoritetussa mittauksessa ei havaittu eroa tunne-elämän vaikeuksien tai käytöshäiriöiden esiintyvyydessä koeryhmän ja vertailuryhmän välillä. Näin oli sekä opettajilta että nuorilta itseltään kysyttäessä. Kun kysyttiin nuorten omia arvioita tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien aiheuttaman haitan vakavuudesta, koeryhmään kuuluvien nuorten arvioissa vaikeuksien tuottama huoli ja stressi oli kokonaisuudessaan

vähentynyt, samoin niiden vaikuttavuus kotielämään, ystävyys-suhteisiin ja vapaa-ajan toimintaan. Opettajien arvioissa eroa ei havaittu. Itsetunnossa ei näkynyt muutoksia. Koulusuoriutumista mitattiin ranskan ja matematiikan arvosanoilla, ja näistä matematiikan osaaminen kasvoi koeryhmään osallistuneilla. Matemaattisten taitojen paraneminen saattaa kirjoittajien mielestä heijastaa käyttäytymisen ja tunne-elämän ongelmien aiheuttaman haitan vähenemistä. Tutkimuksen puutteita olivat pienen otannan lisäksi se, että lasten tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmia arvioineet opettajat tiesivät, ketkä lapsista kuuluivat koe- ja ketkä verrokkiryhmään eikä tutkimusasetelma mahdollistanut ohjelman pitkän aikavälin vaikutusten arvioimista.

Rousseau ym. (2009) tutkimus käsitteli kanadalaisessa päiväkodissa toteutetun nk. sandplay-ohjelman vaikuttavuutta 4–6-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten lasten tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmiin. Päiväkodin lapset jaettiin satunnaisesti ohjelmaan osallistuvaan koeryhmään (n=52) ja kontrolliryhmään (n=53). Suurin osa lapsista oli kotoisin Etelä-Aasiasta, yli neljännes ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Ohjelma koostui kymmenestä tunnin mittaisesta opetustuokiosta, joita järjestettiin joka toinen viikko eri kulttuureista tulevien taideterapeuttien ja päiväkodin työntekijöiden ohjauksessa. Pyrkimyksenä oli edistää lasten ilmaisukykyä ja mahdollistaa lasten kokemien vastoinkäymisten käsitteleminen. (Sandplay-ohjelmasta tarkemmin ks. Rousseau 2009, 744.) Tutkimusajanjakson alussa ja neljä kuukautta ohjelman päättymisen jälkeen lasten vanhemmat ja opettajat arvioivat lasten tunne-elämää ja käyttäytymistä SDQ-kyselyllä. Vanhemmat eivät tieneet, kumpaan ryhmään lapsi kuului, opettajat sen sijaan tiesivät.

Opettajien arvioita verrattaessa koeryhmän lasten oireissa ei tapahtunut muutosta, mutta kontrolliryhmän lasten tunne-elämän oireet sitä vastoin lisääntyivät. Tutkijat ehdottavat yhdeksi oireiden lisääntymisen syyksi tutkimuksen alku- ja lopputestauksen väliin ajoittunutta Intian valtamerellä tapahtunutta maanjäristystä, jonka aikaansaamat tsunamit aiheuttivat paljon tuhoa monen lapsen kotimaassa Etelä-Aasiassa. Opettajien arvioita verrattaessa ero kontrolli- ja koeryhmän välillä oli tilastollisesti merkitsevä, ja tutkijat esittävät ohjelmaan osallistumisen olleen mahdollisesti lasta suojaava tekijä. Vanhempien arvioita verrattaessa koeryhmään kuuluneiden lasten tunne-elämän oireet vähentyivät ohjelman aikana ja ero kontrolliryhmässä tapahtuneeseen kehitykseen oli lähellä tilastollista merkitsevyyttä. Vanhempien arvioiden perusteella hyperaktiivisuuden muutoksessa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä, opettajien arvioiden perusteella koeryhmän lasten hyperaktiivisuuden muutos toivottuun suuntaan oli kontrolliryhmään verrattuna lähellä tilastollista merkitsevyyttä. SDQ-kysely sisältää myös osion, jonka avulla arvioidaan lapsen kokemien

oireiden haittaa toimintakyvyn kannalta. Ohjelmaan osallistumisella ei ollut vaikutusta vanhempien tai opettajien arvioon lapsen toimintakyvystä. Kirjoittajat esittävät, että ohjelmalla voi katsoa olleen vaatimatonta positiivinen vaikutus erityisesti tunne-elämän oireisiin. Suurempi otoskoko ja mahdollisuus jälkitestaukseen voisivat tarjota merkittävää lisätietoa.

6.5 Yhteenveto vaikuttavuustutkimuksesta

Kirjallisuuskatsauksessa toteutetun tiedonhaun perusteella näyttäisi siltä, että maahanmuuttajille tai etnisille vähemmistöille kohdennettujen rikos-torjuntaohjelmien tai uhriksi joutumista vähentävien ohjelmien vaikutuksista rikoskäyttäytymiseen tai uhriutumiseen ei ole saatavilla kovinkaan paljon tutkimusnäyttöä. On selvää, että ohjelmia ja suosituksia on sinänsä olemassa runsaasti, mutta ohjelmien toimivuutta ei ole käytännössä juurikaan arvioitu.

Kahdessa tutkimuksessa (Le ym. 2011; Rodney, Johnson & Srivastava 2005) tutkimuksen kohteena olivat nuorille suunnatut ohjelmat, joilla oli tarkoitus vähentää rikos- ja häiriökäyttäytymistä. Ohjelmat sisälsivät erilaista koulunkäyntiä ja ihmissuhdetaitoja edistävää toimintaa. Ohjelmiin osallistuneet henkilöt olivat pääasiassa erilaisia vähemmistö- ja/tai maahanmuuttajaryhmien edustajia: afroamerikkalaisia, latinoja, aasialaistautaisia tai alkuperäisväestöä. Kummassakaan tutkimuksessa ohjelmien ei havaittu muutaman vuoden seurannan aikana vähentäneen rikoskäyttäytymistä mainituissa ryhmissä.

Kahdessa tutkimuksessa (Rousseau ym. 2007; 2009) mittarina käytettiin lasten ja nuorten psykososiaalista sopeutumista mittaavaa SDQ-kyselyä. Toisessa oli kyse noin yläkoulu- tai lukioikäisistä nuorista, jotka osallistuivat draamatyöpajaan. Taustaltaan nuoret olivat kotoisin Etelä-Aasiasta, Itä-Euroopasta tai Latinalaisesta Amerikasta. Yhdeksän viikkoa kestäneen ohjelman jälkeen SDQ-kyselyn vaikeuksia ja vahvuuksia mitanneen osion vakavuusasteessa ei havaittu muutoksia (Rousseau ym. 2007). Toisessa tutkimuksessa oli puolestaan kyse itseilmaisua tukevasta terapiasta, joka kohdistettiin päiväkotikäisiin lapsiin, joista suuri osa oli kotoisin Etelä-Aasiasta. Ohjelmalla arvioitiin olleen mahdollisesti positiivinen vaikutus lasten tunneoireisiin noin puolen vuoden seurannan aikana (itse ohjelma oli lyhyempi), mutta tulosten tulkintaa häiritsi samanaikaisesti sattunut Tsunami-onnettomuus, joka kohdistui lasten kotimaiden alueelle. (Rousseau ym. 2009.)

Yhdessä tutkimuksessa (Enriquez ym. 2012) arvioitiin latinaustaisille koululaisille suunnatun ohjelman vaikutuksia. Tarkoituksena oli muuttaa

osallistujien asenteita väkivaltaa kohtaan erilaisten aktiviteettien ja keskustelun avulla. Ohjelma toteutettiin pienryhminä koulussa siten, että ryhmät tapasivat kerran viikossa lukuvuoden ajan. Ohjelmalla ei havaittu olleen vaikutuksia asenteiden muuttumisessa, mutta tappelemisen arveltiin vähentyneen. Tuloksia ei menetelmällisistä syistä voi pitää erityisen vahvoina.

Tässä katsauksessa tarkastelluista tutkimuksista on hyvin vaikea vetää yleisiä suuntaviivoja, koska vaikuttavuutta arvioineita tutkimuksia oli vähän, ne poikkesivat sisällöllisesti toisistaan ja merkittäviä vaikutuksia ei yleensä havaittu. Toiseksi on haasteellista, että ohjelmat oli toteutettu Pohjois-Amerikassa, jossa on maahanmuutto- ja sosiaalipolitiikan suhteen selkeästi erilainen institutionaalinen ympäristö. Ohjelmat myös koskivat eri maista tulevia maahanmuuttajaryhmiä, joiden tarpeet todennäköisesti poikkeavat toisistaan lähtömaasta riippuen. Kolmanneksi on huomionarvoista, että arviointitutkimus liittyi vain ohjelmiin, jotka kohdistuvat lapsiin ja nuoriin. Katsauksessa esiin tulleissa artikkeleissa kuvattiin verraten usein myös esimerkiksi lähisuhdeväkivallan vähentämiseen tähtääviä ohjelmia, mutta ohjelmia ei ollut arvioitu. Suomessakin on toteutettu maahanmuuttajamiehille suunnattuja, lähisuhdeväkivallan vähentämiseen tähtääviä ohjelmia (ks. esim. Nyqvist & Hyvärinen 2012), joten niitä koskeva vaikuttavuustieto olisi varsin kiinnostavaa.

Keskeisin johtopäätös analyysistä on ilmeinen lisätutkimuksen tarve ja erityisesti eurooppalaisen, pohjoismaisen ja kotimaisen tutkimuksen tarve. Tähän kysymykseen ja toisaalta nyt toteutetun tutkimushankkeen antiin rikoksentorjunnan näkökulmasta palataan vielä laajemmin ja kokoavasti julkaisun kolmannessa osassa (Aaltonen ym. 2014).

7 YHTEENVETO

Tutkimusjulkaisun tässä osassa on tarkasteltu maahanmuuttajien ja kantaväestön tekemää ja kokemaa rikollisuutta kokonaisrikollisuutta mittaavien kyselytutkimusten valossa. Tutkimuksen pääaineistoina on käytetty nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia mittaavaa, vuoden 2012 Nuorisoriikollisuuskyselyä sekä aikuisväestön uhrikokemuksia kartoittavaa Kansallista rikosuhritutkimusta vuodelta 2012. Nuorisoriikollisuuskyselyyn vastanneet nuoret olivat kuudesluokkalaisia (12–13-vuotiaita) ja yhdeksäsluokkalaisia (15–16-vuotiaita). Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa mukana oli 15–74-vuotiaita vastaajia. Tässä loppuyhteenvedossa tiivistetään tutkimuksen keskeiset päätulokset, suhteutetaan tuloksia tutkimushakkeessa tehdyn rekisteripohjaisen analyysin (Lehti ym. 2014a) tuloksiin ja pohditaan tutkimukseen liittyviä rajoitteita.

7.1 Päätulokset

Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorten rikoskäyttäytymisen osalta päähavainto on, että maahanmuuttajanuorten keskuudessa kiellettyihin ja rikollisiin tekoihin osallistuminen oli jonkin verran yleisempää kuin kantaväestön nuorilla. Erot yleisyydessä vaihtelivat kuitenkin teko- ja tekolajikohtaisesti. Vahingonteoissa ja varastamisessa erot maahanmuuttajien ja kantaväestön nuorten välillä olivat joko melko pieniä tai niitä ei ollut. Väkivallanteot sen sijaan olivat maahanmuuttaja nuorille kantaväestön nuoria yleisempiä. Selvästi yleisempää oli myös yhdeksäsluokkalaisten maahanmuuttajanuorten huumeiden käyttö. Lisäksi havaittiin, että maahanmuuttajanuorissa oli kantaväestön nuoria enemmän niitä, joiden rikoskäyttäytyminen oli toistuvaa ja laaja-alaista.

Maahanmuuttajanuoret eivät kuitenkaan ole yhtenäinen ryhmä rikoskäyttäytymisen osalta. Rikosaktiivisuus vaihteli nuoren taustasta (oma/vanhempien syntymämaa) riippuen. Ryhmien väliset erot olivat selvimmät väkivallassa, joka oli yleisintä Lähi-idän ja Afrikan alueen nuorilla sekä EU ja Schengen -alueen nuorilla kun taas muiden Euroopan maiden nuorten ja Aasia, Amerikan ja Oseanian alueen nuorten väkivaltataso oli sama kuin kantaväestöllä.

Nuorten uhrikokemusten tarkastelu osoitti, että maahanmuuttajien joutuminen tekojen kohteeksi oli kantaväestön nuoria yleisempää. Suurimmat erot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä olivat etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuvassa väkivallassa ja uhkailussa sekä uhkaamalla varastamisen

kohteeksi joutumisessa. Maahanmuuttajat olivat myös kokeneet enemmän yleistä väkivallalla uhkaamista, fyysistä väkivaltaa ja vanhempien kuritusväkivaltaa.

Maahanmuuttajaryhmien uhrikokemusten yleisyydessä on joitakin eroja suuralueesta riippuen. Uhkaamalla varastamisen kokeminen oli yleisintä Lähi-idän ja Afrikan alueen nuorille sekä Aasian, Amerikan ja Oseanian alueen nuorille. Etnisyyteen tai mielipiteisiin perustuvaa uhkailua tai väkivaltaa olivat tyypillisimmin kokeneet Lähi-idän ja Afrikan alueen nuoret.

Sekä rikoskäyttäytymisen että uhrikokemusten kohdalla tehtiin analyysit, joissa tarkasteltiin, onko erilaisilla taustatekijöillä yhteyttä maahanmuuttajanuorten korkeampaan rikos- ja rikosuhrikokemusten tasoon. Tulosten mukaan riskirutiinien (ajankäyttötottumukset, humalajuominen) tasolla ja vanhempien sosiaalisella kontrollilla oli yhteys maahanmuuttajanuorten korkeampaan rikostasoon. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajanuorten korkeampi riski tehdä rikoksia on yhteydessä heidän kantaväestöä riskialttiimpiin rutiinitoimintoihin eli esimerkiksi siihen, että heillä on kantaväestön nuoria todennäköisemmin rikoskäyttäytymiselle altistavia ajankäyttötottumuksia. Perheen sosioekonomisten tekijöiden (perherakenne, vanhempien työllisyys, perheen taloudellinen tilanne) vakiointi kavensi maahanmuuttajanuorten rikostason eroa kantaväestöön nähden selvimmin Lähi-idän ja Afrikan alueen nuorilla. Yksilötason tekijät (itsekontrollin taso, koulumenestys) eivät olleet juurikaan yhteydessä maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten rikostaseroon.

Kaiken kaikkiaan taustatekijöiden vakiointi laski maahanmuuttajien rikosriskin kantaväestön tasolle kun tarkasteltiin laaja-alaista rikoskäyttäytymistä eli sitä, että nuori oli tehnyt monenlaisia rikostekoja. Kun sama tarkastelu tehtiin siten, että myös rikoskäyttäytymisen toistuvuus huomioitiin, ero kantaväestöön pieneni, mutta ei poistunut kokonaan. Jatkotutkimuksissa olisi syytä pyrkiä selvittämään, mitä mahdollisia riskitekijöitä liittyy rikoskäyttäytymiseltään aktiivisimpien maahanmuuttajanuorten elämään, joita tässä tutkimuksessa ei kyetty tavoittamaan.

Kun taustatekijöiden vaikutusta rikosriskiin tarkasteltiin suuraluekohtaisesti, havaittiin, että taustatekijöiden vakiointi kavensi selvimmin EU ja Schengen -alueen nuorten rikostaseroa verrattuna kantaväestöön. Muilla maahanmuuttajaryhmillä vakioinnin vaikutus oli pienempi.

Rikosuhrikokemusten kohdalla nuorten maahanmuuttajien korkeampaa uhritumistasoa kantaväestöön nähden kavensi selvimmin perheen sosioekonomisten tekijöiden (perherakenne, vanhempien työllisyys, perheen taloudellinen tilanne) huomioiminen. EU ja Schengen -alueen nuorilla myös sosiaalisella kontrollilla ja riskirutiinien tasolla oli yhteys kohonneeseen uhritumisriskiin.

Taustatekijöiden vakiointi laski maahanmuuttajien uhriksi joutumisen riskin kantaväestön tasolle kun tarkasteltiin laaja-alaista uhritumista eli sitä, että nuori oli joutunut monenlaisten tekoja kohteeksi. Kun uhrikokemusten toistuvuus huomioitiin analyysissä, ero kantaväestöön ei poistunut kokonaan. Nuorten maahanmuuttajien uhrikokemuksiinkin siis näyttää liittyvän sellaisia riskitekijöitä, joita tässä tutkimuksessa tehdyissä analyyseissä ei onnistuttu tavoittamaan.

Aikuisväestön rikosuhrikokemukset. Kansallisen rikosuhrikyselyn mukaan uhkailun tai väkivallan kokeminen oli 15–74-vuotiaiden maahanmuuttajien keskuudessa yleisempää kuin kantaväestössä sekä miesten että naisten osalta. Maahanmuuttajien ja kantaväestön ero väkivaltakokemuksissa ilmeni ikäryhmittäin selvimmin yhtäältä nuorien ja toisaalta vanhimpien joukossa. Väestöryhmien ero säilyi, vaikka sukupuolen ja iän ohella otettiin huomioon asuinpaikan kaupunkimaisuus.

Maahanmuuttajat ilmoittivat kokeneensa väkivaltaa työpaikalla tai työtehtävissään kantaväestöä useammin, samoin julkisella paikalla. Tulos johtuu todennäköisesti osin maahanmuuttajien ammattirakenteesta, joka altistaa heitä työpaikalla tapahtuvalle väkivallalle. Maahanmuuttajilla oli myös väkivallan kasautumista tai toistuvuutta kantaväestöä enemmän. Usean kerran vuoden aikana väkivallan kohteeksi joutuneita oli maahanmuuttajien keskuudessa suhteellisesti enemmän kuin kantaväestössä.

Maahanmuuttajat näyttivät joutuvan myös erilaisten omaisuusrikosten kohteeksi jonkin verran kantaväestöä yleisemmin. Väestöryhmien ero oli suurin polkupyörävarkauksissa ja kuluttajapetosten kohteeksi joutumisessa. Niitä maahanmuuttajat kertoivat kokeneensa tuntuvasti kantaväestöön kuuluvia enemmän. Osittain ero kuitenkin johtuu maahanmuuttajien ja kantaväestön erilaisesta ikärakenteesta ja asuinympäristöstä.

7.2 Tulosten vertailu rekisteriaineistopohjaiseen analyysiin ja aiempaan tutkimukseen

Käsillä olevan tutkimuksen tulokset ovat keskeisiltä osin linjassa sekä hankkeessa toteutetun rekisteripohjaisen analyysin (Lehti ym. 2014a) tulosten kanssa, että aiemman eurooppalaisen ja pohjoismaisen tutkimuksen kanssa (ks. jakso 2.2). Yhteneviä havaintoja ovat ensiksikin se, että maahanmuuttajilla on kokonaisuutena tarkastellen kantaväestöä korkeampi rikostaso ja rikoksen uhriksi joutumisen riski. Toiseksi, maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä rikosten tekemisen ja uhriksi joutumisen suhteen vaan maahanmuuttajaryhmien välillä ilmenee huomattavia eroja; joil-

lakin maahanmuuttajaryhmillä rikostasoa on kantaväestöä vastaava tai alhaisempi. Kolmanneksi, taustatekijöiden vakiointi vähentää rikos- ja uhrituumisriskin eroja maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että kun analyyseissä otetaan huomioon esimerkiksi maahanmuuttajien tyypillisesti heikompi sosioekonominen asema, rikostasoaero kantaväestöön nähden kaventuu.

Vaikka eri aineistot antavat samansuuntaisen kuvan ilmiöstä, aukoton- ta vertailua käsillä olevat rekisteri- ja kyselyaineistot eivät mahdollista. Nuorten osalta täsmällisin vertailu aineistojen välillä voitiin tehdä vertaamalla poliisin tietoon tullutta 10–19-vuotiaiden varkaus- ja pahoinpitelyrikosten tasoa (Lehti ym. 2014a) Nuorisoriikollisuuskyselyn tuloksiin varkauksien ja väkivallan osalta. Rekisteriaineistossa tasoero maahanmuuttajien ja kantaväestön kohdalla oli selkeä sekä väkivaltarikoksissa että varastamisessa, kyselyaineistossa merkitsevä ero havaittiin vain väkivallan osalta. Erot kyselyaineistossa ovat ylipäätään pienemmät kuin rekisteriaineistossa.

Vastaavasti aikuisväestön kokemuksia varkaus- ja pahoinpitelyrikosten uhriksi joutumisesta voidaan verrata Kansallisen rikosuhritutkimuksen tulosten ja rekisteripohjaisen analyysin (Lehti ym. 2014a) valossa. Vertailu tuottaa saman havainnon eli poliisin tietoon tulleessa rikollisuudessa erot maahanmuuttajien ja kantaväestön uhrikokemusten tasossa ovat suuremmat kuin kyselyaineistossa.

Mikä voi selittää sitä, että rekisteripohjaisessa aineistossa havaitaan selvemmat erot maahanmuuttajien ja kantaväestön rikos- ja uhrikokemusten tasoissa kuin kyselyaineistoissa? Tuoreessa suomalaistutkimuksessa analysoitiin rikollisuutta sekä rekisteripohjaisella että kyselypohjaisella aineistolla. Aaltonen kollegoineen (2012) vertaili sosioekonomisen aseman yhteyttä rikosuhrkokemuksiin poliisin tietoon tulleessa rikollisuudessa ja vuoden 2009 Kansallisessa uhritutkimuksessa. Tutkimuksen eräs päähavainnoista oli, että rekisteripohjaisessa analyysissä väkivaltakokemuksiin liittyvät sosioekonomiset erot olivat selvästi voimakkaammat kuin kyselyaineistossa. Lisäksi havaittiin, että mitä vakavamasta väkivallasta oli kyse, sitä selvempiä erot sosioekonomiseen asemaan nähden olivat. Tutkijat päättelivät, että keskeinen selitys voimakkaampiin eroihin rekisteriaineistossa liittyi juuri tähän – kyselyaineistot eivät mittaa kaikkein vakavinta rikollisuutta, jossa sosioekonomisen aseman merkitys on suurin.

Toinen tutkijoiden esiin nostama selitys aineistojen välillä havaitulle erolle oli kyselytutkimuksen vastauskadon todennäköinen keskittyminen marginalisoituneisiin ryhmiin, joiden sosioekonominen asema on keskimääräistä heikompi. Kyselytutkimusten avulla on vaikeaa tavoittaa näiden ryhmien tekemää ja kokemaa rikollisuutta.

On oletettavaa, että samat tekijät – rikollisuuden vakavuusaste ja vastauskato – ovat yhteydessä myös tässä tutkimuksessa havaittuihin aineistojen välisiin eroihin. Tarkempi analyysi jää kuitenkin jatkotutkimusten varaan. Lisäksi keskustelussa on huomioitava mahdollinen ero maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamassa poliisikontrollissa, joka osaltaan voisi heijastua viranomaisrekistereissä näkyvään rikollisuuteen. Tätä kysymystä tarkastellaan seuraavassa jaksossa.

7.3 Maahanmuuttajien rikollisuus ja poliisin kontrolli

Eräs keskeisimmistä kysymyksistä rikollisuuden rekisteritutkimuksessa on mahdollisen kontrolliefektin vaikutus rekisteritiedon oikeasuhtaisuuteen. Niin kutsutun valikoivan kontrollin koulukunnan mukaan poliisin ja muiden viranomaisten maahanmuuttajiin kohdistaman tehokkaamman valvonnan vuoksi heidän rikoksensa tilastoituvat muuta väestöä todennäköisemmin ja maahanmuuttajien yliedustus poliisin tietoon tullessa rikollisuudessa johtuu tästä. Tämän väitteen paikkansapitävyyttä voidaan tutkia vertaamalla rekisteriaineistoon pohjautuvia havaintoja kokonaisrikollisuustutkimuksella – joka siis mittaa myös poliisin rekisterien ulkopuolelle jäävää rikollisuutta – saatuihin havaintoihin. Kuten edellä todettiin, hankkeen kokonaisrikollisuutta mittaavat aineistot antavat rekisterianalyysin kanssa samansuuntaisen kuvan maahanmuuttajien rikollisuudesta ja rikosuhrikokemuksista niiltä osin kuin sitä on tässä tutkimuksessa kartoitettu. Tulokset eivät siten viittaa siihen, että maahanmuuttajien korkeampi rikollisuuden ja uhriutumisen taso poliisitilastoissa voisi ainakaan merkittävältä osin selittyä poliisin ja muiden viranomaisten maahanmuuttajiin kohdistamalla tehokkaammalla kontrollilla. Tutkimuksessa havaittiin kuitenkin, että rekisteripohjainen aineisto tuotti selkeämmät erot maahanmuuttajien ja kantaväestön välille. Vaikka havaitut erot selittyivät pitkälti rikollisuuden vakavuusasteeseen ja vastauskatoon liittyvillä seikoilla, tulisi jatkossa selvittää tarkemmin poliisin kontrollin kohdentumista maahanmuuttajiin.

Tässä hankkeessa poliisin maahanmuuttajiin kohdistamaa kontrollia voitiin tutkia nuorten osalta. Nuorten kokonaisrikollisuutta mittaavien kyselyiden valossa maahanmuuttajanuoriin ja kantaväestön nuoriin kohdistuvassa poliisikontrollissa oli joitakin eroja. Valtakunnallisten Nuorisoriikollisuus-kyselyiden tulokset osoittavat, että maahanmuuttajanuoret olivat tulleet joidenkin rikostyyppien kohdalla poliisin tietoon kantaväestön nuoria todennäköisemmin. Havainto ei kuitenkaan koskenut johdonmukaisesti kaikkia rikostyyppisiä. Lisäksi erot näyttivät täsmentyvän nimenomaan pienempiin

kaupunkeihin ja maaseudulle. Kokonaisuutena tarkastellen ero maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten poliisikontakteissa ei ollut niin suuri, että havaintojen voitaisiin tulkita tukevan valikoivan kontrollin selitysmallia maahanmuuttajien rekisteriaineistoissa näkyvän korkeamman rikostason selittäjänä. On kuitenkin otettava huomioon, että kaikki nuorisokyselyissä mukana olevat henkilöt ovat alaikäisiä. Tuloksia ei voida suoraan yleistää koskemaan vanhempia ikäryhmiä. Suoria havaintoja kontrolliefektistä aikuisten kohdalla ei voida tämän tutkimuksen perusteella tehdä. Koska käytävissä ei ole aikuisten rikollisuutta mittaavaa kyselyaineistoa, emme voi vertailla aikuisten kokonaisrikollisuuden tasoa maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä emmekä siis myöskään voi kartoittaa tehtyjen rikosten poliisille ilmitulon astetta.

7.4 Tutkimuksen rajoitukset

Nuorisoriikollisuuskysely 2012 (N=8 914) ja Kansallinen rikosuhritutkimus 2012 (N=7 746) ovat vastaajamääriltään varsin suuria kyselyitä. Nuorisoriikollisuuskyselyssä ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajia oli yhteensä 699 ja Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa analyysissä tarkasteltuja ensimmäisen polven maahanmuuttajia oli 265. Kun maahanmuuttajia tarkastellaan yhtenä ryhmänä, vastaajamäärät riittävät tilastollisiin analyysihin. Aineistojen koko asettaa kuitenkin rajoituksia, mikäli maahanmuuttajia halutaan tarkastella osaryhminä. Nuorisoriikollisuuskyselyn kohdalla aluetason luokittelu jäi väistämättä hyvin karkeaksi ja Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa taustamaan mukaan eriteltyä analyysiä ei maahanmuuttajien vähäisen määrän vuoksi tehty. Samanlainen tarkkuus alue- luokittelussa, jota käytettiin hankkeen rekisteripohjaisessa analyysissä, ei siis ollut toteutettavissa kyselyaineistojen kohdalla.

Kyselytutkimuksen tulosten luotettavuuteen vaikuttaa vastaajien kyky ymmärtää kyselylomake tutkijan tarkoittamalla tavalla. Kysymys on erityisen relevantti maahanmuuttajien ollessa tutkimuksen kohteena. Tämän tutkimushankkeen kyselyissä käytettiin suomen- ja ruotsinkielisiä kyselylomakkeita. Erityisesti ensimmäisen polven maahanmuuttajilla kyselylomakkeen kysymysten ymmärtäminen on saattanut tuottaa vaikeuksia. Tähän viittäisi Kansallisen rikosuhritutkimuksessa havaittu määrittelemättömien väkivaltakokemusten suurempi määrä maahanmuuttajien kohdalla (ks. jaksso 5.2). Kielellisen ymmärtämisen lisäksi lomakekysymysten sisällön kulttuurinen ymmärtäminen voi vaihdella vastaajien taustan mukaan. Vaikka lomakkeiden kysymykset on pyritty muotoilemaan mahdollisimman yksi-

selitteisiksi, kulttuuriset – esimerkiksi tekojen väkivallaksi mieltämiseen liittyvät – seikat voivat vaikuttaa siihen, miten kysymys lopulta ymmärretään.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että taipumus vastata avoimesti ja luottavaisesti huumeiden käyttöä kartoittaviin kyselyihin vaihtelee maittain (Hibell ym. 2000; Hibell 2003). Myös itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimuksessa on havaittu, että vastaamisen totuudenmukaisuuteen voivat vaikuttaa vastaajan etninen tausta, ikä ja rikostausta (Batenburg-Eddes ym. 2012). Luottamus siihen, että tutkimuksen anonyymiteetti on taattu ja vastaukset pysyvät vain tutkijoiden tiedossa, voi vaihdella riippuen esimerkiksi yhteiskunnassa yleisesti tai sen osaryhmissä vallitsevasta luottamuksesta viranomaisten toimintaan. Nuorisorikollisuuskyselyssä vastaamisalttiutta tutkittiin kolmeen tekoon (kaupasta varastaminen, tappeluun osallistuminen ja marihuanan tai hasiksen käyttö) liittyvillä kysymyksillä. Kysymykset kohdistettiin niille nuorille, jotka olivat ilmoittaneet, etteivät olleet tehneet kyseistä tekoa. Heiltä kysyttiin, olisivatko he kertoneet tässä kyselyssä tehneensä kyseisen teon, mikäli olisivat sen tehneet. Maahanmuuttajista 10 prosenttia ja kantaväestön nuorista 6 prosenttia vastasi, ettei olisi ilmoittanut kaupasta varastamisestaan tässä kyselyssä. Tappeluun osallistumisen osalta vastaavat osuudet olivat 9 ja 5 prosenttia ja marihuanan ja hasiksen käytön kohdalla 16 ja 11 prosenttia¹⁰⁰. Kaupasta varastamisen ja tappeluun osallistumisen kohdalla ero maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä oli merkitsevä. Maahanmuuttajanuorissa oli siis jonkin verran kantaväestön nuoria enemmän niitä, jotka vastasivat, etteivät olisi tekojen tekemistä kyselyssä ilmoittaneet. Tulos voi heijastaa sitä, että maahanmuuttajat eivät luota kyselyn anonyymiteettiin ja tulosten salassa pysymiseen samassa määrin kuin kantaväestön nuoret. Havainnolla on merkitystä myös kantaväestön ja maahanmuuttajien rikostasojen vertailtavuuden näkökulmasta. Mikäli maahanmuuttajanuoret todella jättävät kantaväestön nuoria todennäköisemmin ilmoittamatta rikoskäyttäytymiseen osallistumistaan, kyselyn tulokset aliarvioivat jossain määrin maahanmuuttajanuorten rikoskäyttäytymisen tasoa verrattuna kantaväestön nuorten rikostasoon.

Aikuisväestön osalta tuloksiin on voinut lisäksi vaikuttaa ero kantaväestön ja maahanmuuttajaväestön vastaamisaktiivisuudessa. Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa suomen- ja ruotsinkielisten vastaamisaste oli hieman yli 54 prosenttia, kun muunkielisillä vastaamisaktiivisuus jäi alle 38 prosentin. Osaltaan maahanmuuttajaväestön heikkoon vastaamisaktiivisuuteen on voinut vaikuttaa se, että kyselylomakkeet olivat vain suomen tai ruotsin

¹⁰⁰ Kaupasta varastamista koskeva kysymys esitettiin sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisille vastaajille, mutta tappeluun osallistumisen ja huumeiden käytön ilmoittamista koskevat kysymykset olivat vain yhdeksäsluokkalaisten lomakkeessa.

kielellä. Muiden kielivaihtoehtojen puute voi siis heikentää aineiston laatua ainakin kahdella tavalla: vähentämällä vastaamisastetta muun kuin suomen- ja ruotsinkielisten keskuudessa sekä vaikeuttamalla kyselylomakkeen sisällön ymmärtämistä samoissa ryhmissä. Toisaalta erot vastaamisaktiivisuudessa voivat johtua myös haluttomuudesta osallistua viranomaisten tekemiin kyselyihin. Joidenkin maahanmuuttajien osalta tämä voi selittyä sillä, että heillä on kielteisiä kokemuksia viranomaisista joko Suomessa tai omassa lähtömaassaan tai he eivät ylipäätään luota suomalaisiin viranomaisiin.

7.5 Lopuksi

Tässä raportissa on tarkasteltu kyselyaineistojen valossa maahanmuuttajien – sekä aikuisväestön että nuorten – joutumista rikosten uhriksi. Nuorten maahanmuuttajien osalta on esitelty myös rikoskäyttäytymiseen osallistumista. Tulokset antavat vastauksia moniin kysymyksiin, joista aiempi kohtimainen tutkimustieto on ollut varsin vähäistä. Tulokset herättävät kuitenkin myös uusia kysymyksiä ja jatkotutkimustarpeita.

Kyselyaineistojen keskeisenä havaintona on nuorten maahanmuuttajien osalta, että kiellettyihin ja rikollisiin tekoihin osallistuminen oli heillä jonkin verran yleisempää kuin kantaväestön nuorilla. Maahanmuuttajanuoret olivat joutuneet myös rikosten uhreiksi kantaväestöä yleisemmin. Rikos- ja uhriksi joutumisen riski vaihteli kuitenkin maahanmuuttajaryhmittäin eli maahanmuuttajanuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä rikollisuuden näkökulmasta. Taustatekijöiden (ajankäyttötottumukset, sosiaalinen kontrolli, perheen sosioekonominen tilanne) huomioiminen kavensi tai poisti tasoeron kantaväestöön nähden kaikissa maahanmuuttajaryhmissä.

Myös aikuisväestössä uhkailun tai väkivallan kokeminen oli maahanmuuttajien keskuudessa yleisempää kuin kantaväestössä. Maahanmuuttajilla oli myös väkivallan kasautumista tai toistuvuutta kantaväestöä enemmän. Aikuiset maahanmuuttajat näyttivät joutuvan myös erilaisten omaisuusrikosten kohteeksi jonkin verran kantaväestöä yleisemmin.

Vaikka erityisesti nuorten kohdalla analyyseissä pystyttiin huomioimaan varsin kattavasti rikosriskiä lisääviä tekijöitä, jatkossa tulisi pyrkiä vielä tarkemmin selvittämään niitä riskitekijöitä, jotka altistavat nimenomaan maahanmuuttajia rikollisuudelle. Etenkin aikuisväestön osalta tieto on yhä niukkaa, vaikka hankkeen rekisteripohjainen analyysi osoittikin sosiodemografisten tekijöiden merkityksen aikuisväestön rikostaserojen kohdalla. Mitä paremmin rikoskäyttäytymisen ja uhriksi joutumisen riski-

tekijät tunnetaan, sitä paremmiksi muodostuvat myös lähtökohdat rikoksentorjunnalle.

Jatkotutkimusta tarvitaan myös niistä toimenpiteistä, joilla voidaan vähentää maahanmuuttajien rikos- ja uhriksi joutumisen riskiä. Jaksossa 6 toteutetun systemaattisen kirjallisuuskatsauksen perusteella näyttää siltä, että tutkimusta, jossa olisi nimenomaan arvioitu maahanmuuttajille suunnattuja rikoksentorjuntahankkeita, on toistaiseksi varsin vähän kansainvälisesti ja eritoten Suomessa. Rikoksentorjunnan kannalta keskeinen toimintakenttä ovat niin ikään sosiaalipoliittisen toimenpiteet, joiden avulla maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan tuetaan. Tämän julkaisun kolmannessa osassa (Aaltonen ym. 2014) pohditaan kotouttamis- ja sosiaalipolitiikan merkitystä rikollisuuden näkökulmasta.

LÄHTEET

- Aaltonen, Mikko & Danielsson, Petri & Hinkkanen, Ville & Lehti, Martti & Salmi, Venla & Sirén, Reino & Niemi, Hannu & Suonpää, Karoliina (2014). Maahanmuuttajien kotoutuminen, sosiaalipolitiikka ja rikollisuus. Teoksessa: Martti Lehti ym. Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Aaltonen, Mikko & Kivivuori, Janne & Martikainen, Pekka & Sirén, Reino (2012). Socioeconomic differences in violent victimization: Exploring the impact of data source and the inclusivity of the violence concept. *European Journal of Criminology* 9 (6): 567–583.
- Agnew, Robert (1992). Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency. *Criminology* 30, 47–88.
- Anttila, Inkeri & Jaakkola, Risto (1966). Unrecorded Criminality in Finland. *Kriminologinen tutkimuslaitos A:2*, Helsinki.
- Aromaa, Kauko (1971). Arkipäivän väkivaltaa Suomessa. *Kriminologinen tutkimuslaitos. Sarja M:11*. Helsinki.
- van Batenburg-Eddes, Tamara & Butte, Dick & van de Looij-Jansen, Petra & Schiethart, Wiet & Raat, Hein & de Waart, Frouwkje and Jansen, Wilma (2012). Measuring juvenile delinquency: How do self-reports compare with official police statistics? *European Journal of Criminology* 9 (1), 23–37.
- Borg, Anne-Mari (2011). Vahvuudet ja vaikeudet -kysely. Teoksessa: Mäki, Päivi & Wikström, Katja & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Laatikainen, Tiina (toim.) *Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa*, 108–111. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Brå (2008). Effectiveness of Programmes to Reduce School Bullying. A Systematic Review. 2008. Report prepared for Brå by Maria M. Ttofi, David P. Farrington and Anna C. Baldry. Bråttförebyggande rådet, Swedish National Council for Crime Prevention.
- Bui Hoan N. & Thongniramol, Ornuma (2005). Immigration and Self-Reported Delinquency: The Interplay of Immigration Generations, Gender, Race, and Ethnicity. *Journal of Justice* 28 (2), 71–99.
- Burianek, Jiri & Podana, Zuzana (2010). Czech Republic. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska, (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Danielsson, Petri & Mäkipää, Leena (2012). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sähköisen valvonnan vaikuttavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 114. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Davies, Garth & Fagan, Jeffrey (2012). Crime and Enforcement in Immigrant Neighbourhoods: Evidence from New York City. Teoksessa: John MacDonal & Robert J. Sampson (toim.), *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 641, 99–124.
- Dekleva, Bojan & Razpotnik, Spela (2010). Slovenia. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska, (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and*

- Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study. New York: Springer.
- Desmond, Scott A. & Kubrin, Charis E. (2009). The power of Place: Immigrant Communities and Adolescent Violence. *The Sociological Quarterly* 50, 581–607.
- van Dick, Jan & Manchin, Robert & van Kesteren, John & Nevala, Sami & Hideg, Gergely (2007). The Burden of Crime in the EU. Research Report: A Comparative Analysis of the European Crime and safety Survey (EU ICS) 2005. Brussels: Callup Europe.
- DiPietro, Stephanie M. & Bursik, Jr. Robert J. (2012). Studies of the New Immigration: The Danger of Pan-Ethnic Classifications. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 641, 247–267.
- Dodge, R.W. & Turner, A. (1971). Methodological foundations for establishing a national survey of victimization. Washington DC: U.S. Department of Justice.
- Egger, Matthias & Smith, George Davey & O'Rourke, Keith (2001). Rationale, potentials and promise of systematic reviews. Teoksessa: Egger, Matthias & Smith, George Davey & O'Rourke, Keith (toim.) *Systematic reviews in health care: Meta-analysis in context*, 23–42. London: MJB Books.
- Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2008). Väkivallan näkeminen perheessä. Teoksessa: Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola, Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 17/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87, Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ellonen, Noora & Salmi, Venla (2011). Poly-victimization as a life condition: correlates of poly-victimization among Finnish children. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (12) 1, 20–44.
- Enriquez, Maithe & Kelly, J. Patricia & Cheng, An-Lin & Hunter, Jennifer & Mendez, Eduardo (2012). An Intervention to Address Interpersonal Violence among Low-Income Midwestern Hispanic-American Teens. *Journal of Immigrant and Minority Health* 14, 292–299.
- Enzmann, Dirk (2010). Germany. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Gatti, Umberto ym. (2010). Italy. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- van Geel, Mitch & Vedder, Paul (2010). The Adaptation of Non-Western and Muslim immigrant Adolescents in the Netherlands: An Immigrant paradox? *Scandinavian Journal of Psychology* 51, 398–402.
- Gottfredson, Michael & Hirschi, Travis (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, CA: Standfords University Press.
- Gruszczynska, Beata & Lucia, Sonia & Killias, Martin (2012). Juvenile Vircimization from an international Perspective. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee &

- Beata Gruszczynska, *The Many Faces of Youth Crime. Contrasting Theoretical Perspectives on Juvenile Delinquency across Countries and Cultures*. New York: Springer.
- Haen Marsall, Ineke & He, Ni (2010). USA. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Hagan, John & Levi, Ron & Dinovitzer, Ronit (2008). *The Symbolic Violence of the Crime-Immigration Nexus: Migrant Mythologies in the Americas*. *Criminology & Public Policy* 7 (1), 95–112.
- Heiskanen, Markku (2002). Väkivalta, pelko, turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen. Tilastokeskus. Tutkimuksia 236. Helsinki: Hakapaino.
- Hibell, Björn (2003). Overview of methodological issues. Teoksessa: *Conducting School Surveys on Drug Abuse. Global Assessment Programme on Drug Abuse, Toolkit Module 3*, United Nations.
- Hibell, Björn ym. (2000). Do they tell the truth? A methodological study in seven countries about the validity in school surveys (manuscript). The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, Stockholm, Sweden.
- Hirschi, Travis (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley.
- Honkatukia, Päivi (2005). Maahanmuuttajat väkivallan uhreina. Teoksessa: Reino Sirén & Päivi Honkatukia (toim.), *Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2007). Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 232. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Iivari, Juhani (2006). Tuomittu maahanmuuttaja. *Stakesin tutkimuksia* 154. Helsinki: Stakes.
- Junger-Tas, Josine & Marshall, Ineke H. (1999). The self-report methodology in crime research. Teoksessa: Michael Tonry (toim.), *Crime and justice. A review of research*. Vol. 25. Chicago: The University of Chicago Press.
- Junger-Tas, Josine & Haen Marshall, Ineke & Enzmann, Dirk & Killias, Martin & Steketee, Majone & Gruszczynska, Beata (toim.) (2010a). *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Junger-Tas & Steketee, Majone & Moll, Marit (2010b). The Netherlands. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska, (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Junger-Tas, Josine & Haen Marshall, Ineke & Enzmann, Dirk & Killias, Martin & Steketee, Majone & Gruszczynska, Beata (2012). *The Many Faces of Youth Crime. Contrasting Theoretical Perspectives on Juvenile Delinquency across Countries and Cultures*. New York: Springer.
- Junger-Tas, Josine (2012). Delinquent behaviour in 30 countries. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska, *The Many Faces of Youth Crime*.

- Contrasting Theoretical Perspectives on Juvenile Delinquency across Countries and Cultures. New York: Springer.
- Keskinen, Suvi (2009). 'Honour-Related Violence' and Nordic Nation-Building. Teoksessa: Keskinen, Suvi, Tuori, Salla, Irni, Sari & Mulinari, Diana (toim.): *Complying With Colonialism. Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate.
- Keskinen, Suvi (2010). Borders of the Finnish Nation. Media, Politics and Rape by 'Foreign' Perpetrators. Teoksessa: Eide, Elisabeth & Nikunen, Kaarina (toim.): *Media in Motion. Cultural Complexity and Migration in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate.
- Keskinen, Suvi (2014). Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat. *Janus* 22(1), 19–34.
- Killias, Martin (2011). *Immigration and Crime: The European Experience*. EU-US Immigration Systems No. 2011/19, Florence: EUI.
- Killias, Martin & Marcelo F. Aebi & Herrmann, Leslie & Dilitz, Carine & Lucia, Sonia (2010). Switzerland. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Stekete & Beata Gruszczynska, (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Kivivuori, Janne (2007). Delinquent behaviour in Nordic capital cities. Scandinavian Research Council for Criminology/ Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 227. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, Janne (2011). *Discovery of Hidden Crime. Self-Report Surveys in Criminal Policy Context*. Oxford: Oxford University Press.
- Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2009). The Challenge of Special Needs Education in School-Based Delinquency Research. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 10, 2–17.
- Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2011). Supervision Mode Effects in School-Based Delinquency and Victimization Survey: Preliminary Test. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 20/2011. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, Janne & Salmi, Venla & Walser, Simon (2013). Supervision Mode Effects in Computerized Delinquency Surveys at School: Finnish Replication of a Swiss Experiment. *Journal of Experimental Criminology* 9 (1), 91–107.
- Kivivuori, Janne & Savolainen, Jukka (2003). Helsingin nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 204. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, Janne & Sirén, Reino & Danielsson, Petri (2012). Gender framing effects in victim surveys. *European Journal of Criminology* 9 (2), 142–158.
- Konnov, Alexei & Makarov, Alexander & Pozdnyakova, Margarita & Safin, Rustem & Salagaev, Alexander (2010). Russia. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Stekete & Beata Gruszczynska, (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Kääriäinen, Juha (2008). Väkivalta rikoksena. Teoksessa: Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola, Lasten ja nuorten väkivaltakemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 17/2008. Oikeuspoliittisen

- tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Peutere, Laura & Sariola, Heikki (2010). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten vertailua. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (2), 159–174.
- Lai, Mary H. (2008). Asian/Pacific Islander Youth Violence Prevention Center: Community Mobilization Efforts to Reduce and Prevent Youth Violence. *American Journal of Preventive Medicine* 34 (3), 48–55.
- Le, N. Thao & Arifuku, Isami & Vuong, Linh & Tran, Gianna & Lustig F. Deborah & Zimring, Franklin (2011). Community Mobilization and Community-Based Participatory Research to Prevent Youth Violence among Asian and Immigrant Populations. *American Journal of Community Psychology* 48, 77–88.
- Lee, Matthew T. & Martinez, Ramiro Jr. (2009). Immigration reduces crime: An emerging scholarly consensus. In William F. McDonald (toim.), *Immigration, Crime and Justice. Sociology of Crime, Law and Deviance* vol.13, Bingley (UK): Emerald.
- Lehti, Martti & Aaltonen, Mikko & Hinkkanen, Ville & Niemi, Hannu (2014a). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä rekisterilähteiden valossa. Teoksessa: Martti Lehti ym., *Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia* 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Lehti, Martti & Aaltonen, Mikko & Hinkkanen, Ville & Oksanen, Marianne (2014b). Ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa 2009–2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 38. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Littell, Julia H & Corcoran, Jacqueline & Pillai, Vijayan (2008). *Systematic reviews and meta-analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Lynch, James P. & Addington, Lynn A. (2010). Identifying and addressing response errors in self-report surveys. Teoksessa: Alex R. Piquero & David Weisburd (toim.), *Handbook of Quantitative Criminology*. New York: Springer.
- MacDonald, John & Sampson, Robert J. (2012). The World in the City: Immigration and America's Changing Social Fabric. Teoksessa: John MacDonald & Robert J. Sampson, *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 641, 99–124.
- MacDonald, John & Saunders, Jessica (2012). Are Immigrant Youth Less Violent? Specifying the Reasons and Mechanisms. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 2012, 641, 125–147.
- Mears, Daniel (2001). The Immigration-Crime Nexus: Towards an Analytic Framework for Assessing and Guiding Theory, Research, and Policy. *Sociological Perspectives* 44 (1), 1–19.
- Melossi, Dario & De Giorgi, Alessandro & Massa, Ester (2009). The “Normality” of “Second Generations” in Italy and the Importance of legal Status: a Self-reported Delinquency Study. *Sociology of Crime, Law and Deviance* 13, 47–65.
- Merton, Robert K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review* 3, 672–682.
- Newman, Graeme (1975). *Comparative Deviance. Perception and Law in Six Cultures*. New York: Elsevier.

- Nisbett, Richard E. & Cohen, Dov (1996). *The Culture of Honour. The Psychology of Violence in the South*. Boulder, CO: Westview Press.
- Nyqvist, Leo & Hyvärinen, Salla (toim.) (2012). *DUSTI – Luottamusta Miehen Linjalla. Maahanmuuttajamiehet ja ennaltaehkäisevä väkivaltatyö. Naisten Apu Espoossa ry; Lyömätön linja, Espoo*.
- Ousey, Graham C. & Kubrin, Charis E. (2009). Exploring the Connection between Immigration and Violent Crime Rates in U.S. Cities, 1980–2000. *Social Problems* 56 (3), 447–473.
- Petticrew, M. & Roberts, H. (2005). *Systematic reviews in the social sciences: A practical guide*. Malden: Blackwell.
- Pohjanpää, Kirsti & Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri (2003). *Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus: Elinolot 2003:1. Helsinki*.
- President's Commission (1967). *The Challenge of Crime in a Free Society. A Report by the President's Commission of Law Enforcement and Administration of Justice*. Washington D.C. U.S. Government Printing Office.
- Ring, Jonas (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio. Resultat från Skulundersökningen om brott åren 1995–2011. Brå Rapport 2013:3, Stockholm*.
- Ring, Jonas & Andersson, Lina (2010). *Sweden. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Stekete & Beata Gruszczynska (toim.) Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study. New York: Springer*.
- Rodney, Laxley W & Johnson, Dana L. & Srivastava, Rameshwar P. (2005). The Impact of Culturally Relevant Violence Prevention Models on School-Age Youth. *The Journal of Primary Prevention* 26 (5), 439–454.
- Rousseau, Cécile & Benoit, Maryse & Gauthier, Marie-France & Lacroix, Louise & Alain, Néomée & Rojas, Musuk Viger & Moran, Alejandro & Bourassa, Dominique (2007). *Classroom Drama Therapy Program for Immigrant and Refugee Adolescents: A Pilot Study. Clinical Child Psychology and Psychiatry* 12 (3), 451–465.
- Rousseau, Cécile & Benoit, Maryse & Lacroix, Louise & Gauthier, Marie-France (2009). Evaluation of a sandplay program for preschoolers in a multiethnic neighbourhood. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* 50 (6), 743–750.
- Saarikkomäki, Elsa (2010). *Nuoriin kohdistuva poliisikontrolli kyselytutkimuksen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 106. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos*.
- Saarikkomäki, Elsa & Kivivuori, Janne (2013). *Young People as Objects of Police Control in a Nordic Context: Who Are the Socially Visible Targets? European Journal on Criminal Policy and Research, Advance online publication. doi:10.1007/s10610-013-9204-8*.
- Salmi, Venla (2008a). *Väkivallan kasautuminen. Teoksessa: Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola, Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 17/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu*.
- Salmi, Venla (2008b). *Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen 1962 ja 2006. Rikollisuuden kehitys itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyjen valossa. Oikeuspoliit-*

- tisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 235. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla (2009a). Nuoret seurustelusuhdeväkivallan uhreina. Teoksessa: Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla (toim.) (2009b). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla (2012). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla & Kivivuori, Janne (2010). Finland. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Salmi, Venla & Lehti, Martti & Keinänen, Anssi (2011). Kauppa ja teollisuus rikosten kohteena. Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 254. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sam, David L. & Vedder, Paul & Liebkind, Karmela & Neto, Felix & Virta, Erkki (2008). Immigration, Acculturation and the paradox of Adaptation in Europe. *European Journal of Developmental Psychology* 5 (2), 138–158.
- Sampson, Robert J. (2008). Rethinking Crime and Immigration. *Contexts* 7 (1), 28–33.
- Sariola, Heikki & Ellonen, Noora (2008). Perheessä koettu väkivalta. Teoksessa: Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola, Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 17/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Savoie, Josée (2010). Canada. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska (toim.) (2010) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Sellin, Thorsten (1938). Culture conflict and crime. *American Journal of Sociology* 44 (1), 97–103.
- Shaw, Clifford R. & McKay, Henry D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sirén, Reino & Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha (2010). Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sirén, Reino (2011). Uuden rikosuhritutkimuksen kehittäminen. Valtakunnallisen väestökyselyn sisällön ja toteutuksen suunnittelua. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 109. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sirén, Reino & Danielsson, Petri & Kivivuori, Janne (2013). Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tulok-

- sia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 28/2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Solivetti, Luigi M. (2011). Looking for a Fair Country: Features and Determinants of Immigrants Involvement in Crime in Europe. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 51 (2), 133–159.
- Sorensen, David W.M. & Gabrielsen, Nanna (2010). Denmark. Teoksessa: Josine Junger-Tas & Ineke Haen Marshall & Dirk Enzmann & Martin Killias & Majone Steketee & Beata Gruszczynska (toim.) *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-report Delinquency Study*. New York: Springer.
- Stone, A. Arthur & Turkkan, Jaylan S. & Bachrach, Cristine A. & Jobe, Jared B. & Kurtzman, Howard S. & Cain Virginia S. (toim.) (2000). *The Science of Self-Report. Implications for Research and Practice*. Mahwah (NJ): Lawrence Erlbaum Associates.
- Svensson, Ylva & Burk, William J. & Stattin, Håkan & Kerr, Margaret (2012). Peer Selection and Influence of Delinquent behavior of immigrant and nonimmigrant youths: Does context matter? *International Journal of Behavioral Development* 36 (3), 178–185.
- Sutherland Edwin H. (1947). *Principles of Criminology*. Philadelphia, PA: Lippincott.
- Thomas, Pedro M. (2011). Theoretical Articulation on Immigration and Crime. *Homicide Studies* 15 (4), 382–403.
- Thornberry, Terence P. & Krohn, Marvin D. (2000). The self-report method of measuring delinquency and crime. Teoksessa: *Measurement and analysis of criminal justice*. Criminal justice 2000, vol. 4. National Institute of Justice.
- Thornberry, Terence P. & Krohn, Marvin D. (2003). Comparison of Self-Report and Official Data for Measuring Crime. Teoksessa: John V. Pepper & Carol V. Petrie (toim.) *Measurement Problems in Criminal Justice Research*. Workshop summary. National Research Council of the National Academies. The National Academies Press, Washington D.C.
- Trinidad, Alma M.O. (2009). Toward kuleana (responsibility): A case study of a contextually grounded intervention for Native Hawaiian youth and young adults. *Aggression and Violent Behavior* 14, 488–498.
- UNODC-UNECE (2010). *Manual on Victimization Surveys*. United Nations. Geneva.
- Weissman, Marsha & Wolf, Elaine & Sowards, Kathryn & Abaté, Christine & Weinberg, Pamela & Marthia, Charlee (2005). *School Yard or Prison Yard: Improving Outcomes for Marginalized Youth*. Working paper. Center for Community Alternatives Justice Strategies.
www.communityalternatives.org/pdf/sfs.pdf (haettu 20.7.2013)
- Welland, Christauria & Ribner, Neil (2010). Culturally Specific Treatment for Partner-Abusive Latino Men: A Qualitative Study to Identify and Implement Program Components. *Violence and Victims* 25 (6), 799–813.
- Wolfgang, Marvin E. & Ferracutti, Franco (1967). *The subculture of violence. Towards an integrated theory in criminology*. London: Tavistock.
- Wortley, Scot (2009). Introduction. *The Immigration-Crime Connection: Competing Theoretical Perspective*. *Journal of International Migration & Integration* 10, 349–358.

Liitetaulukko 1 Maahanmuuttajien ja kantaväestön määrät aineistossa luokka-asteittain ja sukupuolittain (NRK-2012)

Luokka-aste	Luokka-aste	Sukupuoli	N
9. luokkataso (15–16-vuotiaat)	pojat	kantaväestö	2 214
		maahanmuuttajat	159
	tytöt	kantaväestö	2 264
		maahanmuuttajat	182
6. luokkataso 12–13-vuotiaat)	pojat	kantaväestö	1 852
		maahanmuuttajat	173
	tytöt	kantaväestö	1 819
		maahanmuuttajat	185

Liitetaulukko 2 Maahanmuuttajien määrät aineistossa maittain (maakohtainen erittely esitetty niiden maiden osalta, joissa vastaajamäärä on vähintään 5) (NRK-2012)

Taustamaa	N
Suomi	8 149
Ruotsi	109
Venäjä	101
Viro	78
Iso-Britannia	26
Somalia	24
Vietnam	24
Irak	22
Thaimaa	22
Turkki	16
Saksa	14
Albania	13
Italia	12
Etelä-Afrikka	11
Yhdysvallat	11
Afganistan	8
Kiina	8
Nigeria	8
Romania	8
Ukraina	8
Alankomaat	6
Australia	6
Egypti	6
Filippiinit	6
Gambia	6
Iran	6
Pakistan	5
Portugali	5
Puola	5
muut	125

Liitetaulukko 3 Vähintään kerran vuoden aikana tekoja tehneiden osuudet maahanmuuttajilla ja kantaväestön nuorilla luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % (NRK-2012)

	Luokka-aste	Sukupuoli	Kantaväestö, %	Maahanmuuttajat, %
vahingonteot	9. lk	pojat	32	29
		tytöt	30	35
	6. lk	pojat	17	21
		tytöt	15	18
varastaminen	9. lk	pojat	27	31
		tytöt	23	29
	6. lk	pojat	13	15
		tytöt	12	14
väkivalta	9. lk	pojat	19	29
		tytöt	8	15
	6. lk	pojat	17	20
		tytöt	4	9
huumeiden käyttö (vain 9 lk.)	9. lk	pojat	11	27
		tytöt	9	17
huumaavan aineen käyttö (vain 6 lk.)	6. lk	pojat	2	4
		tytöt	1	3

Liitetaulukko 4 Regressiomalleissa käytettävien taustamuuttujien suorat jakaumat kantaväestössä ja maahanmuuttajilla, %^a (NRK-2012)

	Kanta- väestö %	Maahan- muuttajat yhteensä %	EU ja Schengen %	Muut Euroopan maat %	Lähi-itä ja Afrikka %	Aasia, Amerikka ja Oseania %
9. luokka-aste	53	47	46	46	43	52
6. luokka-aste	47	53	54	54	57	48
tyttö	50	52	52	57	42	53
poika	50	48	48	43	58	46
Kunnan taajama-aste						
10 suurinta kaupunkia	31	55	46	56	76	54
muut kaupungit	35	26	32	24	15	28
taajamat/maaseutu	34	19	23	20	10	18
Perhemuoto						
ydinperhe	69	58	54	66	59	62
muu tilanne	31	42	46	34	41	38
Perheen taloudellinen tilanne						
keskimääräinen	51	50	54	44	45	51
hyvä	27	24	24	29	30	26
heikko	22	26	23	28	25	23
Vanhempien työllisyys						
äiti työssä	86	67	74	64	51	65
muu tilanne	14	33	26	36	49	35
isä työssä	86	75	80	69	72	72
muu tilanne	14	25	20	31	28	28
Vanhempien sosiaalinen kontrolli						
korkea	31	31	29	30	37	29
keskimääräinen	42	36	36	44	31	38
matala	27	33	35	26	32	33
Riskiritiiniin taso						
matala	48	43	42	43	45	48
keskimääräinen	31	30	28	39	27	26
korkea	21	27	30	18	28	27
Humalajuominen 12 kk aikana						
ei	71	69	66	70	82	71
kyllä	29	31	34	30	18	29
Itsekontrolli						
korkea	28	23	20	28	23	24
keskimääräinen	43	46	41	45	49	53
matala	29	32	39	27	28	24
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)						
yli 8,5	33	24	23	28	15	28
7,6–8,5	35	35	36	33	41	30
alle 7,5	33	41	41	39	43	42
N	8 149	699	288	149	110	116

^a Pyöristämisen vuoksi kaikki taulukossa esitetyt tarkastelut eivät summaudu sataan prosenttiin.

Liitetaulukko 5 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **laaja-alainen** rikoskäyttäytyminen (maahanmuuttajat yhtenä ryhmänä). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristitulosuhde ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokka-aste ja taajama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maahanmuuttajat	1,57*	1,64*	1,52*	1,24	1,22
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,80*		1,74*	1,21	1,12
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,63*		1,56*	1,34*	1,31*
heikko	1,67*		1,52*	1,33*	1,33*
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,18		1,00	1,07	1,01
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,39*		1,13	1,08	0,01
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	2,40*			1,58*	1,36
matala	8,58*			3,72*	2,79*
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	2,55*			1,65*	1,30
korkea	10,93*			4,60*	3,05*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	6,51*			5,45*	5,14*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	2,67*				1,37
matala	12,38*				3,73*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,97*				1,44
alle 7,5	3,93*				1,81*
Nagelkerke R Square		,025	,047	,274	,311

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmin raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 6 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **laaja-alainen rikoskäyttäytyminen** (maahanmuuttajat suuralueittain). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristitulosuhde ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokka-aste ja taajama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
EU ja Schengen	1,90*	2,01*	1,87*	1,43	1,34
Muut Euroopan maat	1,13	1,21	1,14	1,01	1,04
Lähi-itä ja Afrikka	1,53	1,55	1,37	1,32	1,23
Aasia, Amerikka ja Oseania	1,54	1,59	1,50	1,42	1,45
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,80*		1,73*	1,20	1,12
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,63*		1,56*	1,32*	1,31*
heikko	1,67*		1,53*	1,33*	1,32*
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,18		1,01	1,06	1,00
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,39*		1,14	1,10	1,04
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	2,40*			1,58*	1,36
matala	8,58*			3,70*	2,78*
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	2,55*			1,69*	1,33
korkea	10,93*			4,68*	3,11*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	6,51*			5,53*	5,22*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	2,67*				1,34
matala	12,38*				3,70*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,97*				1,41*
alle 7,5	3,93*				1,80*
Nagelkerke R Square		,026	,047	,276	,313

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmin raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 7 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **toistuva** rikoskäyttäytyminen (maahanmuuttajat yhtenä ryhmänä). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristitulosuhde ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokka-aste ja taajama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maahanmuuttajat	1,86*	1,92*	1,78*	1,57*	1,55*
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,58*		1,53*	1,13	1,06
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,55*		1,51*	1,32*	1,29*
heikko	1,44*		1,35*	1,18	1,16
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,37*		1,21	1,30*	1,27
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,19		0,98	0,93	0,90
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	2,06*			1,56*	1,35
matala	5,86*			3,12*	2,41*
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,99*			1,36*	1,12
korkea	6,36*			2,96*	2,10*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	4,31*			3,65*	3,46*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	2,15*				1,31
matala	7,91*				3,10*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,75*				1,29
alle 7,5	2,76*				1,34*
Nagelkerke R Square		,030	,045	,202	,230

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmän raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 8 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **toistuva** rikoskäyttäytyminen (maahanmuuttajat suuralueittain). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristitulosuhde ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokka-aste ja taajama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
EU ja Schengen	2,28*	2,34*	2,23*	1,86*	1,78*
Muut Euroopan maat	1,46	1,56*	1,46	1,37	1,42
Lähi-itä ja Afrikka	1,87	1,81	1,60	1,62	1,61
Aasia, Amerikka ja Oseania	1,64	1,69	1,58	1,52	1,48
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,58*		1,54*	1,13	1,07
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,55*		1,51*	1,32*	1,29*
heikko	1,44*		1,36*	1,18	1,16
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,37*		1,22	1,29	1,26
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,19		0,99	0,95	0,91
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	2,06*			1,55*	1,34
matala	5,86*			3,12*	2,40*
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,99*			1,37*	1,13
korkea	6,36*			2,99*	2,14*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	4,31*			3,62*	3,43*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	2,15*				1,30
matala	7,91*				3,06*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,75*				1,30
alle 7,5	2,76*				1,35*
Nagelkerke R Square		,032	,047	,203	,231

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmän raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 9 Vähintään kerran vuoden aikana teon kokeneiden osuudet maahanmuuttajilla ja kantaväestön nuorilla luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % (NRK-2012)

	Luokka-aste	Sukupuoli	Kantaväestö, %	Maahanmuuttajat, %
omaisuuden vahingoittaminen ja varastaminen	9. lk	pojat	37	38
		tytöt	32	36
	6. lk	pojat	29	33
		tytöt	25	33
uhkaamalla varastaminen	9. lk	pojat	9	15
		tytöt	3	9
	6. lk	pojat	6	10
		tytöt	3	6
kiusaaminen ja uhkailu	9. lk	pojat	32	28
		tytöt	33	33
	6. lk	pojat	30	39
		tytöt	30	35
fyysinen väkivalta	9. lk	pojat	18	22
		tytöt	22	24
	6. lk	pojat	20	26
		tytöt	15	20
etnisyyteen/mielipiteisiin perustuva uhkailu/väkivalta	9. lk	pojat	6	18
		tytöt	4	16
	6. lk	pojat	4	15
		tytöt	4	17
seksuaalinen häirintä	9. lk	pojat	3	6
		tytöt	14	14

Liitetaulukko 10 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **laaja-alainen** uhriutuminen (maahanmuuttajat yhtenä ryhmänä). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristitulosuhde ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokka-aste ja taajama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maahanmuuttajat	1,55*	1,55*	1,36*	1,16	1,16
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,89*		1,73*	1,34*	1,27*
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,82*		1,70*	1,50*	1,49*
heikko	1,72*		1,57*	1,45*	1,44*
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,56*		1,37*	1,46*	1,41*
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,40*		1,08	1,05	1,02
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,58*			1,14	1,03
matala	3,64*			1,72*	1,39
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,80*			1,39	1,18
korkea	5,98*			3,32*	2,43*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	3,90*			2,43*	2,21*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	1,51*				0,99
matala	5,39*				2,34*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,63*				1,31
alle 7,5	2,64*				1,45*
Nagelkerke R Square		,014	,040	,136	,160

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmin raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 11 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **laaja-alainen** uhriutumisen (maahanmuuttajat suuralueittain). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristitulosuhde ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokkaste ja taajama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
EU ja Schengen	1,64*	1,67*	1,49	1,18	1,11
Muut Euroopan maat	1,17	1,18	1,04	0,99	1,05
Lähi-itä ja Afrikka	2,28*	2,22*	1,81	1,74	1,93
Aasia, Amerikka ja Oseania	1,23	1,19	1,06	0,98	0,89
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,89*		1,74*	1,34*	1,27*
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,82*		1,68*	1,48*	1,47*
heikko	1,72*		1,57*	1,45*	1,44*
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,56*		1,37*	1,44*	1,39*
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,40*		1,08	1,05	1,02
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,58*			1,14	1,03
matala	3,64*			1,72*	1,38
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,80*			1,40	1,19
korkea	5,98*			3,29*	2,42*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	3,90*			2,47*	2,26*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	1,51*				0,99
matala	5,39*				2,34*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,63*				1,28
alle 7,5	2,64*				1,44*
Nagelkerke R Square		,015	,041	,136	,161

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmin raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 12 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **toistuva** uhriutuminen (maahanmuuttajat yhtenä ryhmänä). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristituloosuus ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokkaste ja taajama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maahanmuuttajat	1,85*	1,86*	1,68*	1,56*	1,55*
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,46*		1,31*	1,13	1,08
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,71*		1,83*	1,72*	1,70*
heikko	2,22*		2,07*	1,94*	1,92*
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,64*		1,40*	1,44*	1,34*
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,29*		1,01	0,99	0,97
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,47*			1,32*	1,18
matala	2,45*			1,80*	1,43*
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,27*			1,11	0,96
korkea	2,39*			1,80*	1,37*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	1,81*			1,49*	1,36*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	1,39*				1,14
matala	3,45*				2,30*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,53*				1,33*
alle 7,5	1,92*				1,41*
Nagelkerke R Square		,007	0,35	0,69	,092

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmän raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 13 Logistinen regressioanalyysi (SPSS complex samples), jossa selitettävänä muuttujana **toistuva** uhrituminen (maahanmuuttajat suuralueittain). Mallissa 0 on esitetty kunkin muuttujan ristitulosuhde ilman muiden muuttujien vakiointia. Mallit 1–4 ovat vakioituja malleja, joissa esitettyjen vakiointien lisäksi vakioitu sukupuoli, luokka-aste ja taa-jama-aste. *= $p < .05$ (NRK-2012)

	Malli 0	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4
Kantaväestö	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
EU ja Schengen	2,17*	2,13*	2,05*	1,84*	1,73*
Muut Euroopan maat	1,70	1,71	1,49	1,45	1,52
Lähi-itä ja Afrikka	1,85	1,86	1,54	1,49	1,56
Aasia, Amerikka ja Oseania	1,30	1,31	1,18	1,13	1,09
Perhemuoto					
ydinperhe	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,46*		1,30*	1,12	1,08
Perheen taloudellinen tilanne					
keskimääräinen ^a	1,00		1,00	1,00	1,00
hyvä	1,71*		1,79*	1,67*	1,66*
heikko	2,22*		2,09*	1,94*	1,91*
Vanhempien työllisyys					
äiti työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,64*		1,43*	1,45*	1,41*
isä työssä	1,00		1,00	1,00	1,00
muu tilanne	1,29*		0,99	0,98	0,95
Vanhempien sosiaalinen kontrolli					
korkea	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,47*			1,32*	1,18
matala	2,45*			1,79*	1,43*
Riskirutiinien taso					
matala	1,00			1,00	1,00
keskimääräinen	1,27*			1,12	0,97
korkea	2,39*			1,81*	1,37*
Humalajuominen 12 kk aikana					
ei	1,00			1,00	1,00
kyllä	1,81*			1,50*	1,37*
Itsekontrolli					
korkea	1,00				1,00
keskimääräinen	1,39*				1,13
matala	3,45*				2,28*
Keskiarvo (matematiikka, äidinkieli, englanti)					
yli 8,5	1,00				1,00
7,6–8,5	1,53*				1,31*
alle 7,5	1,92*				1,40*
Nagelkerke R Square		,007	,035	0,69	0,91

^a Keskimääräinen perheen taloustilanne on valittu referenssikategoriaksi, koska se oli selvästi yleisimmän raportoitu taloustilanne (ks. liitetaulukko 4).

Liitetaulukko 14 Eri kieliryhmien osuus KRT 2012 -tutkimuksen perusjoukossa sekä tutkimuksen aineistossa (n ja %)

Kieli (väestörekisteritieto)	Osuus 15–74-vuotiaassa väestössä ¹		Osuus tutkimusaineistossa	
	%	n	%	n
Suomi	89,6	3 656 802	91,2	7 067
Ruotsi	5,1	208 610	5,3	412
Venäjä	1,3	51 716	1,3	98
Eesti	0,8	31 647	0,4	33
Englanti	0,3	12 509	0,2	16
Somali	0,2	9 314	0,1	4
Arabia	0,2	8 734	0,1	6
Kiina	0,2	7 695	0,1	9
Kurdi	0,2	7 147	0,04	3
Muut	2,2	88 242	1,3	98
Yhteensä	100,0	4 082 416	100,0	7 746

¹ Vuoden 2012 lopun tieto.

Liite 1 Nuorisoriikollisuuskyseilyn (NRK-2012) rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia koskevat kysymykset

KIELLETYT JA RIKOLLISET TEOT
Oletko
Vahingonteot
...kirjoittanut tai maalannut kirjoituksia tai graffiteja seiniin, busseihin, pysäkkikatoksiin, ikkunoihin tai muihin vastaaviin paikkoihin?
...tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut koulun omaisuutta tai koulurakennusta?
...tahallisesti vahingoittanut tai tuhonnut muuta kuin koululle kuuluvaa omaisuutta?
Varastaminen
...varastanut jotakin kaupasta tai kioskista?
...varastanut jotakin koulusta?
...varastanut moottoriajoneuvoa, kuten autoa, moottoripyörää, mopoa, moottorikelkkaa tai mönkijää?
...tehnyt jonkun muun varkauden, mitä edellä ei kysytty?
...murtautunut sisään johonkin asuntoon, rakennukseen tai varastotilaan? (Omaan kotiin ”murtautumista” ei lasketa!)
...luvattomasti ladannut internetistä tai vertaisverkosta musiikkia, elokuvia, TV-ohjelmia, pelejä tai ohjelmia?
Väkivalta
...kiusannut koulussa tai koulumatkalla toista nuorta?
...osallistunut tappeluun julkisella paikalla?
...hakannut jonkun?
...uhannut jotain ihmistä hakkaamisella tai aseella, jotta saisit häneltä rahaa tai jonkin arvokkaan esineen?
... pitänyt mukana asetta tai aseeksi tarkoitamaasi välinettä, kuten esimerkiksi veistä, ketjua tai ampuma-asetta? (Älä huomioi metsästyksen tai ampuma-, jousiammunta- tai vastaavaan harrastustoimintaan liittyvää aseiden käyttöä tai siirtämistä.)
Päihteet
...juonut alkoholia niin, että koit olevasi humalassa?
(vain 9. luokka)
...ajanut humalassa autolla, moottoripyörällä tai mopolla? (Kysymys ei koske polkupyörällä ajamista humalassa!)
(vain 9. luokka)
...käyttänyt tai kokeillut marihuanaa tai hasista?
(vain 9. luokka)
...käyttänyt MUITA huumeita kuin marihuanaa tai hasista?
(vain 6. luokka)
... käyttänyt tai kokeillut jotain muuta ainetta kuin alkoholia siksi, että halusit huumautua tai päihtyä? (Tupakkaa ja nuuskaa ei lasketa)
Luvaton poissaolo koulusta
...jäänyt pois koulusta ainakin yhden koko päivän ajaksi ilman koulun hyväksymää syytä?
UHRIKOKEMUKSET
Onko...
Omaisuu den vahingoittaminen ja varastaminen
... kukaan tahallaan vahingoittanut esimerkiksi pyörääsi, mopoasi, vaatteitasi tai muuta sinulle kuuluvaa tavaraa ja omaisuutta?
... kukaan varastanut tai yrittänyt varastaa Sinulta jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä?
... sinulta muuten varastettu jotain?

Kiusaaminen ja uhkailu
...sinua kiusattu koulussa tai koulumatkalla?
...joku uhannut vahingoittaa sinua fyysisesti?
...kukaan uhkaillut tai tietoisesti loukannut sinua sähköpostilla, tekstiviestillä tai internetin keskustelupalstoilla?
Fyysinen väkivalta
...kukaan käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta?
...vanhempasi (äiti, isä, äitipuoli, isäpuoli) koskaan rankaissut sinua ruumiillisesti esimerkiksi tukistamalla, läimäyttämällä tai muulla tavalla?
Etnisyyteen tai mielipiteeseen perustuva väkivalta ja uhkailu
...kukaan tahallisesti uhkaillut sinua tai kohdistanut sinuun väkivaltaa kieleksi, ihonväriseksi, uskontosi tai yhteiskunnallisten mielipiteitteesi vuoksi?
Seksuaalinen häirintä
(vain 9. luokka)
Oletko kokenut sukupuolista lähentelyä tai kanssakäymistä aikuisten tai tapahtumahetkellä vähintään 5 vuotta itseäsi vanhemman ihmisen kanssa?

Liite 2 Vanhempien kontrollia, nuoren rutiinitoimintoja ja itsekontrollin tasoa mittaavat asteikot

Vanhempien kontrolli Cronbachin alfa .79 (Likert 1=ei koskaan, 5=aina/todella usein)
Lähtiessäni illalla ulos kerron vanhemmilleni, mihin olen menossa. Lähtiessäni ulos vanhempani kysyvät, keiden kanssa vietän aikaa. Vanhempani tietävät, missä olen iltapäivisin koulun jälkeen. Vanhemmat seuraavat koulumenestystäni. Tulen hyvin toimeen vanhempieni kanssa. Vanhempani valvovat, että menen ajoissa nukkumaan. Syömme perheen kanssa yhdessä
Rutiinitoiminnot Cronbachin alfa .79 (Likert 1=ei koskaan, 5=todella usein)
Oleilen kaverieni kanssa julkisilla paikoilla kello yhdeksän jälkeen. Tulen arki-iltoina kotiin vasta yhdeksän (6. lk)/kymmenen (9. lk) jälkeen. Käyn nuorten järjestämissä juhlissa, joissa ei ole aikuisia paikalla ja monet juovat alkoholia. Vietän vapaa-aikaa itseäni vanhempien kaverien kanssa (veljiä ja sisaria ei lasketa). Oleskelen arki-iltoina nuorisotalolla.
Itsekontrolli Cronbachin alfa .85 (Likert 1=täysin eri mieltä, 4=täysin samaa mieltä)
Toimin usein hetken mielihoiteesta. Teen mitä vain mikä tuottaa minulle mielihyvää silloinkin, jos se haittaa pitkän ajan tavoitteiden saavuttamista. Minua kiinnostaa enemmän se, mitä minulle tapahtuu tässä ja nyt kuin se, mitä tapahtuu pitkällä tulevaisuudessa. Testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista. Otan joskus riskejä pelkän huvun vuoksi. Jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus. Huolehdin ensi sijassa omista eduistani silloinkin, jos siitä tulee vaikeuksia muille ihmisille. Jos ihmiset hermostuvat siitä, mitä teen, se on heidän ongelmansa eikä minun. Yritän saada mitä haluan silloinkin kun tiedän, että se aiheuttaa harmeja muille ihmisille.

III

*Mikko Aaltonen, Petri Danielsson, Ville Hinkkanen,
Martti Lehti, Hannu Niemi, Venla Salmi, Reino Sirén ja
Karoliina Suonpää¹⁰¹*

Maahanmuuttajien kotoutuminen,
sosiaalipolitiikka
ja rikollisuus

¹⁰¹ Hanketutkijoiden nimet aakkosjärjestyksessä, nojaa kaikkien kontribuutioon.

1 JOHDANTO

Rikollisuuden vähentämiseen pyrkivien toimenpiteiden tulisi pohjautua tutkimustietoon rikollisuuden määrästä, piirteistä, kohdentumisesta ja taustatekijöistä sekä tutkimusnäyttöön toimenpiteiden vaikutuksista. Hankkeessa on selvitetty näitä kysymyksiä sekä rekisteri- että kyselyaineistojen avulla. Kokonaisuutena arvioiden voidaan todeta, että eräiden maahanmuuttajaryhmien muuta väestöä korkeampi rikollisuustaso sekä uhriksi joutumisriski ovat Suomessa todellisia ilmiöitä. Tämä näkyy sekä rekisterilähteiden että kyselylähteiden analyysissa. Eräiden maahanmuuttajaryhmien keskimääräistä korkeammat rikoriskit ilmentävät osin, mutteivät kokonaan, ryhmien sosiodemografisia taustatekijöitä. Nuorten osalta ero liittyy myös vapaa-ajan rutiini-toimintoihin ja sosiaaliseen kontrolliin perheessä.

Käsillä olevan hankkeen tavoitteena oli (a) kuvata maahanmuuttajien tekemän ja kokeman rikollisuuden tasoa siten, että (b) analyysissa vakioidaan lähdeaineistojen tarjoamien mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi tavoitteena oli (c) muodostaa riskieroista kokonaiskuvaa tavalla, johon eri ryhmiiin kohdistuvan kontrollin mahdollinen erilaisuus ei vaikuta. Nämä tavoitteet on toteutettu hankkeen kahdessa erillistutkimuksessa (osat I ja II edellä), jotka molemmat on julkaistu tässä yksissä kansissa. Tässä kolmannessa osassa tarkastelemme hanketta kokoavasti ja pohdimme tulosten merkitystä laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Käsittelemme ensin lyhyesti tutkimushankkeen metodologisia opetuksia: sekä voitettuja ongelmia että tutkimusprosessin avaamia uusia haasteita. Tämän jälkeen suuntaamme huomion toimenpiteiden ja rikosten ehkäisemisen näkökulmaan.

Tarkastelun keskiöön nousee tällöin maahanmuuttajaväestön kotouttamiseen eli sosiaaliseen integraatioon liittyvät tavoitteet ja toimet. Aluksi luomme lyhyen katsauksen eräiden muiden eurooppalaisten maiden vastaviin ohjelmiin. Kuten ensimmäisessä tutkimusosiossa todettiin, maahanmuuttajien rikostasoa koskevat havainnot olivat Suomessa pitkälti samantaisia kuin muissa, meitä yhteiskunnallisesti muistuttavissa maissa. Tätä taustaa vasten ei ole yllättävää, että Pohjoismaissa ja muualla läntisessä Euroopassa on nostettu esiin varsin samankaltaisia painotuksia maahanmuuttajien integroimisessa osaksi yhteiskuntaa. Vertailumaiden painotusten kuvaamisen jälkeen paneudumme suomalaisiin kotouttamisen linjauksiin. Pohdimme hankkeemme tuloksia suhteuttamalla niitä maassamme harjoitettuun kotouttamispolitiikkaan, erityisesti valtion kotouttamisohjelman (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012a ja b, jatkossa: TEM 2012a ja b) tavoitteisiin. Kuten havaitaan, kotouttamisohjelma on rikollisuuden näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalipoliittisesti orientoitunutta kriminaalipoliittikkaa, joka pyrkii

sosiaalisen kontrollin teorian mukaisesti vahvistamaan yksilöiden siteitä suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisiin instituutioihin.

2 MENETELMÄLLISIÄ HUOMIOITA

Käsillä olevan tutkimuksen perusteella voidaan arvioida eräiden maahanmuuttajaryhmien rikollisuustasojen olevan selvästi kantaväestöä korkeampia. Demografisten ja sosiaalisten tekijöiden huomiointi kuitenkin tasoittaa tuota riskieroä, ja se olisi todennäköisesti tasoittanut eroa enemmän myös rekisteriperustaisessa analyysissa (Lehti ym. 2014a), jos kaikki asiaan vaikuttavat tekijät olisivat olleet mitattavissa. Toisaalta on epätodennäköistä, että ryhmien väliset erot olisivat kokonaan poistuneet. Tähän viittaavat eri maahanmuuttajaryhmien väliset eroavaisuudet. Joissakin ryhmissä rikollisuustasot ovat kantaväestöä korkeampia, mutta eräissä ryhmissä rikosalttius on kantaväestöä alhaisempaa.

Tutkimushankkeen päättyessä on syytä pysähtyä pohtimaan sen kulussa syntyneitä tutkimusmenetelmiin liittyviä keskeisiä näkökohtia ja opetuksia. Varsinaisia teknisiä ja lähdekritiikkiin liittyviä tutkimusrajoitteita on pohdittu tämän hankkeen kahdessa päätutkimusosassa (ks. Lehti ym. 2014a ja Salmi ym. 2014 tässä julkaisussa). Seuraavassa on vielä nostettu tiiviisti esiin eräitä jatkotutkimusten ja tulosten tulkinnan kannalta huomion arvoisia menetelmänäkökohtia koskien erojen kuvaamista ja selittämistä.

Erojen kuvaaminen. Hankkeen tavoitteena oli yhdistämällä rekisterilähteiden käyttö ja kokonaisrikollisuuskyselyt minimoida rekisterilähteisiin potentiaalisesti liittyvä ongelma eli se, että maahanmuuttajien rekisteröity rikostasoa saattaisi heijastaa heihin kohdistuvaa ylikontrollia. Tämä strategia tuottikin sen käsityksen, että rikostasoaerossa on kyse todellisesta käyttäytymiserosta, ei kontrollin luomasta konstruktioista. On useita perusteita olettaa, että viranomaisten tietoon tulleet, rekisteröidyt rikokset eivät olennaisesti vääristä maahanmuuttajaryhmien ja kantaväestön välistä rikostasoaerolta. Ensinnäkin kyselypohjaisessa kokonaisrikollisuustutkimuksessa – niin tässä kuin aiemmissa tutkimuksissa – on voitu havaita vastaavia tasoeroja. Toiseksi vastaavia eroja voidaan havaita myös henkirikollisuudessa, johon ei liity olennaista piilorikollisuuden ja valikoivan kontrollin ongelmaa. Myös viranomaistoimintaa koskevat aiemmat tutkimukset viittaavat siihen, että kontrolli ei olisi vinoutunut kirjaamisvaiheessa, ja että myös nuorten poliisitoimien kohteeksi joutuminen ilmentää enemmän rikos- ja päihdekäyttäytymistä kuin vinoutuneesti kohdistuvaa kontrollia (ks. tarkemmin Lehti ym. 2014a ja Salmi ym. 2014 tässä julkaisussa). Toi-

saalta on syytä huomioida, että kyselylähte- ja rekisterilähdeanalyysi ovat toisiaan *täydentäviä* tutkimusmenetelmiä pikemminkin kuin täysin yhteismitallisia ja vaihdettavissa olevia. Niiden pätevyys- ja soveltuvuusalue (*domain specificity*, ks. esim. Hindelang 1979) asettuu eri kohdille rikollisuuden jatkumoa lievähköstä massarikollisuudesta vakavaan omaisuus- ja väkivaltarikollisuuteen. Rekisteritutkimus on omimmillaan vakavamman rikollisuuden tutkimuksessa, kyselytutkimus nuorten massarikollisuuden analyysissa. Lisäksi nyt tehty tutkimus vahvasti aiempia havaintoja, joiden mukaan kyselytutkimus antaa konservatiivisen arvion maahanmuuttajien ja kantaväestön rikostaseroista. Tämä johtunee siitä, että maahanmuuttajat eivät yhtä vahvasti luota kyselytutkimuksen nimettömyyteen ja siihen, että tuloksia ei käytetä tekijöiden ”kiinni ottamiseen” (ks. Salmi ym. 2014 tässä julkaisussa; myös Batenburg-Eddes ym. 2012). Kysely- ja rekisterianalyysit tuottavat osin erilaisia painotuksia, koska ne kohdentuvat rikollisuusilmiön eri osiin. Toisaalta tulosten samankaltaisuudet ovat huomion arvoisia myös siksi, että menetelmien omimmat soveltuvuusalat poikkeavat jonkin verran toisistaan.

Erojen taustalla olevat riskitekijät. Rekisteri- ja kyselylähteiden yhdistämisen ohella tutkimushankkeen keskeisenä analyttisenä tavoitteena oli, paitsi kuvata rikollisuustasoja, myös vakioda tekijöitä, jotka saattoivat aiheuttaa maahanmuuttaja-aseman ja rikollisuuden välille näennäiskorrelaatiota. Rikollisuustaseroit pienenevät selvästi, mutteivät kadonneet, kun eräitä keskeisiä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä vakioitiin. Vakioimaton ”raakaero” maahanmuuttajien ja kantaväestön rikollisuusriskin välillä on siis osittain näennäiskorrelaatio.

Tutkimuksen rekisteriosassa vakioitiin ryhmien demografiset tekijät eli voidaan suurella varmuudella todeta, että ”jäljelle jäänyt” riskiero ei heijasta eroja vertailtujen ryhmien sukupuoli-, ikä- ja asuinpaikkatyypinjakoumassa. Sosiaalis-taloudellisten tekijöiden osalta voidaan sanoa, että jäljelle jäänyt riskiero ei palaudu ryhmien tulotaseroihin. On kuitenkin syytä korostaa, että vakiointien jälkeen jäljelle jäänyt riskiero saattaa johtua *tekijöistä, joita tässä tutkimuksessa ei voitu analyttisesti kontrolloida*. Näitä ovat esimerkiksi kulttuuriset, kuten asenteisiin liittyvät tekijät, monenlaiset kielteiset elämäkokemukset, esimerkiksi itse muuttoprosessi, rasismin kohteeksi joutuminen, ja väestöryhmien arkirutiinitoimintojen luonne. Viimeksi mainittu tekijä voitiin vakioda vain nuorten kyselypohjaisessa analyysissa, ei rekisteriosassa. Rasismin aiheuttamat kielteiset kokemukset ovat tekijä, joka tulisi tulevissa tutkimuksissa huomioida syvällisemmin; kriminologinen paineteoria ennustaa, että kielteiset elämäkokemukset lisäävät yksilön rikosriskiä (Kivivuori 2013, 145–186). Tässä tutkimuksessa voitiin todeta, että huomattava osa maahanmuuttajien kokemasta rikolli-

suudesta on ryhmien sisäistä; kriminologisen teorian valossa on silti mahdollista, että rasismien kaltaiset kielteiset elämäkokemukset vaikuttavat myös ilmiön tähän osaan.

Metodologisena lisävarauksena on myös todettava, että sosiaalis-taloudellisten tekijöiden täydentävät vakioinnit olisivat voineet vaikuttaa tasoerosta saatavaan kuvaan kyseisten tekijöiden roolia entisestään korostavasti¹⁰². Tuloksia ei siis voi tulkita niin suoraviivaisesti, että vakiointien jälkeen jäljelle jäänyt ero olisi täysin vapaa sosiaalisten prosessien vaikutuksesta. Myös kausaalisuhteiden luonne on osin avoin ja jatkotutkimusten varaan jäävä kysymys, sillä yksilön rikosalttius heikentää työnsaantia ja vaikuttaa sitä kautta yksilön sosiaaliseen asemaan. Ylipäätään pitkittäisasetelma olisi jatkotutkimuksissa tarpeen, jotta syysuhteita voitaisiin analysoida adekvaatisti.

On kuitenkin syytä huomioida, että tilastollinen vakiointi ei muuta tai ”kumoa” ryhmien välisiä vakioimattomia eroja rikosten uhriksi joutumisessa ja niiden tekemisessä. Sen sijaan väestöryhmien sosiaalisia ominaisuuksia vakioiva analyysi antaa viitteitä siitä, mistä ryhmien välillä olemassa olevat keskimääräiset riskierot voivat aiheutua. Samalla tulokset kertovat siitä, millaisin keinoin maahanmuuttajien tekemää ja kokemaa rikollisuutta voidaan vähentää. Oikeastaan kaikki tässä analyysissä esiin nousseet, väestöryhmien riskieroihin liittyvät tekijät ovat sellaisia, että niihin voidaan vaikuttaa yhteiskuntapoliittisin toimenpitein. Huomio kiinnitetty sosiaalipoliittisiin toimiin, nuorten osalta eritoten myös keinoihin, joilla voidaan vaikuttaa vapaa-ajan rutiinitoimintoihin.

3 KOTOUTUMINEN YHTEISKUNNALLISENA TAVOITTEENA

Euroopan maissa maahanmuuttajien kotouttamispolitiikan peruslinjoja on määritelty eritasoisissa ja luonteisissa dokumenteissa, esimerkiksi politiikkaohjelmissa, hallitusohjelmissa tai lainsäädännössä. Seuraavassa luodaan tiivis, yleispiirteinen katsaus ensin eräiden eurooppalaisten maiden linjauksiin ja sen jälkeen Suomen vastaavaan ohjelmaan. Vertailumaiksi on valittu Pohjoismaat sekä Saksa, Alankomaat, Sveitsi ja Itävalta. Tarkastelun tavoitteena ei ole kattava analyysi, vaan kotouttamislinjausten yleis- ja pääpiirteiden kuvaaminen.

¹⁰² Koska sosiaalisen huono-osaisuuden eri osatekijät korreloivat keskenään, niiden samanaikainen sisällyttäminen analyysiin sisältää teknisiä ongelmia.

Varauksena on syytä todeta, että hallitusten vaihtuminen voi merkitä painotuseroja sekä ohjelmien nopeaakin vaihtumista, joten huomio on tässä kiinnitetty pysyvämpiin yleis- ja pääpiirteisiin, yhtäläisyyksiin sekä karkeisiin keskeisdimensioihin. Tarkastelun tavoitteena on pohtia tässä julkaisussa raportoidun tutkimushankkeen tuloksia suhteuttamalla niitä maamme kotouttamispolitiikassa esille nostettuun yhteiskuntapoliittiseen keinovalikoimaan.

3.1 Kotouttamisohjelmien painotuksia Euroopassa

Ruotsin kotouttamispolitiikassa on ollut viime vuosina tavoitteena samojen oikeuksien ja velvollisuuksien antaminen kaikille asukkaille etnisestä ja kulttuurisesta taustasta riippumatta (*Regeringskansliet...* 2009). Erityisesti on tavoiteltu nopeampaa kotoutumista, työllistymisen tehostamista, yrittäjyyden tukemista, koulutulosten parantamista, kieliopetusta, aikuiskoulutusta, syrjinnän ja rasismien vähentämistä ja erityispanostusta ongelma-alueille. Yleisenä tavoitteena on perustaa toimet ”yhteiselle arvopohjalle kasvavan moninaisuuden puitteissa”. Norjassa painotukset ovat pääosin samanlaisia, integraatiota edistetään maahanmuuttajien taloudellis-sosiaalista hyvinvointia tukemalla, kielikoulutuksella sekä perehdyttämällä norjalaiseen yhteiskuntaan (*Arbeids- og Inkluderingsdepartementet* 2008).

Saksan kansallisen kotouttamisen toimintaohjelman tavoitteena on hahmottaa ja koordinoita maahanmuuttajien integroituminen aikaisempaa sitovammin (*Bundesregierung...*2012). Keinovalikoimana on varhaiskasvatuksen ja koulutoimen tehostaminen, erityisesti saksan kielen opetus, sekä ammatillisen koulutuksen lisääminen ammattiin pääsemisen mahdollistamiseksi. Maahanmuuttajien aseman parantaminen työmarkkinoilla on niin ikään keskeinen painopiste. Kielitaidon tukeminen on Saksan toimintaohjelmassa sekä erillinen pääkohta että muut kohdat läpäisevä periaate. Ohjelman erityispiirteenä voidaan mainita urheilun ja urheiluseurojen roolin korostaminen lasten ja nuorten integroimisen keinona. Saksan ohjelmassa nostetaan esiin myös median rooli.

Useiden läntisen Euroopan maiden integraatiopolitiikassa on viime vuosina korostettu kotoutumisen luonnetta velvoitteena. Tanskassa on katsottu, että vastineena sosiaalisen tuen saamiselle maahanmuuttajien on aktiivisesti hakeuduttava työhön tai ammatilliseen koulutukseen ja kielikoulutukseen. Velvoitteisiin liittyy sanktioita ja erityinen kotoutumissopimus. Nämä kontrollipainotukset ovat tulleet sosiaalisen tuen rinnalle, eivät sijalle; edelleen painotetaan myös työllistymistä, koulutusta ja kielen oppimista sekä kohdennettua tukea huono-osaisille asuinalueille (*Ministry of Social*

Affairs... 2013). Sveitsissä vastaavia pyrkimyksiä kuvaa ”vaatia ja tukea” -periaate (*fordern und fördern*), jossa sosiaalisen tuen vastapainona edellytetään aktiivisia kotoutumispyrkimyksiä. Vaatimuksilla viitataan velvoitteeseen noudattaa normeja ja siihen, että kotoutuja itse aktiivisesti hakeutuu työhön tai koulutukseen. Tuella viitataan sosiaalipoliittiseen tukeen työhaussa ja koulutuksessa. Velvoitteellisuuden korostuksen yhteydessä on painotettu myös syrjinnän torjuntaa (*Bundesamt...* 2013). Myös Alankomaissa on viime aikoina korostettu maahanmuuttajien velvollisuuksia ja velvoitetta edistää integroitumista kielen opiskelulla, maan kulttuurin tuntemuksella ja työn hakemisella (*Government...* 2013).

Velvoitteellisen integraation ohien liittyy kotoutumisohjelmissa usein yhteiskunnan normatiivisen perustan selkeän viestimisen periaate. Niinpä esimerkiksi Itävallan kotoutumisohjelmassa on muiden tässä esiteltyjen maiden tapaan kieli-, työmarkkina- ja koulutuspainotus, mutta sen lisäksi omana teema-alueenaan oikeusvaltiota ja arvoja koskeva osa (*Staatsekretariat...* 2013, 24–27). Siinä korostetaan kaikkien asukkaiden velvollisuutta sitoutua yhteiskunnan normeihin ja lakeihin, mukaan lukien rasismien ja syrjinnän vastaiset normit.¹⁰³

3.2 Suomen kotouttamisohjelma

Kuten muissakin Länsi-Euroopan maissa, Suomen kotouttamisohjelma on hyvin monipuolinen ja huomioi laaja-alaisesti maahanmuuttajien sosiaalisen integroitumisen reitit suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotouttamisohjelman erityisiä painopisteitä ovat kielitaidon oppimisen keskeisyys, työllistymisen edistäminen, alueellisen erilaistumisen ehkäiseminen ja perheiden tukitoimet. Muiden Euroopan maiden integraatiopoliittisten linjausten mukaisesti myös rasismien ja syrjäytymisen torjuntaa korostetaan. Lapset ja nuoret nostetaan painopisteeksi monin eri tavoin alkaen varhaiskasvatuksen roolista kouluun ja nuorisotyöhön. Tavoitteena on maahanmuuttajanuorten syrjäytymisen ehkäiseminen. Taiteen ja urheilun roolia integraatiossa ei ole myöskään unohdettu (TEM 2012a).

Verrattaessa Suomen kotouttamisohjelmaa edellä mainittujen maiden vastaaviin voidaan todeta, että velvoitteellisuuden ja vastikkeellisuuden korostus on vähäisempää, ohjelma edustaa puhtaammin järjestelmätasoisia sosiaalipolitiikkaa. Ero on kuitenkin enemmän ilmaisutapaan kuin varsinaisi-

¹⁰³ Useissa maissa, kuten myös Suomessa, on kiinnitetty huomiota tarpeeseen seurata kotoutumispolitiikan onnistumista selkeästi määriteltyjen osoittimien avulla (Ministry of Social Affairs...2013, 11; Bundesregierung...2012, 11).

seen sisältöön liittyvä. Suomessakin kotouttamisohjelmassa todetaan, että kotoutuminen on ”kahdensuuntainen prosessi, joka edellyttää sitoutumista niin maahanmuuttajalta itseltään kuin ympäröivältä yhteiskunnalta” (TEM 2012a, 9). Lisäksi ohjelmassa todetaan useissa kohdin, että maahanmuuttajille tulee antaa ”yhteiskuntaan perehdyttävää opetusta” sekä tukea vuorovaikutusta kantaväestön kanssa, jotta maahanmuuttajat tutustuisivat ”ympäröivän yhteiskunnan arvoihin” (mts. 22, 27). Tavoitteena on suomalaisen kulttuurin tuntemuksen edistäminen ilman että tulijat luopuvat omasta kielestä tai kulttuuristaan (mts. 28). Edelleen ohjelman mukaan kaikkien maahanmuuttajien tulee saada ”perustieto oikeuksistaan, velvollisuuksistaan ja suomalaisesta yhteiskunnasta” (mts. 42). Ohjelma perustuu rakenteelliseen sosiaalipoliittiseen painotukseen ja vahvaan viranomais- ja järjestönäkökulmaan, mutta näkee samalla maahanmuuttajat myös aktiivisina yksilöinä, joilla on oma osuutensa kotoutumisessa.

4 KOTOUTTAMINEN RIKOLLISUUDEN VÄHENTÄMISEN KEINONA

Seuraavaksi peilaamme tässä julkaisussa raportoidun tutkimushankkeen tuloksia suhteessa valtion kotoutumisohjelman painotuksiin. Useimmat kotouttamisohjelman toimenpiteet tähtäävät maahanmuuttajien sosiaalisten siteiden vahvistamiseen. Kriminologiassa laajasti hyväksytyn sosiaalisen kontrolliteorian mukaan sosiaaliset siteet vähentävät yksilöiden rikosalttiutta. Siten voidaan suoralta kädeltä arvioida, että kotouttamisohjelman toimenpiteiden pitäisi vaikuttaa rikosalttiutta vähentävästi. Kriminologinen kontrolliteoria ennustaa, että onnistuessaan tällainen sosiaalisten siteiden vahvistuminen vähentää rikollisuutta (Kivivuori 2013).

4.1 Kiinnittyminen työhön

Eräs tutkimushankkeen keskeisistä havainnoista on, että sosiodemografiset tai -ekonomiset tekijät näyttäisivät olevan selkeästi yhteydessä maahanmuuttajaväestön kantaväestöä korkeampaan rikosriskiin (Lehti ym. 2014a). Maahanmuuttajien työllistymisasteessa on tällä hetkellä huomattavia eroja ja erot työllistymisessä näyttäisivät olevan yhteydessä myös rikollisuustason ja uhriksi joutumisriskin korkeuteen. Havainto korostaa sosiaali- tai työllisyyspoliittisten keinojen eli sosiaalisen rikoksentorjunnan merkitystä. Heikosti työllistyvien maahanmuuttajaryhmien työllistymisvalmiuksia tuli-

si pyrkiä parantamaan monipuolisella keinovalikoimalla mukaan lukien talous-, koulutus- ja työvoimapolitiittiset ratkaisut, jotka edistävät työvoiman kysyntää ja tarjontaa.

Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2012–2015 maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla on yksi keskeisistä painopistealueista (TEM 2012a & TEM 2012b). Ohjelmatekstissä (TEM 2012a, 59) todetaan, että ”maahanmuuttajien korkean työttömyysasteen alentaminen ja työllisyysasteen nostaminen ei onnistu pelkästään lyhytkestoisella kotouttamisella ja tehokkaalla työväilytyksellä, vaan työllistymiseen tarvitaan suomalaisiin verrattuna pidempiä toimenpidejaksoja ja yksilöllisiä työllistymispolkuja”. Ohjelman mukaan maahanmuuttajien työllistymistä edistävät toimenpiteet huomioidaan kaikissa hallituskauden työvoimapolitiittisissa hankkeissa, yhtenä esimerkkinä nuorten yhteiskuntatakuu. Aikuisväestön osalta tyypillisesti työvoimapolitiittisena ammattikoulutuksena toteutuva kotoutumiskoulutus on keskeisellä sijalla. Tärkeänä pidetään lisäksi sitä, että kielen oppimiseen panostetaan myös ammatillisessa koulutuksessa valmistavan koulutuksen jälkeen.

Tämän hankkeen tulosten perusteella panostus maahanmuuttajien työllistymisasteen kohentamiseen todennäköisesti vähentäisi kyseisen ryhmän osallistumista rikollisuuteen. Toistaiseksi on kuitenkin avoin kysymys, kuinka hyvin nämä työvoimapolitiittiset toimenpiteet ovat onnistuneet maahanmuuttajien työllisyyttä parantamaan, kun kokeilujen vaikutuksista kantaväestössäkään tiedetään melko vähän (Räisänen 2013). Myönteistä on kuitenkin, että vuonna 1999 käyttöön otetun maahanmuuttajien kotouttamisuunnitelman on arvioitu parantaneen maahanmuuttajien työllisyyttä (Hämäläinen & Sarvimäki 2008).

4.2 Kiinnittyminen asuinalueeseen

Valtion kotouttamisohjelmassa todetaan, että ”yhteiskunnan pirstaloituminen ja eriarvoistuminen voivat kohdentua erityisen vahvasti maahanmuuttajiin, ja johtaa syrjäytymiseen ja ulkopuolisuuteen” (TEM 2012a, 24). Alueellinen segregatio on yksi tekijä, joka voi osaltaan vaikuttaa maahanmuuttajien rikollisuuden määrään. Muun muassa Helsingissä asuinalueiden eriytyminen on voimistunut viime vuosina (Vilkama 2011). Tämän tutkimushankkeen rekisteriosassa (Lehti ym. 2014a) voitiin havaita, että maahanmuuttajien keskimääräistä korkeamman rikosalttiuden vaikutus rikosten kokonaismää-

rään¹⁰⁴ on Helsingissä suurempi kuin maassa keskimäärin, johtuen alueen väestöllisestä koostumuksesta.

Kotouttamisohjelman mukaan ”maahanmuuttajien asumisen keskittymien syntyminen pienituloiselle ja heikon statuksen omaaville vuokra-asuntovaltaisille alueille [...] saattaa nostaa riskiä huono-osaisuuden kasautumisesta” (TEM 2012a, 32). Vaikka kotouttamisohjelmassa ei rikollisuutta mainita, on selvää, että rikollisuus voi olla tällaisen kehityksen seuraus. Tiedetään, että turvallisuusnäkökohdat ovat eräs syy, joka voi johtaa kantaväestön muuttohalukkuuteen joltakin asuinalueelta (Kortteinen ym. 2005). Valikoiva poismuutto voi käynnistää kielteisen kierteen alueella. Alueellinen eriytyminen vaikuttaa, paitsi väestöryhmien rikollisuustasoon, myös rikosten uhriksi joutumisen riskiin.

4.3 Sosiaalisten siteiden vahvistaminen lasten ja nuorten parissa

Nuorten kohdalla tässä tutkimuksessa havaittiin, että rutiinitoiminnot, kuten ajanviettotottumukset olivat yhteydessä maahanmuuttajien kantaväestöä korkeampaan rikoskäyttäytymisen ja uhriksi joutumisen tasoon. Myös vanhempien taholta tulevalla epävirallisella sosiaalisella kontrollilla oli merkitystä tulkittaessa kantaväestön ja maahanmuuttajanuorten eroa rikosaktiivisuudessa.

Valtion kotouttamisohjelmassa on mainittu nuorisopoliittisia toimia, kuten esimerkiksi työpajatoiminta sekä etsivä nuorisotyö (TEM 2012a, 40), joilla voidaan tavoittaa koulutuksen ulkopuolella olevia, syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Tutkimuksen tulokset rohkaisevat sosiaali- ja nuorisopoliittisiin toimenpiteisiin, joilla pyritään varmistamaan, että maahanmuuttajilla on kantaväestön nuoriin nähden yhtäläiset mahdollisuudet ohjattuun harrastus- ja vapaa-ajantoimintaan. Nuorten harrastusmahdollisuuksien tukeminen nousee esille myös kotouttamisohjelmassa (TEM 2012a, 39), jossa todetaan, että ”hyvin järjestettyyn liikuntatoimintaan osallistuminen voi osaltaan ehkäistä maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä ja toimia vaihtoehtona häiriökäyttäytymiselle sekä väkivaltaiselle radikalisoitumiselle”.

Maahanmuuttajanuorten osalta kotouttamisohjelmassa pidetään tärkeänä panostamista varhaiskasvatukseen ja peruskoulun jälkeisen koulutuksen hankkimiseen. Näiden toimenpiteiden uskotaan vähentävän sekä perusope-

¹⁰⁴ Tämä perustui rekisteritutkimuksessa (Lehti ym. 2014a) tehtyyn kontrafaktuaaliseen laskelmaan, jossa tarkasteltiin, mikä olisi rikostaso, jos maahanmuuttajien keskimääräinen rikostaso olisi sama kuin väestössä keskimäärin.

tuksen erityistarpeita että estävän myöhempää syrjäytymistä (TEM 2012a, 43–54). Koulutuksen osalta tavoitteena on vähentää koulutuksen eriarvoisuutta kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä muun muassa oppimistuloksissa, koulupudokkuudessa sekä korkea-asteen koulutukseen osallistumisessa, ja ylipäättään se, että maahanmuuttajat osallistuisivat koulutukseen samassa määrin kuin kantaväestö.

Kotouttamisohjelman painotus perheiden tukemiseen on niin ikään yhteensopiva nyt saatujen tulosten kanssa. Maahanmuuttajaperheiden tukemisen tärkeyttä korostaa myös havainto maahanmuuttajien yliedustuksesta lastensuojelussa (Sipilä & Österbacka 2013).

4.4 Yhteiskuntatietous

Kotouttamisohjelmissa on eri Euroopan maissa korostettu kotoutumisen kahdensuuntaisuutta ja vuorovaikutuksellisuutta. Kotoutumisen katsotaan edellyttävän aktiivisuutta maahanmuuttajilta. Yhtenä keinona tämän aktiivisuuden tukemiseen on tuotu esiin tarve välittää maahanmuuttajille tietoa yhteiskunnasta ja sen arvoista, normeista ja laeista. Kriminologisen teorian mukaan tieto säännöistä ja normeista onkin mekanismi, joka toimii siteenä laillisiin instituutioihin (Kivivuori 2013). Eurooppalaisten kotouttamisohjelmien painotus vaikuttaa siten tutkimuksellisesti järkevältä.

Käsillä olevan tutkimushankkeen aineistopohja oli sen luonteinen, että tuloksia on käytännössä mahdoton suhteuttaa tähän sosiaalisen integraation ulottuvuuteen. Laadullisessa maahanmuuttajien rikollisuutta käsittelevässä tutkimuksessa on kuitenkin todettu, että normitiedon puute on ainakin nuorten maahanmuuttajien kohdalla vaikeuttanut yhteiskuntaan sopeutumista. Niinpä Honkatukia ja Suurpää (2008) totesivat, että ”monet haastattelemamme nuoret eivät olleet selvillä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisen yhteiskunnan institutionaalisessa järjestelmässä”, ja että myöskään nuorten vanhemmat eivät tunteneet suomalaisia käytäntöjä.

4.5 Toimenpiteiden kohdentaminen

Tämän tutkimuksen eräs havainto on, että eri alueilta tulevien maahanmuuttajaryhmien välillä on suuria eroja rikosalttiudessa. Samoin vaihtelee myös se, missä määrin eri ryhmien edustajat joutuvat rikosten uhriksi. Maahanmuuttajaryhmien välisiä eroja rikosten tekemisessä ja uhriksi joutumisessa ei voitu kokonaan palauttaa sosiodemografisiin tai -ekonomisiin taustatekijöihin, ja tämä seikka kaipaakin huomiota mahdollisissa jatkotut-

kimuksissa. Selityksiä eroihin, jotka eivät liity sosiodemografisiin tai taoudellisiin taustoihin, voidaan etsiä monenlaisista oppimisprosesseihin ja elämäkokemuksiin kytkeytyvistä tekijöistä (Lehti ym. 2014a, luku 7).

Valtion kotouttamisohjelmassa on korostettu maahanmuuttajaryhmien erilaisia tarpeita. Tukea tulee tarjota ryhmille ”heidän tarpeitaan vastaavasti”, ja positiivisen erityiskohtelun katsotaan olevan perusteltua mikäli ryhmän erityinen syrjäytymisen vaara niin edellyttää (TEM 2012a, 24). Maahanmuuttajille kohdistetuissa rikosentorjuntaohjelmissa ja kotouttamisohjelman mukaisessa suomalaiseen yhteiskuntaan perehdyttämisessä lieneekin paikallaan huomioida vaihtelu maahanmuuttajien rikosalttiudessa sekä kokemuksellisissa taustoissa. Jo aikaisemmin on kvalitatiivisen tutkimuksen perusteella suositeltu rikoksiin syyllistyneiden maahanmuuttajien erityistilanteen huomioimista viranomaistoiminnassa (Honkatukia & Suurpää 2008, 160–161).

Yhteenveto:

Rikosten ehkäisyn ja torjunnan kannalta keskeisiä hanketuloksia

Keskeisiä tuloksia:

- Maahanmuuttajien rikostasossa ja uhriksi joutumisen riskissä on omaisuus- väkivalta- ja seksuaalirikoksissa huomattavia eroja maahanmuuttajaryhmien välillä. Eräissä ryhmissä rikostaso ja uhriksi joutumisriski ovat selvästi kantaväestöä korkeammat, eräissä ryhmissä matalammat.
- Jos maahanmuuttajien rikosalttius olisi sama kuin kantaväestön, poliisin tietoon vuosina 2010–2011 tulleiden pahoinpitely- ja varkausrikosten kokonaismäärä olisi ollut 6–8 prosenttia alempi.
- Korkean rikostason maahanmuuttajaryhmien rikollisuuden korkea taso liittyy olennaiselta osin nuoreen ja miesvaltaiseen väestörakenteeseen sekä keskimääräistä heikompaan sosioekonomiseen asemaan.
- Nuorten kohdalla maahanmuuttajilla on korkeampi rikos- ja uhriksi joutumisen riski erityisesti väkivallan osalta.
- Nuorten kohdalla tasoeroa kantaväestöön nähden selittävät nuorten rutiinotoiminnot kuten vapaa-ajanviettotavat, vanhempien kontrolli sekä perheen sosioekonomiset tekijät.

Rikosten ehkäisyn kannalta:

- Aikuisväestön kattavan rekisterianalyysin osalta tulokset suuntaavat huomion työllistymistä edistäviin ja sosiaalipoliittisiin toimiin maahanmuuttajien elinolojen kohentamiseksi.
- Nuorten osalta huomio kiinnittyy vapaa-ajan toimintojen ohjaamiseen esimerkiksi nuorisotyön avulla sekä perheiden sosiaalipoliittiseen tukemiseen.
- Maahanmuuttajaryhmät ovat selvästi yliedustettuja myös rikosten uhreina; uhrikokemusten ehkäisy ja uhrien tukipalvelut, myös maahanmuuttajamiehille suunnatut, ovat tärkeitä.

5 UHRIN ASEMA

Tutkimushanke osoittaa, että maahanmuuttajissa on ryhmiä, jotka joutuvat rikosten uhriksi selvästi kantaväestöä useammin. Yleensä on kyse samoista ryhmistä, joiden rikollisuustaso on keskimääräistä korkeampi. Yksi syy tähän on väestöryhmien sisäinen rikollisuus. Kun siis puhutaan maahanmuuttajien kohdalla rikosentorjunnasta, on yhtälailla puhuttava, paitsi rikollisuuden, myös rikosten uhriksi joutumisen ehkäisystä. Sen lisäksi, että tulee pyrkiä poistamaan seikkoja, jotka altistavat maahanmuuttajia rikoksen uhriksi joutumiselle, on varmistettava rikosuhripalvelujen saataavuus kaikille ryhmille.

Uhrinäkökulmasta rikosprosessia tarkastelleessa suomalaistutkimuksessa (Honkatukia 2011) havaittiin, että rikosuhripalveluihin hakeudutaan Suomessa yleensä vasta hyvin vakavien kokemusten jälkeen. Ylipäätään pieni osa rikosuhrikokemuksen jälkeen tukea tarvitsevista saa sitä. Kysymys voi olla palvelujen riittämättömyyden lisäksi siitä, ettei niihin ohjaaminen ole riittävän tehokasta (Honkatukia 2011, 164).

Samassa hankkeessa tutkittiin myös rikosuhrien puhelinpäivystyspalvelujen asiakaskuntaa, tavoitteena oli arvioida, ovatko jotkin väestöryhmät näiden palveluiden katvealueella (Honkatukia & Kivivuori 2011). Kaikista puhelinpalveluihin yhteyttä ottaneista rikosuhreista 16 prosenttia oli muualla kuin Suomessa syntyneitä naisia, mutta vain yksi prosentti muualla syntyneitä miehiä. Voidaankin todeta, että ainakin kyseisen tutkimuksen tekoaikana (2009) maahanmuuttajamiehet olivat rikosuhrien tukipalvelujen katvealueella. Tilanne heijastaa todennäköisesti useita tekijöitä, kuten tietämystä palveluista, halukkuutta ottaa yhteyttä palveluihin sekä palvelutarjonnan profiloitumista naisille suunnattuihin palveluihin (Honkatukia & Kivivuori 2011, 4, 13).

Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajien kotouttamispolitiikassa olisi huomioitava heihin kohdistuvat rikokset. Tämä koskee, paitsi rasistista ja viharikollisuutta, myös tavanomaista rikollisuutta, joka muodostaa valtaosan kaikkiin maahanmuuttajaryhmiin kohdistuvasta rikollisuudesta. Huomion ansaitsisi myös maahanmuuttajaryhmien sisäinen ja välinen rikollisuus, joka korkean rikollisuustason maahanmuuttajaryhmissä selittää osaltaan ryhmien korkeaa rikollisuustasoa ja uhriksi joutumisriskiä. Näyttäisi siltä, että eritoten rikosten uhriksi joutuvien maahanmuuttajamiesten kohdalla uhrien tukipalvelujen saatavuutta tulisi kehittää.

6 SEURANNAN JA TUTKIMUKSEN HAASTEITA

Edellä kuvatut valtion kotouttamisohjelman toimet ja suositukset ovat sellaisia, joilla toteutuessaan voisi olla maahanmuuttajien rikollisuutta vähentäviä vaikutuksia sekä tämän tutkimuksen tulosten pohjalta että yleisen kriminologisen tietämyksen nojalla. Tulevaisuuden haasteina voidaan tässä nostaa esiin kaksi tutkimukseen ja tilannekuvan muodostamiseen liittyvää näkökohtaa.

Valtion kotouttamisohjelmassa on korostettu tilanteen seurannan merkitystä, ja tämä on myös kansainvälinen trendi. Rikollisuusilmiön osalta ohjelmassa nousee perustellusti esiin rasistisen ja viharikollisuuden seuranta ja tutkimus. Ilmiön kehityksen seuranta onkin tällä hetkellä suhteellisen hyvin toteutettu maassamme. Poliisiammattikorkeakoulu seuraa poliisin tietoon tullutta viharikollisuutta säännöllisten katsausten avulla (Niemi & Sahramäki 2012)¹⁰⁵. Nuorisoriikollisuuskyselyyn (OPTL) on liitetty uhrin ryhmäjäsenyyteen perustuvaa rikosta (viharikosta) koskeva kysymys (Salmi 2012). Kansainväliseen nuorisoriikollisuuskyselyyn (ISRD) on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aloitteesta lisätty kysymyksiä, jotka koskevat uhriksi joutumista ihonvärin, kielen, uskonnon tai muun identiteettiin liittyvän ominaisuuden johdosta. Myös rikosten tekemisen näkökulmasta ISRD sisältää kysymyksiä siitä, valitsiko tekijä kohteensa tämän ryhmäjäsenyyden perusteella¹⁰⁶.

Toisaalta voidaan arvioida, että maahanmuuttajien kotoutumisen kannalta ei ole riittävää rajautua yksinomaan rasistisen ja viharikollisuuden seurantaan ja tutkimukseen. Valtaosa maahanmuuttajiin kohdistuvasta rikollisuudesta on tavanomaista, ei-rasistista rikollisuutta, osin maahanmuuttajaryhmien sisäistä ja välistä. Tämäkin rikollisuus johtuu osin heidän heikosta asemastaan yhteiskunnassa, kuten työ- ja asuntomarkkinoilla sekä koulutuksen piirissä. Siksi rikollisuusnäkökulman tulisi kattaa normaali, perinteinen rikollisuus, kuten tässä raportissa on tehty. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on viime aikoina panostanut siihen, että maahanmuuttajaryhmien vastaaminen Kansalliseen rikosuhritutkimukseen helpottuisi.

Maahanmuuttajien sosiaalisen integraation seuranta voisi hyötyä myös heidän tekemänsä rikollisuuden seurannasta ja analyysistä. Tämä aspekti näyttäisi pitkälti puuttuvan maamme kotouttamisohjelmasta osoittimena ja keinona arvioida sosiaalisen integraation onnistumista. Useissa Länsi-Euroopan maissa oikeusjärjestyksen tuntemus ja rikoksettomuus on otettu

¹⁰⁵ Lisäksi Sisäisen turvallisuuden ohjelma seuraa väkivaltaista ekstremismia maassamme (Sisäisen turvallisuuden... 2013).

¹⁰⁶ ISRD-3:n aineistot kerätään eri maissa 2013–2014, joten kansainvälisiä tuloksia ilmestyyneen vuonna 2015.

kotouttamisen tavoitteeksi. Suhtauduttiinpa tähän miten tahansa, on selvää, että rikosalttiutta voidaan pitää kotoutumisen ja sosiaalisen integraation *osoittimena*. Rikosten tarkastelu sosiaali-indikaattorina on perusteltua myös siksi, että rikollisuus ei ole ainoastaan sosiaalisen huono-osaisuuden *seuraus*, vaan myös sosiaalisen huono-osaisuuden syy. Näin on, koska rikosaktiivisilla henkilöillä on vaikeaa integroitua laillisten instituutioiden toimintaan kuten työhön, koulutukseen tai perheeseen. Rikollisuus on myös este Suomen kansalaisuuden saamiselle. Rikoksantorjunta ja rikosuhrikokemusten ehkäisy on siten sosiaalipolitiikan keino.

Tutkimuksen näkökulmasta voidaan myös todeta, että pelkkä seuranta ja kuvaus eivät riitä, vaan tarvitaan myös vaikuttavuustutkimusta. Näyttää vahvasti siltä, että eri toimenpiteiden vaikutuksesta maahanmuuttajien rikollisuuteen on kovin niukasti tutkimusnäyttöä. Kirjallisuuskatsauksen (ks. Salmi ym. 2014, luku 6) keskeisenä johtopäätöksenä on, että tutkimustieto maahanmuuttajien kokeman ja tekemän rikollisuuden ehkäisystä vaikuttaa olevan kansainvälisestikin verraten vähäistä. Vaikka rikoksantorjuntahankkeita ja myös niistä tehtyjä vaikuttavuusarviointeja on olemassa runsaasti (Sherman ym. 2002; Tilley 2005) toimenpiteiden arvioinnissa maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen näkökulma jää yleensä vähäiselle huomiolle.

Mikäli maahanmuuttajien kokemaan ja tekemään rikollisuuteen halutaan vaikuttaa, on rikoksantorjunnassa huomioitava näiden ryhmien olemassaolo. Yksinkertaisimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että rikoksantorjuntahankkeissa ja niihin liittyvissä vaikuttavuusarvioinneissa tulisi nostaa esille ja tarkastella erikseen myös maahanmuuttajia. Näin voidaan arvioida, missä määrin yleiset rikoksantorjuntatoimet hyödyttävät heitä. Lisäksi olisi tärkeää suunnata erityisiä toimenpiteitä maahanmuuttajille. Tätä puoltavat tutkimuksen havainnot maahanmuuttajaryhmien – sekä keskenään että kantaväestöön verrattuna – erilaisista rikos- ja rikosuhrikokemuksista. Toistaiseksi Suomessa on muihin Euroopan maihin nähden vähän maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, mutta on todennäköistä, että tämä osuus tulee tulevaisuudessa kasvamaan. Tästä syystä on tarpeen suunnitella toimenpiteitä, joilla havaittuun tilanteeseen pyritään vaikuttamaan ja varautumaan jo nyt.

LÄHTEET

- Aaltonen, M. & Kivivuori, J. & Martikainen, P. & Sirén, R. (2012). Socio-economic differences in violent victimization: Exploring the impact of data source and the inclusivity of the violence concept. *European Journal of Criminology* 9 (6), 567–583.
- Arbeids- og Inkluderingsdepartementet, Norge (2008). Handlingsplan for integrering og inkludering av innvanderbefolkningen – styrket innsats 2008. http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/rapporter_planer/planer/2007/handlingsplan-integrering.html?id=481969 [1.10.2013]
- Batenburg-Eddes, T. & Butte, D. & van de Looij-Jansen, P. & Schiethart, W. & Raat, H. & de Waart, F. & Jansen, W. (2012). Measuring juvenile delinquency: How do self-reports compare with official police statistics? *European Journal of Criminology* 9 (1), 23–37.
- Bundesamt für Migration, Schweizerische Eidgenossenschaft (2013). Schweizerische Integrationspolitik. <http://www.bfm.admin.ch/content/bfm/de/home/themen/integration/politik.html> [2.10.2013]
- Bundesregierung, Beauftragte für Migration, Flüchtlinge und Integration, Bundesrepublik Deutschland (2012). National Aktionsplan Integration. Zusammenhalt stärken – Teilhabe verwirklichen. http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/Beauftragte fuerIntegration/nap/nationaler-aktionsplan/_node.html [1.10.2013]
- Government of the Netherlands (2013). Integration in the Netherlands <http://www.government.nl/issues/integration/integration-in-the-netherlands> [2.10.2012]
- Hindelang, Michael J. & Hirschi, Travis & Weis, Joseph G. (1979). Correlates of Delinquency: The Illusion of Discrepancy between Self-Report and Official Measures. *American Sociological Review* 44 (6), 995–1014.
- Honkatukia, Päivi (2011). Uhrin rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (2011). Rikosten uhrin tukipalvelujen asiakkaina – kyselytutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 19/2011. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena (2008). Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntyyli ja rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 232. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Hämäläinen, Kari & Sarvimäki, Matti (2008). Vuoden 1999 kotouttamislain vaikutusarviointi. Teoksessa Seija Ilmakunnas, Teuvo Junka & Roope Uusitalo: Vaikuttavaa tutkimusta – miten arviointitutkimus palvelee päätöksenteon tarpeita. VATT-julkaisuja 47.
- Kivivuori, Janne (2011). *Discovery of Hidden Crime. Self-Report Surveys in Criminal Policy Context*. Oxford: Oxford University Press.
- Kivivuori, Janne (2013). *Rikollisuuden syyt. Toinen uudistettu laitos*. Helsinki: Nemo.
- Kortteinen Matti & Tuominen, Martti & Vaattovaara, Mari (2005). Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2), 121–131.

- Lehti, Martti & Mikko Aaltonen & Ville Hinkkanen & Hannu Niemi (2014). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä rekisterilähteiden valossa. Teoksessa Martti Lehti ym., Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Ministry of Social Affairs and Integration, Denmark (2013). Integration in Denmark. <http://www.sm.dk/Publikationer/Sider/VisPublikation.aspx?Publication=720> [2.10.2013]
- Niemi, Jenni & Sahramäki, Iina (2012). Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Regeringskansliet, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Sverige (2009). Integrationspolitiken i Sverige. Faktatablad. <http://www.regeringen.se/sb/d/11302/a/137730> [4.10.2013]
- Räsänen, Heikki (2013). Onko yksikään työllisyyskokeilu onnistunut Suomessa? TEM-analyyseja 47/2013.
- Salmi, Venla (2012). Katsaus nuorten rikoskäyttäytymiseen ja uhrikokemuksiin 2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 27/2012. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, Venla & Sirén, Reino & Danielsson, Petri & Suonpää, Karoliina (2014). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä kyselytutkimuksen valossa. Teoksessa Martti Lehti ym., Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sherman, W. Lawrence & Farrington, P. David & Welsh, C Brandon & MacKenzie, Doris Layton (2002). Evidence-Based Crime Prevention. London: Routledge.
- Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva (2013). Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perhettä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013.
- Sisäisen turvallisuuden ohjelma (2013). Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 2/2013. Sisäasiainministeriö. <http://www.intermin.fi/sisainturvallisuus> [6.10.2013]
- Staatsekretariat für Integration, Österreich (2013). Nationaler Aktionsplan Integration. Bericht. http://www.integration.at/integration_in_oesterreich/nap/nap.aspx [2.10.2013]
- Tilley, Nick (toim.) (2005). Handbook of Crime prevention and Community Safety. Devon: Willan Publishing.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2012a). Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 27/2012. Viite tekstissä: TEM 2012a. <http://www.tem.fi/kotouttaminen> [2.10.2013]
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2012b). Valtioneuvoston periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta. Hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 32/2012. Viite tekstissä: TEM 2012b. <http://www.tem.fi/kotouttaminen> [3.10.2013]
- Vilkama, Katja (2011). Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat. Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2011:2.

**Martti Lehti, Venla Salmi, Mikko Aaltonen,
Petri Danielsson, Ville Hinkkanen, Hannu Niemi,
Reino Sirén and Karoliina Suonpää**

SUMMARY

National Research Institute
of Legal Policy

Research Report No. 265
Helsinki 2014

IMMIGRANTS AS CRIME VICTIMS AND OFFENDERS IN FINLAND

This research describes and compares the crime involvement and victimization of different immigrant groups and of the native population in Finland. In addition, we explore if the differences between the studied population groups are related to underlying socio-demographic factors or other relevant risk factors.

Data. The study uses both register and survey-based data. The register-based analysis involved a case-control design, in which a weighted random sample of the entire population (the control group) was contrasted with another sample of offenders (the case group). The case group comprised a 50 % sample of selected police-reported crimes (assault, theft, robbery, rape) during 2010–2011 (N=50,240). The control group (N=167,727) was sampled from the Population Register, representing the demographic situation at the end of the year 2011. The linking of crime and socio-demographic data was based on personal identification numbers. Immigrant status was defined by the country of birth and by language. All persons who were born abroad were considered as first-generation immigrants. Persons who were born in Finland and who spoke other-than-native languages¹ were defined as second-generation immigrants.

Analyses of survey data were based on two nationally representative surveys conducted in 2012. *Finnish Self-Report Delinquency Survey* data from the sweep of 2012 (N=8,914) incorporates questions of self-reported delinquency and victimization as outcome variables. Respondents were 12–13 years (6th graders, N=4,059) and 15–16 years old (9th graders, N=4,855). *National Crime Victim Survey* (N=7,746) measured the victimization of the adult population and included respondents who were between the ages of 15–74 years and who were living permanently in Finland at the time of the

¹ The native languages are Finnish, Swedish and Sami.

survey. A respondent's immigration status was defined in both surveys with reference to the respondent's birthplace and the birthplace of his or her parents.

Results. The results suggest that, compared to the native population, some of the immigrant groups have significantly higher crime and victimization rates for property and violent crimes. However, the differences in crime rates are larger between the immigrant groups, than between immigrants (as a single aggregated category) and natives. The criminal involvement of immigrant groups, thus, varies considerably. There are groups with crime and victimization rates that are higher than the corresponding rate in the majority populations. Meanwhile, other immigrant groups manifest below-average offending and victimization risks. In all of the demographic groups, the majority of persons were not involved in crimes as victims or offenders.

In adult immigrant population, high risk of crime is related to high risk of victimization. This partly reflects the fact that a large proportion of violent crimes take place among members of the same immigrant group.

In a comparison of register-based studies in Finland, Sweden and Norway show considerable similarities in levels of property and violent crimes among different immigrant groups. The same applies to observed differences between immigrants (as a single aggregated category) and the native population.

Register-based multivariate analyses were conducted to ascertain whether or not the crime-immigration link is spurious, as immigration status can be a proxy for social disadvantage. Adjustments for age, gender, and income decreased the immigrants' higher risks of crime and victimization, compared to natives. However, the risk difference remained significant. The difference between immigrants and natives was in part explained by the high proportion of young men and low-median income level of immigrants. These factors explained even less differences between the immigrant groups. In the survey-based analyses, routine activities, parental control, and family socio-economics were related to immigrant youths' higher risks of delinquency and victimization.

The study concludes with a discussion of how integration policies can help reduce the risk of criminal victimization and offending in immigrant groups. The findings point towards the importance of social policy measures that promote the employment, education, residential de-segregation, and language-skills trainings of immigrants. Furthermore, it might be beneficial if youth policies and youth work provide and promote structured leisure activities among immigrant youths.